

INSTITUTT FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING BLU
BY- OG REGIONFORSKNINGSINSTITUTTET NIBR

Håndtering og konsekvenser av koronautbruddet for barn og barnehager

Ellen Os, Trine Monica Myrvold, Ole Andreas Danielsen, Leif Hernes,
Nina Winger

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

Tittel: Håndtering og konsekvenser av koronautbruddet for barn og barnehager

Forfattere: Ellen Os, Trine Monica Myrvold, Ole Andreas Danielsen, Leif Hernes, Nina Winger

Samarbeidsrapport: 2021

ISSN: 1502-9794

ISBN: 978-82-8309-335-1

Prosjektnummer: 201936

Prosjektnavn: Håndtering og konsekvenser av koronautbruddet for barn og barnehager

Oppdragsgiver: Utdanningsdirektoratet

Prosjektledere: Ellen Os og Trine Monica Myrvold

Referat: Prosjektet har undersøkt barnehagesektorens håndtering av koronapandemien. Rapporten har to hoveddeler. Del I viser resultater fra surveyer til kommunale barnehagesjefer og barnehagestyrere. I del II er det gjennomført intervjuer og samtaler med barnehagelærere, foreldre og barn i seks barnehager. Hovedinntrykket er at det er gjort en stor innsats i sektoren, og at det er tilfredshet med myndighetenes og egen håndtering av krisen. Erfaringer fra organiseringen under korona kan ha relevans for videre utvikling av barnehagene.

Sammendrag: Norsk

Dato: Januar 2021

Antall sider: 141

Utgiver: By- og regionforskningsinstituttet NIBR
OsloMet - storbyuniversitetet
Postboks 4 St. Olavs plass
0130 OSLO
Telefon: (+47) 67 23 50 00
E-post: post-nibr@oslomet.no

Vår hjemmeside: <http://www.oslomet.no/nibr>

© NIBR 2021

Forord

Barnehagelærerutdanningen (BLU) og By- og regionforskningsinstituttet (NIBR) ved OsloMet – storbyuniversitetet, har på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet gjennomført et prosjekt om håndtering av koronautbruddet i barnehagesektoren og hvilke konsekvenser krisen har hatt for barn og barnehager.

Arbeidet er gjennomført av forskerne Ellen Os, Leif Hernes og Nina Winger ved BLU og forskerne Trine Monica Myrvold og Ole Andreas Danielsen ved NIBR. Ellen Os og Trine Myrvold har fungert som prosjektledere.

Prosjektet springer ut av REACH, forskningsmiljø for tverrfaglig forskning på barnehager og barndom ved OsloMet - storbyuniversitetet. Forskerteamet vil takke REACH-leder Mette Tollefsrud for entusiastisk oppfølging av prosjektet!

Prosjektet er utført høsten 2020, etter at barnehagene gjenåpnet etter at de var stengt for ordinær drift, men i en situasjon sterkt preget av koronapandemien. Forskerne ønsker å rette en stor takk til alle informanter i kommunene og barnehagene som i denne travle tiden tok seg tid til å delta i våre undersøkelser ved å svare på spørreskjema, stille til nettintervjuer eller ved å være medforskere tett på barna! Takk også til foreldre og barn som har delt av sine erfaringer fra koronaperioden! Til slutt vil vi takke vår kontakt hos oppdragsgiver, Camilla Vibe Lindgaard, for hyggelig oppfølging og stor forståelse for at prosjektet er gjennomført på svært kort tid!

Oslo, januar 2021

Ellen Os	Trine Monica Myrvold	Nina Winger
Leif Hernes	Ole Andreas Danielsen	

Innhold

Forord	1
Tabelloversikt.....	5
Sammendrag	6
1 Innledning, problemstillinger og forskningsdesign	11
1.1 Innledning.....	11
1.2 Problemstillinger	12
1.3 Datagrunnlaget for analysene.....	13
1.4 Rapportens oppbygging.....	14
2 Barnehagenes rolle i den nasjonale pandemiresponsen: om styringskonteksten.....	15
DEL I Lokale erfaringer med korona-nedstengningen av barnehagene.....	17
3 Datagrunnlaget for styringsanalysene.....	18
4 Lokale erfaringer med korona-nedstengningen av barnehagene: empiriske observasjoner	19
4.1 Kommunenes og barnehagenes håndtering av nedstengningsperioden: erfaringer med organisering, styring og samordning.....	20
4.2 Kommunenes og barnehagenes erfaringer med gjenåpningen av barnehagene og tilpasning til en ny arbeidshverdag.....	30
4.3 Oppsummering.....	36
5 utfordringer og lærdommer fra barnehagesektorens håndtering av koronasituasjonen	38
5.1 Forhold knyttet til implementering av myndighetenes krav og anbefalinger	38
5.2 Forhold knyttet til personelhåndtering og personalmangel	42
5.3 Sårbare barn	44
5.4 Smittevernveilederen	45
5.5 Barnehagehverdagen	47
5.6 Arbeidssituasjon og belastning på de ansatte.....	51
5.7 Oppsummering: barnehagelederens opplevelse av koronasituasjonen	52
DEL II Barnehageundersøkelsen	54
6 Innledning	55
6.1 Bakteppe for studien	56
6.1.1 Barnehagelærere som bindeledd under pandemien.....	57
6.1.2 Barnehagen som møteplass	57
6.1.3 Barn som trenger noe ekstra – sårbare barn	58
6.1.4 Barns rett til deltakelse og beskyttelse	58
6.1.5 Koronabarnehagen – en bedre barnehage?	59
6.2 Metode	59
6.2.1 Utvalg.....	60
6.2.2 Rekrutterings- og utvelgelsesprosessen	61

6.2.3	Prosedyrer	62
6.2.4	Opplæring og instruksjon.....	64
6.2.5	Forskningsetikk.....	64
7	Barnehagelæreres opplevelser og erfaringer	65
7.1	Nedstenging 12. mars: Usikkerhet og stort arbeidspress	65
7.1.1	Beredskapsbarnehager	66
7.1.2	Sårbare barn.....	66
7.1.3	Barnehagelærernes arbeidssituasjon	66
7.2	Gjenåpning.....	67
7.2.1	Glede i en travel tid	68
7.2.2	Kohorter: Inndeling og endringer.....	68
7.2.3	Hverdagsliv i gjenåpningsfasen.....	69
7.2.4	Mye omsorg	70
7.3	Mot normalt	70
7.3.1	Hindring av smittespredning: Det primære.....	71
7.3.2	Uteliv og turliv	71
7.3.3	Levering og henting i barnehager.....	73
7.4	Barnehagelærernes arbeidssituasjon	73
7.4.1	Sammen er vi mindre alene	73
7.4.2	Møter, planleggingstid og pedagogisk ledelse	74
7.4.3	Sykefravær og egen helse.....	75
7.5	Vi står han av	76
7.6	Læring for fremtiden.....	76
7.6.1	Gruppestørrelse.....	77
7.6.2	Bemanning.....	79
7.6.3	Åpningstid.....	79
7.6.4	Konklusjon: Alt henger sammen.....	80
7.7	Oppsummering: Barnehagelærerne i krisetid.....	80
8	Foreldrerenes erfaringer fra nedstenging og gjenåpning.....	82
8.1	Foreldres erfaringer fra nedstenging	82
8.1.1	Reorganisering av hverdagslogistikken.	82
8.1.2	Fleksibel arbeidssituasjon og forståelsesfulle arbeidsgivere	84
8.1.3	Samfunnskritisk arbeid – konsekvenser for privatsfæren	84
8.1.4	Foreldres vurdering av barnas reaksjoner på nedstengingen – mellom tilpassing og uro.....	85
8.2	Foreldrenes reaksjoner på gjenåpningen og «normaliseringen»	86
8.2.1	Gjenåpning – en stor lettelse.....	86
8.2.2	Kortere åpningstider – visjoner og virkelighet	87
8.2.3	Små kohorter med faste voksne – nærhet «på godt og vondt».....	87
8.2.4	Reguleringer, restriksjoner og begrenset frihet.....	88
8.2.5	Ut på tur	89
8.2.6	Pedagogisk innhold i unntakstilstand	89
8.2.7	Det er ikke morsomt å spise sin mat	89
8.2.8	Informasjon og kontakt	90
8.2.9	Bekymring og konsolidering: «Vi må bare stå i det».....	90
8.2.10	Tydeliggjøring av barnehagens betydning	91
8.2.11	Oppsummering	92

9	Barnehagebarnas opplevelser av koronabarnehage.....	93
9.1	De eldste barnas opplevelser og erfaringer.....	93
9.1.1	Barnas forestillinger om korona.....	93
9.1.2	Nedstenging: Om å være kjempelenge hjemme.....	94
9.1.3	Gjenåpning med nye regimer: Litt gøy og litt kjedelig.....	95
9.1.4	Oppsummering.....	99
9.2	De yngste barnas erfaringer og opplevelser.....	99
9.2.1	Samspill mellom barn og ansatte: Trygt og sårbart.....	100
9.2.2	Utover kohorten.....	101
9.2.3	Uforståelige restriksjoner.....	101
9.2.4	Tilvenning – ikke vant til å være med andre.....	102
10	Drøfting av kvalitativt materiale.....	103
10.1	Samfunnsinstitusjon og pedagogisk arena - også i krisetid.....	103
10.2	Barns muligheter for tilhørighet og livskvalitet i koronabarnehagen.....	104
10.3	Barnehagelæreres profesjonsutøvelse i en institusjonell unntakstilstand.....	106
10.4	Barnehagekvalitet i koronatid og visjoner for framtida.....	108
DEL III	Sammenfattende drøfting.....	110
11	Barnehagen i koronaens tid – og i tiden fremover.....	111
	Referanser.....	117
	Vedlegg I Survey til kommunene.....	123
	Vedlegg II Survey til barnehagestyrere.....	130
	Vedlegg III Informasjonsskriv.....	137
	Vedlegg IV Barnehageundersøkelsen.....	139

Tabelloversikt

Tabell 4.1: Kommunenes vurdering av trekk ved informasjonsflyt og statlig håndtering under nedstengningen ¹	21
Tabell 4.2: Kommunenes vurdering av trekk ved egen håndtering under nedstengningen ¹	22
Tabell 4.3: Styrernes vurdering av informasjonsflyt og kommunens håndtering under nedstengningen ¹	24
Tabell 4.4: Styrernes vurdering av egen håndtering av barnehage, personal og foreldre under nedstengningen ¹	25
Tabell 4.5: Kommunenes vurderinger av tiltak og innsats opp mot sårbare barn under nedstengningen ¹	27
Tabell 4.6: Styrernes vurdering av tiltak og innsats opp mot sårbare barn under nedstengningen ¹	28
Tabell 4.7 : Styrernes erfaringer i forhold til ordningen med beredskapsbarnehager ¹	29
Tabell 4.8: Kommunenes vurderinger av lokalt handlingsrom, egen og barnehagenes håndtering av gjenåpningen ¹	31
Tabell 4.9: Kommunenes erfaringer med smittevernsarbeidet og smittevernveilederen etter gjenåpningen ¹	32
Tabell 4.10: Styrernes erfaringer med smittevernsarbeidet og smittevernveilederen etter gjenåpningen ¹	33
Tabell 4.11: Styrernes vurdering av barnehagenes og de ansattes håndtering av gjenåpningen.....	35
Tabell 6.1: Barnehager og grupper som deltar i studien.....	61

Sammendrag

Denne rapporten er resultat av et forskningsprosjekt utført av Barnehagelærer-utdanningen (BLU) og By- og regionforskningsinstituttet (NIBR) ved OsloMet på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet høsten 2020. Hensikten med prosjektet var å undersøke håndteringen av koronapandemien i barnehagesektoren og hvilke effekter krisen har hatt for barn og barnehager.

Problemstillinger

Undersøkelsen består av to delstudier. Del I er en undersøkelse av styringsdialogen under pandemien, mens del II, barnehageundersøkelsen, undersøker konsekvenser av pandemien for barnehagelærere, foreldre og barn.

I undersøkelsen av styringsdialogen, ser vi spesielt på kommunenes og barnehagestyreres erfaringer med koronahåndteringen. Vi stiller følgende hovedspørsmål:

- Hvordan oppfatter kommunene statens så vel som egen håndtering av ulike faser av koronapandemien i barnehagesektoren?
- Hvordan oppfatter barnehagestyrere kommunens og egen håndtering av ulike faser av koronapandemien?

Barnehageundersøkelsen studerer barnehagenes arbeid under koronautbruddet fra nedstengningen i mars via gjenåpning og til gradvis normalisering fra juni og utover høsten 2020. Vi har følgende hovedproblemstillinger:

- Hvilke erfaringer har pedagogiske ledere og barnehagelærere fra arbeidet i barnehagene i ulike faser av koronapandemien?
- Hvilke erfaringer har foreldre til barn i barnehager i ulike faser under pandemien?
- Hvordan har barna opplevd koronasituasjonen?

Datagrunnlaget for analysene

Grunnlaget for styringsanalysene er først og fremst to spørreundersøkelser, én til ansvarlig for barnehager i alle norske kommuner samt alle bydelene i Oslo, og én til styrere i et utvalg kommunale og private barnehager, i tillegg til skriftlig materiale. 222 kommuner/bydeler og 200 barnehagestyrere har besvart spørreskjemaene. Skjemaene inneholder spørsmål med faste svaralternativer, men også en rekke spørsmål der respondentene med egne ord kan gi uttrykk for sine erfaringer med koronahåndteringen. Til sammen er det omtrent 140 sider med kommentarer og betraktninger knyttet til krisesituasjonen.

I barnehageundersøkelsen benytter vi et kvalitativt materiale fra ni barnegrupper i seks barnehager. Tre kommunale og tre private barnehager inngår, og studien dekker både småbarns- og storebarnsavdelinger. Vi har hatt fokussamtaler med pedagogiske ledere/barnehagelærere, foreldreintervjuer, barnesamtaler og informativ vlogg (videologg). På grunn av hensynet til smittevern, har forskerne ikke kunnet besøke barnehagene fysisk. Datainnsamlingen er derfor gjennomført digitalt, i tillegg til at pedagogiske ledere i de deltakende barnehagene har fungert som medforskere. I de 50 vloggene som inngår i materialet oppsummerer barnehagelærerne sine umiddelbare opplevelser av barnehagedagen og sammenligner den med hvordan det var før koronapandemien. Vloggene inneholder temaer som barnas trivsel og opplevelser, logistiske utfordringer, egne dilemmaer osv. Ti barnehagelærere deltok også i fokussamtaler på nettet, mens ti foreldre ble intervjuet individuelt. Barnesamtalene ble gjort med de større barna, gjennomført av medforskerne i barnehagene. De yngste barnas reaksjoner på koronatiden ble formidlet av medforskerne og foreldrene.

Styringsdialogen: resultater fra spørreundersøkelser til kommunale barnehagesjefer og barnehagestyrere

Med utgangspunkt i både kvantitative og kvalitative analyser av surveydata, har vi sett nærmere på hvordan kommunene og styrerne i kommunale og private barnehager har vurdert ulike sider ved nedstengningen av barnehagene under koronapandemien, samt hvilke erfaringer de har gjort seg med den nye arbeidshverdagen etter at barnehagene ble åpnet opp igjen.

Undersøkelsene viser at oppslutningen om *nedstengningen* av barnehagene i mars, som et tiltak for å få bukt med smittesituasjonen, var stor. Kommunene rapporterer også relativt stor grad av tilfredshet med informasjonen som kom fra statlige myndigheter under nedstengningen, samt med statlige myndigheters håndtering av situasjonen generelt. Tilsvarende rapporterer barnehagestyrerne også stort sett at de er fornøyd med informasjonen som har kommet fra kommunene under nedstengningen, selv om de private barnehagene fremstår som noe mindre fornøyd enn de kommunale. Både kommunene og barnehagene er svært tilfreds med egen håndtering av krisen. Situasjonen for utsatte barn og deres familier vurderes som å ha blitt ivaretatt på en tilfredsstillende måte, og de fleste kommunene hadde etablert egne opplegg for å ivareta spesielt sårbare barn under nedstengningen.

Etter gjenåpningen av barnehagene har både kommunene, barnehagene, barna og deres foreldre måttet forholde seg til en kvalitativt ny barnehagehverdag. Mye oppmerksomhet har nødvendigvis vært rettet mot smittevernsarbeid og tilpasning til smittevernsveilederen. Hovedinntrykket er at både kommunene og barnehagene stort sett er fornøyd med veilederen og tiltakene som følger av denne, selv om det også rapporteres om utfordringer i iverksettelsen. Den nye arbeidshverdagen fører imidlertid med seg et visst press på arbeidsmiljøet, hvor det særlig fremstår som utfordrende å avholde jevnlig møter med de ansatte. Materialet vårt viser også at flere rapporterer om utfordringer knyttet til å følge smittevernrutinene samt at ansattes frykt for å pådra seg smitte eller gjøre noe 'galt' preger flere av barnehagene. Den tydeligste observasjonen vi henter ut av materialet er at både kommunene og barnehagene selv er utvetydig positive til barnehagenes og de ansattes innsats i den krevende perioden de har vært gjennom. Analysene viser også at selv om det uttrykkes en viss bekymring for at smittevernsarbeidet kan gå ut over barnehagens pedagogiske tilbud, mener det klare flertallet at ordningen med mindre barnegrupper har vært en positiv erfaring.

Styringsdialogen: hva trekker barnehagesjefer og barnehagestyrere frem som viktige erfaringer og lærdommer?

De standardiserte spørsmålene i surveyen er supplert med et knippe åpne spørsmål hvor kommunene og barnehagestyrerne ble bedt om å reflektere over erfaringer og lærdommer fra koronaperioden. Dette resulterte i et rikt kvalitativt materiale, der respondentene selv beskriver sine erfaringer under koronaperioden.

De fleste barnehagene holdt åpent for enkelte barn i ukene da det ikke var ordinær drift. I starten var det mange som syntes det var vanskelig å avgjøre hvilke barn som hadde rett på plass fordi foreldrene jobbet i kritiske samfunnsfunksjoner, og listen av slike funksjoner ble også utvidet etter hvert. Også barn med særlige omsorgsbehov hadde rett på plass i barnehagen da den ble stengt. Både kommunene og styrerne ser ut til å ha hatt stor oppmerksomhet på de sårbare barna og familiene. De kommunene som allerede hadde et godt samarbeid mellom barnehager, PPT og barnevern, mener de klarte å ivareta de 'kjente' sårbare. Men flere sier at de særlig var bekymret for de som hjelpetjenestene *ikke* kjente til fra tidligere.

Et forhold som mange peker på, og som bidro til stress både i kommunene og i barnehagene, var de korte tidsfristene for implementering av nye krav. Ikke minst er det mange som synes de fikk for kort tid ved gjenåpningen til å organisere barnehagen i tråd med smittevernveilederen. Behovet for effektive kommunikasjonskanaler og -rutiner internt i kommunene og ut til foreldrene var stort i denne perioden, og ikke alle opplevde at dette var på plass i deres kommune. Likevel er de aller fleste fornøyd med kommunens og egen barnehages håndtering av krisen.

For mange barnehagestyrere var det en stor oppgave å holde kontakt med personalet da barnehagen var stengt for ordinær drift. De fleste ansatte var formelt sett på jobb, men slett ikke alle hadde fornuftige arbeidsoppgaver. Noen ble omdirigert til arbeid i helsesektoren. Etter gjenåpning var problemet først og fremst å ha tilstrekkelig personale til å dekke opp alle kohortene, samtidig som ansatte var hjemme pga. symptomer eller fordi de var i karantene.

Mange, både i kommunene og blant styrerne, er godt fornøyd med smittevernveilederen. I starten var det på en del punkter behov for tolkning, og veilederen ble revidert flere ganger. I kommunene hersker det ulike meninger om veilederen og andre tiltak fra statlige myndigheter burde hatt mer eller mindre rom for lokal tolkning og tilpasning. Noen ønsker seg mer spesifikke føringer, mens andre vil ha større fleksibilitet.

Mange styrere sier at de har gode erfaringer med organiseringen av barnehagen da den gjenåpnet etter stengeperioden. Små grupper og kortere åpningstid oppfattes som positivt både for barn og ansatte. Ikke minst det at barnehagen hadde full bemanning i hele barnehagens åpningstid, var høyt verdsatt. Når også 'tidstyver' som matlaging og møter forsvant, fikk de ansatte mer tid til hvert barn. Flere styrere peker imidlertid på at denne organiseringen ikke er bærekraftig på sikt. Foreldrene har behov for lenger åpningstid, barna har behov for flere å leke med, og de ansatte har behov for møter for å kunne utvikle det pedagogiske tilbudet til barna. Norske barnehager er på mange måter bygget og organisert for samarbeid, og viktige elementer går tapt hvis barn og voksne 'låses inne' i små enheter.

I våre undersøkelser fra høsten 2020 formidler barnehagesjefer og -styrere en dobbelthet i sine svar. På den ene side har koronaperioden vært helt spesiell, med en svært bratt læringskurve. Mange ser ut til å mene at de og samfunnet rundt dem har lykkes ganske bra i håndteringen av krisen. Dette gir mestringfølelse. På den annen side er det ikke tvil om at ansatte på alle nivåer har lagt inn en stor arbeidsinnsats for å få barnehagene til å fungere i denne perioden. Mange ansatte er slitne, og koronaens langvarige forløp og usikre utvikling, bidrar til betydelig slitasje på alle nivåer i barnehagesektoren.

Barnehageundersøkelsen: barnehagelæreres erfaringer fra krisen

Gjennom hele forløpet av koronakrisen har det blitt stilt nye krav og forventninger til barnehagelærerne. Våre informanter gir uttrykk for en aksept for denne situasjonen, og at de etter beste evne har prøvd å gjøre det som har vært krevet, selv om retningslinjene ikke alltid har vært klare.

I nedstengningsperioden opplevde de mye usikkerhet om hvilke regler som gjaldt, men opplevde klar informasjon fra styrerne i den grad styrerne hadde informasjonen. Samtidig var det krevende både å skulle drive beredskapsbarnehager, ha hjemmekontor og ha egne barn hjemme. Forventningene til hva barnehagelærerne skulle gjøre i nedstengningsperioden, varierte fra barnehage til barnehage.

Den første tiden etter gjenåpningen opplevde de fleste som en god periode. Åpningstiden var kortere, og kohortene var små. Det medførte at barnehagene

hadde full bemanning hele åpningstiden, og at ansatte var stabilt til stede sammen med sin gruppe.

Etter at kohortene ble på størrelse med vanlige grupper og åpningstiden for de fleste barnehagene ble tilnærmet normal, ble arbeidspresset større. Sykefraværet var høyt, og det var vanskelig å skaffe vikarer samtidig som de ansatte ikke kunne hjelpe hverandre på tvers av kohorter. I tillegg har de måttet redusere møtevirksomhet og planleggingstid, noe som ofte tas igjen i form av kveldsarbeid.

Barnehagelærernes viktigste budskap handler om fremtiden. For det første ga de uttrykk for slitasje over å ha stått i en vanskelig arbeidssituasjon over tid uten tilføring av ekstra ressurser, for eksempel til vasking og kjøkkenhjelp. For det andre aktualiserte de en diskusjon om strukturelle rammer for barnehagene knyttet til gruppestørrelse, bemanningstetthet og åpningstider.

Barnehageundersøkelsen: foreldrenes erfaringer fra krisen

Foreldreintervjuene understreker barnehagens viktige funksjon som velferdsarena, møteplass og fellesskapsarena for familier og barn og mellom familier i lokalmiljøet. Barnehagen forstås som en viktig pedagogisk arena og et trygt sted hvor barna skal få muligheter til å leke og lære, få omsorg og gjøre viktige erfaringer. Ifølge foreldrene har barnehagepersonalet strukket seg langt for å opprettholde et meningsfullt og godt tilbud under vanskelige logistiske forhold og et strengt smittevern. Foreldrene viser tålmodighet, selv om de er lei av situasjonen. De ønsker mer uformell dialog med barnehagen og med andre foreldre. De lengter etter «vanlige dager», og noen ser med bekymring på vinteren fordi barnehagene er avhengige av å være ute for å ivareta smittevernet. Men likevel – barnehagen er en særdeles viktig arena for at hverdagslivet skal fungere både for foreldre og barn.

Barnehageundersøkelsen: barnas perspektiver

Inntrykket fra medforskernes samtaler med de eldre barna er at barna har forstått alvoret med koronaen, og at de viser en god kjennskap til og respekt for smittevernreglene i barnehagen. Barna synes å ha en slags forsonet forståelse for at dette er nødvendige tiltak, selv om det går ut over deres definisjons- og påvirkningsmuligheter i eget hverdagsliv. Selvdisciplinering og innordning synes være en viktig side av barnas fortelling om koronasituasjonen. Barna formidler dermed nødvendigheten av å ta ansvar for fellesskapet og andres helse, selv om det går på bekostning av deres egne muligheter for medvirkning og handlingsrom. Likevel viser materialet at barna i liten grad mistrives i barnehagen under koronatiltakene, selv om mange av barna uttrykte at de savnet venner og bevegelsesfrihet.

I medforskernes formidling av situasjonen for de minste barna, kom det frem at barna så ut til å trives godt i sine små kohorter. De fleste barna var plassert i grupper med ansatte de kjente fra før, og den ansatte hadde hovedansvaret for barna i sin gruppe, både i lek og i rutinesituasjoner. De ansatte var stort sett sammen med sine barn hele dagen. Barnas hverdager var derfor preget av høyere grad av stabilitet og forutsigbarhet sammenlignet med tidligere. Under normale forhold, før pandemien, gikk de ansatte vakter og måtte innimellom forlate barna på grunn av møter, kjøkkentjeneste, pauser eller fordi andre avdelinger trengte hjelp. Den nye stabiliteten så ut til å bidra til nære relasjoner mellom de ansatte og det enkelte barnet. Imidlertid klarte ikke alltid barnehagene å fordele barna slik at alle fikk være sammen med en ansatt som de kjente og som de var trygge på. I disse gruppene gikk det en til to uker før barna fremsto som trygge. Noen påpeker også at denne fordelingen av ansvaret for barna kan medføre at barna ikke oppsøker og blir kjent med andre ansatte på avdelingen. Dermed kan barna oppleve at det er vanskelig når deres faste voksne ikke er til stede eller når det er vikarer på avdelingen.

Sluttord

Koronasituasjonen har aktualisert en lang rekke mer generelle problemstillinger og refleksjoner rundt styring og demokrati, og rundt barnehagens rolle og organisering. Krisen involverer alle nivåer i samfunnet, fra nasjonalt nivå til kommunene, den enkelte tjeneste og innbyggerne. Det er ulike syn på statlig styring i krisen. Mens noen vil ha klarere beskjeder 'ovenfra', ønsker andre større rom for lokale tilpasninger. Samtidig varierer kapasiteten og kompetansen til å ta disse lokale avgjørelsene. I et land som Norge, med store forskjeller mellom kommunene, men der kommunene er helt avgjørende aktører i krisesituasjoner, må spennet i kapasitet og kompetanse være et grunnleggende element i all nasjonal kriseberedskap og krisehåndtering. Et annet element i styringen av barnehagesektoren, er det store antallet private barnehager. I noen kommuner er det en viss usikkerhet om hvor langt kommunen kan gå i å pålegge private barnehager tiltak i krisehåndteringen.

Vi har sett at barnehagestyreren får mange funksjoner i krisen – oppover mot kommunen, utover mot foreldre og andre hjelpetjenester, og innover mot personalet. I tillegg til alle praktiske gjøremål, har styreren en stor jobb med personalledelse i denne situasjonen. Dette har vært utfordrende, både fordi personalet i perioder ikke har vært i barnehagen, men også fordi pandemien har gitt behov for mer mangfoldig omsorg for ansatte. Situasjonen med hjemmekontor, hjemmeskole og hjemmebarnehage, og frykten for smitte, har medført en utvisking av skillet mellom jobb og privatliv. Mange styrere har måttet gå tettere på medarbeidere i denne tiden, for å trygge dem. Spørsmålet er om det er tilstrekkelig oppmerksomhet rundt barnehagestyreres rolle som personalleder også utenom krisetider.

Smitteverntiltakene under koronaperioden har medført store endringer i barnehagens tilbud og organisering. Hvilke lærdommer kan en ta av erfaringene fra koronatiden? Bemanningstettheten i tiden etter gjenåpning, ble opplevd som svært positivt. Barna hadde gjennomgående kortere oppholdstid og var mer opplagt mens de var i barnehagen. Noen av våre informanter mener at barnehagene med fordel kan se kritisk på tiden de bruker i møter, uten at det går på bekostning av tid til pedagogisk refleksjon og utvikling. Enkelte trekker frem manglende matsservering under koronaperioden som bra, og peker på at en ansatt kjøkkenhjelp ville frigjort mer tid til barna for det pedagogiske personalet.

Koronakrisen har tydeliggjort barnehagen som en av samfunnets pilarer. Barnehagene er ikke bare viktige for barnas liv og utvikling, men er også helt sentrale for at vårt samfunn skal fungere. Resultatene fra våre undersøkelser tyder på utbredt aksept for det kollektive løftet krisen fordrer. Dette har medført en stor arbeidsinnsats og arbeidsbyrde på alle nivåer i barnehagesektoren. På mange måter kan vi observere en mestringsfølelse hos mange, men også en betydelig slitasje over tid. I krisen har mange barnehageansatte opplevd at deres innsats blir sett av foreldrene. Samtidig er det flere ansatte som savner anerkjennelse fra overordnede myndigheter. I en krise som krever full innsats og stor fleksibilitet over lang tid, er det særlig viktig å oppleve at dette sees av andre. Slik anerkjennelse kan også være en grunnleggende forutsetning for å bidra til at barnehagesektoren oppfattes som en attraktiv arbeidsplass på lenger sikt.

1 Innledning, problemstillinger og forskningsdesign

1.1 Innledning

Selv om COVID-19 på mange måter fremstår som en unik krisesituasjon, gitt dens globale utbredelse og innvirkning på nær sagt alle samfunnsområder, har likevel måten offentlige myndigheter håndterer pandemien mye til felles med enkelte aspekter som vi kjenner fra litteraturen om krisehåndtering mer generelt (jf. f.eks. Boin og 't Hart 2010; Fimreite m.fl. 2014). For det første var den tidlige fasen preget av et betydelig tidspress og et til dels uoversiktlig trusselbilde. Situasjonen forutsatte umiddelbar handling, samtidig som denne krisesituasjonen også stilte særlige krav til faglig funderte beslutninger. Kombinert med at kunnskapsgrunnlaget særlig i begynnelsen ble utviklet nærmest parallelt med at en satte i verk tiltak, heftet det både usikkerhet og uenigheter rundt virkningene av ulike tiltak, altså et typisk kjennetegn ved såkalte «gjenstridige problemer» (Nesheim m.fl. 2019) som krisesituasjoner representerer et godt eksempel på. Endelig er det kjennetegn ved kriser at en koordinert respons nødvendigvis avveininger mellom en rekke kryssende hensyn, og håndteringen av COVID-19 pandemien i barnehagesektoren illustrerer noen av de spenningene og dilemmaene som kjennetegner samordning i krisesituasjoner (jf. Fimreite m.fl. 2014).

I likhet med de fleste andre europeiske land (jf. Toshkov m.fl. 2020: 2) valgte norske myndigheter å stenge ned skoler og barnehager da smittesituasjonen hadde nådd et nivå hvor en så med bekymring på helsevesenets kapasitet til å behandle kritisk syke, med mindre man fikk smittespredningen under kontroll. Beslutningen var imidlertid omstridt og innebar en vanskelig avveining mellom behovet for en koordinert nasjonal respons på en alvorlig situasjon og de økonomiske og sosiale konsekvensene av stengte skoler og barnehager. De relevante statlige aktørene forfektet ulike standpunkt i forhold til denne avveiningen, og ettersom koronanedstengningen hadde konsekvenser for flere sektorer og samfunnsfunksjoner, ble samordning av og mellom disse ulike synspunktene et sentralt anliggende. Sentraliseringen av politisk beslutningsmyndighet, både via unntakslovgivningen og ved at regjeringen, via enkeltdepartementer (i den første fasen Helse- og omsorgsdepartementet – og etter at situasjonen ble ansett for å innebære en bredere sivil krise – også Justis- og beredskapsdepartementet) tok en lederrolle (jf. også Christensen og Lægreid 2020), tok man også i bruk ulike nettverksstrukturer på direktoratsnivå for å samordne informasjonsflyt og styringssignaler til tjenestenivået lokalt. Beslutningsprosessene på nasjonalt nivå, herunder koordineringen mellom ulike departementsområder, aktualiserte derfor flere av de iboende spenninger som følger av funksjons- og sektorspesialiseringen i sentralforvaltningen (jf. Egeberg og Trondal 2018). I tilfellet skole- og barnehagesektoren kom antagelig dette først og fremst til uttrykk i forholdet mellom helsefaglige og pedagogiske, så vel som barnevernsfaglige, vurderinger av (konsekvensene av) nedstengningen som et smittevernstiltak.

1.2 Problemstillinger

På oppdrag fra Utdanningsdirektoratet har Institutt for barnehagelærerutdanning (BLU) og By- og regionforskningsinstituttet (NIBR) ved OsloMet gjennomført undersøkelsen «Håndtering og konsekvenser av koronautbruddet for barn og barnehager.»

Undersøkelsen består av to delstudier: Del I er en undersøkelse av styringsdialogen under pandemien, mens del II, barnehageundersøkelsen, undersøker konsekvenser av pandemien for barnehagelærere, foreldre og barn.

Del I: Styringsdialogen

Vi undersøker lokale erfaringer med nedstengningen av barnehagene, og har tatt utgangspunkt i følgende hovedproblemstillinger:

- Hvordan oppfatter kommunene statens så vel som egen håndtering av ulike faser av koronapandemien i barnehagesektoren?
- Hvordan oppfatter barnehagestyrere kommunens og egen håndtering av ulike faser av koronapandemien?

Materialet vi har samlet inn for å besvare disse spørsmålene, gir viktig informasjon om ulike aspekter ved den lokale håndteringen av korona-nedstengningen som også bidrar til å belyse flere av de spenningene som kjennetegner krisehåndtering i en flernivå kontekst. *For det første* undersøker vi erfaringer rundt håndteringen av denne situasjonen med utgangspunkt i data fra flere lokale aktører som har ulike roller, samtidig som vi belyser perioden under nedstengningen og etter gjenåpningen. Vi ser både på hvilken rolle kommunene hadde som barnehageeier og -myndighet, og hvordan de løste oppgavene sine. Vi undersøker også hvordan de enkelte kommunale og private barnehagene forholdt seg til nedstengningen og hvordan de har tilpasset seg den nye hverdagen etter gjenåpningen. *For det andre* undersøker vi hvordan samarbeidet mellom lokale og statlige sektormyndigheter forløp, og hvordan de lokale tjenestene tilpasset seg styringssignaler fra ulike sektoraktører. *Endelig* ser vi nærmere på hvordan ulike hensyn og vurderinger ble søkt ivare tatt på ulike nivåer i barnehagesektoren under nedstengningen, og hvilke implikasjoner avveiningen mellom ulike hensyn hadde for måten pandemihåndteringen forløp lokalt.

Del II: Barnehageundersøkelsen

I denne delen studerer vi hvordan barnehagene har håndtert koronautbruddet fra nedstengningen i mars via gjenåpning og til gradvis normalisering fra juni og utover høsten 2020. Vi har følgende hovedproblemstillinger:

- Hvilke erfaringer har pedagogiske ledere og barnehagelærere fra arbeidet i barnehagene i ulike faser av koronapandemien?
- Hvilke erfaringer har foreldre til barn i barnehager i ulike faser under pandemien?
- Hvordan har barna opplevd koronasituasjonen?

Materialet gir informasjon om konkrete tiltak som ble satt i verk i barnehagene i ulike faser av pandemien og hvordan et utvalg barnehagelærere, foreldre og barn i vurderte og opplevde disse tiltakene.

Vi undersøker hvordan koronapandemien skaper en ny kontekst for barnehagers, barnehagelæreres, foreldres og barns hverdagsliv gjennom å se nærmere på tiltak som har blitt iverksatt. Hvordan har barnehagelærere løst utfordringer for å ivareta

smittevern? Hvilken betydning har det hatt for barnehagenes drift, organisering, barnas og ansattes handlingsrom? Hvordan har tiltakene grepet inn i familiers liv både knyttet til arbeidssituasjon og generell livssituasjon? Barnematerialet gir et inntrykk av noen av de opplevelsene barna har hatt gjennom perioden og deres forståelse for og aksept av restriksjoner av deres medvirkningsmuligheter og handlingsrom. Utover dette belyser materialet for det første barnehagens posisjon som samfunnsinstitusjon og hvordan den kan ha blitt tydeliggjort under pandemien. For det andre kan materialet gi et inntrykk av barnehagelæreryrkets status og posisjon. For det tredje gir materialet noen perspektiver på barnehagekvalitet som også kan ha betydning utover pandemikonteksten.

1.3 Datagrunnlaget for analysene

Grunnlaget for analysene i del I er først og fremst to spørreundersøkelser, én til ansvarlig for barnehager i kommunene og én til styrere i et utvalg kommunale og private barnehager, i tillegg til skriftlig materiale. Nærmere beskrivelse av data-materialet for denne delen av rapporten, foreligger i kapittel 3.

I del II benytter vi et kvalitativt materiale fra ni barnegrupper i seks barnehager, med fokussamtaler med pedagogiske ledere/barnehagelærere, foreldreintervjuer, barne-samtaler og informativ vlogg. Datamaterialet og prosessen med rekruttering av barnehager, er nærmere beskrevet i kapittel 6.

For å belyse prosjektets problemstillinger, har vi anvendt en flermetodisk tilnærming med et «mixed method»-design (jf. Freshwater, 2013; Mason, 2006; Winger, Hernes, & Vist, 2019). Gjennom å kombinere kvantitative og kvalitative forskningsstrategier, vil vi søke kunnskap om erfaringer fra nedstenging og gjenåpning av barnehagene, slik dette er erfart på ulike nivå i sektoren. Barnehagers indre liv påvirkes av beslutninger på styringsnivå, samtidig som erfaringer fra det som skjer i barnehager, kan påvirke beslutninger som tas på styringsnivå. Et materiale som er generert gjennom ulike metoder vil kunne avdekke og gi innsikt i om det er sammenhenger eller motsetninger mellom administrativt nivå og hverdagsarenaen. Mulige komplementære funn på tvers av metodiske innganger vil kunne skape større forståelse av materialet og mer nyansert kunnskap om koronasituasjonen (jf. Östlund, Kidd, Wengström, & Rowa-Dewar, 2011, p. 378).

Koronasituasjonen er i stadig endring, avhengig av den reelle smitten og sentrale og lokale smittetiltak. En tverrfaglig integrerende analyse vil kunne synliggjøre hvordan samarbeidet mellom de ulike nivåene har fungert i ulike faser av pandemien (jf. Johnson & Onwuegbuzie, 2004, p. 22). Vårt samlede materiale vil kunne avdekke noe av kompleksiteten og vil kunne bidra til utvidet forståelse av problemfeltet som vil kunne skape refleksjoner og grunnlag for nye spørsmål. Intensjonen er at dette vil kunne gi bedre grunnlag for å håndtere lignende situasjoner i framtida.

Forskerteamet er bredt sammensatt og forankret i ulike fagfelt og representerer varierte teoretiske ståsteder innen statsvitenskap og barnehageforskning. På grunn av smittevern hensyn har forskerne i barnehagedelen ikke kunnet besøke barnehagene. Vi har derfor vært avhengig av medforskere i barnehagene (se kapittel 6). Dette forutsetter et tett samarbeid preget av åpenhet i forskerteamet og dialog med medforskere i prosjektet.

Vår forskergruppe har dratt veksler på at vi allerede har utviklet et solid tverrfaglig forskningssamarbeid ved vår deltakelse i forskningsgruppa REACH ved OsloMet, og gjennom de erfaringer vi har gjort ved direkte samarbeid i andre prosjekter vi som forskerteamet har vært involvert i.

Studien er godkjent av OsloMets personvernombud NSD og følger forskningsetiske retningslinjer og gjeldende regelverk innen samfunnsvitenskapelig forskning. Hensyn til informert samtykke, frivillighet, anonymitet og konfidensialitet er ivaretatt. Da datainnsamlingen i del II er særlig sensitiv, beskrives prosedyrene for å sikre personvernet i disse undersøkelsene nærmere beskrevet i avsnitt 6.2.5.

1.4 Rapportens oppbygging

I neste kapittel gir vi en kort bakgrunn for styringskonteksten barnehagene befinner seg i ved håndteringen av koronapandemien.

Deretter har vi valgt å presentere analysene av styringsdialogen og barnehageundersøkelsen hver for seg. I rapportens del I (kapitlene 3-5) presenteres undersøkelsen av styringsdialogen, mens i rapportens del II (kapitlene 6-10) presenterer barnehageundersøkelsen. Del II av rapporten går nærmere inn på de barnehagefaglige sidene ved håndteringen av koronapandemien. Del II innledes derfor med en nærmere presentasjon av sider ved barnehagenes virksomhet som er særlig relevante for å forstå hvordan koronasituasjonen påvirker barna, de ansatte og foreldrene.

Til slutt, i rapportens del III, vil vi kort drøfte noen problemsstillinger som aktualiseres av resultatene av begge delundersøkelsene.

Rapporten er i stor grad organisert etter informantgruppe. Dette er først og fremst begrunnet i hva som har vært mulig å gjøre innenfor tidsrammene for prosjektet. Forskerteamet har delt arbeidet mellom seg, slik at forskerne fra NIBR har hatt ansvar for datainnsamling på styringsnivå (nasjonalt-, kommunalt- og styrenivå), mens forskerne fra BLU har hatt ansvar for datainnsamling i barnehagene (barnehagelærere, foreldre og barn). Det er mange av de samme temaene som behandles av de ulike informantgruppene, og som derfor behandles flere steder i rapporten. Leseren vil også oppleve gjentakelser fordi rapporten i stor grad behandler de to fasene i pandemihåndteringen separat, dvs. fasen da barnehagene var stengt for ordinær drift og fasen ved/etter gjenåpning. Selv om de to fasene på noen måter ga ulike utfordringer, observerer vi også enkelte sammenfallende problemstillinger.

2 Barnehagenes rolle i den nasjonale pandemiresponsen: om styringskonteksten

For å forstå barnehagenes rolle i den nasjonale pandemiresponsen kan det være relevant å trekke et skille mellom strategisk og operasjonell kriseorganisering (Boin & 't Hart 2010). Den første av disse omfatter også det man vanligvis omtaler som kriseberedskap, slik som organisatoriske kapasiteter, handlingsplaner og rutiner som aktiveres hvis og når en krisesituasjon oppstår, mens den siste betegner den faktiske krisehåndteringen, herunder organisasjonene som aktiveres og de konkrete tiltakene som settes i verk (jf. Danielsen og Førde 2018). Barnehagene fikk en sentral rolle i forhold til begge disse aspektene ved den nasjonale pandemiresponsen¹.

I begynnelsen av mars var det å få kontroll over smittesituasjonen den primære utfordringen. Den nasjonale nedstengningen av skolene og barnehagene fremstod som et nødvendig smittevernstiltak, selv om det var klart at nedstengningen ville få store økonomiske, pedagogiske og sosiale konsekvenser, både på kort og lengre sikt. Helsedirektoratets vedtak 12/3 2020 påla kommunene å ha på plass et tilbud for barn av foreldre i såkalte «kritiske samfunnsfunksjoner», men også for barn med særskilte omsorgsbehov. Det ble imidlertid tidlig reist bekymringer for hvordan situasjonen for særlig utsatte barn og deres familier – hvor barnehagene har en viktig funksjon – ville bli påvirket av nedstengningen. Ettersom hensynet til denne gruppen ikke ble tilstrekkelig fanget opp i den nasjonale beredskapsorganiseringen, ble det sett som nødvendig å etablere en egen struktur på direktoratsnivå for å drøfte problemstillinger knyttet til sårbare barn og deres familier på tvers av sektorene, som fikk benevnelsen «Koordineringsgruppen for tjenester til sårbare barn og unge». Gruppen ledes av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og har deltagere fra Helsedirektoratet, Utdanningsdirektoratet, Folkehelseinstituttet, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, Politidirektoratet og Sekretariatet for konfliktrådene.

Koordineringsgruppen kan forstås som en nettverksadministrativ struktur designet for å løfte opp og tematisere de mange kryssende hensynene en overordnet nasjonal pandemihåndtering innebærer, inkludert hensynet til barnehagenes ståsted som sådan og barnehagens rolle i å oppdage og følge opp sårbare barn mer spesifikt. Koordineringsgruppen fikk ansvar for å gi fortløpende vurderinger av situasjonen for sårbare barn og deres familier, herunder å sørge for til enhver tid oppdatert informasjon og koordinert informasjonsflyt mellom de statlige direktoratene og ut til de kommunale tjenestene². Informasjonsinnhenting og koordinering av informasjon

¹ I beskrivelsen av barnehagesektorens rolle i pandemiresponsen, spesifikt opp mot samarbeidet mellom statlige direktorater med særlig betydning for barnehagesektorens håndtering av COVID-19, baserer vi oss primært på informasjon hentet fra nettstedene til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Utdanningsdirektoratet. Vi sendte også ut en invitasjon til å besvare skriftlige spørsmål til i alt 18 e-post mottagere – deltagerne i koordineringsgruppen for tjenester til utsatte barn og unge utvalgte interesseorganisasjoner/berørte parter som besvarte konsultasjonene gruppen gjennomførte våren 2020, samt deltagerne i arbeidet med smittevernsveilederen. Antagelig grunnet arbeidsbelastningen som har fulgt i kjølvannet av høstens endrede smittesituasjon, har vi kun mottatt svar fra 3 av de 18 vi henvendte oss til, som likevel har gitt nyttig supplerende informasjon.

² Koordineringsgruppen skulle avgi statusrapport til barne- og familieministeren hver 14. dag, og hadde også ansvaret for å beskrive scenarioer og produsere konsekvensutredninger av en mulig langvarig pandemi for sårbare barn og deres familier, inkludert mulige tiltak for å bøte på konsekvensene. Gruppen hadde ingen vedtaksmyndighet. Forslag til mulige tiltak skulle løftes videre opp til departementene og regjeringen. I tillegg skulle gruppen etablere dialog med sentrale aktører (interesse- og brukerorganisasjoner) i de berørte sektorene for å fange opp de utfordringene som ble observert fra deres ståsted og diskutere hvordan disse organisasjonene kunne bidra i det videre arbeidet. Det ble i den forbindelse gjennomført to høringer med de relevante organisasjonene i henholdsvis april og juni, herunder representanter for barnehagesektoren.

utad, herunder til kommunene som barnehageeier og -myndighet, utgjorde således en nøkkeloppgave for koordineringsgruppen under nedstengningen av barnehagene, samtidig som dette var et av de viktigste forumene hvor smittevern hensyn relativt til andre hensyn eksplisitt ble tematisert. Barnehagene var stengt for ordinær drift i perioden fra 13. mars til ca. 20. april, da barnehagene i noe forskjellig tempo begynte prosessen mot en tilnærmet normal barnehagehverdag.

Koordinering og avveining mellom ulike hensyn fikk betydning for håndteringen av koronasituasjonen også da pandemien gikk inn i en ny fase hvor de mer akutte krisetiltakene som kjennetegnet den første perioden kunne avløses av mer strategiske virkemidler, herunder målrettede planer for å organisere en gradvis gjenåpning av sentrale samfunnsinstitusjoner. For barnehagenes del var det smittevernsveilederen³ som skulle komme til å legge premissene for hvordan de skulle håndtere den nye hverdagen etter gjenåpningen, og særlig forholdet mellom hensynet til det pedagogiske tilbudet og barnehagenes rolle i forhold til å sørge for at smittesituasjonen holdes under kontroll avstedkom et behov for koordinering mellom kryssende hensyn. Ved at smittevernsveilederen ble utformet i samarbeid mellom Folkehelseinstituttet og Utdanningsdirektoratet fikk formodentlig avveiningen mellom pedagogiske og smittevernsfaglige hensyn et konkret organisatorisk uttrykk, samtidig som veilederen fremhever viktigheten av barnehagene i forhold til å identifisere og følge opp utsatte barn og unge. Veilederen understreker barnehageeiers (det vil si kommunen, eller private aktører) og barnehagens ansvar for smittevernet og skisserer en rekke kjøreregler for driften under den pågående pandemien, med det formål å kunne holde smittetrykket under kontroll og unngå nye nedstengninger. Innholdsmessig angir veilederen derfor en rekke føringer både i forhold til lokale beredskapsplaner og arbeidsprosesser samt organiseringen av barnehagehverdagen etter gjenåpningen⁴.

---

³ <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/sikkerhet-og-beredskap/informasjon-om-koronaviruset/smittevernveileder/barnehage/>

⁴ Eksempelvis inndelingen i kohorter og konkrete innsatspunkter i forhold til den såkalte «trafikklysmodellen», med tilhørende sjekklister for smittevern.

DEL I Lokale erfaringer med korona- nedstengningen av barnehagene

3 Datagrunnlaget for styringsanalysene

I analysene benytter vi oss av et unikt surveymateriale samlet inn blant henholdsvis kommunale ledere med hovedansvaret for barnehageområdet (Vedlegg I) og styrere i kommunale og private barnehager (Vedlegg II). Surveyene fokuserte på ulike aspekter rundt kommunenes og barnehagenes arbeid under korona-nedstengningen. De fleste av spørsmålene i surveyen var formulert som påstander som respondenten kunne si seg enig eller uenig i. Vi valgte denne fremgangsmåten for å kunne inkludere en rekke sentrale temaer innenfor rammene av et relativt kortfattet spørreskjema, ettersom et enkelt spørsmålsbatteri dekket flere relevante dimensjoner. Spørreskjemaet var derfor delt inn etter *fasene* i nedstengningen våren 2020, hvor vi med referanse til situasjonen *under nedstengning* og *etter gjenåpning* spurte om respondentenes vurderinger av en rekke ulike forhold både internt i kommunen/ barnehagen samt forholdet mellom kommunen og statlige aktører.

Den første surveyen gikk ut til samtlige kommuner samt bydelene i Oslo i september 2020. Surveyen som gikk til kommunale ledere⁵ ble besvart av 200 respondenter, som gir en svarprosent på om lag 54. Surveyen til barnehagestyrere ble sendt i oktober-november samme år. Blant styrerne fikk vi svar fra 222 av de 492 personene vi henvendte oss til, og som vi hadde fått oppgitt epostadresser til i surveyen til de kommunale lederne. Dette gir en svarprosent på 45 prosent av styrerne som fikk forespørsel om deltakelse.⁶ Svarprosenten er tilfredsstillende, særlig gitt de ekstraordinære omstendighetene som har preget arbeidshverdagen til respondentene våre etter virusutbruddet. Vi har fått en tilfredsstillende dekning på tvers av kommuner med ulikt folketall, selv om de minste kommunene er noe underrepresentert (og større kommuner tilsvarende overrepresentert) i surveyen som gikk til de kommunale lederne. Vi skal derfor være forsiktige med å tolke for mye ut av tendenser i materialet i forhold til kommunestørrelse. I tillegg er det verdt å merke seg at de to surveyene ble gjennomført med ca. en måneds mellomrom. Innenfor rammene av prosjektet vurderte vi det som mest formålstjenlig å be de kommunale lederne oppgi kontaktdetaljer til barnehagestyrere i kommunen, hvor vi ba om å få e-post adressen til to kommunale og to private styrere. Surveyen til styrerne ble derfor ikke iverksatt før i slutten av oktober, på et tidspunkt hvor den andre smittebølgen hadde slått inn, og nye nasjonale og lokale restriksjoner var iverksatt. Vi skal ha dette med oss når vi sammenstiller dataene fra de kommunale lederne og barnehagestyrerne, hvor da sistnevntes svar – også i forhold til spørsmål som går på vurderingen av ulike aspekter ved nedstengningen våren 2020 – kan ha blitt noe farget av de endrede omstendighetene på svartidspunktet. Samlet sett gir likevel disse dataene et unikt innblikk i hvordan kommunen som barnehageeier og -myndighet, samt de enkelte barnehagene, håndterte nedstengningen av barnehagene og hvordan de vurderte informasjonen som kom fra ulike statlige aktører både under nedstengning og etter gjenåpningen. Begge surveyene inneholder dessuten åpne spørsmål der respondentene kan gi sine svar i fritekst, noe de aller fleste har benyttet seg av. På denne måten suppleres de kvantitative dataene med et omfattende kvalitativt materiale om kommunenes og styrernes erfaringer med koronasituasjonen.

---

⁵ Disse blir i rapporten gjerne referert til som 'barnehagesjefer' eller 'kommuner', selv om respondentene kan ha ulike funksjoner i kommunen. I utsendelsen av spørreundersøkelsen ba vi om at den ble videresendt til «kommunalsjef/direktør eller tilsvarende med et overordnet ansvar for barnehager.»

⁶ I Norge var det i 2019 5730 barnehager <https://www.ssb.no/utdanning/statistikker/barnehager/aar-enderlige/2020-03-13>. Noen av disse hadde antakelig felles styrer. Vår henvendelse gikk til styrere for ca. 9 prosent av alle landets barnehager.

4 Lokale erfaringer med korona- nedstengningen av barnehagene: empiriske observasjoner

Pandemihåndteringen stiller store krav til kommunene hva angår iverksettingen av nasjonale tiltak, både politisk og administrativt, og illustrerer betydningen av lokalnivået i store kriser⁷. Uavhengig av lokale smittetall var nedstengningen den 12. mars 2020 et nasjonalt pålegg som samtlige kommuner måtte innrette seg etter. Kommunene hadde også ulike forutsetninger for å håndtere mange av de utfordringene nedstengningen medførte, både som barnehageeiere og -myndigheter. Håndteringen av koronapandemien illustrerer derfor hvordan krisehåndtering også aktualiserer spenninger mellom nasjonal styring og lokal autonomi (Fimreite m.fl. 2014). COVID 19 viser således ganske tydelig hvordan krisehåndtering involverer, og nødvendiggjør, parallelle prosesser på og mellom ulike styringsnivåer.

I denne situasjonen har barnehagesektoren måttet forholde seg til flere statlige organer parallelt i håndteringen av koronapandemien, både under nedstengningen og etter gjenåpningen. Fra et kommunalt ståsted måtte også koordineringen mellom ulike hensyn på statlig nivå gjenspeiles i organiseringen av den lokale pandemi-håndteringen, samtidig som både kommunene og barnehagene måtte forholde seg til sine lokale brukergrupper. Vi skal nå se nærmere på hvordan kommunene og barnehagene vurderte håndteringen av korona-nedstengningen, både på statlig og lokalt nivå.

Nedstengningen av barnehagene kom relativt brått, og uten vesentlig forvarsel. Både kommunene og barnehagene befant seg i en kvalitativt ny situasjon som man ikke hadde konkrete holdepunkter for hvordan man skulle løse. Foruten et pålegg om «beredskapsbarnehager» var det mye usikkerhet rundt hvilket tilbud kommunene skulle gi under nedstengningen. Dette kan på sin side også ha sammenheng med at barnehageområdet – i motsetning til grunnskolen – er gjenstand for mindre detaljert statlig regulering. Samtidig ble nedstengningen på mange måter også regulert «underveis» både via løpende informasjon og konkrete retningslinjer, som så måtte inkorporeres i det lokale smittevernsarbeidet⁸.

Når vi skal forstå hvordan korona-nedstengningen ble håndtert på lokalt nivå er det viktig å huske på at kommunene ikke utelukkende fungerte som et lokalt ledd i en tett integrert nasjonal kriseorganisasjon, men også måtte forvalte og tilpasse rollen som et selvstendig politisk-administrativt styringsnivå. I forhold til barnehagene kommer dette eksempelvis til uttrykk ved at kommunene både eier og drifter egne barnehager, men også har et regulatoransvar ovenfor både sine egne og de private barnehagene i kommunen. Kommunene har organisert dette ansvaret på ulike måter⁹, men uavhengig av organisasjonsmodell er det viktig å ha med seg at kommunenes kriserespons innebar to distinkte roller – som mottaker av statlige styringssignaler og som «oversetter» og forvalter av informasjon om tiltakene ut til barnehagene. Dette kompliserer potensielt ytterligere den avveiningen mellom ulike

7 I tillegg har kommunene en selvstendig myndighetsrolle i håndteringen av større krisesituasjoner. I «Nasjonal beredskapsplan for pandemisk influensa» (Helse- og omsorgsdepartementet 2014) heter det eksempelvis at kommunen kan «vedta forbud mot møter og sammenkomster, stenge barnehager, skoler, butikker, hoteller, flyplasser, bedrifter, arbeidsplasser m.m. eller begrense aktiviteten, stanse eller begrense transport, isolere personer i geografisk avgrensede områder på nærmere bestemte vilkår mv.» (s. 13).

8 Jf. de empiriske analysene som følger nedenfor.

9 I de fleste kommunene i vårt materiale er barnehageområdet organisert under en oppvekst- eller opplæringsssjef, mens rundt 2 av 10 har valgt en såkalt «to-nivå modell», hvor barnehagene er direkte underlagt rådmannen, eller byråden, i tilfellet Oslo.

hensyn som ble beskrevet ovenfor, og gjør det derfor relevant å sammenstille data som beskriver kommunens egne erfaringer og vurderinger med barnehagestyrernes observasjoner, hvor da sistnevnte gir et nærmere innblikk i hvordan kommunens oppgaver som barnehagemyndighet ble forvaltet under pandemihåndteringen.

Analysen som nå følger, er strukturert rundt et knippe sentrale temaer. Vi undersøker først lokale erfaringer i forhold til informasjonsflyten mellom ulike nivåer i forbindelse med nedstengningen, før vi ser nærmere på hvordan kommunene vurderte statlig styring og egen håndtering av korona-situasjonen i forhold til barnehagene, og hvordan styrerne vurderte *kommunens* håndtering av nedstengningen. I surveyen som gikk til styrerne stilte vi også en del spørsmål rundt hvordan de håndterte barnehagene internt, både under nedstengningen og etter gjenåpningen. Endelig stilte vi spørsmål om håndteringen av sårbare barn mer spesifikt, i begge surveyene. Som nevnt tidligere organiserte vi surveyene etter to faser i håndteringen av COVID-19 i barnehagesektoren og fokuserte på erfaringer på kommune- og barnehagenivå i perioden under nedstengningen av barnehagene og etter gjenåpning. Vi organiserer derfor også presentasjonen av materialet etter denne inndelingen, hvor vi så sammenstiller data på hvordan henholdsvis kommunale ledere og barnehagestyrere erfarte nedstengningen og perioden etter gjenåpningen.

4.1 Kommunenes og barnehagenes håndtering av nedstengningsperioden: erfaringer med organisering, styring og samordning

Håndteringen av koronasituasjonen på lokalt nivå fant i stor grad sted innenfor rammene av etablerte organisasjonsstrukturer. 9 av 10 kommuner i vårt materiale har etablert et fast organ for kommunikasjon mellom kommunen og styrere i kommunale og private barnehager, og om lag 3 av 4 kommuner oppgir at styrere fra både de kommunale og private barnehagene¹⁰ sitter i dette organet. Nær samtlige rapporterer at organet ble brukt i forbindelse med kommunens håndtering av koronanedstengningen. Disse organene var derfor sentrale i kommunens oppfølging av barnehagene under korona-perioden som barnehagemyndighet, herunder videreformidling av informasjon fra statlig hold.

Kommunenes vurdering av statlig styring i koronasituasjonen

Den første fasen av koronapandemien var preget av sterk statlig styring. Selv om kommunene har selvstendig ansvar og myndighet i krisesituasjoner, er de også viktige aktører i implementeringen av statlig politikk. Kommunene var slik sett underlagt statlig styring under koronasituasjonen og måtte derfor fortløpende forholde seg til stadig ny informasjon fra sentrale statlige aktører. I Tabell 4.1 nedenfor får vi et inntrykk av hvordan kommunene vurderte sentrale aspekter ved denne situasjonen.

---

¹⁰ 64 % av barnehagene i materialet er kommunale, mens de øvrige er frittstående private (26 %) eller del av større kjeder (10 %). 80 % av styrerne som besvarte surveyen vår rapporterer at de selv sitter i dette utvalget.

Tabell 4.1: Kommunenes vurdering av trekk ved informasjonsflyt og statlig håndtering under nedstengningen¹

«Informasjonen som kommunen fikk fra staten var tydelig og klar»	82
«Ulike statlige sektormyndigheter var samordnet i sin kommunikasjon»	72
«Informasjonen fra Fylkesmannen var godt samordnet med annen statlig informasjon»	57
«Mesteparten av informasjonen fikk vi gjennom nasjonale medier»	50
«Utdanningsdirektoratet håndterte koronasituasjonen på en god måte»	85
«Helsesektoren fikk for stor innflytelse på hvordan barnehagesektoren skulle håndtere koronasituasjonen»	45
«Kommunesektoren ble tatt for lite med på råd ved stengning av barnehagene»	34
«Barnehagene i min kommune burde aldri ha vært stengt»	18

¹ Tallene angir prosentandelen som sier seg «helt enig» eller «delvis enig» i følgende påstand, på en skala som går mellom 1: helt uenig og 5: helt enig. *N* varierer mellom 191 og 196.

Som tabellen ovenfor viser, fremstår kommunene generelt i stor grad fornøyd med informasjonen som kom fra statlig hold under nedstengningen, og de opplever også – med delvis unntak av fylkesmannsembetene – at den statlige informasjonen fremstod som samordnet. Kommunene er gjennomgående positive til den statlige styringen under nedstengningen, samtidig ser vi at en ikke ubetydelig andel av respondentene mener at helsesektoren fikk for stor betydning og at kommunesektoren ikke ble godt nok rådført under nedstengningen. Langs flere av disse dimensjonene er det imidlertid signifikante variasjoner mellom store og små kommuner¹¹. Spesifikt ser vi at større kommuner er mindre fornøyd med kvaliteten på den statlige informasjonen (r.: -19), og spesielt i hvor stor grad informasjonen fra fylkesmannsembetene fremstod som samordnet med annen statlig informasjon (r: -.30). I tillegg er større kommuner mindre fornøyd med Utdanningsdirektoratets håndtering av situasjonen (r: -.16).

Vi har gitt respondentene anledning til å utdype sine svar på spørsmålene om statlig styring. Mange har benyttet seg av denne muligheten. En rekke informanter gir uttrykk for tilfredshet med statlige myndigheter i krisesituasjonen. Et par typiske utsagn er: «Vi er godt fornøyd med sentrale myndigheters håndtering av barnehagene i koronaperioden» og «Vi er imponerte over både enkeltmenneske og myndighetene si håndtering». Andre er mer avmålte i sin vurdering av statlige myndigheter: «Jeg ser ikke noe som kan kalles spesielt vellykket. Det var helt greit, og slik det burde være».

Til tross for gjennomgående tilfredshet med statlig styring og informasjon, er det enkelte som ønsker større handlefrihet lokalt til å tilpasse tiltakene til situasjonen i egen kommune. På den annen side, er det også en del informanter som mener staten burde vært mer spesifikk i sine råd, slik at kommunene hadde sluppet å bruke mye tid på å tolke rådene. På ett punkt er det stor enighet blant informantene i

¹¹ For å undersøke effekter av kommunestørrelse på hvordan respondentene vurderer de ulike påstandene i surveyen, benytter vi enkle korrelasjonsanalyser (Pearson's R) mellom påstandsvareblene (fem-punkts skalaer) og en ordinal kommunestørrelsesvariabel med følgende verdier – under 2000 innbyggere: 1; 2000-4999 innbyggere: 2; 5000-9999 innbyggere: 3; 10000-19999 innbyggere: 4; 20000-49999: 5 og 50000+ innbyggere: 6. Vi rapporterer kun statistisk signifikante korrelasjoner, det vil si korrelasjoner med en p-verdi lik eller lavere enn .05.

kommunene: viktig informasjon kom sent i uken, med forventning om rask iverksettelse, noe som ble opplevd som utfordrende for barnehagene. «Store endringer kom før helger med en forventning om at det skulle være i orden mandagen etter. Dette ga merarbeid i helgene for barnehageansatte og lederne,» er et typisk utsagn. I starten kom dessuten mye informasjon først via pressekonferanser, slik at kommunen, barnehagene og foreldre fikk informasjonen samtidig. Dette gjorde kommunikasjonen krevende, og «skapte en unødig ekstra stressfaktor for ledere, ansatte og foreldre», ifølge en av informantene.

I de utfyllende kommentarene hevder flere kommuner at fylkesmannen var for sent ute med sin informasjon, særlig i begynnelsen. Kommunenes erfaringer med fylkesmannen varierer imidlertid, noe som selvsagt kan henge sammen med at ulike fylkesmannsembeter kan ha taklet situasjonen ulikt. Mens et par informanter trekker frem at det var «dårlig samordning mellom fylkesmann og direktorat .... Også internt hos fylkesmannen strevde de i starten med å samordne seg», så hadde andre «svært god dialog med fylkesmannen i eget fylke».

Kommunenes vurdering av egen håndtering av koronasituasjonen

Analysene ovenfor gir noen viktige indikasjoner på hvordan kommunene, som iverksettere av den nasjonale kriseorganisasjonen, vurderte situasjonen under nedstengningen. Som nevnt i innledningen til de empiriske analysene har imidlertid kommunene også i krisesituasjoner et selvstendig politisk og administrativt ansvar for å håndtere gjennomføringen av felles tiltak parallelt med at de skjøter den løpende styringen av sektoren – altså barnehagene. Det er derfor relevant å se nærmere på hvordan kommunene vurderer sin egen innsats under korona-nedstengningen, spesifikt i forhold til deres rolle som barnehagemyndighet. I Tabell 4.2 viser hvordan de kommunale lederne i survey-materialet vurderer kommunens håndtering av nedstengningen, langs ulike dimensjoner.

Tabell 4.2: Kommunenes vurdering av trekk ved egen håndtering under nedstengningen¹

«Jeg er godt fornøyd med kommunens håndtering av barnehagene under koronaperioden»	94
«Samarbeidet mellom ulike sektorer i kommunen fungerte bra»	88
«Kommunen hadde en oppdatert beredskapsplan for barnehagene»	80
«Stengningen av barnehagene kom helt uforberedt på kommunen»	39
«Alle barnehagene i kommunen fungerte som beredskapsbarnehager»	84
«Kommunen ga skriftlig veiledning til barnehagene om hvordan de skulle håndtere nedstengningen»	78
«Kommunen oppfordret barnehagene til å holde kontakt med barna mens barnehagen var stengt»	95
«Jeg er godt fornøyd med barnehagenes håndtering av perioden da barnehagene var stengt»	95

¹ Tallene angir prosentandelen som sier seg «helt enig» eller «delvis enig» i følgende påstand, på en skala som går mellom 1: helt uenig og 5: helt enig. *N* varierer mellom 189 og 193.

Som vi kan se av tabellen ovenfor, er kommunene generelt svært fornøyd med håndteringen av korona-nedstengningen, både i forhold til styringen av barnehagene og barnehagenes håndtering som sådan. De fleste respondentene vurderer også at samordningen mellom ulike sektorer i kommunen fungerte bra. I forhold til

kommunenes styringsrelasjon til barnehagene mer spesifikt, ser vi at flertallet hadde oppdaterte beredskapsplaner for barnehagene og ga også skriftlig veiledning til barnehagene om hvordan nedstengningen skulle håndteres. Store kommuner gjorde tilsynelatende dette i større grad enn de små ($r: .23$), og har antagelig sammenheng med at behovet for skriftliggjøring og standardisering av tiltak øker parallelt med antallet barnehager kommunen har et myndighetsansvar for. Uavhengig av kommunestørrelse ser vi at også nær samtlige oppfordret barnehagene til å være i kontakt med barna under nedstengningen. En mindre, men ikke ubetydelig, andel av kommunene vurderer det imidlertid dit hen at nedstengningen kom overraskende på¹².

I svarfeltet der respondentene kunne utdype svarene sine, var det mye som dreide seg om betydningen av samarbeid internt i kommunen. Særlig er det mange som trekker frem et godt samarbeid med kommune(over)legen i koronasituasjonen, noe som blant annet har bidratt til å trygge barnehagene i arbeidet med smittevern. På spørsmål om hva som ble ansett som spesielt vellykket i kommunens håndtering av koronasituasjonen, svarer én av respondentene: «det tette samarbeidet med kommuneoverlegen, spørretimer og hyppig kontakt. Vi opprettet daglige møtepunkter på teams med ledergruppen. Den tette kontakten var avgjørende for at styrene ikke skulle bli alene på Urias post.»

Mange kommuner etablerte informasjonsrutiner eller nettverk for å sikre rask og god informasjon ut til alle ledd. Flere peker på viktigheten av faste møtepunkter for fortolkning og oversettelse av nasjonale råd til praksisfeltet og for å avklare problemstillinger ute i barnehagene. En del kommuner legger vekt på betydningen av å etablere felles praksis for alle barnehagene. Dette bidro til å klargjøre hva foreldrene kunne forvente av barnehagene, samtidig som den enkelte barnehage ble avlastet for noen oppgaver knyttet til å finne løsninger:

«Det ble utviklet felles praksis for kontakt og kontaktpunkt med barna og barna sine foreldre, i den perioden barnehagen var stengt. Slik fikk barnehagen sine ansatte ivaretatt relasjonene i denne perioden, og foreldrene et sted å få råd og dialog om situasjonen hjemme. Flere har i ettertid, sagt at det var godt å ha denne ventilen i en periode som opplevdes som litt skummel og til tider litt ensom.»

Styrernes vurdering av kommunens håndtering av koronasituasjonen

Spørsmålet som nå melder seg, er hvordan barnehagene vurderer *kommunens* rolle under korona-nedstengningen. Gitt at kommunene både hadde ansvaret for å iverksette den nasjonale korona-nedstengningen men også som offentlig myndighet å håndtere barnehagene under denne perioden, er det relevant å se nærmere på hvordan barnehagestyrere vurderer styringen av sektoren – herunder fra kommunalt hold – under nedstengningen. I Tabell 4.3 sammenligner vi hvordan styrere i henholdsvis kommunale og private barnehager vurderer ulike påstander om informasjonsflyt og kommunens håndtering av nedstengningen.

---

¹² Likevel vel er det kun 2 av 10 som mener at barnehagene i kommunen aldri burde blitt stengt, og tilsvarende tall gjør seg gjeldende på styrer-nivå. Det kan tolkes som at nedstengningen hadde stor oppslutning lokalt.

Tabell 4.3: Styrernes vurdering av *informasjonsflyt* og *kommunens håndtering* under nedstengningen¹

	Kom.	Priv.
«Informasjonen jeg som styrer mottok om koronasituasjonen var tydelig og klar»	88	71
«Kommunen ga skriftlig veiledning til barnehagene om hvordan de skulle håndtere nedstengningen»	63	59
«Kommunen oppfordret barnehagene til å holde kontakt med barna mens barnehagene var stengt»	85	71
«Jeg er godt fornøyd med kommunenes håndtering av barnehagene»	92	79

¹ Tallene angir prosentandelen som sier seg «helt enig» eller «delvis enig» i følgende påstand, på en skala som går mellom 1: helt uenig og 5: helt enig. *N* varierer mellom 219 og 222.

Den første observasjonen vi kan trekke ut av tabellen ovenfor, er at styrere i både kommunale og private barnehager generelt er fornøyd med informasjonen de mottok om håndteringen av koronasituasjonen. De er også jevnt over fornøyd med kommunenes håndtering av barnehagene under nedstengningen. Samtidig ser vi at både tilfredshet med informasjonen som kom fra kommunen og kommunens håndtering, og indirekte også trekk ved kontakten mellom kommunene og barnehagene (jf. variasjoner i forhold til hvorvidt barnehagene har blitt oppfordret til å holde kontakt med barna under nedstengningen) varierer i forhold til hvorvidt barnehagen er i kommunalt eller privat eie. Disse forskjellene, som også er statistisk signifikante, sier antagelig mer om hvordan styringsrelasjonen forvaltes enn hvordan de ulike barnehagene har operert under koronaperioden som sådan.

I det åpne svarfeltet der respondentene kunne utdype svarene sine, var det mange som ga uttrykk for sin positive vurdering av kommunens håndtering:

«Opplevde at kommunen tok dette på alvor og informerte godt til alle, både ansatte og innbyggerne. Jeg hadde daglig dialog med leder for barnehagene som også satt i kriseteam. Godt orientert. God kommunikasjon og informasjon gir grunnlag for lite undring og synsing.»

«Kommunen var veldig lyttende, og ga oss tydelige veiledninger, samt at vi fikk være deltakende til hvordan ting kunne gjennomføres i praksis. Godt samarbeid!»

Noen styrere har imidlertid en annen erfaring, og opplevde at de selv måtte søke opp og tolke informasjonen som kom fra sentrale myndigheter. En styrer som slett ikke er fornøyd sier han fikk «lite informasjon fra (...), tok lang tid før avgjørelser ble tatt. Stor frustrasjon for styrer og ansatte.»

Koronasituasjonen satte på mange måter skillet mellom kommunen som barnehageeier og barnehagemyndighet på spissen. Mens noen private barnehager synes de ble nærmest likebehandlet med kommunale barnehager, mener andre at «private barnehager ble generelt lite ivaretatt av kommunen i denne perioden». En annen sier at «det var utfordrende å vite hva kommunen forventet av private barnehager, da kommunen ikke involverte oss i starten».

Noen private barnehager som er medlemmer av PBL opplevde en raskere informasjonsflyt via PBL enn via kommunen, og er svært fornøyd både med oppfølging og informasjon: «Det var PBL som var raskest ute med informasjon/råd om hvordan vi skulle forstå og handle. Dette hadde mest betydning for vår drift.

Kommunen kom derfor bakpå.» Små barnehager som ikke er en del av en kjede, kunne på sin side kjenne ansvaret ekstra tungt:

«Som enkeltstående privat barnehage var det utfordrende å stå med alene-ansvaret i denne perioden. Selv om vi hadde et godt samarbeid med de kommunale styrerne, så var det mitt ansvar å få riktig informasjon ut til både ansatte og foreldre til enhver tid.»

Noen av styrerne er svært fornøyd med sin kommunes innsats i denne tiden. En av styrerne er veldig klar:

«Synes kommunen har gjort en fantastisk god jobb for å trygge og støtte oss som barnehage i koronaperioden. Vi har kunnet kontakte de ansatte på barnehageenheten når som helst, både på kveldstid og i helger og fått hjelp og bistand på ting vi har lurt på. Det er noe som jeg har satt ekstremt stor pris på.»

Styrernes vurdering av egen håndtering av koronasituasjonen

Inntrykket av at det først og fremst er styringslinjen, og ikke praksis, som er forskjellig for kommunale og private barnehager, forsterkes når vi i Tabell 4.4 nedenfor ser nærmere på hvordan barnehagene vurderer sin egen håndtering. Forskjellene mellom de kommunale og private barnehagene er med få unntak langt mindre fremtredende enn det vi så i Tabell 4.3.

Tabell 4.4: Styrernes vurdering av egen håndtering av barnehage, personal og foreldre under nedstengningen¹

	Kom.	Priv.
«Da barnehagen var stengt, holdt jeg kontakt med de ansatte via nettmøter»	82	79
«Det var utfordrende å gi de ansatte god og riktig informasjon da barnehagen stengte»	43	33
«Barnehagen ga tips til foreldrene om hvordan de kunne aktivisere barna»	87	83
«Barnehagen hadde tett kontakt med foreldrene i perioden da barnehagen var stengt»	89	86
«Jeg er godt fornøyd med min barnehages håndtering av stengningsperioden»	97	98

¹ Tallene angir prosentandelen som sier seg «helt enig» eller «delvis enig» i følgende påstand, på en skala som går mellom 1: helt uenig og 5: helt enig. *N* varierer mellom 218 og 220.

Barnehagestyrerne er unisont fornøyd med sine respektive barnehagers håndtering av nedstengningen. De fleste holdt kontakt med de foresatte under nedstengningen og ga råd til hvordan de kunne aktivisere barna som ble holdt hjemme. Mange styrere både i private og kommunale barnehager gjennomførte nettmøter for å holde kontakt med de ansatte. Vi har sett nærmere på de styrerne som svarer at de er helt eller delvis uenig i påstanden om at de holdt kontakt med de ansatte på denne måten. Noen av disse sier at deres barnehage var åpen for flere barn i hele stengningsperioden, og at de fleste i personalgruppen var på jobb jevnlig. Det var derfor ikke behov for nettmøter. Én barnehage leide et stort lokale, og holdt fysiske møter med de ansatte med god avstand. Ellers er det flere styrere som sier at de ikke hadde infrastruktur til å avholde nettmøter, eller at enkelte ansatte ikke hadde utstyr eller kompetanse til å delta på nettmøter hjemmefra. Noen styrere brukte da telefon-samtaler, SMS eller epost for kontakt med ansatte. Et par styrere nevner at de synes

at det var spesielt vanskelig å holde kontakt med ansatte som var omdisponert til annet arbeid, f.eks. innenfor helse, i perioden da barnehagen var stengt.

Som tabellen viser, er det en ikke uvesentlig andel styrere som fant det utfordrende å få gitt ut riktig informasjon til de ansatte da barnehagene ble stengt ned. De av styrerne som sier seg enige i denne påstanden har imidlertid også en tendens til å si seg uenige i at informasjonen de mottok fra kommunen var tydelig (r: -.22) og til å være mindre fornøyd med kommunens håndtering av situasjonen generelt (r: -.21). Tallene sier derfor kanskje først og fremst noe om hvordan styringsrelasjonen mellom kommunene og barnehagestyrerne utspilte seg i de kommunene hvor informasjonsflyten mellom styrere og ansatte fremstod som utfordrende.

Styrerne utdyper sine svar i kommentarfeltet etter de faste spørsmålene. Fra kommentarene får en et klart inntrykk av stor variasjon mellom barnehagene i hvor «stengt» de var i den første perioden. I de fleste kommunene var alle barnehagene beredskapsbarnehager, men noen holdt stengt. Blant de som hadde åpent for sårbare barn og barn av foreldre i kritiske samfunnsfunksjoner, var det ulike måter å organisere barnehagen på i denne tiden. Flere protesterer på ordbruken i spørreundersøkelsen om 'perioden da barnehagen var stengt', og presiserer at «barnehagen var aldri stengt, vi hadde oppe for 11 barn, (med foreldre i) samfunnskritiske funksjoner, barn med særskilte behov, sårbare barn etc.» I noen barnehager var «alle var på jobb og gjorde anna arbeid i denne perioden», mens andre hadde de fleste ansatte på hjemmekontor. Flere påpeker at situasjonen med hjemmekontor var vanskelig å håndtere for barnehagene, fordi de er «lite rustet for hjemmekontor, de ansatte manglet både utstyr og teknisk innsikt til å kunne utføre arbeidsoppgaver hjemmefra. Mye "betalt fri" for store deler av personalet».

En del styrere reflekterer rundt utfordringene knyttet til å ivareta personalet i perioden da mange var hjemme og de ikke kunne møtes fysisk:

«Utfordringen med å gi de ansatte informasjon gikk mest ut på at ikke alle har like god tilgang til digitale løsninger på hjemmebane, men vi løste det med å bruke e- post og sms for at alle skulle få nødvendig informasjon til rett tid. I tillegg var det viktig for meg som leder å ta ekstra vare på de i personalet jeg visste ikke hadde noen andre hjemme.»

Noen barnehager gikk langt i kontakten med familiene mens barna var hjemme. I de utfyllende kommentarene til spørsmålene i Tabell 4.4, svarer for eksempel én barnehage dette:

«Vi hadde jevnlig kontakt med de familiene som var hjemme. De fikk samlingsstunder på video, de fikk små videonutter med diverse, .. sang etc. De fikk hjem formingsaktivitetsposer i forbindelse med påsken.»

Og en annen:

«Under nedstengingen holdt vi kontakt med barnegruppa gjennom facebookside vår med videonutter av samlinger som foreldrene spilte for barna flere ganger daglig. Vi hadde telefonkontakt med alle foreldrene flere ganger i perioden. De som hadde bursdag fikk forhåndslaget krone levert på døra, smittevernbehandlet. Dette ble særlig viktig for barna i sårbare situasjoner.»

Mange styrere rapporterer om mye og hardt arbeid i koronaperioden:

«Mye nybrottsarbeid som har ført til MYE overtid. Det at Regjeringen kom med ny informasjon fredag ettermiddag førte til at helgen ble tatt i bruk. Mye

telefoner på kveldstid, samt utfordrende å holde kontakt med foreldre uten plattform for massekommunikasjon.»

«Det var svært krevende å sette seg inn i alle restriksjoner, sørge for at personalet ble skolert, sørge for kontakt med barna som var hjemme, lage digitale tilbud (til barna som var hjemme), samtidig som vi skulle holde åpent for de med foreldre med kritiske samfunnsfunksjoner».

Sårbare barn i koronasituasjonen

En sentral bekymring knyttet til nedstengningen av barnehagene dreide seg som nevnt tidligere om situasjonen til spesielt sårbare barn og deres familier. Tidligere beskrev vi hvordan hensynet til denne gruppen kom til uttrykk i beredskapsorganiseringen på nasjonalt nivå. Ansvar for å opprettholde et tjenestetilbud til denne gruppen hviler i siste instans på de kommunale tjenestene, og i Tabell 4.5 nedenfor får vi et inntrykk av hvordan kommunene gikk frem for å sørge for at sårbare barn og deres familier ble ivaretatt.

Tabell 4.5: Kommunenes vurderinger av tiltak og innsats opp mot sårbare barn under nedstengningen¹

«Kommunen hadde møter med barnevernet og barnehagene om sårbare barn og familier»	78
«Kommunen lagde retningslinjer for oppfølging av sårbare barn og familier»	78
«Jeg er trygg på at kommunen klarte å ivareta sårbare barn og familier»	80
«Mange av foreldrene som fikk tilbud om barnehageplass, benyttet ikke tilbudet»	45

¹ Tallene angir prosentandelen som sier seg «helt enig» eller «delvis enig» i følgende påstand, på en skala som går mellom 1: helt uenig og 5: helt enig. *N* varierer mellom 189 og 192.

Som vi ser av tallene ovenfor gjennomførte de fleste av kommunene møter mellom barnevernet og barnehagene for å diskutere håndteringen av sårbare barn og deres familier i tillegg til at de etablerte retningslinjer for oppfølging av denne brukergruppen, særlig i større kommuner ($r: .19$). Vi ser også her at kommunene i stor grad vurderer sin egen innsats positivt, da 8 av 10 mener at de klarte å ivareta de sårbare barna og deres familier under nedstengningen. Her er det imidlertid en negativ sammenheng mellom kommunestørrelse og hvorvidt respondenten mener at kommunen evnet å ivareta denne brukergruppen ($r: -.16$), som også må forstås på bakgrunn av at andelen barnehagebarn som defineres som sårbare antagelig også er langt høyere i de store kommunene, som jo inkluderer storbyene. Endelig ser vi at om lag halvparten av respondentene mener at tilbudet om barnehageplass til sårbare barn ikke ble benyttet.

Vi ba de barnehageansvarlige i kommunene om å utdype sine svar om ivaretagelse av sårbare barn i koronaperioden. Flere av respondentene fra kommunene rapporterer om et godt tverrfaglig arbeid med å identifisere sårbare barn. I mange kommuner skjedde dette ved at barnevernet kartla sårbare familier og barn, og formidlet dette til de aktuelle barnehagene. Andre sier at det var tett samhandling mellom barnevern, PPT og den enkelte barnehage om identifisering av sårbare barn som hadde behov for barnehageplass.

I noen av kommunene opplevde de at det tverrfaglige arbeidet i alt for stor grad ble satt på vent i koronaperioden. En av respondentene knytter dette til organiseringen i kommunen: «Helsestasjonen er under annen leder, PPT er interkommunalt i annen

kommune». En annen opplevde at «Barnehagesektoren stod for det meste åleine om å sikra og halda kontakt med dei sårbare barna». Enkelte respondenter i undersøkelsen sier at det ikke først og fremst var de *kjente* sårbare barna som var vanskelig å fange opp, men de barna som barnehagene ikke visste om, som «ble sårbare grunnet situasjonen»: «Dei sårbare barna vart fanga opp, men nye tilfelle var det noko vanskelegare å finna». En kommune erfarte problemer med dette i starten, men at barnevernet og fastleger etter hvert tok direkte kontakt med barnehagene. Noen barnehageansvarlige er kritiske til at personale i barnehagene ble omdirigert til andre funksjoner i perioden da barnehagene var stengt: «Helse allokerte mange ressurser ut fra barnehagene og helsestasjon, noe som bidro til at vi ikke fikk fulgt opp tilstrekkelig barn og familier som var ekstra sårbare på en god nok måte».

I Tabell 4.6 nedenfor ser vi nærmere på hvordan *barnehagene* håndterte de sårbare barna under nedstengningen.

Tabell 4.6: Styrernes vurdering av tiltak og innsats opp mot sårbare barn under nedstengningen¹

	Kom.	Priv.
«Vi fikk retningslinjer fra kommunen om oppfølging av sårbare barn og deres familier»	75	65
«Barnehagen utarbeidet retningslinjer for kontakt med sårbare barn og familier»	71	81
«Jeg er trygg på at barnehagen klarte å ivareta sårbare barn og familier	84	83
«Barnehagen samarbeidet godt med barnevernet da barnehagen var stengt»	41	20
«Barnehagen samarbeidet godt med PPT da barnehagen var stengt»	47	27
«Mange av foreldrene som fikk tilbud om barnehageplass, benyttet ikke tilbudet»	45	35

¹ Tallene angir prosentandelen som sier seg «helt enig» eller «delvis enig» i følgende påstand, på en skala som går mellom 1: helt uenig og 5: helt enig. *N* varierer mellom 208 og 213.

Tallene ovenfor viser at flertallet av barnehagestyrere bekrefter at kommunen utstedte retningslinjer for oppfølgingen av sårbare barn under nedstengningen, og barnehagene utarbeidet også egne retningslinjer for å ivareta kontakten med barna og deres familier. Et stort flertall av barnehagestyrerne vurderer at barnehagene deres klarte å ivareta de sårbare barna under nedstengningen. I forhold til samarbeidet mellom barnehagene og barnevernet og PPT ser vi at det er store forskjeller mellom kommunale og private barnehager – hvor 4 av 10/5 av 10 kommunale barnehager rapporterer om et godt samarbeid med henholdsvis barnevernet og PPT er tilsvarende andel for de private barnehagene 2 av 10/3 av 10. Her er det imidlertid verdt å merke seg at kommunale og private barnehagestyrere også rapporterer ulik kontaktintensitet med disse etatene. Hvor 25 prosent av de kommunale styrerne har deltatt i fellesmøter med barnevernet, er den tilsvarende andelen blant de private barnehagestyrerne på 8 prosent. I tillegg var de kommunale barnehagene oftere i kontakt med barnevernet med henvisning til en konkret bekymring (29 prosent, sammenlignet med 16 prosent av de private).

I utdypningen av sine svar, var det styrere som sa det var utfordrende å ivareta sårbare barn, ikke minst de sårbare barna som ikke hadde tiltak og oppfølging før koronasituasjonen. Det er flere styrere med erfaring for at det kunne være vanskelig å få foreldre til sårbare barn til å ta imot tilbud om plass i perioden da barnehagen

ellers var stengt. Dette skyldtes dels faren for stigmatisering, dels frykt for smitte. Frykten for smitte var særlig stor hos foreldre til sårbare barn fra minoritetsspråklige familier.

En av styrerne ga uttrykk for en bekymring for «at sårbare familier trengte mer hjelp enn det barnehagen maktet å gi - at barnevernet ikke samarbeidet godt nok». I andre kommuner hadde styrerne gode erfaringer med organiseringen rundt sårbare barn: «Oppretting av samarbeidsteam for sårbare barn med ukentlige møter var meget bra og nyttig» og «Ressursteam for tett samarbeid ift. sårbare barn fungerte godt».

Erfaringer med beredskapsbarnehager

Åtte av ti barnehager – kommunale som private – var å regne for beredskapsbarnehager, hvilket innebærer at de også skulle være åpne for barn med et særskilt behov for omsorg. I Tabell 4.7 nedenfor ser vi nærmere på erfaringene med denne ordningen.

Tabell 4.7 : Styrernes erfaringer i forhold til ordningen med beredskapsbarnehager¹

	Kom.	Priv.
«Det var vanskelig å velge ut barn som skulle få et tilbud mens barnehagen var stengt»	15	17
«Det var utfordrende å gi de barna som var i barnehagen et godt tilbud»	17	15
«Ansatte som selv har små barn, slapp å arbeide i denne perioden»	64	64
«Flere ansatte tok kontakt med meg i denne perioden fordi de var bekymret for smitte»	53	51
«Det var vanskelig å organisere personalet da barnehagen var beredskapsbarnehage»	31	32

¹ Tallene angir prosentandelen som sier seg «helt enig» eller «delvis enig» i følgende påstand, på en skala som går mellom 1: helt uenig og 5: helt enig. *N* varierer mellom 163 og 164. Merk at spørsmålet kun ble stilt til styrere i beredskapsbarnehager, jf. ovenfor.

Ordningen med beredskapsbarnehage gjaldt i første omgang barn med foreldre i såkalte kritiske samfunnsfunksjoner, men ble tidlig utvidet til å også gjelde barn som har særskilte omsorgsbehov. Ordningen innebærer i begge tilfeller at barnehage-tilbudet gis på bakgrunn av konkrete og individuelle vurderinger¹³. Som tabellen ovenfor viser, er det kun et fåtall av barnehagestyrerne som rapporterer om vanskeligheter knyttet til å skulle velge ut de barna som kvalifiserte for et slikt tilbud. Det var tilsynelatende heller ikke større problemer knyttet til å gi disse barna et fullgodt tilbud i barnehagen. Ordningen med beredskapsbarnehager ser likevel ut til å ha avstedkommet enkelte organisatoriske utfordringer – en ikke uvesentlig andel styrere rapporterer om vanskeligheter med å organisere personalet i perioden hvor barnehagen var beredskapsbarnehage, og det at langt over halvparten rapporterer om at ansatte med små barn ble fritatt fra å arbeide i barnehagen i denne perioden, må forventes å ha skapt visse kapasitetsproblemer. For de som var på jobb i denne perioden var også smittesituasjonen noe som ga grobunn for bekymringer.

Selv om et fåtall styrere rapporterer om vansker med å identifisere barn med rett på plass i beredskapsbarnehagen, er det mange styrere og kommunale barnehagesjefer som kommenterer på dette i fritekstsvarene. Svært mange av våre informanter i

¹³ <https://www.barnehageforum.no/artikkel.asp?artikkelid=6181> (lastet 03.12.20)

kommunene peker på at de fikk mye arbeid knyttet til å avklare hvilke barn som skulle ha rett på plass i barnehagen fordi foreldrene jobbet i 'kritiske samfunnsfunksjoner'.¹⁴ Listen over slike funksjoner ble utvidet i mai. Da ble det også presisert at familier der bare én var i en kritisk samfunnsfunksjon hadde rett på plass, og i noen kommuner og barnehager opplevde de at svært mange barn hadde slik rett. Kommunene var pålagt å «foreta en selvstendig vurdering av den enkelte person som ber om utvidet tilbud på grunn av samfunns- eller virksomhetsfunksjon» (Justis- og beredskapsdepartementet). Flere kommuner erfarte betydelig press fra foreldre som mente deres barn skulle ha plass i barnehagen i perioden da barnehagen ellers var stengt.

En del styrere kommenterte også på ansattes bekymring for smitte. Særlig i starten var mange redd for å bli smittet, for egen del eller for å bringe smitte hjem til familiemedlemmer:

«Personalet er og redd for eventuell smitte av korona i barnehagen. Vi som jobber i barnehager får mange "nærkontakter", med alle barna, foreldre, besteforeldre osv. Vi har personale som er i risikogrupper, hvis de får korona.»

Nettopp smittesituasjonen, og håndteringen av denne, ble et sentralt anliggende når den nasjonale nedstengningen ble vedtatt gradvis opphevet fra 20. april, hvilket innebar at både kommuner, barnehager, barn og foresatte måtte tilpasse seg en kvalitativt ny barnehagehverdag enn den som var gjeldende da barnehagene stengte i midten av mars. Vi skal nå se nærmere på hvordan kommunene og barnehagestyrerne tilpasset seg den nye hverdagen.

4.2 Kommunenes og barnehagenes erfaringer med gjenåpningen av barnehagene og tilpasning til en ny arbeidshverdag

Gjenåpningen av barnehagene betød ikke at korona-krisen var over. Som påpekt i beskrivelsen av styringskonteksten ovenfor, gir det mer mening å se gjenåpningen som en ny fase av krisehåndteringen hvor akutte tiltak kunne avløses av mer planmessige grep med formål om å gradvis (gjen-)opprette en (ny) normalsituasjon. Dette inkluderte konkrete planer og retningslinjer for hvordan kommunene som barnehagemyndighet, og de enkelte barnehagene, skulle innrette driften slik at de kunne levere et tilnærmet ordinært barnehagetilbud i en situasjon som fremdeles var eksepsjonell.

Kommunenes erfaringer med gjenåpningen

I undersøkelsen har vi vært opptatt av å også få frem synspunkter på og vurderinger av hvordan kommunene og barnehagene har håndtert perioden etter gjenåpning. I Tabell 4.8 nedenfor ser vi i første omgang på hvordan kommunene vurderte ulike aspekter ved gjenåpningen, både i forhold til egen og barnehagenes håndtering.

---

¹⁴ Listen over kritiske samfunnsfunksjoner omfatter en lang rekke yrker og arbeidsoppgaver innenfor 14 ulike områder pluss 'viktige samfunnsfunksjoner': <https://www.regjeringen.no/no/tema/samfunnssikkerhet-og-beredskap/innsikt/liste-over-kritiske-samfunnsfunksjoner/id2695609/>

Tabell 4.8: Kommunenes vurderinger av lokalt handlingsrom, egen og barnehagenes håndtering av gjenåpningen¹

«Kommunesektoren ble tatt for lite med på råd ved gjenåpning av barnehagene»	29
«Kommunen hadde tilstrekkelig handlingsrom til å tilpasse tiltak til lokale forhold»	67
«Usikkerhet om økonomisk kompensasjon for ekstrautgifter har gjort at kommunen har holdt tilbake tiltak»	22
«Jeg er godt fornøyd med barnehagenes håndtering av gjenåpningen»	97
«Kommunen hadde samarbeidsmøter med foreldrerepresentanter ved gjenåpning av barnehagene»	22
«Jeg er trygg på familier med annen språklig bakgrunn enn norsk fikk forståelig informasjon»	67

¹ Tallene angir prosentandelen som sier seg «helt enig» eller «delvis enig» i følgende påstand, på en skala som går mellom 1: helt uenig og 5: helt enig. N varierer mellom 187 og 191.

Det første som er verdt å merke seg er at tre av ti respondenter fra kommunalt nivå mener at kommunesektoren ikke ble tilstrekkelig hørt i forbindelse med gjenåpningen av barnehagene. Samtidig svarer nær syv av ti at kommunene har hatt muligheten til å tilpasse nødvendige tiltak til lokale forhold. Sett i sammenheng indikerer dette at gjenåpningen – tross en viss dissens i forhold til spørsmålet om hvorvidt kommunesektoren ble tatt med på råd, som for øvrig ser ut til å først og fremst gjelde større kommuner (r: .16) – likevel ikke kan forstås som å ha blitt påtvunget kommunene fra statlig hold. Snarere gis det inntrykk av kommunene har hatt tillitt til den statlige håndteringen av gjenåpningen, som vi kan lese ut av at kun to av ti mener at usikkerhet rundt kompensering for ekstrautgifter har medført at en har måttet holde tilbake tiltak. En får samtidig inntrykk av at den lokale håndteringen av gjenåpningen kun i begrenset grad har involvert samarbeidsmøter med foreldrerepresentanter. Så godt som samtlige av respondentene mener at barnehagene har håndtert gjenåpningen på en god måte, og kommunene ser også ut til å stort sett være trygge på at familier med en annen språklig bakgrunn enn norsk fikk forståelig informasjon. Respondenter fra større kommuner er imidlertid mindre enig i denne påstanden (r: -.27).

I kommentarene til svarene de har gitt i spørreundersøkelsen er det flere som nevner kommunens handlingsrom. Det er få kommuner i vårt materiale som har hatt mye smitte i løpet av koronapandemien, og noen barnehagesjefer påpeker dette: «Med tanke på at vi ikke hadde smitte i kommunen, skulle man i etterkant ønske at "lokale tilpasninger", som det er nå - hadde kommet på et tidligere tidspunkt». Men det er også noen som synes lokalt handlingsrom var brysomt, fordi det innebar mye tilpasningsarbeid i kommunen: «Det var enklere med gjenåpning FØR det ble åpnet for lokale tilpasninger/før handlingsrommet ble understreket». Noen peker på at entydige signaler og råd fra nasjonalt nivå, gjør implementering enklere, fordi det bidrar til forventningsavklaring på alle nivåer.

Overraskende få respondenter fra kommunene kommenterer på den økonomiske siden ved koronahåndteringen. Én barnehagesjef svarer at «sikkerhet for økonomiske kompensasjoner kunne gitt mer trygghet ved gjenåpning.» Noen nevner at de har hatt økte vikarutgifter, på grunn av lavere terskel for ansattes fravær og mindre bruk av sammenslåing av grupper. Et par informanter viser også til økte utgifter til renholdsartikler mv.

To av kommunene sier at de har opplevd mange henvendelser vedrørende økonomi fra private barnehager. I midten av april ble det klart at private barnehager kunne søke kompensasjon for inntektsbortfallet i forbindelse med at foreldre ble fritatt for betaling da barnehagen holdt stengt. Det var kommunene som administrerte ordningen. Private barnehager er ikke kompensert for merutgifter til overtidsarbeid, renhold eller vikarer. Noen av styrerne for private barnehager nevner bekymringer rundt dette i sine kommentarer.

Det er heller ikke mange kommuner som knytter kommentarer til spørsmålet om ivaretagelse av familier med annen språklig bakgrunn enn norsk. En av de som berører dette, sier:

«Informasjon til minoritetsspråklige familier har vært utfordrende. Vi har hatt et tett samarbeid med innvandrertjenesten, der informasjon gjennom introduksjonstilbudet og norskopplæringen har vært et ledd i prosessen. (...). Minoritetsspråklige var overrepresentert med å holde barna hjemme den første tiden.»

Kommuner og styreres erfaringer med smittevernsarbeid

Smittevern ble naturligvis en av de sentrale utfordringene som måtte håndteres da barnehagene ble gjenåpnet, og stilte store krav til hvordan både kommunene og de enkelte barnehagene tilpasset og organiserte tilbudet sitt. Smittevernveilederen ble det sentrale referansepunktet i dette arbeidet, og i Tabell 4.9 og Tabell 4.10. som nå følger, ser vi nærmere på hvordan henholdsvis kommunene og barnehagestyrerne erfarte smittevernsarbeidet, herunder bruken av og tilpasninger til smittevernveilederen.

Tabell 4.9: Kommunenes erfaringer med smittevernsarbeidet og smittevernveilederen etter gjenåpningen¹

«Kommunen har gitt barnehagene ekstra ressurser for å takle smittevernhensyn etter gjenåpning»	47
«Smittevernveilederen ga tydelig informasjon om hvilke tiltak som måtte iverksettes»	85
«Mange av tiltakene i smittevernveilederen var uaktuelle for våre barnehager»	18
«Det var svært utfordrende for barnehagene å iverksette tiltakene i smittevernveilederen»	63
«Mange ansatte i barnehagene uttrykte bekymring for smitte da barnehagene gjenåpnet»	80

¹ Tallene angir prosentandelen som sier seg «helt enig» eller «delvis enig» i følgende påstand, på en skala som går mellom 1: helt uenig og 5: helt enig. *N* varierer mellom 189 og 190.

Tabell 4.10: Styreernes erfaringer med smittevernsarbeidet og smittevernveilederen etter gjenåpningen¹

	Kom.	Priv.
«Smittevernveilederen ga tydelig informasjon om hvilke tiltak som måtte iverksettes»	79	85
«Det var mange motstridende beskjeder å forholde seg til i iverksettingen av smitteverntiltakene»	60	62
«Det var svært utfordrende for barnehagen å iverksette tiltakene i smittevernveilederen»	48	41
«Mange av tiltakene i veilederen var uaktuelle for min barnehage»	16	12
«Mange ansatte uttrykte bekymring for smitte da barnehagene gjenåpnet»	75	74
«Det er utfordrende å følge smittevernrutinene i barnehagen»	61	70
«Kommunen har gitt barnehagen ekstra ressurser for å takle smittevernhensyn etter gjenåpning»	42	1
«Usikkerhet om økonomisk kompensasjon for ekstraavgifter gjorde av vi holdt tilbake tiltak»	15	26

¹ Tallene angir prosentandelen som sier seg «helt enig» eller «delvis enig» i følgende påstand, på en skala som går mellom 1: helt uenig og 5: helt enig. *N* varierer mellom 210 og 213.

De fleste respondentene både i kommunene og i barnehagene er enige i at smittevernveilederen ga tydelig informasjon om hvilke tiltak som måtte iverksettes i barnehagene. Tiltakene i smittevernsveilederen oppfattes også å ha vært relevante for de aller fleste, og særlig for de store kommunene (*r*: -.19). Samtidig rapporterer en vesentlig andel både i kommunene og blant styrerne at det var utfordrende å iverksette tiltakene i smittevernveilederen, særlig i de større kommunene (*r*: .20), og informasjonen rundt smitteverntiltakene samlet sett har ikke vært entydig. Både kommunene og styrerne registrerer også stor bekymring blant de ansatte for smittesituasjonen i forbindelse med gjenåpningen av barnehagene, og 7 av 10 styrere i både kommunale og private barnehager ser det som utfordrende å følge smittevernrutinene i det daglige. Selv om om lag halvparten av kommunene rapporterer at de har gitt barnehagene ekstra ressurser for å takle smittevernhensyn antyder svarene fra styrerne at ekstrabevilgninger først og fremst har kommet de kommunale barnehagene til gode. Derimot ser vi at sammenlignet med tallene i Tabell 4.10 ovenfor mener en tilsvarende lav andel av barnehagestyrerne samlet sett at usikkerhet rundt ressursituasjonen har gjort at de har måttet holde igjen tiltak. Dette har imidlertid vært en mer fremtredende bekymring blant de private barnehagestyrerne.

Både blant barnehageansvarlige i kommunene og blant styrerne er det mange positive kommentarer til smittevernveilederen. I det åpne svarfeltet kommer det likevel en del synspunkter som nyanserer dette noe. Ett gjennomgående tema hos begge respondentgrupper dreier seg om at det var for liten tid fra veilederen kom, til tiltakene skulle være på plass:

«Veldig krevende med endringer av tiltak som skulle gjennomføres nesten med en gang. Omorganisering krever litt tid» (kommune)

«Når det kom smittevernveileder, og etter hvert reviderte smittevernveiledere svært kort tid til å omstille oss for å møte alle kravene i disse» (kommune)

«Jeg synes det var utfordrende med stadige endringer i smitteveilederen, og som regel kom oppdateringen alltid rett før en ferie (eks påske). Det var utfordrende å skulle planlegge for en hverdag som var helt ny» (styrer)

«Barnehagen fikk alt for kort tid til å forberede personal, foreldre og organisere barnehagen før gjenåpning» (styrer)

Respondenter fra begge grupper har også en del kommentarer til handlingsrommet i smittevernveilederen, men her er det litt ulike preferanser med hensyn til hvor stor frihet en ønsker. Noen av de kommunale barnehagesjefene opplevde veilederen for lite fleksibel:

«Den første smittevernveilederen gav for lite handlingsrom til å iverksette tiltak ut fra lokale forhold. Vi hadde lite smitte, så stram gjenåpning med atskilte kohorter, ble vanskelig. Etter hvert ble det gitt mer handlingsrom til å iverksette tiltak ut fra smittesituasjonen og i forhold til hvordan barnehagene fysisk er organisert» (kommune)

«Det ble gjort tilpasninger ute på enhetene, men smittevernreglene opplevdes for mange lite fleksible til å begynne med. Flexibilitet i hverdagen kom når de ansatte ble mer kjent med smittevernveilederen og hvordan denne kunne utføres i praksis. Det ble noe lettere ettersom revideringene kom, og innholdet ble tydeligere for hvordan vi skal arbeide med smittevern på de ulike nivådelingene» (kommune)

En annen opplevde det slik:

«I begynnelsen var det tydelighet. Men så kom alle endringene på løpende bånd.... De skulle ha vært tydelig på at veilederen er en veileder og åpnet tydelig for lokale tilpasninger» (kommune)

En av styrerne synes også at veilederen er dårlig tilpasset den lokale virkeligheten:

«Veilederen er tenkt for barnehager hvor barn går 5 dager i uka. jeg kommer fra en innlandskommune hvor vi har både 3,4 og 5 dagers tilbud og mange av barna går deltid» (styrer)

Men flere av styrerne synes smittevernveilederen ikke var presis nok, og at det ble mye arbeid med å operasjonalisere den:

«Vi opplevde også retningslinjene fra smittevernveilederen og ordene til Melby som svært motstridende og vanskelige å etterleve i praksis. Jeg brukte mye tid på å oversette til praksis hva som egentlig ble signalisert. Det ble betydelig mye lettere når vi fikk tallfesta hvor mye av dagen "så langt som mulig" betyr. Og betydningen av "samarbeidende kohorter" ble lokalt presisert» (styrer)

«Særlig utfordrende var tolkingar av veilederar. Dette førte til unødig stress og bekymring i starten» (styrer)

Styrernes vurdering av barnehagens og ansattes håndtering av gjenåpningen

Selv om smittevernet nødvendigvis har vært et hovedfokus i forbindelse med gjenåpningen av barnehagene, må dette hensynet balanseres opp mot barnehagens øvrige drift. Tilpasningen til de nye rutinene må derfor kunne forventes å også slå ut på både arbeidsmiljøet og det innholdsmessige tilbudet barnehagene var i stand til å levere i tiden etter gjenåpning. I Tabell 4.11 nedenfor viser vi hvordan kommunale og private barnehagestyrere vurderer ulike aspekter ved barnehagens håndtering av

gjenåpningen som belyser noen av de utfordringene barnehagene har erfart med henblikk på organisering, personal og innholdet i tilbudet etter gjenåpningen.

Tabell 4.11: Styrenes vurdering av barnehagenes og de ansattes håndtering av gjenåpningen

	Kom.	Priv.
«Barnehagen hadde tilstrekkelig handlingsrom til å tilpasse tiltak og virkemidler ved gjenåpningen»	62	63
«Jeg er godt fornøyd med barnehagens håndtering av gjenåpningen»	96	99
«De ansatte i barnehagen viser stor innsatsvilje for å få hverdagen til å fungere»	99	100
«Jeg er blitt kontaktet av ansatte som er usikre på hvordan de skal utføre jobben sin»	52	55
«Det er vanskelig å samle de ansatte til fellesmøter»	73	65
«Det er vanskelig å opprettholde et godt arbeidsmiljø»	53	42
«De ansatte uttrykker mye frustrasjon over arbeidssituasjonen»	39	36
«Barnehagen får gjort en bedre jobb med barna når de er i små grupper/kohorter»	91	82
«Jeg er bekymret for at smittevernstiltakene går på bekostning av det pedagogiske arbeidet»	57	58

¹ Tallene angir prosentandelen som sier seg «helt enig» eller «delvis enig» i følgende påstand, på en skala som går mellom 1: helt uenig og 5: helt enig. *N* varierer mellom 209 og 213.

Det første vi kan merke oss er at kommunale og private barnehager er relativt samstemte i vurderingen av ulike forhold rundt håndteringen av gjenåpningen¹⁵. Samtlige er svært fornøyd både med sin egen og de ansattes håndtering av gjenåpningen. Et flertall av styrerne mener også at de har hatt tilstrekkelig handlingsrom i forhold til å tilpasse tiltak og virkemidler etter gjenåpningen. Samtidig ser vi at gjenåpningen avstedkommer enkelte organisatoriske og personellmessige utfordringer, knyttet både til usikkerhet blant ansatte om hvordan arbeidet skal utføres innenfor rammene av den nye barnehagehverdagen og utfordringer knyttet til å holde fellesmøter blant de ansatte. Om lag halvparten av styrerne samlet sett noterer seg arbeidsmiljøutfordringer etter gjenåpningen, mens rundt 4 av 10 har opplevd frustrasjon blant de ansatte over den nye arbeidssituasjonen. Balansen mellom smittevern og barnehagens pedagogiske tilbud synes også være en bekymring blant styrerne. Samtidig er et klart flertall positive til å organisere barna i mindre grupper, de såkalte kohortene, og mener at barnehagen gjør en bedre jobb med barna under en slik organisering av barnehagehverdagen. Bildet er derfor ikke helt entydig i forhold til hvorvidt de nye tiltakene som følger av smittevernhensynet går ut over kvaliteten på barnehagens pedagogiske tilbud. Samlet sett gir derfor analyseresultatene presentert ovenfor grunnlag for å konkludere med at gjenåpningen av barnehagene i det store og hele erfarer som å ha vært vellykket hva angår måten det har blitt håndtert på i kommunen og i de enkelte barnehagene.

I kommentarfeltet i spørreundersøkelsen gir styrerne uttrykk for noen av utfordringene i håndteringen av den «nye» barnehagehverdagen etter gjenåpning. Styrerne har et omfattende ansvar, og ivaretagelse av de ansatte har vært viktig for

¹⁵ Det er ingen signifikante forskjeller mellom de kommunale og private styrerne langs disse dimensjonene.

dem i hele koronaperioden. Mange savner fellesmøter og sosial omgang med de ansatte:

«Det blir mindre møter fysisk, og jeg er redd at dette skal gå ut over det faglige, arbeidsmiljøet og det sosiale».

«Vi er vant til å være god på samarbeid og bruke hverandres styrker, som vi ikke kan nå. Det å ikke ha felles møter og ikke minst ha felles pauser vil på sikt være negativt for arbeidsmiljøet».

Selv om mange har gode erfaringer med kohortorganisering, er det flere som nevner at det er mot barnehagens «natur» ikke å samarbeide: «det å ha ansvar helt alene for en kohort. Tenke motsatt av det en gjør til vanlig. Altså ikke få lov til å samarbeide.» En del ansatte har også vært veldig bekymret for å gjøre noe galt i denne situasjonen, og styrere har måttet jobbe for å trygge ansatte.

Ganske mange styrere reflekterer over hva vanskeligheter med å avvikle møter og plantid gjør for det pedagogiske arbeidet i barnehagen. En av styrerne sier dette veldig eksplisitt: «Det blir INGEN pedagogisk virksomhet UTEN planlegging, og felles refleksjon over arbeidet vi gjør!!» Et annet problem som trekkes frem er at pedagogene i barnehagen ble fordelt på hver sine kohorter, slik at det varierte hvilke barn som fikk oppfølging av pedagogene. Som en av styrerne uttrykker det: «Det var også en lang stund særlig utfordrende å ha fokus på noe annet enn smittevern. Det pedagogiske uteble/ble skjøvet lengst bak».

Inntrykket fra spørreundersøkelsen er at det er stor tilfredshet i kommunene over hvordan barnehagene har taklet koronasituasjonen. «Endringsviljen var fantastisk,» sier én barnehagesjef. En annen uttrykker sin erfaring på denne måten:

«Vi var både godt forberedt og samtidig helt uforberedt. Vi har vært i og er i en situasjon vi ikke hadde mulighet å forberede oss godt nok på. Alle har gjort en formidabel innsats, aller mest styrerne.»

4.3 Oppsummering

I dette kapittelet har vi med utgangspunkt i både kvantitative og kvalitative analyser av surveydata sett nærmere på hvordan kommunene og styrerne i kommunale og private barnehager har vurdert ulike sider ved nedstengningen av barnehagene under koronapandemien, samt hvilke erfaringer de har gjort seg med den nye arbeidshverdagen etter at barnehagene ble åpnet opp igjen.

I forhold til erfaringene med *nedstengningsfasen* viser analysene av kommunenes erfaringer for det første at oppslutningen om nedstengningen av barnehagene som et tiltak for å få bukt med smittesituasjonen var stor. Kommunene rapporterer også relativt stor grad av tilfredshet med informasjonen som kom fra statlige myndigheter under nedstengningen, samt med statlige myndigheters håndtering av situasjonen generelt. Tilsvarende rapporterer barnehagestyrerne også stort sett at de er fornøyd med informasjonen som har kommet fra kommunene under nedstengningen, men hvor de private barnehagene fremstår som noe mindre fornøyd med dialogen og samarbeidet med kommunen samt kommunens håndtering av situasjonen som sådan. Både kommunene og barnehagene gir imidlertid en meget positiv vurdering av sin egen håndtering av situasjonen. Situasjonen for utsatte barn og deres familier vurderes som å ha blitt ivare tatt på en tilfredsstillende måte og de fleste kommunene hadde også etablert egne opplegg for å ivareta spesielt sårbare barn under nedstengningen.

Etter *gjenåpningen* av barnehagene har både kommunene, barnehagene, barna og deres foreldre måttet forholde seg til en kvalitativt ny barnehagehverdag. Et sentralt fokus i perioden etter gjenåpningen av barnehagene har nødvendigvis vært rettet mot smittevernsarbeid og tilpasning til smittevernveilederen, og hovedinntrykket fra materialet vi har gjennomgått ovenfor er at både kommunene og barnehagene stort sett er fornøyd med smittevernveilederen og tiltakene som følger av denne, selv om det rapporteres om utfordringer med å iverksette veilederen og de nye smittevernsrutinene. I vurderingene av hvordan gjenåpningen har slått ut i barnehagene som arbeidsplass viser analysene at den nye arbeidshverdagen fører med seg et visst press på arbeidsmiljøet, hvor det særlig fremstår som utfordrende å avholde jevnlig møter med de ansatte. Materialet vårt viser også at flere rapporterer om utfordringer knyttet til å følge smittevernrutinene samt at frykt for å pådra seg smitte er noe som preger flere av barnehagene. Den tydeligste observasjonen vi henter ut av materialet er imidlertid at både kommunene og barnehagene selv er utvetydig positive til barnehagenes og de ansattes innsats i den krevende perioden de har vært gjennom. Analysene viser også at selv om det uttrykkes en viss bekymring for at smittevernsarbeidet kan gå ut over barnehagens pedagogiske tilbud, er imidlertid det klare flertallet av den oppfatningen at ordningen med mindre barnegrupper har vært en positiv erfaring.

Ettersom vi i dette kapitlet har presentert et relativt omfattende empirisk materiale, har hovedfokuset vært å få etablert et overordnet inntrykk av hvordan håndteringen av koronapandemien «slo ut» i kommunene og i de enkelte barnehagene. Et slikt overordnet perspektiv, med utgangspunkt i data basert på standardiserte surveysspørsmål, underkommuniserer den betydelige variasjonen i synspunkter og erfaringer som vi rimeligvis vil forvente at kjennetegner kommunene og barnehagene som har besvart undersøkelsen. Som gjennomgangen av materialet ovenfor også viser, modifiseres inntrykket fra tallmaterialet noe når vi trekker inn observasjoner fra kommentarfeltene hvor respondentene har fått anledning til å utdype svarene de har gitt. Dette viser verdien av å inkludere en kvalitativ tilnærming også innenfor rammene av et surveydesign, og vi supplerte derfor de standardiserte spørsmålene med et knippe åpne spørsmål hvor kommunene og barnehagestyrerne ble bedt om å reflektere over erfaringer og lærdommer fra koronaperioden. Dette resulterte i et rikt kvalitativt materiale. I neste kapittel går vi derfor nærmere inn i kommunenes og styrernes erfaringer fra koronaperioden, og ser på hva de synes har vært spesielt vellykket i håndteringen av krisen, og hva de har opplevd som særlig utfordrende i denne tiden.

5 Utfordringer og lærdommer fra barnehagesektorens håndtering av koronasituasjonen

I dette kapitlet trekker vi frem barnehagesjefers og -styreres betraktninger knyttet til koronaperioden. I spørreundersøkelsene til kommunale barnehageledere og styrere har vi bedt dem om å fortelle med egne ord hva de, ut fra deres roller, synes har vært de største utfordringene i ulike faser av koronapandemien og hvilke grep som har vært særlig vellykkede i denne perioden. Noen av disse synspunktene er allerede rapportert i kapittel 4, fordi de fremkom som kommentarer til spørsmål i undersøkelsen, men her gir vi en fyldigere fremstilling av respondentenes synspunkter.¹⁶

Kapitlet omhandler barnehageledernes synspunkter på implementering av koronatiltakene, erfaringer knyttet til personhåndtering i denne perioden og deres betraktninger om de sårbare barnas situasjon. Videre viser vi hvilke erfaringer de har gjort seg om bruk av smittevernveilederen og hvordan hverdagen i barnehagen har artet seg etter gjenåpningen. Vi ser også på hva de tenker at barnehagene eventuelt kan lære av 'koronaorganiseringen' av barnehagene. Til slutt belyser vi hvordan styrere og ansattes arbeidssituasjon har vært i ulike faser av koronaperioden.

5.1 Forhold knyttet til implementering av myndighetenes krav og anbefalinger

Kommunene og barnehagestyrerne er helt sentrale aktører i iverksettelsen av den statlige strategien for pandemihåndtering i barnehagen. Selv om mange kommuner hadde lagt planer for kriser, var den situasjonen som oppsto da barnehagene ble pålagt å stenge for ordinær drift fra 13. mars 2020, helt ny. Dette innebar en stor omlegging for kommunen, barnehageeierne, barnehagene, foreldrene og barna.

Beslutningen om å stenge barnehagene for ordinær drift ble tatt av Helsedirektoratet. Det ble i det første vedtaket gitt få føringer til kommunene utover at de fortsatt skulle gi et tilbud til barn av ansatte i 15 definerte samfunnsfunksjoner og til barn med «særlige omsorgsbehov» (Helsedirektoratet 2020). Kommunene, barnehageeierne og barnehagene måtte derfor i den første fasen langt på vei selv finne løsninger på den situasjonen som hadde oppstått.

Tilbudet til barn av foreldre i kritiske samfunnsfunksjoner

Én av de utfordringene mange barnehagesjefer i kommunene rapporterer om i perioden da barnehagene var stengt, var å bestemme hvilke barn som hadde rett på plass fordi foreldrene jobbet i kritiske samfunnsfunksjoner. Selv om den opprinnelige listen på 15 slike funksjoner var ganske detaljert,¹⁷ oppstod det mange uklarheter både når det gjaldt hvilken *rolle* den foresatte måtte ha i arbeidet for at det skulle defineres som kritisk, og om begge foreldrene måtte være i slike funksjoner for å ha rett på barnehageplass. Det var opp til kommunene å behandle søknad om plass, og både barnehagesjefer og styrere i vår undersøkelsen opplevde tilfeller av betydelig press fra foreldre, private næringsdrivende og arbeidsgivere for å få barnehageplass:

¹⁶ I kapitlet brukes mange sitater. Vi markerer sitatene med 'kommune' når det er en barnehagesjef e.l. som har svart, og 'styrer' når sitatet kommer fra en barnehagestyrer.

¹⁷ Listen var basert på dokumentet «Samfunnets kritiske funksjoner», utarbeidet av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap i 2016.

«Et par lokale bedrifter pressa hardt på», hevder en barnehagesjef. En informant fra en annen kommune sier dette krevde mye tid:

«Vurdering av barnehagetilbud for foreldre i samfunnskritiske funksjoner var utfordrende. Dette ble det brukt mye tid på av lederne i barnehagene og for administrasjonen i kommunen. (...). Det kunne vært tydeligere nasjonale føringer på dette området» (kommune)

Retningslinjene for hvilke funksjoner som ble regnet som kritiske for samfunnet ble etter hvert endret, og det ble også presisert at det var tilstrekkelig med én foresatt i en slik rolle for å ha rett på plass. Som én uttrykker det: «Dette med unntak for foreldre i samfunnskritiske funksjoner ble veldig vanskelig for styrerne etter hvert som lista over yrker ble lengre og lengre» (kommune). Dette bekreftes av en styrer som sier at hun «syntes det var vanskelig å sitte å lese attester, å mene noe om hvem har en samfunnskritisk jobb» (styrer). Kommunene skulle også etablere et døgntilbud til disse gruppene, noe som ble sett som utfordrende:

«Krevde mye organisering og få benyttet seg av tilbudet. Vi jobbet mye med rigging av døgntilbud, tilbud i påskedagene. Krever mye i forhold til arbeidstid, lønnskompensasjon og drøftinger med tillitsvalgte. Til slutt viste det seg at ingen benyttet seg av tilbudet i barnehagene» (kommune)

I noen barnehager var det mange foreldre som var i kritiske funksjoner, noe som kunne innebære et dilemma mellom å sørge for et tilbud til disse og samtidig ivareta selve formålet med å stenge barnehagene: «I enkelte barnehager kunne det være opp mot 50% av barnemassen, da ville hele hensikten med nedstengingen gått bort» (kommune). En styrer har dette hjertesukket:

«Mykje kontakt med foreldre i samfunnskritiske jobbar, mykje att og fram og seine tilbakemeldingar frå dei og ei evig omorganisering av folk og anna» (styrer)

Noen av våre informanter er kritiske til definisjonen av 'kritisk samfunnsfunksjon' («spekemat, lakseforedling, pizzaproduksjon»), og mener enkelte foreldre utnyttet muligheten til å få pass til barnet:

«Det var også endel foreldre som benyttet seg av denne rettigheten, som overhodet ikke hadde en reell samfunnskritisk oppgave. Men som likevel hadde krav på det etter de gitte kriterier» (styrer)

Flere informanter sier de er skuffet over at arbeidsgivere ikke alltid viste samarbeidsvilje ved å dokumentere foreldres arbeidsoppgaver eller arbeidstid. En av styrerne mener kommunen kunne gjort mer med dette:

«Kommunen burde også vært tydelig på at de forventet at arbeidsplasser også tok sin del av dugnaden, med å tilpasse åpningstid/arbeidstid til foreldre i kritiske samfunnsfunksjoner. Tydeligere på at barnehagene ikke kan ta hele tilpassingen alene» (styrer)

Svarene fra barnehagesjefer og styrere viser at det ble krevende for dem å etablere selve tilbudet til barn av foreldre i kritiske samfunnsfunksjoner, men også å vurdere hvilke familier som skulle få et tilbud. Mens mange i starten syntes retningslinjene var for lite spesifikke, ble listen av funksjoner som hadde rett på plass for lang etter at den ble revidert og spesifisert. Først og fremst er mange kritiske til at det holdt med at én i en familie var i en kritisk samfunnsfunksjon for å få rett til plass. Det ser imidlertid ut til at pågangen for å få plass til barnet i perioden da barnehagen ellers var stengt varierte betydelig mellom kommuner og regioner.

Stramme tidsfrister

Våre informanter er i hovedsak fornøyd med informasjonen fra statlige myndigheter. Likevel trekker både styrere og barnehagesjefer frem utfordringene ved de knappe tidsfristene de fikk for iverksetting av sentralt vedtatte tiltak. Dette gjelder i alle faser av pandemien. Flere nevner at de gjerne skulle hatt informasjon fra myndighetene før de gikk ut med den i media. På spørsmål om hva som var særlig utfordrende, svarer en barnehagesjef:

«At informasjon fra sentrale myndigheter kom sent. Vi måtte flere ganger vente på pressekonferanse som startet klokken 16.00 for så å sende ut viktig informasjon. Det ble flere ganger på forhånd signalisert at det ville komme viktig informasjon, men uten at vi fikk vite hva dette var før på pressekonferansen» (kommune)

Mange sier at det vanskeliggjorde informasjon videre at informasjonen ofte kom sent på dagen:

«Som nevnt tidligere opplevde vi at viktig informasjon kom sent på dagen. Det ble da utfordrende for oss å få ut informasjon til alle barnehager, og spesielt for barnehagene å få dette videre til foresatte. Vi opplevde det som en ekstra belastning at sentrale myndigheter flere ganger påpekte at vi fikk god tid» (kommune)

«Veldig utfordrende å få veiledere fredager. Da er det ikke mye jeg som leder får forberedt personal og foreldre. Det er så viktig å kunne gi god informasjon til alle før endringer. Mener at oppvekstsektoren skulle fått tilgang til veilederen før den ble delt med alle. Da hadde informasjon kunne kommet fra enheten og besvart foreldres bekymringer på hvordan barnehagen løser de ulike tiltaka» (kommune)

Det samme gir denne styreren uttrykk for:

«Korte frister fra nasjonalt hold og med pressekonferanser fredag ettermiddag ga dårlige arbeidsvilkår for å gjennomføre endringer som krevde informasjon ut, fysiske inndelinger av areal, endringer i bemanningsplaner etc» (styrer)

Enkelte synes det er litt sårt at det fra sentralt hold ble gitt lengre frister for skole enn barnehage, og ser det som mangel på forståelse og respekt for hva barnehagen er. En av styrerne er inne på dette:

«Altfor kort tidsfrist! Vi fikk veileder torsdag og skulle gjenåpne på mandag. Her burde barnehagene fått minst en uke til å forberede seg. Vi hadde overtid hele helgen for å kunne gjenåpne barnehagen – det fungerte ikke at regjeringen sa at man skulle bruke en ukes tid – det var altfor utydelig. I tillegg ga de stort uttrykk for at skolen hadde behov for planlegging for å kunne gjenåpne – det hadde barnehagene også» (styrer)

Informasjon, internt og til foreldre

I avsnittet over er vi inne på det store behovet for informasjon som oppstår i en krisesituasjon. Kommunene sentralt skulle informere barnehager, foreldre, arbeidsgivere og andre kommunale tjenester i denne situasjonen – og selv motta informasjon fra de samme aktørene. Mange fremhever det utfordrende i å gi riktig og god informasjon i en slik situasjon. En barnehagesjef sier at det var en utfordring å «klare å gi tilstrekkelig informasjon til ledere i en situasjon der en ventet på

informasjon fra time til time. Dette førte til en etablert rutine under hele nedstengningen med daglige digitale møter med alle styrere». En annen barnehagesjef svarer at noe av det mest utfordrende var å: «håndtere all informasjonsflyt og riktig informasjon ut til foresatte og ansatte (...) Utfordrende med forståelig informasjon til flerspråklige familier». En styrer mener at det var en «utfordring å sikre at personalet og foreldre fekk fortløpande rett informasjon om situasjonene. Eit viktig element for å skape trygghet i ein elles uoversikteleg situasjon» (styrer).

Ved starten på pandemien var det noen kommuner som hadde et godt utbygd internt kommunikasjonsnett, som de fikk god bruk for under pandemien:

«Kommunen hadde en god løsning på kommunikasjonsplattform. Alle våre ledere var på teams. Dette ble en godt nyttet informasjonskanal, møtekanal m.m. Flere utvidet ordningen til alle sine ansatte slik at dette var en god plattform i den stengte tiden m.m.» (kommune)

En annen kommune har ikke like god erfaring, og mener «kommunen må se på nye løsninger for digital kommunikasjon med barnehagene». En styrer sier: «Vi var ikke rigget teknisk til å komme opp på teamsmøter, så dette tok litt tid». Mange vektlegger hvor viktig det er at aktører i alle ledd får samme informasjon. En barnehagesjef som synes kommunen lyktes godt med dette, sier:

«Vi innførte raskt daglige oppdateringsmailer som ble sendt fra kommunalsjef barnehage hver ettermiddag. Denne ble sendt til styrerne, tillitsvalgte og sentrale medarbeidere i administrasjonen og ledelsen. Dette har vi fått mange positive tilbakemeldinger på. Alle fikk samme informasjon og det ryddet opp i forhold til mange parallelle dialoger i ulike kanaler» (kommune)

En informant fra en kommune sier at informasjon og kommunikasjon var særlig viktig og særlig utfordrende når barnehagene skulle åpne opp på en kontrollert måte. En annen mener at de klarte dette bra:

«Alle foreldre med barn i barnehagen fikk informasjon fra kommunedirektør og kommuneoverlege med informasjon om gjenåpning av barnehagen, smitteverntiltak og organisering av barnehagen. I tillegg hadde barnehagen dialog med hver forelder for informasjon om gjenåpningen. Felles mal for informasjon ble utarbeidet og benyttet» (kommune)

Men det er også mange informanter som nevner kommunikasjon som noe de burde løst på en annen måte: «Informasjonsflyten innad i kommunen. Det var utfordrende med balansen mellom å få ut informasjon raskt og samtidig sikre at informasjonen er kjent og at det er enighet om innholdet» (kommune). En annen medgir at: «mer skriftlig informasjon til alle ledere for å unngå misforståelse ville jeg gjort bedre. En del informasjon ble gitt muntlig» (kommune).

Kommunene sentralt har nok også i ulik grad vært proaktive overfor barnehagene. De aller fleste styrerne er godt fornøyd med informasjonen de har fått fra kommunen, men én av styrerne sier at hun savnet informasjon fra kommunen i denne tiden: «Styrarane vart mykje overlatt til seg sjølv i utarbeiding av planar og rutinar, det kom ikkje overordna informasjon frå kommunen anna enn at det vart henvist til smittevernrettleiaren». En annen har en tilsvarende opplevelse:

«Kommunikasjon med foresatte var utfordrende. Kommunen hadde ikke noe system for utsending av felles informasjon/beskjeder fra enheten. Hver ped.leder ringte rundt, styrer ringte rundt, informasjon på mail og usikkert om alle foresatte leste. Ikke mulig å ordne oversetting av informasjon til foresatte på kort varsel, det er mange flerspråklige foreldre» (styrer).

Det er flere styrere som sier det er utfordrende å nå alle foreldre med informasjon, enten fordi de ikke er tilstrekkelig gode i norsk, eller fordi en del foreldre ikke leser informasjon som sendes ut. Noen sier også at det er krevende å få kommunisert med personalet på en tilstrekkelig god måte. Men enkelte fant løsninger:

«Personalet tolket all overflod av informasjon ulikt, ikke alt er like lett å kommunisere digitalt. Vi løste det med å leie et stort lokale slik at alle kunne sitte med stor avstand og diskutere seg fram til felles forståelse» (styrer)

5.2 Forhold knyttet til personalhåndtering og personalmangel

Stengningen av barnehagene under koronakrisen innebar en betydelig omlegging av arbeidsdagen for de ansatte. I løpet av kort tid skulle barnehagen organisere sitt arbeid på en helt ny måte. Selv om barnehagene var stengt for ordinær drift i perioden fra 13. mars til 20. april, hadde de fleste barnehagene åpent for visse grupper barn. Det innebar at det store flertall av barnehager samtidig hadde barn og ansatte i barnehagen, ansatte på hjemmekontor og barn hjemme. Det er grunn til å anta at denne situasjonen var svært utfordrende for ledelse og ansatte i barnehagene. Både de kommunale barnehagesjefene og styrerne forteller at personalhåndtering har vært en stor og viktig oppgave i denne spesielle perioden, som ble ekstra utfordrende fordi det var vanskelig å gjennomføre personalmøter.

Ivaretagelse av personalet i koronaperioden

Koronasituasjonen har på mange måter representert et gjennombrudd for bruk av digitale verktøy i kontakt og undervisning, delvis også i barnehagesammenheng. Ellers oppgir styrerne at de holdt kontakt med sine ansatte på ulike måter, ved epost, SMS og telefon, spesielt fordi en del ansatte ikke har tilgang til gode digitale løsninger hjemme. En av styrerne synes dette var utfordrende: «Se til at alle ansatte ble sett og kontaktet. 40 ansatte totalt tar tid å ha kontakt med, når en mangler gode digitale løsninger» (styrer).

Mange styrere sier at ansatte var bekymret for smitte, enten selv eller fordi de hadde en i husstanden i risikogruppen. Noen syntes det var «utfordrende å trygge ansatte gjenværende i jobb fordi de var engstelige for smitte» (styrer). Også kommunen opplevde dette: «Det var spesielt utfordrende ift ansatte som var veldig utrygge og at avstand ikke var mulig å opprettholde ift barnehagebarn» (kommune).

I tillegg til frykten for smitte, er det også en del som rapporterer at ansatte har vært redde for å gjøre noe galt. En av barnehagesjefene sier at han måtte «trygge barnehagen på at de gjorde det som var forventet om de forholdt seg til veilederen – de ville alltid strekke seg litt lengre» (kommune). Og en av styrerne syntes at:

«Det som var særlig utfordrende ved gjenåpningen var bekymringene for at noe skulle gå galt. Mer frykten for enn reell opplevelse. (Det var viktig å) få til opplæring innen smittevern nok til at vi ble trygge» (styrer)

Mange av informantene har opplevd svært god hjelp fra kommuneoverlegen eller smittevernlegen, som i mange kommuner har vært tilgjengelig for spørsmål fra barnehagene. En av styrerne demonstrerer hvordan god organisering kan bidra til å støtte de ansatte:

«I vår kommune samlet oppvekstsjefen styrerne i de kommunale og private barnehagene til jevnlig møter på Teams. Pluss barnehagekonsulenten. Der

ble det gitt relevant informasjon, beskjeder kom ut, og vi fikk anledning til å stille spørsmål direkte til henne. Nydelig opplegg som gjorde oss tryggere i utføringen av vår jobb. På denne måten ble det også enkelt for meg som styrer å samle mine ped.ledere til jevnlige møter i etterkant, og legge planer og strategier sammen med de» (styrer)

I flere kommuner ble ansatte i barnehagen, spesielt assistenter og fagarbeidere, omplassert i helsesektoren i koronatiden. En av styrerne oppgir at hun måtte «trygge de ansatte som måtte omplasseres i et helt nytt yrke» (styrer).

I en situasjon der mange ansatte sitter på hjemmekontor, blir skillene mellom jobb og privatliv utvisket. Flere styrere sier at de forsøkte å ta hensyn til den enkelte ansattes hjemmesituasjon, så langt de kjente til den: «Det var også utfordrende å vite om det vi gjorde var riktig eller feil i forhold til ansattes hverdag "hjemme"», sier en styrer. En annen styrer viser at omsorgen for de ansatte kunne gå lenger enn den rent profesjonelle i koronatiden: «I tillegg var det viktig for meg som leder å ta ekstra vare på de i personalet jeg visste ikke hadde noen andre hjemme» (styrer).

Mange informanter oppgir at noe av det mest utfordrende mens barnehagen var stengt var å gi ansatte riktige og tilstrekkelige arbeidsoppgaver på hjemmekontor:

«Mange ansatte var hjemme under nedstenging. Det var utfordrende å finne oppgaver til dem som de kunne gjøre. Pedagogene fikk ansvaret for sine ansatte etter hvert. Det var høyt arbeidspress på meg som styrer for å ivareta foreldre og barn som hadde behov for plass, holde aktivitetsnivået oppe hos dem med hjemmekontor og samtidig følge med på informasjon om hva som til enhver tid var retningslinjene» (styrer)

En annen sier også at hun var «"på jobb" nesten kontinuerlig en periode. Oppå dette skulle man også som styrer sysselsette ansatte på hjemmekontor. Ansatte som i det daglige har hele sin jobb ute på avdeling med barna. Så det å finne riktig, nok og nyttig jobb til de ansatte var utfordrende» (styrer). Enkelte barnehager ordnet seg slik at assistenter og fagarbeidere var i barnehagen der de ryddet og vasket, mens pedagogene hadde hjemmekontor. Ulempen med dette var at «det ga noen en følelse av at de var mindre verdt» (styrer). Det er flere som peker på at det var særlig vanskelig å finne «meningsfulle arbeidsoppgaver til hele personalet, spesielt til de som ikke er pedagoger eller har lederansvar» (styrer) og at det var «lettast å setje pedagogar i jobb, dei er meir sjølvgåande» (styrer). Mange kommuner forsøkte å gi de ansatte oppgaver knyttet til faglig oppdatering mens de var hjemme, men det var ikke alltid like enkelt:

«Barnehagen er lite rustet for hjemmekontor, de ansatte manglet både utstyr og teknisk innsikt til å kunne utføre arbeidsoppgaver hjemmefra. Mye "betalt fri" for store deler av personalet» (kommune)

Personalmangel og vikarmangel

Ved gjenåpningen var det mange barnehager som opplevde at personalet ikke strakk til. I starten måtte noen ansatte være hjemme med egne barn som fortsatt hadde hjemmeskole. Noe personale var omplassert til andre funksjoner i kommunen, og noen var hjemme fordi de var i risikogruppen. Karantenereglene og bestemmelsen om at ansatte skulle være hjemme ved det minste tegn på sykdom, ga også høyt fravær. Kombinert med smittevernreglene om små grupper (som ikke skulle slås sammen) og lite fleksibel bruk av personalet, ga stort behov for vikarer. Men mange rapporterer betydelige problemer med å få tak i vikarer:

Testing av personal tek alt for lang tid. Vi mister personal kvar gong nokon blir forkjøla i tre arbeidsdagar før resultatet blir klart. Dette er svært ressurskrevjande og kostbart. Håper på hurtigtestar snart. Å få tak i vikarar er nesten umulig her vi bor. Vi kan heller ikkje ta nokon inn som ikkje har framlagt politiattest. Så situasjonen er utrolig sårbar» (styrer)

Til å begynne med var barnehagene også svært forsiktig med å ta inn barn som var litt forkjølet, men dette ble etter hvert endret i veiledningen. Dette fikk følger for sykefraværet blant de ansatte:

«Etter at vi slutta å sende heim barn med farga snørr, har vi hatt ei stor auke i sjuke tilsette. Det er svært krevjande når det er 3-4 dagar tid på å få svar frå testing. Vi har ikkje midlar eller vikarar til å dekke alt fråveret. Politiattester tek over ein måned, og det vanskeleg å rekrutere vikarar» (styrer)

Flere av barnehagene opplevde 'vikartørke', delvis fordi det var stor etterspørsel etter vikarar, delvis fordi de vikarene de ellers ville brukt, var i risikogrupper. En av informantene mener kommunen kunne løst denne situasjonen ved å engasjere noen av de som ble overtallig i andre virksomheter på grunn av koronasituasjonen. Vedkommende sier «det er et psykisk press at vi ikke har noen som vi kan spørre dersom en fra personale må være hjemme» (styrer). En annen styrer er klar i sin melding:

«Jeg må si at jeg ikke regner oss for å være ute av "koronaperioden" og det er utfordrende at både kommune og stat forventer at vi i barnehagen skal ha en helt normal barnehagehverdag, samtidig som vi skal gjennomføre smitteverntiltak uten at vi har fått mer ressurser i form av ekstra personale» (styrer)

5.3 Sårbare barn

Da barnehagene ble stengt, lå det som en forutsetning at «barn med særlig omsorgsbehov» skulle få et tilbud fra barnehagen. Det har vært mye oppmerksomhet rundt situasjonen for sårbare barn og familier i tiden da barnehagene har vært stengt, og mange har vært bekymret for disse barna. For særlig sårbare barn kan barnehagen være et 'fristed', med viktige voksenpersoner som sikrer omsorg og god utvikling.

Både kommunale barnehagesjefer og styrere sier at en viktig oppgave under perioden med nedstengning var å ivareta de sårbare barna. Flere rapporterer om gode samarbeidsrutiner med barnevern og PPT for å finne de aktuelle barna: «Barnehagesjefen hadde møte med barnevernet hver dag og samarbeidet med den enkelte barnehage om sårbare barn» (kommune). Én kunne fortelle at samarbeidet mellom ulike instanser var etablert før nedstenging, slik at «god kommunikasjon og kjennskap til hverandres arbeidsfelt (...) var klart en fordel når barnehagene stengte ned» (kommune). En annen barnehagesjef er også fornøyd med hvordan de håndterte dette:

«Vi var tidlig ute med å kartlegge de sårbare barna, noe som gjorde at de fikk god oppfølging. Denne jobben skjedde i samarbeid med Barnevern og PPT. Tverrfaglig samarbeid fungerte godt» (kommune)

Men noen kan også fortelle om mangelfull kommunikasjon med de andre hjelpe-tjenestene, og at barnevern og PPT ikke var tilstrekkelig tilgjengelig for barnehagene.

Som nevnt i forrige kapittel, var noen informanter mest bekymret over enkelte av de barna som *ikke* fantes i listene til barnevernet eller PPT:

«Det å ivareta barn vi anså som sårbare, men som vi ikke hadde noe konkret samarbeid rundt. Dette gikk på belastning for familien, ikke bekymringer rundt vold eller overgrep. Selv om vi var bekymret, var det ikke enkelt å ta kontakt med den bekymringen eller at foresatte bekreftet bekymringen og tok imot tilbudet om beredskaps plass. Noen sa at det var kjent at de ikke hadde yrker som var i den kritiske gruppen, og ønsker derfor ikke å ta imot plass – pga redsel for stigmatisering. At det ble tydelig for omgivelsene at de var en sårbar familie. Behovet er der, men flere opplevde det som stigmatiserende og at det kunne gi uønsket fokus rundt familien» (styrer)

En annen sier at de prøvde å gi de sårbare barna et tilbud, men at foreldrene ikke ønsket å eksponere barna for smitte, og legger til: «De barna som vi ikke hadde noe konkret på, men som vi undrer oss over, de snakket vi mye om» (styrer).

En annen bekymring knyttet til sårbare barn, var at utredninger, for eksempel fra PPT og BUP, ikke ble gjennomført i perioden da barnehagen var stengt, slik at arbeidet med disse barna ble forsinket. Dessuten ble «barn med språklige utfordringer satt tilbake. Også fordi disse barna var overrepresentert i gruppa som ikke kom tilbake med en gang barnehagene åpnet igjen» (kommune).

En barnehagesjef erfarte at sårbare barn, hadde nytte av innretningen på barnehagen i den første perioden etter gjenåpning:

«Etter gjenopninga opplevde vi "paradoksalt" nok at koronasituasjonen gav positiv effekt for barn med særlege behov. Dette fordi dei drog nytte av inndelinga i mindre kohortar, noko som gav dei betre struktur, stabile barnegrupper og større "oversikt" i kvardagen. Også PPT registrerte den same effekten» (kommune)

En annen barnehagesjef reflekterer over den erfaringen de har gjort seg: «Vi skulle vært sikrere på hvordan vi skulle ivareta barn i sårbare situasjoner. Nå har vi lært» (kommune). Og en annen svarer følgende på spørsmålet om hva de har lært av perioden da barnehagen var stengt:

«Familier vi ikke var klar over at hadde det vanskelig. Ble oppdaget når barnehagen åpnet igjen – utrolig slitne foreldre. Så erfaringen er at vi ikke alltid vet hvilke barn som er sårbare og som burde fått et barnehagetilbud i en slik ekstrem situasjon» (kommune)

5.4 Smittevernveilederen

I forbindelse med koronapandemien ble det utviklet en lang rekke veiledere for smittevern innenfor ulike sektorer. For barnehagene ble det utformet en smittevernveileder av Utdanningsdirektoratet i samarbeid med Folkehelseinstituttet og andre aktører.

De fleste respondentene er godt fornøyd med hovedtrekkene i smittevernveilederen, og mener at den har vært til stor hjelp. En barnehagesjef skriver: «Gode smittevernveiledere fra Udir, som ga trygghet å forholde seg til. God informasjon» (kommune). Og en annen sier at «Smittevernveilederne og stadige oppdatering har vært bra! Tydelige føringer fra sentrale myndigheter om forventninger til kommunene har også vært viktig for arbeidet vi gjør» (kommune). Det er imidlertid flere som problematiserer hvor forpliktende veilederen var for kommunene:

«Smittevernrettleiaren var vellykka. Men i kor stor grad denne skulle vere bindande eller ikkje, burde vore kommunisert betre. Praktisk gjennomføring

av alle tiltaka var vanskeleg utifrå dei ressursane barnehagane/kommunen rådde over» (kommune)

Mens noen syntes det var en fordel at smittevernveilederen ga entydige føringer for kommunenes og barnehagenes arbeid, etterlyser andre større fleksibilitet:

«Det ble gjort tilpasninger ute på enhetene, men smittevernreglene opplevdes for mange lite fleksible til å begynne med. Flexibilitet i hverdagen kom når de ansatte ble mer kjent med smittevernsveilederen og hvordan denne kunne utføres i praksis. Det ble noe lettere ettersom revideringene kom, og innholdet ble tydeligere for hvordan vi skal arbeide med smittevern på de ulike nivådelingene» (kommune)

Veilederen er blitt oppdatert flere ganger. Mange sier at de er særlig fornøyd med trafikklysmodellen, som angir tiltak på ulike nivåer for smitte i kommunen: «Trafikklysmodellen har vist seg å fungere godt. Stort sett er vi nøgd med informasjonen frå statlege myndigheiter», skriver en barnehagesjef (kommune). En annen mener at det er «viktig at veilederne som kommer i sånne situasjoner er tydelige, og ikke åpner opp for syensing og tolking. Sånn sett er trafikklysmodellen god» (kommune). Noen nevner også at de er svært fornøyd med informasjonen på Utdanningsdirektoratets hjemmeside, og webinarne som ble arrangert: «Likte også webinarne hvor det var gjennomgang av smitteveilederne, så bra med de presiseringene som frem kom der!» (kommune).

Flere informanter er opptatt av at veilederne ga rom for tolkning, slik at det var behov for avklaringer lokalt. En av barnehagesjefene forteller at kommunen hadde god erfaring med «daglige digitale møter mellom styrere og administrasjon. Her ble det avklart en felles forståelse av smittevernveilederen» (kommune).

Noen styrere og barnehagesjefer synes et hovedproblem med smittevernveilederen var rådene knyttet til når barn og ansatte med luftveissymptomer kunne komme i barnehagen. Mange syntes det var vanskelig å avgjøre når «allmentilstanden er god», mens andre fikk problemer med å få kabalen til å gå opp når det var høyere terskel for ansatte å gå på jobb enn for barna å komme i barnehagen. Dette ble mer harmonisert i en senere utgave av veilederen. En styrer har følgende hjertesukk:

«Smittevernveilederen sier at de kan komme tilbake dersom almentilstanden er god. Men når barna fortsatt er snørrete, så er det en kjensgjerning at andre barn blir smittet og må da være hjemme. Det er en evig runddans....» (styrer)

Ansatte i barnehagen opplevde også visse konflikter med foresatte om tolkning av barnas helsetilstand: «Tydelige smittevernveiledere som var enkle å forstå, helt til vi selv skal tolke hva som er restforkjølelse – snørr/hoste. Det førte til utfordringer mellom barnehagene og foreldrene» (styrer).

En styrer mener at trafikklysmodellen burde vært introdusert tidligere, og at «det burde vært større fokus på hvordan barnehagene skal ivareta pedagogisk tilrettelegging samtidig som smittevernhensyn skulle ivaretas» (styrer).

I avsnittet under behandler vi hvilke følger rådene i smittevernveilederen hadde for organiseringen av hverdagen i barnehagen, og hva styrere og barnehagesjefer mener de har lært av denne måten å innrette barnehagen på.

5.5 Barnehagehverdagen

«Koronabarnehagen» er blitt et begrep som betegner barnehagens organisering i henhold til prinsippene i smittevernveilederen. Veilederens anbefalinger endret seg med varierende smittetrykk, men hovedtrekkene dreier seg om å redusere kontakt mellom personer ved å ha mindre grupper (kohorter), faste voksne, liten/begrenset utveksling av barn og voksne mellom kohorter og mye tid ute. I tillegg vektlegges god håndhygiene, godt renhold og strenge regler for når barn og ansatte kan komme i barnehagen.

I spørreundersøkelsen spurte vi barnehagesjefene og styrerne om hvilke erfaringer de har gjort seg med denne organiseringen av barnehagen, og hva de mener kan vært verdt å ta med seg videre i utviklingen av barnehagen.

Kohorter

De aller fleste respondentene sier de har gode erfaringer fra arbeidet med barna i små grupper, og mange mener dette bør videreføres i en eller annen form, i kombinasjon med økt bemanning og/eller kortere åpningstid.

Noen mener at erfaringene fra koronatiden viser hva som skal til for å realisere den 'ideelle' barnehagen:

«Inndeling i små kohorter med faste voksne og redusert åpningstid førte til at intensjon i Lov og Rammeplan kunne gjennomføres i praksis, eller sagt med andre ord: det førte til høyere kvalitet på tilbudet – samarbeidet med foresatte ble bedre da samme ansatte møtte barn og foreldre morgen og ettermiddag – foresatte ga uttrykk for større ro hos barna og i familien for øvrig med kortere åpningstid og mere familietid (kommune)

«Barn i faste små grupper med faste voksne skaper trygghet, forutsigbarhet, styrker relasjon mellom barn og mellom personale og foreldre. Full bemanning gjennom barnehagens åpningstid gjorde at ein fikk mulighet til å gi kvart enkelt barn og barnegruppa den oppfølginga dei treng, mindre stress for barn og personale, meir fokus på god kvalitet gjennom heile dagen. Tilbakemeldingar fra personalet er at dei i denne perioden opplevde at dei mestra alle deler av jobben uten at det gikk på bekostning av barna, dei gikk ikkje heim med dårlig samvittighet for barna på slutten av dagen» (styrer)

Flere nevner også at de svake og sårbare barna hadde gode dager i 'korona-barnehagen':

«Inndeling av barna i mindre grupper har vært udelt positivt. Vi har sett de svake og stille barna mer, og har kunnet tilby en mer tilpasset pedagogikk til enkeltbarn enn det vi får til i hverdagen ellers» (styrer)

Men denne organiseringen kunne gå på bekostning av de voksnes mulighet til fellesskap:

«Da vi var én voksen på en liten kohort, var det mye som fungerte bedre. Sårbare barn (barn med vedtak) uttrykte større tilfredshet, noen fikk nye (og flere) venner. Alle ansatte måtte ta ansvar, og de trivdes og vokste på det. Ulempen med denne ordningen var at de ansatte jobbet 7,5 time uten pause, og at vi hadde minimalt med tid sammen» (styrer)

En av styrerne reflekterer over at inndelingen i små grupper kanskje var spesielt godt tilpasset koronasituasjonen, på grunn av behovet for trygghet:

«Vi evaluerte etter vi kom på gult nivå, og samtlige i barnehagen ønsket å fortsette med smågrupper, da de hadde opplevd det så positivt for lek og samspill. Men det ble fort borte, da de også ser fordelene med å være i større grupper for barna. Mulig enhver endring kan oppleves som et løft? Det å være delt i små kohorter på rødt nivå, samspilte godt med opplevelsen vi nok alle hadde av usikkerhet og behov for oversikt. Da vi kunne dele barna inn i veldig små grupper ga det oss voksne oversikt og ro. Det kom også av at vi på den tiden ikke hadde noe aktivitet som krevde samarbeid på tvers i barnehagen, eller noe behov for å gå fra barnegruppen i løpet av dagen. Vet ikke om det ville fungert tilsvarende over lang tid. Vi savnet samarbeid, samspill, refleksjon og sosialt miljø» (styrer)

Flere nevner også at inndelingen i små kohorter innebar at barna savnet venner i andre kohorter. Noen sier at inndelingen i faste smågrupper er paradoksal, for barnehagen er, og skal være, en arena for fellesskap. Flere innvender også at selve barnehagebygningen ikke er egnet til inndeling i små grupper: «Vår barnehage er bygget for fellesskap og vennskap på tvers av de små gruppene» (styrer)

Åpningstid

De fleste barnehagene har hatt redusert åpningstid i deler av pandemiperioden. Med en åpningstid på 7-7,5 time eller mindre, var hele personalet på jobb samtidig, og barna kunne ha en fast voksenkontakt. For mange ansatte – og barn – var dette en god erfaring:

«En langsiktig virkning kan være at man ser at barnehagedagen bør endres. Man så hvor positivt den innskrenkede åpningstiden virket inn, og hvor bra det var at en større andel av personalet var til stede i det aller meste av åpningstiden. Man hadde ikke tidlig- og ettermiddagsvakt på samme måte som før, og det medførte bedre voksentetthet. Mange barn blomstret i denne perioden» (kommune)

Andre sier: «Ja takk til kortere åpningstid, som gir bedre bemanning i større deler av dagen!» (styrer) og at «åpningstid 7 ½ time – som en vanlig arbeidsdag – alle voksne og barn til stede samtidig var fantastisk!!» (styrer). Noen mener at kortere åpningstid vil være en fordel også for de svakere barna:

«Ein bør absolutt vurdere å sette restriksjonar på åpningstida i barnehagane. Når vi hadde 7 timar eller kortare opningstid trur eg dei tilsette i stor grad kjente på mestring av arbeidet deira. Eg har fått tilbakemelding om at borna fekk betre oppfølging, som igjen førte til større grad av mestring i sosialt samspel, leik og læring. Fleire barn med spesielle behov som får hjelp etter barnehageloven §19a, klarte seg også i stor grad utan ekstra ressursar når vi hadde kortare opningstid» (styrer)

Enkelte styrere, som selv hadde god erfaring med kort åpningstid, uttrykker større grad av realitetsorientering: «Det er ikke forenelig med virkeligheten å redusere åpningstiden til 7,5 t pr. dag, men dette medførte ein større voksentetthet, som eg meine var av det gode» (styrer).

Matsservering

De fleste barnehagene har hatt en periode da de ikke laget mat, slik at barna måtte ha med alt de skulle spise hjemmefra. En av erfaringene fra koronaperioden er at ansatte ble klar over hvor mye tid de til vanlig brukte på andre aktiviteter enn å være sammen med barna. Én slik 'aktivitet' som noen nevner, er tilberedning og servering av mat:

«Nå har vi sett hvor mye av vår viktige tid vi kan spare på å ikke være på kjøkkenet, men heller være sammen med barna. Alle barnehager burde ha en kjøkkenhjelp, som sammen med enkeltbarn kunne stå for de daglige måltidene» (kommune)

En av styrerne mener at mye tid "går bort" til å gjøre praktiske ting som oppvask etc., mens en annen sier at «Hvis vi skal servere varmmat, bør det investeres i kjøkken-gjengen noen dager i uken» (styrer).

Møter

En annen 'tidstyt' i barnehagene er møter, ifølge noen informanter. I deler av koronaperioden klarte ikke barnehagene å avholde avdelingsmøter eller andre personalmøter på grunn av de strenge kravene til smittevern. Noen styrere sier at de i etterkant av korona må sørge for å ha «færre møter - evaluere møtestrukturen og luke ut de møtene vi strengt tatt ikke har behov for» (styrer) eller at «møter må legges til kveld, og det fungerer mye bedre. Lettere å holde fokus på det faglige» (styrer). Men mange savner også møtene, og mener at både det sosiale og det faglige lider når de ansattes ikke treffes. En styrer sier at «personalet har færre samarbeidsarenaer, og dette vil nok virke inn på den faglige kvaliteten på tilbudet etter hvert» (styrer), mens en barnehagesjef ser dilemmaet på denne måten:

«Inndelingen i kohorter ga personalet økte muligheter til å se hvert enkelt barn bedre. Men det har gått på bekostning av barnehagen som en lærende organisasjon hvor personalets styrke som en faglig gruppe ble borte» (kommune)

Styrket renhold og mer restriktive regler for når barn kan være i barnehagen

Selv om mange nevner at det har vært vanskelig å vurdere når barn er friske nok til å være i barnehagen, nevner noen at de strengere reglene om at barn ikke kan komme i barnehagen hvis de har symptomer på luftveissykdommer, har bidratt til betydelig mindre sykdom og smitte: «At syke barn ikke får være i barnehagen, har fått ned sykefraværet hos både barn og voksne, det er positivt,» sier en styrer. Det samme gjelder reglene for renhold, og at de ansatte har fått opplæring i renhold. En av styrerne mener bestemt at «forsterket renhold fører til mindre sykdom av det vanlige slaget» (styrer). Men det nevnes også at renholdet mange steder ble en ekstra-belastning for personalet, og at «de økte rutineene på bl.a. renhold var utfordrende. For noen ble det aldri godt nok» (kommune).

Utetid

Bygningsmessige begrensninger og behov for avstand har bidratt til at mange barnehager har tilbragt mye tid ute, både på eget uteområde, men også i barnehagens nærmiljø. Flere av våre respondenter mener de har mange gode erfaringer fra å bruke mer tid ute, særlig på våren og tidlig på høsten. Selv om noen sier det var utfordrende å dele barnehagens uteområder i soner, er det også dem som mener at dette gjorde det «lettere å holde oversikt – mindre konflikter – vi voksne får spredd oss» (styrer). En annen styrer sier at denne inndelingen i soner «har gitt barna noen begrensninger, men samtidig en ro i lek» (styrer). Mye klatring og løping har bidratt til bedre motorikk, sier en styrer. En kommune oppgir at «det vart leigt inn til dømes mobile toalett for lettare å ta i bruk uteområde» (kommune).

En barnehagesjef forteller om et aktivt uteliv i kommunens barnehager:

«Barnehagene ble tvunget til å bruke nærområdet i større grad. For vår del betyr det skogen. Mange grupper var ute hele dagen, og barn og voksne

bygde i fellesskap opp "leire" som ble deres uterom. De sov i hengekøyer, og lagde mat ute. Det må nevnes at barnehagene allerede hadde gapahuk, lavvo el i disse områdene, så det lå allerede til rette for at området kunne brukes» (kommune)

Alt i alt

De aller fleste respondentene i vår spørreundersøkelse har mye å meddele når det gjelder erfaringer fra barnehagens organisering i koronaperioden. Noen sier at de nå har fått oppleve hvordan barnehagen «egentlig» burde være. To av disse barnehagesjefene summerer opp sine erfaringer slik:

«Vi erfarte veldig godt at bemanning i ein normal kvardag er for låg, trass i at alle barnehagane i vår kommune innfrir både bemanningsnorm og pedagognorm. Alle barnehagane treng meir ressursar for å gi borna eit godt pedagogisk tilbod heile dagen» (kommune)

«Vi har som mange andre erfart en annen ro i barnehagehverdagen, med kortere åpningstider og mindre "logistikk". Dette er positivt for å begrense antall relasjoner små og store må gå inn i daglig. (...) I perioden har mye felles planleggingsarbeid blitt satt til side. Vi har etter en intens planleggingsperiode ikke hatt vondt av å bare "være til stede" sammen med barna. Etter en stund er det likevel behov for mer faglige utfordringer og mulighet til å drøfte og reflektere på tvers av barnegruppene. Noen barn har hatt en positiv utvikling i kohort-perioden. Oversikt og stabilitet er en viktig faktor for mange barn, for at de skal ha overskudd til utforsking og utprøving» (kommune)

Koronaperioden har også satt i gang refleksjoner hos denne styreren:

«Jeg har sammen med personalet evaluert månedene etter 12.3., og tenker at barnehagene i de siste par 10-årene har strekt seg langt for å tilfredsstille næringsliv og foreldrenes behov. I tillegg har det i denne perioden blitt høyere krav til hvordan barnehagen skal jobbe, hvordan vi skal følge opp enkeltbarn/sårbare barn, avdekke trakassering, mobbing, vold og overgrep. Under koronaperioden ser jeg at barna i større grad har blitt satt i fokus og at mange foreldre har fått et "nytt forhold" til barna sine. Flere barn har nå kortere dager i barnehagen enn tidligere. Noe vi ser slår positivt ut på barnas overskudd og glede. Foreldre har også gitt oss denne tilbakemelding selv; barna er mer opplagte og blidere når de kommer hjem på ettermiddagen. Med noe innskrenket åpningstid har vi også hatt høyere bemanningstetthet i barnehagen, noe som fører til at vi større deler av dagen kan dele i grupper og følge barna tettere enn hva vi ellers har hatt mulighet til. Jeg mener derfor at med en begrensning på åpningstid (...), vil vi kunne styre større del av bemanningen til delene av dagen hvor det er mest barn i barnehagen. Da er mulighetene vi har sett nå i koronaperioden med små grupper, ansatte som er tett på og lignende gjennomførbart. Dette vil være en økonomisk besparelse ift. å øke bemanningen i barnehagen. Da snakker vi også om tidlig innsats som igjen kan gi økonomiske besparelser for kommunen på senere stadier; utfordringer i skolen, drop-outs m.m.» (styrer)

5.6 Arbeidssituasjon og belastning på de ansatte

Selv om mange ansatte i barnehagesektoren har fått med seg viktige erfaringer fra koronaperioden, har det også kostet mye arbeid. Mange er slitne etter flere måneder med store og raske endringer, mange bekymringer og viktige oppgaver. Noen er redd for at dette kan være problematisk på lengre sikt: «Barn har blitt ivaretatt på en god måte i denne perioden. Stort press på personalet, kan gi negative resultater senere» (kommune). En annen barnehagesjef sier «Slitne ansatte, mer sykemeldinger, tap av pedagogisk planleggingstid. Ett skritt tilbake for barnehagene som pedagogisk virksomhet» (kommune).

Mange styrere har jobbet svært mye i denne perioden, og kjent på ansvaret de har sittet med. Denne styreren sier ganske enkelt at:

«Jeg synes det var veldig mye ansvar som styrer, mange spørsmål, mye informasjon som skulle gis, mye avgjørelser, samtidig som dette var nytt og uforutsigbart for alle» (styrer)

Enkelte barnehagestyrere i små kommuner inngår ikke i noen større organisasjon, og må klare alt alene:

«Det er ikke noe barnehagekontor/barnehagemyndighet i kommunen, så alt har falt på meg som styrer. Det er to barnehager i kommunen, begge under min ledelse, så jeg har vært aleine om alt. Det har vært tungt» (styrer).

Også denne styreren har følt seg litt alene med ansvaret:

«Jeg skulle ønske at jeg fikk mer veiledning, i rolige omgivelser, fra min leder i kommunen. Jeg har vært så stresset som jeg aldri har vært i mitt yrkesliv tidligere, og det er fordi man ønsker å gjøre alt rett i forhold til barn, personale og foreldrene samt kommunen» (styrer)

Avsnittet over viser at noen styrere føler at de strekker seg svært langt, men at denne innsatsen ikke alltid verdsettes. Noen kommunale barnehagesjefer har imidlertid sett hvor mye styrerne har hatt å gjøre i denne perioden:

«Det er viktig å fremheve den enorme innsatsen som ble gjort innenfor barnehagene. Styrerne hadde et stort ansvar og de jobbet kontinuerlig. De skulle omdisponere, holde tak i sårbare barn, trygge redde ansatte og foreldre, gi meningsfulle oppgaver til de som ikke kunne omdisponeres pga egen helse, holde kontakt med de omdisponerte etc.» (kommune)

«Jeg er svært stolt av det arbeidet som ble gjort av styrerne og de ansatte: Under nedstengningen hadde alle ansatte oppgaver når de var hjemme. Fantastiske sider på Facebook med aktiviteter, bilder, historier og forslag til foreldrene og barna. Tett kontakt med foreldre og barn som strevde» (kommune)

«De ansatte i alle barnehagene var svært løsningsorienterte og omstilte raskt når det kom nye retningslinjer knyttet til smittevern. Det ble gjort en imponerende jobb» (kommune)

5.7 Oppsummering: barnehagelederens opplevelse av koronasituasjonen

I dette kapitlet har vi sett hvordan barnehagestyrere og kommunale barnehagesjefer beskriver sine erfaringer under koronaperioden, og hvilke vurderinger de har av myndighetenes og egen barnehages håndtering av krisen. Kapitlet er skrevet på basis av 140 tettskrevne sider med frittekstsvar hentet fra spørreundersøkelsen til barnehageledere, til sammen 422 respondenter.

De fleste barnehagene holdt åpent for enkelte barn i ukene da det ikke var ordinær drift. I starten var det mange som syntes det var vanskelig å avgjøre hvilke barn som hadde rett på plass fordi foreldrene jobbet i kritiske samfunnsfunksjoner, og listen av slike funksjoner ble også utvidet etter hvert. I noen kommuner, og i noen barnehager, var det mange barn til stede i denne perioden, mens andre barnehager hadde få eller ingen barn.

Også barn med særlige omsorgsbehov hadde rett på plass i barnehagen da den ble stengt. Både kommunene og styrerne ser ut til å ha hatt stor oppmerksomhet på de sårbare barna og familiene. De kommunene som allerede hadde et godt samarbeid mellom barnehager, PPT og barnevern, mener de klarte å ivareta de 'kjente' sårbare. Men flere sier at de særlig var bekymret for de som hjelpetjenestene *ikke* kjente til fra tidligere, men som kunne være sårbare på grunn av situasjonen.

Et forhold som mange peker på, og som bidro til stress både i kommunene og i barnehagene, var de korte tidsfristene for implementering av nye krav. Ikke minst er det mange som synes de fikk for kort tid ved gjenåpning til å organisere barnehagen i tråd med smittevernveilederen. Behovet for effektive kommunikasjonskanaler og -rutiner internt i kommunene og ut til foreldrene var stort i denne perioden, og ikke alle opplevde at dette var på plass i deres kommune. Likevel er de aller fleste fornøyd med kommunens og egen barnehages håndtering av krisen.

For mange barnehagestyrere var det en stor oppgave å holde kontakt med personalet da barnehagen var stengt for ordinær drift, og å sørge for at alle ansatte fikk oppgaver tilpasset deres kompetanse og hjemmesituasjon. De fleste ansatte var formelt sett på jobb, men slett ikke alle hadde fornuftige arbeidsoppgaver. Noen ble omdirigert til arbeid i helsesektoren. Etter gjenåpning var problemet først og fremst å ha tilstrekkelig personale til å dekke opp alle kohortene, samtidig som at terskelen for at ansatte måtte holde seg hjemme ved symptomer på sykdom, var svært lav. Mange barnehageansatte måtte også i karantene på grunn av sykdom hos nærkontakter.

Et stort flertall, både i kommunene og blant styrerne, er godt fornøyd med smittevernveilederen. I starten var det på en del punkter behov for tolkning, og veilederen ble revidert flere ganger. I kommunene hersker det ulike meninger om veilederen og andre tiltak fra statlige myndigheter burde hatt mer eller mindre rom for lokal tolkning og tilpasning. Noen ønsker seg mer spesifikke føringer, mens andre vil ha større fleksibilitet.

Mange styrere sier at de har gode erfaringer med organiseringen av barnehagen da den gjenåpnet etter stengeperioden. Små grupper og kortere åpningstid oppfattes som positivt både for barn og ansatte. Ikke minst det at barnehagen hadde full bemanning i hele barnehagens åpningstid, var høyt verdsatt. Når også 'tidstyver' som matlaging og møter forsvant, fikk de ansatte mer tid til hvert barn. Flere styrere peker imidlertid på at denne organiseringen ikke vil være bærekraftig på sikt. Foreldrene har behov for lenger åpningstid, barna har behov for flere å leke med, og

de ansatte har behov for møter for å kunne utvikle det pedagogiske tilbudet til barna. Norske barnehager er på mange måter bygget og organisert for samarbeid og fellesskap, og viktige elementer går tapt hvis barn og voksne 'låses inne' i små enheter. Samtidig kan erfaringene fra koronaorganiseringen i barnehagene representere viktige lærdommer for både myndigheter, eiere og ansatte.

I våre undersøkelser fra høsten 2020 formidler barnehagesjefer og -styrere en dobbelthet i sine svar. På den ene side har koronaperioden vært helt spesiell, med en svært bratt læringskurve. Mange ser ut til å mene at de og samfunnet rundt dem har lykket ganske bra i håndteringen av krisen. Dette gir mestringfølelse. På den annen side er det ikke tvil om at ansatte på alle nivåer har lagt inn en stor arbeidsinnsats for å få barnehagene til å fungere i denne perioden. Mange ansatte er slitne, og koronaens langvarige forløp og usikre utvikling, bidrar til betydelig slitasje på alle nivåer i barnehagesektoren.

DEL II Barnehageundersøkelsen

6 Innledning

Barnehagen har en sentral plass i de fleste småbarnsfamiliers liv. I Norge går 92,2 % av barna under skolepliktig alder i barnehage (SSB, 2020). Som pedagogisk institusjon har barnehagen et klart samfunnsmandat og skal, i samarbeid og forståelse med barnas hjem, «ivareta barnas behov for omsorg og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling» (Utdanningsdirektoratet, 2017, p. 3). Imidlertid fungerer ikke barnehagen i et vakuum. Barnehagelivet blir påvirket både av faktorer på makronivå og av prosesser på mikronivå (Bae, 2018, p. 11). Denne sammenhengen har blitt tydeliggjort i løpet av koronapandemien. I denne tiden har vilkårene for barnehagens indre prosesser langt på veg blitt definert av den til enhver tid rådende smittesituasjon, smitteverntiltak og fortolkning og praktisering av tiltakene. Under krevende og til dels upredikerbare rammer har barnehagen fått ansvar for å forvalte sitt mandat på et forsvarlig nivå.

Barnehageansatte, og særlig pedagogiske ledere og barnehagelærere, er sentrale kvalitetsforvaltere i barnehager (Manning, Garvis, Fleming, & Wong, 2017; Os, Eide, & Winger, 2019). De skal gjennom sin praksis realisere overordnede målsettinger og forordninger, samtidig som de, med utgangspunkt i egen faglighet, skal tilpasse praksisen til enkeltbarn, barnegrupper, barnehagens sosiale og kulturelle kontekst og spesifikke situasjoner som oppstår i barnehagens hverdagsliv. Dette krever høy faglig og praktisk kunnskap og kompetanse, og evne og vilje til å ta avgjørelser med utgangspunkt i skjønnsmessige vurderinger (jf. Grimen & Molander, 2008). Dette er en utfordring som er særlig åpenbar i dagen situasjon.

I likhet med resten av samfunnet har Covid-19 pandemien fått betydelige konsekvenser for barnehagetilbudet, driften av barnehager og for barnehagenes indre liv. Med hjemmel i *Lov om vern mot smittsomme sykdommer*, vedtok Helsedirektoratet at barnehager skulle stenge fra og med 12. mars kl. 18. Barnehagene ble åpnet igjen fra mandag 20. april. Barnehagene skulle i perioden fra 13. mars til gjenåpningen opprettholde et tilbud til barn som hadde foreldre i kritiske samfunnsfunksjoner og til barn med særlige omsorgsbehov som ikke kunne ivaretas på andre måter. I løpet av tiden som har gått siden nedstengningen, har smitteverntiltakene i barnehager som følge av nasjonale bestemmelser/anbefalinger, gått fra det som nå betegnes som rødt nivå til gult nivå. Grønt nivå anbefales ikke i nåværende situasjon. Rødt nivå kan innføres dersom det lokalt er høy smitte og skal være av så kort varighet som mulig.

Å tilrettelegge et barnehagetilbud med forsvarlig smittevern, kan være utfordrende for barnehagene, dels fordi det er vanskelig å orientere seg i regelverket ettersom barnehagene både skal følge nasjonale og lokale regler¹⁸, dels fordi det alltid vil være fortolkningsmuligheter og dels fordi det kan være vanskelig å iverksette tiltakene i den enkelte barnehage. For å underlette barnehagenes iverksetting, har Utdanningsdirektoratet og Folkehelseinstituttet utarbeidet fire smitteveiledere som er spesielt rettet mot smittevern i barnehager (Folkehelseinstituttet & Utdanningsdirektoratet, 2020a, 2020b, 2020c, 2020d). Smitteveilederne er, som navnet tilsier, veiledende. Veilederne inneholder råd om når ansatte og barn som har symptomer på sykdom må holdes borte og når de kan være i barnehagene, hygieneråd og råd om hvordan kontakthypighet kan reduseres.

¹⁸ <https://www.helsenorge.no/koronavirus/oversikt-over-regler-og-anbefalinger/#nasjonale-regler>

I barnehagedelen av studien har vi undersøkt følgende problemstillinger:

- Hvilke erfaringer har pedagogiske ledere og barnehagelærere fra arbeidet i barnehagene i ulike faser av koronapandemien?
- Hvilke erfaringer har foreldre til barn i barnehager i ulike faser under pandemien?
- Hvordan har barna opplevd koronasituasjonen?

I denne delen av rapporten går vi dypere inn i de barnehagefaglige sidene ved håndteringen av koronapandemien. Vi starter derfor denne delen med en mer inngående presentasjon av sider ved barnehagenes virksomhet som er særlig relevante for å forstå hvordan koronasituasjonen påvirker barn, ansatte og foreldre.

6.1 Bakteppe for studien

Det brede samfunnsmandatet medfører krav om kvalitet i barnehagetilbudet. Nyere barnehageforskning viser at kvaliteten i norske barnehager varierer (Bjørnstad, Broekhuizen, Os, & Baustad, 2019; Bjørnstad & Os, 2018; Eide, Winger, & Wolf, 2019; Eide, Winger, Wolf, & Dahle, 2017; Os et al., 2019). Kvalitet er imidlertid et mangefasettert og verdiladet begrep og handler både om implisitte og eksplisitte forestillinger om hva som er «bra for barn» (Gulbrandsen & Eliassen, 2013; Moss, 2016; Seland, Sandseter, & Bratterud, 2015; Vassenden, Thygesen, Bayer, Alvestad, & Abrahamsen, 2011; Winger, Hernes, & Vist, 2019). Barnehagekvalitet omfatter både *strukturindikatorer* og *prosessdimensjoner*¹⁹, dvs. kvaliteter ved ytre rammer og ved indre liv (Brownlee, Berthelsen, & Segaran, 2009; Gulbrandsen & Eliassen, 2013; Vassenden et al., 2011).

Kvaliteten i barnehager manifesterer seg gjennom et komplekst samspill mellom politiske og ideologiske føringer knyttet til barnehagers rammer, organisering og innhold, institusjonsspesifikke tradisjoner, rutiner og praksiser, og de forestillinger deltakere i barnehagesektoren har om standarder for – og visjoner om «det gode barnehageliv» (Dahle, Eide, Winger, & Wolf, 2016). Barnehagen skal både møte enkeltbarnets behov og skape rom for medvirkning og tilhørighet i et fellesskap. Imidlertid har barnehagen en kontinuerlig utfordring med tanke på at alle barn har rett til trivsel og inkluderende hverdagsliv, uavhengig av barnas bakgrunn i et kvalitativt godt barnehagetilbud (Bisceglia, Perlman, Schaack, & Jenkins, 2009; Cassidy, Hestenes, Hegde, Hestenes, & Mims, 2005; Helmerhorst, Riksen-Walraven, Gevers Deynoot-Schaub, & Fukkink, 2015). De ansattes muligheter til å skape gode samspill, utvikle fellesskapskulturer og å støtte barnas deltakelse og utfoldelsesmuligheter, henger sammen med organiseringsmåter og strukturelle rammer, og personalets muligheter til profesjonsutøvelse.

Koronapandemien har medført nye betingelser for barnehagelærernes profesjonsutøvelse. I nedstengingsperioden skulle barnehagepersonalet ivareta sårbare barn og barn av foreldre med samfunnskritiske yrker. Samtidig skulle de holde kontakten med barn som ikke kunne være i barnehagene, og deres familier, via telefon og digitale kanaler. Etter gjenåpning har barnehagene vært pålagt å operere under

---

¹⁹ Strukturkvalitet omfatter primært faktorer som kan identifiseres, måles og spesifikt dokumenteres; som antall ansatte og barn, fysiske rammer, personalets faglige kvalifikasjoner og eksplisitt formulerte pedagogiske programmer. *Prosessmål* relateres til barns trivsel, relasjons- og samspillskvaliteter, innhold og samarbeidsrelasjoner; med andre ord faktorer som er vanskeligere å identifisere og måle.

varierende vilkår og å tilpasse seg endringer i smittesituasjonen og ulike smittevernsbestemmelser.

Det er rimelig å anta at barnehager rundt i landet under pandemien har hatt varierende betingelser avhengig av strukturelle forhold. Barnehagenes geografiske beliggenhet, størrelse og barnehagetype (avdeling/ base/soner), arkitektoniske og bygningsmessige forhold, personalsituasjon og hvilke barn som går i barnehagen, kan tenkes å ha hatt innvirkning på de reelle mulighetene for kvalitativt god barnehagedrift. Smittesituasjonen rundt i landet har også variert sterkt, og grad av lokale smitteutbrudd må antas å ha hatt konsekvenser for barnehagenes virksomhet og hverdagsliv. Pandemien kan med andre ord sies å være en situasjon hvor strukturbetingelser i stor grad har skapt forutsetninger for prosesskvaliteten og lagt premisser for hvordan hverdagslivet i barnehagene kan arte seg. Dette innebærer langt på vei en «utenfra»-styring av barnehagene.

6.1.1 Barnehagelærere som bindeledd under pandemien

Barnehagelærere er bindeledd mellom samfunnets lover, forskrifter, ordninger, og barna og deres foreldre. Dette krever bred faglig kompetanse, evne til å utøve skjønn, et kritisk og analytisk blikk og samtidig evne til å være i samspill med barn (Hennum & Østrem, 2016, pp. 18-19). I koronasituasjonen fordres det ekstra innsats fra barnehageansatte for å ivareta barna. De strukturelle betingelsene er, som nevnt, mer krevende enn under normale forhold. Barnehagepersonalet må kontinuerlig avveie hensyn til smittevernsreguleringer og til pedagogiske aspekter i sitt daglige virke.

Under pandemien er barnehagene underlagt strenge smitteverntiltak. Det fordrer planlegging og organisering på alle nivå; fra politisk nivå; statlig og kommunalt, til den enkelte barnehage. Barnehagelærerne må søke informasjon, forvalte og fortolke aktuelle regler og retningslinjer, og iverksette tiltak på en pedagogisk forsvarlig måte. Dette innebærer praktiske og etiske dilemmaer som krever raske avgjørelser.

En viktig målsetning ved denne studien har vært å søke kunnskaper om hvordan barnehagelærerne har løst sine oppgaver, og hvordan de har opplevd forventningene som har vært rettet mot dem i ulike faser av pandemien.

6.1.2 Barnehagen som møteplass

Barnehagen er en møteplass mellom det private og det offentlige (Kernan, 2010). Det har blitt tematisert og tydeliggjort på den politiske og allmenne dagsorden under pandemien. Barnefamilier lever under svært varierende livsbetingelser, noe som har blitt forsterket denne perioden (Brattbakk, 2020). For noen familier har økonomiske problemer tiltatt fordi foreldrene har blitt permittert eller har mistet jobben. Mange har måttet sjonglere mellom hjemmekontor og omsorg og opplæring for hjemmeværende barn. Forskning viser at bosituasjon, økonomi og sosiokulturelle forhold, har betydning for hvordan familiene har håndtert situasjonen (Brattbakk, 2020). Barnefamilier kan derfor ha ulike behov for støtte fra barnehagen. Forholdet mellom hjem og barnehage er særlig forpliktende, og potensielt sårbart, i krisetid. Da er det spesielt viktig at forholdet er basert på tillit, gjensidighet og informasjon. Et siktemål for vår studie var å se nærmere på i hvilken grad barnehagen har kunnet opprettholde sine funksjoner under pandemien.

6.1.3 Barn som trenger noe ekstra – sårbare barn

For sårbare barn kan det kreves ekstra innsats for at barnehagen skal kunne være en trygg havn i denne tiden. Det er uttrykt bekymring for at smitteverntiltakene har hatt negative virkninger, særlig for barn i vanskelige livssituasjoner (Bakken, Sølhusvik, Brekke, & Olsson, 2020; Koordineringsgruppen for tilbudet til sårbare barn og unge under Covid19-pandemien, 2020a, 2020b, 2020c). En viktig målsetning med prosjektet er å få kunnskaper om barnehagelæreres og foreldres erfaringer med barnehagen som velferds- og beredskapsarena.

6.1.4 Barns rett til deltakelse og beskyttelse

I barnehagehverdagen skal det skapes forutsetninger for framtidig deltakelse i demokratiske samfunnsprosesser (Utdanningsdirektoratet, 20176). Imidlertid kan barnas rett til deltakelse ha blitt satt på prøve under smitteverntiltakene som ble gjennomført som følge av nedstengingen og gjenåpningen av barnehagene. Situasjonen kan ha medført «de-demokratiserende» prosesser. Smittevernregler og strenge rutiner har medført strenge regler for hva som er mulige og legitime samværsmåter og det er skapt nye rammer for hvor barna har kunnet oppholde seg (jf. Gilliam & Gulløv, 2012). Barn og voksne har måttet vise evne og vilje til selvdisiplinering og til å tilpasse seg de nye kollektive rutinene til beste for fellesskapet. Smitterestriksjonene har medført at både barnas og personalets autonomi, handlingsrom og definisjonsmakt over egen situasjon, har blitt utfordret og satt på prøve.

Klocker (2007 her fra; Tisdall & Punch, 2012) skiller mellom begrensede og vide handlingsmuligheter ('thin' and 'thick' agency). Begrensede handlingsmuligheter handler om hverdagspraksiser som finner sted innenfor strenge og stramme kontekster hvor det er få valgmuligheter, mens vide handlingsmuligheter handler om å ha mange valg og store frirom. Strukturelle betingelser og kontekster kan altså utvide eller begrense deltakernes faktiske og subjektive valgmuligheter og handlingsrom (Klocker, 2007 her fra; Tisdall & Punch, 2012). Koronabarnehagen kan ha blitt opplevd som «streng» og begrensende, og det kan reises spørsmål ved hvilke konsekvenser det kan ha for barns demokratiske erfaringer.

Barns rett til medvirkning i barnehagen oppfattes ofte som det enkelte barnets rett individuell «medbestemmelse» (Kjørholt, 2004, 2005; Kjørholt & Seland, 2012; Østrem, 2012). Men rettighetstenkning har også et kollektivt aspekt som handler om å være en forpliktet og ansvarlig deltaker i et sosialt og kulturelt fellesskap. Vektlegging av individuelle rettigheter som selvforvaltning, autonomi og valgfrihet, kan i gitte situasjoner stå i et spenningsfelt til forpliktelsene til fellesskapet (Jans, 2004; Kjørholt & Winger, 2013; Reynaert, Bouverne-de-Bie, & Vandevælde, 2009). I krisetider tydeliggjøres gjerne forpliktelser og gjensidig ansvar overfor fellesskapet. Dette hensynet kan komme til å overstyre hensynet til individuelle rettigheter, ønsker og behov, i dette tilfellet, også barnehagebarns rett til medvirkning, for en periode. Å bidra til andres helse og livskvalitet fordrer i koronaperioden at egne ønsker og rettigheter, settes noe til side. I vid forstand kan slike situasjoner handle om å være betydningsfull for andre (mattering) (Rosenberg & McCullough, 1981) og ha andres velferd og helse i fokus. Woodhead (2005) påpeker nødvendigheten av at ulike rettigheter avveies mot hverandre. Rett til medvirkning (participation) vil i denne situasjonen måtte balanseres opp mot retten til beskyttelse (protection) (jf. Forente nasjoner, 1989).

Mindre kohorter og nye gruppeinndelinger, definert av voksne, samt strenge restriksjoner, kan komme til å få betydning for barns muligheter for innflytelse og til selv å velge hvem de vil leke med eller hvor de skal oppholde seg i barnehagen. Oppdeling i nye kohorter kan ha hindret videreutvikling av etablerte vennskapsrelasjoner. Men det kan også ha skapt grobunn for at nye fellesskap og relasjoner blir utforsket og etablert (jf. Os, 2020). Omdefinering av sosiale relasjoner kan igjen ha betydning for barnas opplevelse av tilhørighet (Kernan, 2010; Lambert et al., 2013), emosjonelle bånd til andre og for opplevelse av trygghet, forutsigbarhet, gjenkjenning og forankring (Koivula & Hännikäinen, 2017). Å utvikle større dybdeforståelse for hvordan barn har erfart denne voksendefinerte barnehagehverdagen, er også et siktemål ved vår studie.

I praksis fordrer situasjonen evne og vilje til selvdisciplinering og sivilisering. Det innebærer at det er nødvendig å utvikle en «situasjonsfornemmelse» og «sosial sensitivitet» for hva som er akseptable, gyldige og mulige væremåter, og til å opptre i overensstemmelse med rutiner og regler, i denne sammenheng smittevernsdefinerte restriksjoner (jf. Gilliam & Gulløv, 2012, p. 57). Et interessant punkt i vår studie er hvordan barn forstår og opplever smittevernsrestriksjoner og endrede rutiner i barnehagen, og hvilken grad midlertidig nedskalering av rett til medvirkning kan ha for barns trivsel og livskvalitet.

6.1.5 Koronabarnehagen – en bedre barnehage?

Det har i ulike offentlige debatter blitt tatt til orde for at barnehagehverdagen under pandemien på mange måter er mer barnevennlig enn under normale forhold. Kortere åpningstider, stabile grupper (kohorter) med færre barn og faste ansatte i kohortene og mer utetid har skapt nye hverdagsrutiner som av noen vurderes som positiv. I media har det blitt lagt vekt på at organiseringen har styrket relasjonene og nærheten mellom personalet og barna.

Mer kunnskap om hva ulike deltakere i barnehagefeltet har lært i løpet av denne perioden er også et siktemål ved vår studie.

6.2 Metode

Studiene av barnehagenivået har hatt til hensikt å undersøke hvordan barnehagene har håndtert den spesielle situasjonen barnehagene har vært i, fra nedstengingen av barnehagene 12. mars til den gradvise gjenåpningen 20. april og videre frem til oktober/november 2020. I denne delen har vi søkt å se barnehagenes håndtering fra ulike perspektiver: Ansattes, foreldres og barns perspektiver.

På grunn av smittevern har forskerne ikke kunnet besøke barnehagene fysisk. Datainnsamlingen er derfor gjennomført digitalt. I tillegg har de pedagogiske lederne i de deltakende barnehagene vært fungert som medforskere. Dette var nødvendig for at vi skulle kunne belyse barnas og personalets erfaringer. Barnehagelærerne hadde dermed en funksjon i deler av prosjektet som gikk ut over det å være informanter. I dette prosjektet var medforskerrollen avgrenset til datainnsamlingsperioden, siden tidsaspektet, samt hensyn til anonymitet, ikke tillot å involvere deltakerne i analyse av data. Forskere og medforskere hadde digitale møter i forkant av datainnsamlingen for å diskutere metodiske og etiske aspekter ved gjennomføring av studien.

Forskernes «utenfra-blikk» er med andre ord komplementert med barnehagepersonalets «innenfra-blikk». Metoden i dette prosjektet fordrer forsiktighet og

refleksjon i analyseprosessen, ikke minst på grunn av spørsmål knyttet til nærhet og distanse i forståelsen av materialet (jf. Bridges, 2009; Dwyer & Buckle, 2009). Samarbeidet mellom forskere og medforskere fra praksisfeltet kan fange opp interessante krysspunkter i materialet som kan oppstå mellom utside- og innsideforståelser; («something in-between») (Dwyer & Buckle, 2009; Hartley & Benington, 2000). Koronasituasjonen har med andre ord skapt spesifikke forskningsmetodiske og forskningsetiske utfordringer som vi har søkt løse så samvittighetsfullt som mulig, og som har fordret «åpne linjer» og dialog underveis i prosessen.

6.2.1 Utvalg

Det kvalitative utvalget besto av seks barnehager. Til sammen deltok ni barnegrupper fra disse barnehagene i undersøkelsen. Undersøkelsen besto av nærstudier i disse gruppene og kan derfor betegnes som en «multiple case» undersøkelse (jf. Stake, 1998; Yin, 2003, p. 124).

I denne studien har vi altså ikke studert de seks barnehagene som enkeltcase. Intensjonen har vært at vi gjennom dypdykk i flere barnehager skulle kunne beskrive sentrale aspekter ved koronasituasjonen på barnehagenivå, samtidig som vi ønsket få frem likheter og forskjeller som vil kunne identifiseres gjennom å studere ulike barnehager. I utvelgelsen av barnehagene ble det derfor lagt vekt på en viss geografisk spredning, samt variasjoner i forhold til eierform, barnehagenes størrelse, gruppeorganisering og aldersspredning (se tabell 6.1). De seks barnehagene er lokalisert i nordlige, sør-østlige og vestlige deler av landet. Barnehagenes beliggenhet er dels i storbyområder, dels i mindre byer og på tettsteder. Tre av barnehagene er kommunale, mens tre er privateide. Antall barn i barnehagene varierer fra 54 til 115 barn, mens i gruppene var det en variasjon fra 12 til 26 barn. To av gruppene hadde barn i alderen ett til fem år, mens en hadde kun toåring. Fire grupper var organisert som storebarnsgrupper med barn fra tre til fem år, mens barna i to av gruppene var fra ett til tre år.

I hver av disse barnehagene var det opprinnelig planlagt at en gruppe med to barnehagelærere skulle delta. Imidlertid krevde deltakelse i undersøkelsen spesiell kompetanse hos de ansatte. Dette medførte at i noen av barnehagene var det to deltakende grupper, noe som beskrives videre i redegjørelsen for rekrutterings- og utvelgelsesprosessen.

Tabell 6.1: Barnehager og grupper som deltar i studien

Barnehage	Eier	Antall barn	Barnas alder
Barnehage 1	Kommunal	78	
Gruppe A		26	0-6
Gruppe B		24	0-6
Barnehage 2	Privat	115	
Gruppe		20	2 år
Barnehage 3	Kommunal	54	
Gruppe A		18	3-6
Gruppe B		12	1-3
Barnehage 4	Kommunal	66	
Gruppe A		24	3-6
Gruppe B		24	3-6
Barnehage 5	Privat	68	
Gruppe		19	3-6
Barnehage 6	Privat	95	
Gruppe		13	1-3

6.2.2 Rekrutterings- og utvelgelsesprosessen

Rekrutterings- og utvelgelsesprosessen i dette prosjektet var spesiell. Ettersom vi på grunn av smittesituasjonen valgte et forskningsdesign der barnehagelærerne fungerte som medforskere i undersøkelsen, var det nødvendig å sikre at barnehagelærerne hadde nødvendig motivasjon og kompetanse til å delta i undersøkelsen. Derfor gikk forespørselen om å bidra til styrere og barnehagelærere som vi enten kjente til fra tidligere, eller som vi fikk kjennskap til gjennom fagfolk i barnehager og i universitets- og høgskolesektoren. Vi har ikke tidligere hatt forskningssamarbeid med noen av de utvalgte barnehagene. I de fleste barnehagene var det styrerne som avgjorde hvilke barnehagelærere som ble forespurt om å delta, mens i noen barnehager var det barnehagelærerne som selv rekrutterte andre barnehagelærere. De spesielle kravene til deltakerne medførte at i noen av barnehagene deltok to grupper. I en av barnehagene deltok to grupper fordi barnehagelærerne i begge gruppene hadde et sterkt ønske om å delta i prosjektet.

De fleste barnehagene som ble forespurt, var villige til å delta. Til sammen ble ti barnehagestyrere eller barnehagelærere kontaktet. I fire barnehager hadde de ikke anledning til å delta på grunn av arbeidssituasjonen eller permisjoner i personalgruppen, men i de resterende seks barnehagene var villige til å bidra.

Siden dette prosjektet var av kort varighet, hadde vi ikke anledning til å involvere alle grupper av ansatte i barnehagene i studien. Personalets stemme er representert ved de pedagogiske lederne. Assistenten og fagarbeideren er dermed ikke direkte involvert i undersøkelsen, selv om deres betydning i barnehagens hverdagsliv er omtalt av de pedagogiske lederne og foreldrene. Disse personalgruppene er viktige ansatte som har tett kontakt med barn og foreldre og representerer en viktig informasjonskilde når

dagliglivet i barnehagene skal beskrives. Fokuset i studien handlet i stor grad om hvordan barnehagens dagligliv ble planlagt og organisert. Det er i stor grad var de pedagogiske ledernes ansvar. Imidlertid er vi klar over at dette kan svekke fortellingen om koronahverdagene i barnehagene.

6.2.3 Prosedyrer

En viktig målsetning med prosjektet har vært å få økt kunnskap om hvordan de ulike deltakerne har erfart og erfarer koronatida i ulike faser fra sine forskjellige ståsteder. For å få så bred og nyansert kunnskap som mulig, har vi anvendt en kombinasjon av metoder som samlet sett har gitt oss muligheter til å identifisere nyanser og variasjon i materialet. I denne kvalitative delen av prosjektet, ble det benyttet en multimetodisk design som innebærer at vi har brukt flere kvalitative metoder som samlet sett kan gi oss inntrykk av barnehageliv i koronatid (jf. Flick, 2017).

De anvendte metodene er:

Informativ vlogg: Dette er en videobasert metode som er designet for å gjøre de som ser videoen kjent med tanker og refleksjoner over tema som formidles i en muntlig og intuitiv form. En vlogg er en bruker-definert video av kort varighet (Snelson, 2015). Metoden kan derfor bidra til å belyse situasjoner og forholdene rundt situasjoner som vloggeren er opptatt av, og som ofte ikke blir husket eller fokusert på, i senere intervjuer og samtaler (Liu, 2016). I vår studie spilte barnehagelærerne inn fire videoer på ca. fire minutter hver i løpet av to uker. I disse vloggene oppsummerte de sine umiddelbare opplevelser av hvordan barnehagedagen hadde vært og sammenlignet den med hvordan det hadde vært før koronapandemien slo inn. Barnehagelærerne bestemte selv når og hvor de ville spille inn videoen og valgte også selv hvilke tema de ville formidle og reflektere over. Det kunne være temaer som barnas trivsel og opplevelser, logistiske utfordringer, egne dilemmaer osv. Totalt har vi 50 vlogger i vårt materiale.

Fokussamtaler med pedagogiske ledere/barnehagelærere: Vi gjennomførte 3 fokussamtaler med pedagogiske ledere/barnehagelærere i de deltakende barnehagene. Fokussamtaler er egnet til å få frem kunnskaper om gruppers fortolkninger, samhandling og normer. Disse kan fungere både som dybde-gruppeintervju og diskusjonsforum (jf. Smithson, 2000) og er særlig egnet i studier hvor en søker erfaringsutveksling (Kamberelis & Dimitriadis, 2008).

På grunn av tidsmessige begrensninger og sykdom, var det tre av barnehagelærerne som ikke deltok i fokussamtaler, men alle ni barnehagegruppene som deltok i undersøkelsen, var representert i samtalen. Til sammen deltok ti barnehagelærere i samtalen som varte i ca. en time hver. Vi valgte å sette sammen gruppene slik at hver gruppe besto av deltakere fra flere barnehager for å få frem variasjoner og likheter mellom barnehager i ulike deler av landet. Samtidig som smittesituasjonen har vært noe ulik har alle barnehagene forholdt seg til sentrale retningslinjer og smittevernveiledere. Vi antok at gruppesammensetningen kunne skape et godt grunnlag for erfaringsutveksling og refleksjon. Ifølge Ryan og Lobman (2007) kan gruppedynamikken ha betydning for samtalen og dermed materialet i fokussamtaler. Vi var oppmerksomme på at dette kunne være særlig aktuelt i vårt tilfelle, fordi fokussamtalene måtte gjennomført digitalt.

De temaene vi introduserte deltakerne for, var relatert til de tre fasene i pandemien; nedstenging 12. mars, gjenåpning 20. april og videre frem til datainnsamlingens slutt (november 2020). Et viktig prinsipp i fokussamtaler er at hva som gis tygde og oppleves relevant og viktig å dvele ved, i stor grad defineres av deltakerne. Forskerne var til stede som samtaleledere og moderatorer, for å strukturere samtalen og for å sikre at alle deltakerne kom til orde.

Foreldreintervjuer: Det ble gjennomført ti individuelle intervjuer med foreldre om deres opplevelser og erfaringer fra nedstengingen av barnehagene, den gradvise gjenåpning og situasjonen i dag. Foreldrene representerte alle barnehagene med unntak av en barnehage der vi ikke lyktes få kontakt med foreldrene. Temaer i intervjuene var relatert til hvordan de ulike fasene i pandemien hadde berørt familien, foreldrenes arbeidssituasjon og hvordan de vurderte barnas opplevelser og trivsel. Foreldrene ble også spurt om hvordan de vurderte kvaliteten i tilbudet barna fikk sammenlignet med tilbudet under mer «normale» tilstander. Intervjuene hadde en varighet på 45 minutter og ble gjennomført digitalt

I de fleste intervjuene deltok en av foreldrene, hovedsakelig mødre. To intervjuer var med fedre. I to av intervjuene deltok begge foreldrene. Flere av foreldrene hadde flere barn i samme barnehage. Rekruttering var basert på frivillighet. De pedagogiske lederne kontaktet foreldre på våre vegne. Dette kan gi et skjevt materiale.

Et forskningsintervju er en asymmetrisk samtale med en klar agenda, og det hviler et stort ansvar på forskerne om å være bevisst på det ansvaret det er å åpne opp for fortrolig samtale (Kvale & Brinkmann, 2009). Dette gjelder ikke minst relatert til tema som i stor grad berører foreldre og familiers hverdagsliv og subjektive opplevelser i potensielt stressende livssituasjoner. Sensitivitet og respekt for informanten og forskerintegritet var dermed viktig i intervjusituasjonen (jf. Repstad, 2020).

Barnesamtaler: Barns erfaringer fra koronatida er særlig viktige, siden de langt på veg er priggitt de avgjørelser som tas av voksne i ulike posisjoner. For at barnas stemme skulle kunne inkluderes i materialet, ble det gjennomført barnesamtaler (jf. Eide & Winger, 2005; Einarsdóttir, 2007), som på grunn av smittehensyn ble gjennomført av medforskerne. Tema for samtalene handlet om barns erfaringer med korona; både erfaringer fra nedstenging og gjenåpning samt barnas generelle oppfatning av hva korona er. Utvalget er basert på frivillighet og klarert av foreldre og barna selv. Barn fra alle gruppene med barn over tre år, er representert i barnesamtalene.

Forskningssamtaler er situerte i tid og sted; og det kan være uinteressant og utfordrende for barn å snakke om situasjoner som ligger flere måneder tilbake i tid. For at samtalene skulle være så meningsfulle som mulig, overløt forskergruppen i stor grad til medforskerne å bestemme hvor og når samtalen skulle foregå, og hva som skulle være hovedfokus.

At medforskere og barn har felles erfaringer, kunne likevel gjøre det lettere å gjennomføre samtalene. En mulig strategi ville være å anvende mobile forskningsmetoden «Walking along» med barna. Dette er en metode hvor forskeren beveger seg rundt i barnehagens rom og steder, og snakker med barna om assosiasjoner de får mens de går («walking and talking») (Eide & Winger, 2005; Os, 2007, 2020; Winger & Eide, 2015). Å bevege seg rundt i barnehagen kan «trigge» minner i forhold til hva som har skjedd i de ulike fasene (jf. Willig, 2008, p. 136). Men siden nedstenging i mars kan være irrelevant eller glemt, åpnet vi for at samtalene primært kunne handle om «her og nå» erfaringer. Barnesamtalen kunne også gjennomføres som stasjonære samtaler (hvor man sitter og snakker sammen). Dersom

barnehagelærerne ønsket det, kunne de også bruke bilder for å skape felles fokus og å hjelpe barn å huske.

Barnesamtale krever fintfølelse, sensitivitet og respekt for barnets integritet. Barnets rett til å bestemme selv om, og hvor lenge, det vil delta, er sentralt (jf. Skånfors, 2009). At barna selv skulle kunne sette grenser for hvor lenge de ville delta i samtalen, ble også understreket i dette prosjektet.

Formidling av småbarns erfaringer: De yngste barnas reaksjoner på koronatida kunne vi naturlig nok ikke få informasjon om gjennom eksplisitte barnesamtaler. Det fordret deltakende observasjon eller andre metodetilnærminger som går «tett på» barnas erfaringsverden (Os & Winger, submitted). Å søke kunnskap om hvordan de yngste barna har det, fordrer at forskeren forsøker å fornemme og forstå hvordan tilværelsen kan arte seg fra barns situasjon, dvs. et «nedenfra-perspektiv» (Katz, 1993).

Medforskerne formidlet dermed sine inntrykk av hvordan barnas barnehagehverdag artet seg «på vegne av barna». Alle barnehagelærerne som arbeidet med småbarn, leverte skriftlige notater om hvordan de oppfattet barnas opplevelser og erfaringer. Barnehagelærere som daglig arbeider med barna har kunnskap om konteksten og inntrykk av hvorvidt barna synes å finne seg til rette, om de er trygge, vitale og om, og eventuelt hvordan, er preget av situasjonen. At barnehagelærerne kjenner barna godt, kan bidra til at de yngste barnas erfaringer også formidles på en valid måte, men samtidig er dette indirekte data fortolket av voksne. Det fordrer varsomhet i analyseprosessen.

6.2.4 Opplæring og instruksjon

For at medforskerne skulle kunne bidra i undersøkelsen, trengte de kunnskaper om prosjektets målsettinger og metoder. De ble informert skriftlig (se Vedlegg III og Vedlegg IV), og vi hadde digitale informasjons-/planleggingsmøter hvor problemfokus, metodisk tilnærming og strategier ble presentert og drøftet. Prosjektleder har hatt dialog med deltakerne på mail og telefon i løpet av datainnsamlingsprosessen, og de har når som helst kunne ta kontakt med forskergruppen.

6.2.5 Forskningsetikk

Som nevnt innledningsvis, er studien godkjent av NSD; personvernombudet for forskning. Kravene til informert samtykke, frivillighet, anonymitet og konfidensialitet er ivarettatt.

Barnehagestudien krever metodisk bevissthet og etisk refleksjon i alle faser av undersøkelsen. Forskerne har lang erfaring med barnehageforskning og solid kunnskap om de anvendte metodene, samt kjennskap til barnehagekulturen, kjennskap til praksiser og barnehagefeltets terminologi. Ingen av forskerne hadde kjennskap til de involverte barnehagene. Bevissthet og åpenhet om egen posisjon i møtet med feltet, har vært sentralt. Bruk av medforskere forutsetter ekstra forsiktighet og åpen dialog mellom forskerne og barnehagelærerne om forskningsetiske retningslinjer og praksis. Vi i har søkt å kontinuerlig rette et kritisk blikk mot metodene, bevisstgjøre oss på motforestillinger og være tilgjengelige for medforskerne underveis i prosessen.

7 Barnehagelæreres opplevelser og erfaringer

Ansatte i barnehager tilhører gruppen med samfunnsviktige funksjoner. Det pedagogiske personalet i barnehagene er nøkkelpersoner med et stort ansvar for å gi barn et godt pedagogisk tilbud. Dette gjelder særlig de pedagogiske lederne, som ifølge rammeplanen har ansvar for å lede, planlegge og iverksette det pedagogiske arbeidet i tråd med et godt faglig skjønn (Utdanningsdirektoratet, 2017, p. 16). Ansvaret tilsier at de i en tid med usikkerhet, uforutsigbarhet og endringer i organisering og av hverdagslivet i barnehager, har stått overfor mange og vanskelige avgjørelser i tillegg til ekstra arbeidsoppgaver. I hvilken grad de har kunnet bruke sitt faglige skjønn som forutsetter at det finnes valgmuligheter, eller om barnehagelærerne i denne spesielle situasjonen har vært under en handlingstvang som setter det faglige skjønnet til side, er et åpent spørsmål (jf. Børhaug et al., 2018, p. 41).

I vårt utvalg og som medforskere i denne undersøkelsen, er både pedagogiske ledere og barnehagelærere representert. Vi har valgt å ikke skille mellom pedagogiske ledere og barnehagelærere i denne fremstillingen og bruker betegnelsen barnehagelærer for begge gruppene.

I denne delen skal vi gå inn på hva de pedagogiske lederne og barnehagelærerne i vårt materiale har gitt uttrykk for i fokusgruppesamtaler og i vlogger. Vi skal prøve å synliggjøre deres erfaringer og opplevelser i tiden som har gått fra nedstengningen av barnehagene 12. mars via gjenåpning og frem til november 2020.

Sentrale temaer i dette kapittelet er barnehagelærernes beskrivelser og vurderinger av hverdagslivet i barnehagene i de ulike fasene av koronaperioden, barnehagelærernes arbeidssituasjon i de ulike fasene fra nedstengningen til november 2020 og hvordan de vurderer de endringene som ble gjort i organiseringen i barnehagene. Det gjelder særlig inndelingen i kohorter, spørsmål om barnehagenes bemanning og åpningstider. I kapittel 8 ser vi nærmere på foreldres erfaringer fra koronaperioden, mens kapittel 9 omhandler barnehagebarnas opplevelse av barnehagen i denne perioden. Som det vil framgå av teksten, er det mange av de samme temaene som er sentrale hos alle de tre informantgruppene.

7.1 Nedstenging 12. mars: Usikkerhet og stort arbeidspress

Barnehagelærerne ga uttrykk for at de opplevde at nedstengningen kom plutselig. Selv om noen var forberedt gjennom sosiale medier, skapte situasjonen høy grad av usikkerhet. Informasjonen barnehagelærerne fikk, kom delvis fra styrere og delvis fulgte de selv med på nyheter på internett. De opplevde at informasjonen både kunne være uklar og motstridende. Barnehagelærernes situasjon endret seg fra å være rimelig forutsigbar, der de hadde oppgaver som var relativt klart definerte, til en situasjon med en fremtid som var uforutsigbar. De visste ikke om de skulle handle som om barnehagene skulle være stengt over lengre tid eller skulle de være klar til å åpne barnehagene igjen noen dager senere:

«Vi fjernet alt av leker og møbler på avdelingen for å kunne ta imot barn igjen. Etter hvert lurte vi på om det kom til å bli en lengre nedstengingsperiode.»

Barnehagelærerne opplevde at de fikk mange spørsmål fra foreldre som de ikke kunne svare på. Informantene la videre vekt på at styrerne hadde en viktig funksjon i nedstengningsfasen og la ned et betydelig arbeid for å søke og klargjøre informasjon selv om også de var usikre.

«Informasjonen var veldig tydelig i første fase. Vi fikk vite hva vi skulle gjøre. Det kan hende at vi var veldig heldig her på huset. Vi fikk god informasjon fra styrer.»

7.1.1 Beredskapsbarnehager

Alle barnehagene i utvalget fungerte som beredskapsbarnehager for barn med foreldre som var ansatt i samfunnskritiske funksjoner eller andre med viktige samfunnsfunksjoner. Det var svært ulikt hvor mange barn som benyttet dette tilbudet. Noen barnehager hadde 10 -15 barn på beredskapsplass, mens andre hadde tre til fire barn. Da reglene endret seg fra krav om at begge foreldrene måtte ha samfunnskritiske eller viktige samfunnsfunksjoner, til at retten til opphold i barnehagene også gjaldt om en av foreldrene hadde en slik funksjon, ble det flere barn i barnehagene. Det så ikke ut til å være sammenheng mellom antall barn i beredskapsbarnehager og barnehagenes størrelse.

Også når det gjaldt driften av beredskapsbarnehager, syntes det å være en del uklare retningslinjer. For eksempel opplyste en av informantene at det var uklart om barna kunne være sammen med andre barn i barnehagen eller om bare søsken kunne være sammen.

Barnehagelærerne opplevde videre at det var uklart hvilke yrkesgrupper som hadde samfunnskritiske funksjoner eller viktige samfunnsfunksjoner. Det medførte en del diskusjoner med foreldre. I hovedsak var det styrerne i barnehagene som håndterte diskusjoner med foreldrene omkring dette spørsmålet, men noen av barnehagelærerne opplevde at klarheten og diskusjonene med foreldre, var belastende for samarbeidet med foreldrene.

7.1.2 Sårbare barn

Under nedstengningen av barnehagene var det en særlig bekymring for sårbare barn. Barnehagelærernes erfaringer var at dersom det var opprettet kontakt med spesialisttjenester, så ble dette tilbudet opprettholdt. De ga også i noen tilfeller tilbud til familier om avlastning, som innebar at barna var i barnehagene noen timer daglig. Det kunne være ulike forhold som gjorde familiene sårbare, blant annet foreldrenes sykdom eller at familiene ikke hadde tilgang til for eksempel besteforeldre, som avlastning.

7.1.3 Barnehagelærernes arbeidssituasjon

Nedstengningen av barnehagene innebar at barnehagelærernes arbeidssituasjon, på kort og lengre sikt, var uklar. De første dagene var i noen av barnehagene preget av beskjeder og kontrabeskjeder. Skulle de ansatte møte på jobb dagen etter, eller skulle de være hjemme? Kunne de ansatte møtes fysisk til møter og planleggingsdager?

Styrerne i barnehagene hadde ulike forventninger og krav til hva barnehagelærerne skulle gjøre i nedstengningsperioden, blant annet til hyppighet i kontakt med barn og foreldre. Noen hadde kontakt med barn og foreldre flere ganger i løpet i denne perioden, mens andre hadde kontakt *en* gang, men åpnet for at foreldre kunne ta kontakt ved behov. En barnehage la ut samlingsstunder og bilder på nettet, mens en annen laget aktivitetspakker som foreldrene kunne hente i barnehagen. Dette kan sees som virkemidler for å skape sammenheng og kontinuitet i barnas liv.

Barnehagelærerne var dels på jobb i barnehagene, og dels arbeidet de hjemmefra. De opplevde at de både måtte drifte barnehagen og hjemmekontor. Når de arbeidet hjemmefra, var det særlig faglig oppdatering som preget arbeidet, i tillegg til digitale møter. De digitale møtene var til dels preget av tekniske utfordringer ettersom ikke alle ansatte var vant til å bruke digitale hjelpemidler og kvaliteten på nettforbindinger varierte.

Noen barnehagelærere måtte føre logg over arbeidet de gjorde fra hjemmekontorene, mens andre ikke måtte det. Barnehagelærerne ga uttrykk for at de hadde et stort arbeidspress i denne perioden:

«Jeg følte at lederne hadde en urealistisk forventning til hva vi skulle gjøre og at de var redde for at vi ikke gjorde nok. Det var veldig tydelig at vi skulle jobbe fra klokken åtte til fire, og det ble oppmuntret med skryt til de som hadde gjort mest kursing for eksempel i språkløyper (...) Det ble veldig mange forventninger og så prøver man å fortelle at som barnehageansatt kan man ikke jobbe hjemme. Det går jo ikke. Det er begrenset for hvor mange periodeplaner man kan skrive. (...) Dette førte til et stort press.»

Arbeidspresset barnehagelærerne opplevde må sees i sammenheng med at mange av dem, i tillegg til å bidra til barnehagens drift, og å arbeide på hjemmekontorer med ulike oppgaver, var i samme situasjon som foreldrene i barnehagene. De skulle ta seg av egne småbarn og eventuelt følge opp hjemmeskole med egne barn. Dette innebar at de, i likhet med foreldrene, måtte arbeide mye på kveldstid:

«Min samboer var i jobb hele tiden så det var jeg som var hjemme og skulle gjøre min jobb samtidig som barna hadde hjemmeskole og trengte oppfølging. Så arbeidsdagen var ikke ferdig klokka fire. Jeg følte at jeg var på jobb hele døgnet.»

Det kan se ut til at skillet mellom arbeid og fritid ble utvisket i nedstengningsperioden.

7.2 Gjenåpning

Våre informanter opplyste at gjenåpningen av barnehagene krevde omfattende forberedelser for at smittevernet skulle kunne ivaretas. Forberedelsene var knyttet til inndeling i grupper, såkalte kohorter, tilrettelegging av det fysiske miljøet og planlegging av hvordan hverdagslivet skulle gjennomføres. Det innebar et logistisk puslespill som blant annet omfattet hvem kunne være hvor på ulike tidspunkter av dagen og hva de skulle ha tilgang til av barnehagens materiell. Disse logistiske utfordringene er fortsatt, i november 2020, aktuelle.

7.2.1 Glede i en travel tid ...

Barnehagelærerne uttrykte at de var glade da barnehagene kunne åpne for alle barn:

«Vi var jo veldig spent. Vi var jo sosialt depriverte hele gjengen så når vi kom tilbake var vi for det første veldig glade for å se ungene. Vi var jo spent på å se hvilke unger som kom og hvem som valgte å holde ungene sine hjemme. En periode var det en del foreldre som ikke ville levere ungene fordi de var usikre på smittefaren.»

Barnehagelærerne opplevde også at både barn og foreldre var svært glade for at barnehagene hadde åpnet. Foreldrene uttrykte overfor barnehagelærerne, anerkjennelse for arbeidet de ansatte gjorde. Det kan se ut til at foreldrene i løpet av nedstengningsperioden hadde fått en utvidet forståelse av at barnehagene bidro med opplevelser og aktiviteter, i tillegg til samvær med andre barn og voksne, som ikke kunne erstattes hjemme.

Samtidig innebar gjenåpningen en del utfordringer. Det er ganske tydelig at smittevernet bød på problemer for de ansatte. Dels kan det henge sammen med at smitteveilederne var rådgivende og dermed ga rom for fortolkninger. Samtidig skulle barnehagene også forholde seg til kommunale regler. Noen av barnehagelærerne opplyste at de redde for å gjøre noe feil. Det kunne medføre at noen overdrev smittevernet, mens andre gjorde mindre ut av det. I en av barnehagene hadde de laget en lang liste over alt de kunne tenke seg at de måtte gjøre, og så strøk de ut punkter på lista etter hvert som de ikke var aktuelle.

Forberedelsene var omfattende, og noen barnehager brukte flere dager på dem. En av barnehagene som hadde hatt mange barn i beredskapsbarnehage, opplevde at det var vanskelig å få tid til den omfattende planleggingen som full åpning krevde, samtidig som de skulle drifte tilbudet som beredskapsbarnehage. Som vi skal komme tilbake til, opplevde barnehagelærerne at de ansatte stort sett måtte stå for forberedelsene og driften etter gjenåpningen og utover høsten 2020 uten at det ble ansatt ekstra hjelp, samtidig som de fikk kort tid til å gjøre de nødvendige forberedelsene.

7.2.2 Kohorter: Inndeling og endringer

En vedvarende oppgave for barnehagene siden gjenåpningen har vært fordeling av barna i kohorter og organisering av hvor de ulike kohortene kan oppholde seg. Å sørge for at barn og ansatte i de ulike kohortene i minst mulig grad er i kontakt med hverandre enten direkte eller gjennom artefakter, har bydd på logistiske utfordringer. Det har vært, og synes fortsatt å være, et tidkrevende puslespill for barnehagene. I starten etter gjenåpningen, var kohortene små. For de yngste barna besto kohortene av tre barn og en ansatt, og for barn over tre år, besto gruppene av seks barn og en ansatt.

Barnehagelærerne opplevde at de i stor grad hadde innflytelse på inndelingen av barna i kohorter. Prinsippene for inndelingen var til dels pedagogiske hensyn og til dels praktiske hensyn. De pedagogiske hensynene dreide seg om å etablere grupper der barna hadde muligheter til å være sammen med barn som de ville ha glede av å leke sammen med, og det ble også tatt hensyn til barnas vennskapsrelasjoner. Når det gjaldt de yngste barna, la man vekt på at de fikk være sammen med ansatte som de var trygge på. De praktiske hensynene dreide seg om å sørge for en noenlunde

jevn fordeling av arbeidet mellom de ansatte. Flere av barnehagelærerne oppsummerte at særlig i begynnelsen ble det foretatt en del endringer i kohortene, enten ut fra deres egne erfaringer med hvordan gruppen fungerte, eller ut fra barnas eller foreldrenes ønsker. Selv om to kohorter kunne samarbeide, var det ikke alle barnehagene som brukte denne muligheten. I den første tiden hadde de ansatte, særlig i kohorter med småbarn, ansvar for sine tre barn når det gjaldt sentrale oppgaver som stell, legging og måltider.

Etter hvert økte størrelsen på kohortene til mellom tre og fem barn i småbarnsgrupper og åtte til ti barn i storebarnsgrupper (jf. Folkehelseinstituttet & Utdanningsdirektoratet, 2020b), og fra og med 29. mai 2020, kunne en kohort omfatte alle barna i gruppen i avdelingsbarnehager (jf. Folkehelseinstituttet & Utdanningsdirektoratet, 2020c). Basebarnehager måtte likevel gjøre inndelinger i mindre grupper slik at antallet barn tilsvarte antallet barn som vanligvis er i en gruppe i avdelingsbarnehager. Organiseringen av avdelinger som kohorter, medførte en normalisering av dagliglivet for mange av barnehagene, men fortsatt innebar, og innebærer, smittevernet at barnehagene arbeider under spesielle forhold der barn og ansatte i ulike kohorter skal ha begrenset nærkontakt. En av barnehagene i utvalget har fortsatt kohorter der avdelinger er delt fordi det er flere barn i gruppene enn det som er «vanlig» gruppestørrelse.

7.2.3 Hverdagsliv i gjenåpningsfasen

De ansatte beskrev hverdagslivet i gjenåpningsfasen som utfordrende. Samtidig understreket de, som vi skal komme tilbake til i siste del av dette kapitlet, at noe var kvalitativt bedre i denne perioden enn under normale forhold. Men særlig den første tiden var det mye å lære og mange nye rutiner som skulle planlegges, etableres og innarbeides. Men etter ganske kort tid opplevdes det nye som «det normale».

Selv om den første smitteveilederen åpnet for praktisk samarbeid mellom ulike kohorter, brukte noen av barnehagene i liten grad denne muligheten. De ansatte var stort sett alene med barna i sine grupper. Det bød på noen utfordringer:

«Det var litt rart å skulle være alene hele dagen, spesielt med de små. Hvis du skulle skifte en bleie, hva skulle du da gjøre med de andre barna?»

En barnehagelærer understreket at når de begynte å bruke mulighetene for samarbeid med ansatte i andre kohorter, endret tilbudet til barna seg til et godt barnehagetilbud.

Unngåelse av nærkontakt mellom kohorter preget i stor grad barnehagenes hverdagsliv i gjenåpningsfasen. Barnehagene hadde ikke tilstrekkelig areal til at foreskrevet avstand mellom kohortene kunne opprettholdes. I tillegg innebar opphold innendørs at rommene måtte rengjøres. Det var tidkrevende. Derfor tilbrakte alle barnehagene mye tid utendørs. I en barnehage løste de plassproblemet med at storebarnsgruppene kun var ute. De hadde ikke tilgang på rom innendørs, og ble både levert og hentet i et skogsområde, slik at småbarna kunne disponere innendørsarealene.

I flere av barnehagene ble barna tatt imot ute, de spiste frokost ute og tilbrakte store deler av dagen utendørs. Dette var spesielt utfordrende fordi det flere steder i landet var kaldt og til dels dårlig vær i gjenåpningsfasen. Samtidig synes barnehagene å ha lagt til rette for å gjøre utelivet så godt som mulig for barna. Det ble satt opp

gapahuker og andre innretninger med varmelamper osv. som kunne beskytte mot kulde og vind.

Flere av barnehagelærerne opplevde at foreldrene henvendte seg til dem fordi de var bekymret for at barna var ute i dårlig vær og i vind. Det var ikke alltid lett å spise ute når det var kaldt og barna hadde vanter og stive fingre:

«Vi har foreldre som spør hvor lenge vi skal holde på med dette. De observerer at vi er en del ute. At barna er litt ekstra slitne eller at det er kaldt ute. Vi forsøker å trygge dem på at vi er i aktivitet. Det å være ute går veldig fint, og hvis det ikke går fint så har vi muligheter til å gå inn og varme oss. Men likevel er det en reell bekymring foreldre har vist oss nå i det siste.»

Utelekeplassene ble også inndelt i soner med band eller gjerder der hver kohort hadde sitt tildelte område. Dette begrenset barnas muligheter for å bevege seg fritt på barnehagenes områder.

«Sånn som vi har det nå, så er utelekeplassen delt opp i veldig små områder. For ettåringene som nettopp har begynt ser vi at det er positivt at de har et lite område å forholde seg til ute. Vi ser også barna veldig godt. Men for de som er to år så trenger de litt mer utfordringer i løpet av utetiden. Det er veldig monotont for dem å sitte i en sandkasse i en og en halv time. Da trenger de egentlig å klatre litt, skli litt og huske litt og komme tilbake til sandkassa.»

I tillegg til dette, beskrev barnehagelærerne utelekeplasser som var glatte og full av snø og slaps, og derfor ga begrensede muligheter for allsidig aktivitet og bevegelsesmuligheter for barna, særlig de aller yngste. Dette medførte at barnehagene i stor grad dro på turer utenfor barnehagenes områder. På tross av dårlig vær og andre utfordringer, fremhevet barnehagelærerne at det å være mye ute og å dra på turer, også var positivt og at barna trivdes.

7.2.4 Mye omsorg

I denne perioden brukte de ansatte mye tid på praktisk organisering og rengjøring. Samtidig opplevde de at det var viktig å gi barna den omsorgen de trengte; også fysisk nærhet. Det var ikke mulig, eller ønskelig, å holde fysisk avstand når man var i samme rom. Som en av barnehagelærerne uttrykte:

«Hvis en unge strekker seg etter deg med tårer i øynene, er det vel ikke en barnehageperson som vil snu seg bort. En toåring vet jo ikke hva korona er.»

En av barnehagelærerne sa at dersom det er så farlig med nærkontakt, så burde faktisk barnehagene stenge igjen.

Samtidig opplevde barnehagelærerne at organiseringen i små grupper, fungerte veldig godt både for dem selv og for barn.

7.3 Mot normalt ...

Hverdagslivet i barnehagene synes fortsatt i november 2020, ikke å være som det var før koronatiden til tross for at smittesituasjonen i barnehager har tillatt at hverdagslivet har nærmet seg det «normale». I de fleste barnehagene er

avdelingene kohorter, men i barnehager der de faste barnegruppene er større enn «vanlige» barnegrupper, er hver avdeling fortsatt inndelt i flere kohorter. I og med at pandemien fortsatt ikke er over, kan det se ut til at nye former for hverdagsliv og normalitet har utviklet seg.

7.3.1 Hindring av smittespredning: Det primære

En forutsetning for et rimelig normalt barnehageliv og for at barnehagene skal kunne fortsette å være åpne for alle barn, er at smittespredning unngås. Det krever at de ansatte bruker mye tid på å etablere og opprettholde rutiner i alle dagligdagse situasjoner som så langt som mulig hindrer mulig smittespredning. De bruker mye tid på vasking og renhold og hverdagen preges i stor grad av å sørge for at barn, foreldre og de selv retter seg etter restriksjonene.

Å skape logistiske rutiner som ivaretar smittevernet, synes å by på utfordringer. Å arrangere forflytninger av mange små barnegrupper og samtidig unngå nærkontakt mellom kohorter, medfører mye venting både for barn og voksne. Det gjør seg særlig gjeldende i barnehager der flere grupper deler rom som garderober, spiseplass og rom for fysisk aktivitet.

Måltidene preges av at barna ikke bare har faste plasser, men også faste stoler og ikke deler mat. Det foregår diskusjoner om hvorvidt barna kan smøre sin egen mat, om de kan forsyne seg av fruktfatet og om de kan være med å tilberede felles mat. Til dels er det usikkerhet om hvor stor fare det er for smittespredning for eksempel ved at barna forsyner seg av maten selv. Noen barnehager lar nå barna forsyne seg og smøre brødmat. I andre barnehager, og da særlig de som ikke har eget kjøkkenpersonale, har barna fortsatt med matpakker til alle måltider.

Barnehagenes vanlige praksiser for å forberede barna på overganger kan ikke gjennomføres. Flere av barnehagelærerne påpekte at småbarna som skulle over på storebarnsavdelinger, ikke fikk anledning til å besøke sine nye avdelinger i vår. Førskolegrupper for barna som skulle begynne på skolen høsten 2020, kunne ikke gjennomføres med alle førskolebarna denne våren.

Begrensninger i samarbeidet mellom avdelingene har også medført en ekstra belastning i dagliglivet. Barnehagelærerne ga uttrykk for at dagligdagse situasjoner, som kaotiske tilstander eller mangel på personale på en avdeling, som de tidligere løste ved å hjelpe eller avlaste hverandre, nå må løses på den enkelte avdeling. Noen av barnehagelærerne opplevde også at når hver kohort i så stor grad må fungere som en selvstendig enhet, svekket det fellesskapet i barnehagene. En av barnehagelærerne sa at i deres barnehage har de alltid bestrebet seg på at ikke bare den enkelte avdeling, men også hele barnehagen er en enhet og ett felleskap. De har derfor lagt vekt på at alle ansatte skulle kjenne alle barna og vite hvem som var deres foreldre, men nå, etter utbruddet av koronapandemien, er ikke det mulig. Dette sees som en svekkelse av hele barnehagen som en kollektiv arena.

7.3.2 Uteliv og turliv

Ettersom flere av barnehagene ikke har tilstrekkelig plass, eller en arkitektur som ikke er forenelig med at alle gruppene er inne, samtidig som smittevernet opprettholdes på et forsvarlig nivå, er barna fortsatt mye ute. I noen barnehager er grupper ute

noen dager pr. uke, og i andre barnehager er barna ute halve dagen. Det kan være problematisk av flere grunner, særlig når det er kaldt. En barnehagelærer uttalte:

«Barna kunne trengt å komme inn og varmes litt opp om morgenen og også når utetiden, og turene i skogen blir for lange, for kalde og for strabasiose og en i tillegg må på do.»

Turer flere ganger i uka er en realitet i de fleste barnehagene. I tillegg kan ikke ulike kohorter være på samme område på utelekeplassen. En av barnehagelærerne påpekte at fordelingen av kohorter på ulike deler av utelekeplassen har medført at større deler av plassen har blitt tatt i bruk sammenlignet med tiden før koronapandemien. Inndelingen av utelekeplassen i kohortområder innebærer imidlertid begrensede valgmuligheter for barna både når det gjelder valg av lekekamerater og valg av aktiviteter.

De fleste barnehagene valgte å lage en rulleringsordning slik at kohortene etter tur disponerer de ulike områdene, mens i noen av barnehagene har hver kohort sitt område. Disse to ordningene kan begge bidra til å støtte opp under barns lek og aktivitet på utelekeplassen, og hvilken ordning som er valgt i de ulike barnehagene, kan henge sammen med hvordan den enkelte barnehages uteområde er.

Når man valgte en rulleringsordning, var det fordi barnehagelærerne opplevde at tilbudet på de enkelte delene av utelekeplassen ble ensformig og fattig, og at barna ofte kjedet seg og var passive i utetiden. Noen av barna hadde også preferanser for noen deler av utelekeplassen. Barnehagelærerne uttrykte at det var krevende å finne attraktive aktiviteter som et svar på barnas manglende muligheter for valg. De vurderte at rulling ville gi barna muligheter for varierte aktiviteter og tilgang til sine foretrukne steder.

Når barna har sine faste områder på utelekeplassen, opplevde noen barnehagelærere at det kunne føre til økt fordypning i barnas lek:

«Vi ser at barna slår seg til ro og at det blir mer stabilt når vi har faste uteområder. Vi opplever at når barna får samme område over tid så kan de fortsette samme leken dag etter dag og uke etter uke og utvikle leken i det området de er.»

Det kan altså se ut til at prinsippene for organisering av kohortenes bruk av utelekeplassen, har betydning for barnas lek. Mens rulling mellom ulike områder, kan bidra til variasjoner i barnas lek og aktiviteter, kan faste steder bidra til at barna kan fordype seg i og utvikle sin lek og sine aktiviteter. Imidlertid er det viktig å understreke at barnehagelærerne understreket at inndeling av utelekeplassen i ulike kohortområder, er en dyd av nødvendighet i denne spesielle situasjonen, og ikke nødvendigvis ønskelig.

Turlivet blir sett som et alternativ til de begrensede mulighetene barna har for variert lek på barnehagenes uteområder. Samtidig uttrykte barnehagelærerne at de opplever det som meningsfylt å være mye på tur, og at barna også trives med turlivet. De har oppdaget nye plasser i turområdene som de har gjort til «sine» områder.

«Vi er også mer på tur i nærområdet enn vi har vært før. Det er vi flere ganger i uken og det gjør vi blant annet for å skape variasjon i hva vi tilbyr barna som lekemiljø. Vi har organisert dagen som om vi er en utebarnehage.

De eldste har møtt ute hele perioden, de har spist frokost ute og vært ute til nærmere lunsj.»

Men til tross for at turlivet er høyt verdsatt, byr det også på en del utfordringer særlig etter hvert som det blir kaldere. Noen barn blir kalde eller trenger å gå på do. Da man avhengig av at det er flere ansatte til stede, slik at en kan ta med barn tilbake til barnehagene, mens andre kan være igjen med de andre barna.

Dette er et problem som sannsynligvis kommer til å forsterkes ettersom vinteren nærmer seg. Barnehagelærerne anså det ikke som et godt alternativ at barna ikke skulle få muligheter til å være inne når det blir kaldere. Flere påpekte at det var helt nødvendig å finne løsninger, og at selv om det kom til å koste mye omtanke og organisering, så ville de finne løsninger. Dette sier noe om barnehagelærernes vilje til å finne løsninger.

7.3.3 Levering og henting i barnehager

Levering og henting i barnehagene er en av de hverdagsutfordringene som har måttet løses. I gjenåpningsfasen praktiserte barnehagene stort sett levering og henting utendørs, og fortsatt er det slik at mange barn enten noen dager i uka, eller hver dag, starter og avslutter dagen ute. En barnehagelærer trekker frem at en fordel med levering utendørs, er at barna leveres ferdig kledd for utendørs lek. Det medfører at barn, og voksne, slipper en av de mange av- og påklednings-situasjonene som preger en vanlig barnehagehverdag.

Samtidig er det en del barn som leveres og hentes i barnehagens inneområder. Imidlertid er foreldrenes tilgang til barnehagene begrenset. De får kun komme inn i garderobene og kan hverken følge barna inn på avdelingene om morgenen eller komme inn på avdelingene for å vente på at barna skal avslutte sine aktiviteter om ettermiddagen. Ettersom garderobene ofte er små, er det ut fra smittevern nødvendig å begrense antallet personer som kan oppholde seg samtidig i garderobene. Både om morgenen og om ettermiddagene danner det seg køer av foreldre med og uten barn, som venter på tur. Det medfører, ifølge barnehagelærerne, et uønsket tidspress i disse situasjonene som ofte i seg selv kan være utfordrende for både barn og for foreldre. Foreldrene får ikke tid nok til å sørge for en rolig overgang til barnehagene, og om ettermiddagen, blir barna ofte lei seg eller sinte fordi de brått må avbryte det de holder på med. I tillegg opplevde noen av barnehagelærerne at de ikke kunne bruke tid til å snakke med foreldrene i disse situasjonene. En uttrykte at selv om hun kunne ringe foreldrene senere for å snakke med dem, kunne ikke en telefonsamtale senere på dagen erstatte samtalene de vanligvis hadde når barna ble levert eller hentet før pandemien.

7.4 Barnehagelærernes arbeidssituasjon

7.4.1 Sammen er vi mindre alene

Barnehagelærerne, og de øvrige barnehageansatte, har tatt ansvar og deltatt i det som ofte betegnes som en nasjonal dugnad. Barnehageansattes bidrag har vært å holde barnehagen åpen, bidra til å hindre smittespredning og ikke minst, sørge for at barn har fått muligheter til barndomsopplevelser i lek og samspill med andre barn i en tid som ellers er preget av usikkerhet.

Barnehagelærerne ga uttrykk for at de opplevde arbeidet sitt som spesielt utfordrende og slitsomt, men samtidig meningsfylt i den tiden som har gått fra nedstengningen. Det har vært, og er fortsatt, mange og store problemstillinger å forholde seg til i sitt daglige virke, ikke minst logistiske utfordringer omkring spørsmål som «hvem skal være hvor når».

De fleste barnehagelærerne nevnte eksplisitt at fra nedstengningen av barnehagene, har styrerne hatt en viktig funksjon. De har fungert som bindeledd mellom barnehagenivået og styringsnivået og sørget for en god informasjonsflyt. På den andre siden ga barnehagelærerne uttrykk for at barnehagene har stått alene i arbeidet med tilrettelegging for den nye «koronabarnehagen». De har måttet finne løsninger selv og savner et mer overordnet ansvar på kommunalt og sentralt styringsnivå.

Det ble også fremhevet at barnehagene har fått lite tid til å gjøre forberedelser:

«Det var litt rart med den åpningen når du sitter der og hører at barnehagene fikk mye mindre tid enn skolene til å forberede seg og skolene har jo mye større areal. Jeg satt og tenkte på hvordan vi skulle få det til. Barnehagen vår er jo et gammelt bygg. Vi måtte passe på at barna fikk nok areal å være på, samtidig som vi måtte passe på at de ikke brukte samme doer og samme vasker. Og vi måtte dele inn uteområdet.»

Barnehagelærerne uttrykte at nye veiledere for smittevern i barnehagene gjerne kom i slutten av en uke, og så skulle barnehagene være klare til å ta imot barn allerede mandag. En savnet at Utdanningsdirektoratet hadde tatt et mer aktivt grep, og sa at denne formen for autonomi like gjerne kan fortsette når tilstanden en gang blir normal igjen. Det fortolker vi som at barnehagelæreren tenker at når barnehagene i stor grad har greid seg på egen hånd i en så kompleks og vanskelig situasjon som pandemien er og har vært, så burde man ha tillit til at de også kan arbeide selvstendig under normale omstendigheter.

For å klare å løse sine oppgaver, har de barnehageansatte i lange perioder ikke hatt pauser. Har de hatt pauser, har de ofte vært alene. Noen sa i samtaler og i vlogger, at de nettopp hadde hatt pause sammen med en kollega for første gang på lenge. Dette er en illustrasjon av ekstraarbeidet de ansatte har tatt på seg under pandemien.

Når det i tillegg er slik at ansatte fysisk prøver å unngå nærhet seg imellom, kan det tenkes at viktige felles pedagogiske prosesser blir skadelidende. Mange av de hverdagslige logistiske og koordinerende utfordringene barnehager alltid vil ha, løses under normale forhold i pauser og gjennom at ansatte oppsøker hverandre, eller hjelper hverandre, på tvers av gruppene de arbeider.

7.4.2 Møter, planleggingstid og pedagogisk ledelse

Forutsetninger for å kunne drive og utvikle barnehager som et pedagogisk tilbud, er blant annet planlegging. Det er en forutsetning for at deler av barnehagelærernes arbeidstid, er ubunden. I tillegg er det nødvendig at ansatte har muligheter til å møtes uten barna for å utvikle barnehagenes pedagogiske tilnærminger ettersom alle ansatte har ansvar for realiseringen av pedagogikken gjennom sin praksis.

I vårt materiale ser det ut til at det, siden barnehagene ble stengt, periodevis ikke har vært mulig for barnehagelærerne å ta ut sin ubundne tid. Barnehagelærerne har opplevd at det ikke er forsvarlig å forlate arbeidet i barnegruppen:

«Når vi først har plantid må jeg skynde meg mer enn før, fordi jeg vet vi er veldig sårbare når vi bare er en voksen sammen med barna.»

Samtidig har barnehagene i utvalget måttet redusere møtevirksomheten. I noen perioder har det nærmest ikke vært gjennomført møter på dagtid, mens i andre perioder har møteaktiviteten vært halvert. Helt nødvendige samtaler har foregått med barna til stede, men en barnehagelærer sa at hun likte dårlig å snakke over hodet på barna. Noen ganger, tilføyde hun, snakket de engelsk med hverandre når innholdet i samtalen ikke var egnet for barna.

Årsakene til at barnehagelærerne ikke har tatt ut sin ubundne tid og at møteaktiviteten har vært lav, har hovedsakelig vært at det var nødvendig at alle ansatte var sammen med barna. I tillegg har mangel på tilgjengelige rom i barnehagene der forsvarlig avstand mellom de ansatte kunne opprettholdes, medført at det har vært utfordrende å få gjennomført møter innenfor barnehagenes åpningstid.

For å kompensere for at de ikke får gjennomført de vanlige møtene, opplyser barnehagelærerne at de har gjennomført digitale møter på kveldstid, og også benyttet digitale medier for å gjøre avtaler, ta avgjørelser, koordinere arbeidet og drøfte faglige spørsmål.

Den tradisjonelle flate strukturen mellom ansatte i barnehager, har i løpet av de siste årene blitt utfordret. I siste utgave av Rammeplan for barnehagen (Utdanningsdirektoratet, 2017) understrekes pedagogisk leders ansvar for at barnehagen oppfyller lov og rammeplan. De økte kravene til pedagogisk bemanning i barnehager er også et tydelige signal om pedagogiske lederes sentrale funksjon i barnehager. Det synes derfor betimelig når en av barnehagelærerne i utvalget reiste spørsmålet om hvordan en pedagogisk leder skal kunne være leder for ansatte og barn som hun/han kun ser i korte øyeblikk med flere dagers mellomrom. For denne barnehagelæreren kunne det gå en til to uker mellom hver gang hun møtte sine medarbeidere og deres kohorter. Den pedagogiske ledelsen for andre kohorter kommer i tillegg til ansvaret de pedagogiske lederne har for egne kohorter. Dette spørsmålet var særlig relevant før kohortene kunne omfatte hele avdelinger, men er fortsatt aktuell i barnehager der de vanlige barnegruppene er fordelt på flere kohorter. Dette er nok særlig utfordrende i grupper der de pedagogiske medarbeiderne ikke har fagarbeiderutdanning. I tillegg innebærer det forhøyede sykefraværet det siste halvåret at barnehagene har måttet bruke ekstra mange vikarer som kanskje kunne trengt ekstra veiledning og oppfølging.

7.4.3 Sykefravær og egen helse

Barnehagelærerne i utvalget hadde noe forskjellige erfaringer med sykdom blant de ansatte i barnehagene. Imidlertid var det en tendens at i den tiden kohortene var små, var sykefraværet lavt, mens etter at kohortene ble utvidet, har sykefraværet økt.

Barnehagelærerne mente at en av årsakene til økt sykefravær blant de ansatte, var at barna smittet dem. Rådene i de siste versjonene av veiledere for smittevern i barnehager (Folkehelseinstituttet & Utdanningsdirektoratet, 2020c, 2020d) er at

barna kan komme med rennende nese eller snørr, så lenge allmenntilstanden er god. Grensene mellom syk og ikke syk, og når barn kan komme til å smitte andre, kan være uklare. I tillegg påpekte barnehagelærerne at terskelen for at de ansatte måtte holde seg hjemme ved sykdomssymptomer, var lavere sammenlignet med terskelen for barna. Ansatte følte seg forpliktet til å holde seg hjemme, ikke bare ved sykdom, men også ved svake symptomer på noe som kunne være sykdom. I tillegg måtte flere ansatte ved sykdomssymptomer, ta en koronatest. Det bidro til å forlenge sykefraværet.

Det økte sykefraværet har medført økt behov for vikarer. Men selv om barnehagene generelt har mange vikarer, er det ikke tilstrekkelig mange til å dekke behovet. Som følge av vikarmangel, er barnehagene ofte underbemannet. Dette blir en del av en uheldig sirkel som bidrar til å øke sykefraværet.

Flere av barnehagelærerne opplevde at deres arbeid i barnehage under pandemien, hadde personlige omkostninger både for dem selv og deres medarbeidere. De fremhevet at det særlig gjaldt ansatte som enten selv tilhørte risikogrupper eller som hadde nære familiemedlemmer i risikogrupper. Gjennom sitt arbeid er de ansatte i kontakt med et stort antall mennesker og det er derfor en mulighet for at de i høy grad er utsatt for smitte:

«Vi skal helst redusere antall personer vi er sammen med i hverdagen; helst ikke flere enn fem. Men på jobb er vi jo i kontakt med mange flere. Så det er mange av oss som ikke tør å ha et sosialt liv utenom jobb.»

Som sitatet viser tar de ansatte ansvar for ikke å spre eventuell smitte gjennom selvpålagte begrensninger i sitt sosiale liv, både i forhold til venner og familie. De har begrenset kontakt med eldre familiemedlemmer, og noen av dem sier at de må avlyse sine tradisjonelle julefeiringer.

7.5 Vi står han av ...

Det er liten tvil om at barnehagelærerne i den tiden som har gått, både har forsakert mye og gjort en innsats for å opprettholde et godt barnehagetilbud for barna. Samtidig har de nå arbeidet under vanskelige rammer i lang tid. Det dreier seg, som vi har vært inne på, om underbemanning, ansvar for kompleks organisering og logistikk, begrensninger i areal inne og ute og tid som går med til renhold. I tillegg påpekte noen av barnehagelærerne at de også må ta imot foreldrenes reaksjoner og frustrasjoner over en vanskelig situasjon.

Spørsmålet er hvor lenge barnehagelærere sammen med andre ansatte, kan klare å opprettholde et kvalitativt godt barnehagetilbud under så vanskelige forhold som nå. Flere ga uttrykk for at de begynner å bli alvorlig slitne, og at høsten med «normal» drift i tillegg til alle ekstra oppgaver, hadde vært tung. Det ble også uttrykt skuffelse over mangel på anerkjennelse fra politisk hold, og fra lokale og sentrale myndigheter, for det arbeidet de hadde lagt ned.

7.6 Læring for fremtiden

Selv om koronapandemien har representert store utfordringer for barnehagene og for barnehagelærerne og også vært en slitsom tid, fremhever barnehagelærerne at de

har opplevd at noen trekk ved barnehagenes organisering og strukturelle forutsetninger i denne tiden, har medført en bedre kvalitet i tilbudet til barna sammenlignet med normal drift. Også i presse og i sosiale medier har det med jevne mellomrom i løpet av våren og høsten 2020, vært oppslag og diskusjoner om hva man kan lære av barnehagedriften under pandemien.

Det som ble trukket frem som spesielt positivt ved barnehagenes organisering og struktur, var særlig barnegruppenes størrelse, at alle de ansatte var til stede hele dagen med sine grupper og at barnehagenes åpningstider var kortere. I vårt utvalg var voksentetthet gjennom hele barnehagedagen det aspektet som alle barnehagelærerne sluttet seg til uten reservasjoner. Imidlertid henger voksentetthet, gruppestørrelse og åpningstider sammen, og i vårt utvalg gikk diskusjonene over i hverandre:

«Jeg opplevde når vi åpnet opp igjen, i andre fasen når alle kunne være her og vi hadde begrenset åpningstid, så var det veldig gode dager. Vi har sikkert aldri drevet barnehagen så godt og hatt så god kontakt med barna. Det var full bemanning hele dagen, faste voksne på gruppa og faste barn hele tiden. Vi så fort hva små grupper gjorde for barna, både ettåringene og toåringene. Vi fant en egen ro og det var harmoni i gruppen.»

Dette utsagnet fra en av barnehagelærerne i utvalget illustrerer sammenhengene mellom de tre aspektene gruppestørrelse, full bemanning hele dagen og begrenset åpningstid. I tillegg gir det også holdepunkter for å forstå hvorfor barnehagelærerne vurderte at kvaliteten i barnehagetilbudet ble bedre under pandemien.

7.6.1 Gruppestørrelse

Inndelingen av barn og ansatte i kohorter var et foreskrevet tiltak som barnehagene satte i verk. I løpet av en måneds tid omorganiserte barnehagene kohortene fra å bestå av noen få barn, til å bestå av en litt større gruppe barn, til å kunne regne en vanlig avdeling som en kohort.

Mange opplevde den første tiden med kohorter bestående av tre småbarn eller seks barn over tre år som en god tid. Begrunnelsene var at gruppene var små, samtidig som en ansatt hadde et klart ansvar for gruppen. Særlig vurderte man det som positivt for de yngste barnehagebarna. Det medførte muligheter til tett oppfølging av det enkelte barn og barnehagelærerne opplevde at relasjonene til barna de hadde ansvaret for, ble nært og godt og at de utviklet en spesiell forståelse for barna slik at de kunne støtte dem når barna trengte det.

Barnehagelærerne uttrykte også at relasjonene mellom barna ble styrket og at leken hadde gode vilkår i små grupper med stabile voksne til stede. I de små gruppene ble barna bedre kjent med hverandre, og når de samme barna og de samme ansatte møttes daglig, fikk barna muligheter til å utvikle leken over tid. Dette medførte kontinuitet i leken.

Imidlertid kan det stilles spørsmål ved om det var størrelsen på barnegruppen i seg selv som hadde positive konsekvenser. En annen mulig forklaring er stabiliteten som følger av at hver av de ansatte hadde ansvaret for et begrenset antall barn. Det er ikke urimelig å anta at dette var samvirkende faktorer. Barnehagelærerne tok også opp problematiske sider ved små grupper med få ansatte til stede.

Blant annet ble det påpekt at det ikke fungerte så godt å være alene med ansvaret for tre barn hele dagen, fordi det hendte at et av barna hadde behov som medførte at de ansatte måtte forlate de andre barna uten tilsyn. I tillegg var det ikke mulig for de ansatte å ta pauser. Derfor etablerte noen av barnehagene i utvalget ganske raskt, samarbeidskohorter. En del opplevde at når kohortstørrelsen økte, fungerte det praktiske bedre fordi det var flere ansatte til stede. En av barnehagelærerne sa at når hele avdelingen ble samlet i en kohort gikk, tilbudet over fra å være barnepass som enhver bestemor kunne klare, til å bli et pedagogisk tilbud. Dette kan henge sammen med at avdelingsorganiseringen gir de pedagogiske lederne muligheter for å være ledere for sine ansatte. I tillegg kan flere ansatte i fellesskap rasjonalisere praktiske oppgaver som igjen kan gi mer handlingsrom hverdagslivet.

Noen av barnehagelærerne påpekte også at mindre kohorter innebar færre mulige lekekamerater for barna, og at en del av barn ikke fant noen de kunne leke sammen med i de små gruppene. Det ble også uttrykt at organiseringen i kohorter har medført at vennsrelasjoner på tvers av avdelinger som barnehagelærerne har bidratt til å bygge opp, har blitt splittet fordi barna ikke kan omgås barn i andre kohorter.

Etter at avdelinger ble kohorter, har fortsatt de ansatte i noen av barnehagene ansvar for en liten gruppe faste barn. På den måten har barnehagene forsøkt å videreføre noe av det de opplevde fungerte godt i de små gruppene.

Likevel påpeker noen av barnehagelærerne at det er sider ved organiseringen i små grupper med en ansatt, som er problematisk. Det er ikke mulig å få til at alle barn kommer i en gruppe med en ansatt som de er trygge på. I tillegg vil sykefravær blant de faste ansatte kunne medføre at det kun er ukjente vikarer sammen med barna. Jo mindre kohort, jo større er sjansen for det.

Et annet aspekt som barnehagelærerne trekker frem, er at overgangen til større grupper med flere ansatte til stede, har vist at noen av barna har blitt avhengig av en bestemt ansatt. Når denne ansatte ikke er til stede, viser barna tegn til vantrivsel:

«Ellers ser jeg at de barna som er i gruppen vår er blitt veldig tilknyttet meg som har vært lengst her, og at det kan bli problematisk på ettermiddagen og kanskje morgenen når andre ansatte er der og skal gi de trøst og nærhet.»

Et prinsipielt spørsmål som kan reises, er om det er mulig og ønskelig med så tette forbindelser at barn over tid utvikler avhengighet til en bestemt ansatt. Ifølge forskning på barns tilknytning, vil trygge barn også søke å utvide sin verden blant annet gjennom å utvikle relasjoner til flere mennesker, både voksne og barn, og selv ganske små barn kan ha en tilknytning til flere (Ahnert, Pinquart, & Lamb, 2006). En ansatt med en liten gruppe barn, kan medføre at barna ikke får muligheter til å bli kjent med og bli trygge på flere av de ansatte i barnehagene. Dette står ikke i motsetning til at de kan ha et spesielt nært forhold til en ansatt i barnehagen.

Det kan oppsummeres at en gruppeorganisering med små grupper med faste ansatte til stede, sannsynligvis var funksjonell fordi alle ansatte var til stede hele dagen og også forsaket sin pauser. I tillegg var møtevirksomheten svært lav. Dette betyr at dersom organiseringen fra gjenåpningen skal kunne gjennomføres, krever det en helt annen barnehage enn den vi kjenner i dag. Særlig angår dette barnehagenes åpningstid, som vi kommer tilbake til.

7.6.2 Bemanning

Det var helt klart en svært positiv, og ny, opplevelse for barnehagelærerne at alle de ansatte var til stede hele dagen i perioden med redusert åpningstid. Det kom frem at under normale forhold opplevde barnehagelærerne at det kun var full bemanning en time eller to i løpet av dagen. Barnehagelærerne påpekte at det er mange årsaker til dette. For det første går de ansatte vakter for å dekke hele åpningstiden. I tillegg har de ansatte, særlig barnehagelærerne, mange andre oppgaver som skal ivaretas. De er opptatt med møter og foreldresamtaler, og det er økte krav til dokumentasjon. Videre skal de ansatte også være til hjelp på andre avdelinger når det er nødvendig. Det henger blant annet sammen med mangel på vikarer, eller at det ikke settes inn vikarer fra første dag. Barnehagelærerne trakk også frem at kjøkkentjenester tok mye tid fra arbeidet med barna. En barnehagelærer på en småbarnsavdeling oppsummerte følgende:

«I dag var det veldig mange ting vi skulle gjøre. Vi skulle vaske koppene etter frokosten og lage pizza. Jeg skulle kjøre en annen gruppe på tur, og så skulle vi vaske kopper igjen etter lunsjen. Det har resultert i at medarbeideren min var alene med seks barn nesten en time mens jeg gjorde alle de tingene. Så sånn som vi gjør det nå, går jo faktisk utover barna selv om vi i utgangspunktet tenkte dette var veldig bra.»

En del av barnehagene hadde kjøkkenhjelp, og opplever det som svært positivt. Imidlertid inngår kjøkkenhjelpen i den totale bemanningen og medfører reduksjon av ansatte som arbeider direkte med barna.

Slik vi fortolker det, etterlyser barnehagelærerne i vårt utvalg at bemanningsnormen oppfylles hele åpningstiden. Skal det kunne gjennomføres, må bemanningsnormen endres. Kravet til bemanning kan i så fall ikke kun gjelde antall ansatte for en bestemt gruppe barn, men må også omfatte krav om bemanning som dekker åpningstiden.

7.6.3 Åpningstid

Barnehagelærerne uttrykte at den reduserte åpningstiden i barnehagene hadde fungert godt. Delvis ble det begrunnet med utgangspunkt i barnas oppholdstid. De opplevde at barna var mer opplagt og mer fornøyde når barnehagedagen var kortere. Den andre begrunnelsen var knyttet til at kortere åpningstid, medførte full, eller tilnærmet full, bemanning hele dagen. Full åpningstid innebar at det oftest kun var en ansatt alene om morgenen og om ettermiddagen. Med mange barn til stede, medførte det et dårligere tilbud til barna samt slitasje på de ansatte som kunne være alene med store grupper med barn opp til halvannen time på morgenen og på ettermiddagen. Under normale forhold slås ofte avdelinger sammen for at tilbudet skal være godt nok. I nåværende situasjon er ikke samme fleksibilitet når det gjelder hvem som kan være sammen med hvem, mulig:

«Vi har jo endret vaktene våre litt slik at mellomvaktene kommer senere fordi ettermiddagene har vært mest utfordrende. Vi kan jo ikke hjelpe hverandre på tvers av avdelingene som vi har gjort tidligere.»

Imidlertid påpekte noen av barnehagelærerne at under pandemien var det mange barn som hadde kortere oppholdstid fordi foreldrene hadde hjemmekontor og dermed slapp å bruke tid til reise fra og til arbeidsplassen.

Om det er mulig, og ønskelig, å endre barnehagenes åpningstider og/eller barnas oppholdstider, er omfattende problemsstillinger som må sees i sammenheng med barnehagen som samfunnsinstitusjon. Barnehagen har en viktig samfunnsøkonomisk funksjon og småbarnsforeldres deltakelse i arbeidslivet forutsetter at barnehager har en åpningstid som i rimelig grad er kompatibel med deres arbeidstid. I tillegg kan foreldrenes arbeidstider variere. For eksempel har både sykehusansatte og barnehageansatte, arbeidstider som går utover en «vanlig» 9-4 jobb.

Imidlertid omfatter barnehagens samfunnsfunksjon også at barnehagene skal være et godt sted for barna og bidra til en god barndom. I den forbindelse er spørsmålet om barnas oppholdstid skal reguleres, aktuelt. Imidlertid henger det sammen med åpningstiden. Dersom det er slik at reguleringer av åpningstiden eller barnas oppholdstid medfører at familier må supplere med en annen tilsynsordning for å kunne ivareta sitt arbeid, kan det stilles spørsmål om ikke barna vil ha det bedre i barnehager.

7.6.4 Konklusjon: Alt henger sammen

Spørsmålene om gruppestørrelse, bemanningssituasjon og om åpningstider i norske barnehager som har blitt reist i løpet av koronapandemien, både av barnehagelærerne i vårt utvalg og i media, er viktige. De reiser problemsstillinger som angår både ansattes arbeidsforhold, tilbudet til småbarnsfamilier, barna og ivaretagelsen av barnehager som funksjonelle samfunnsinstitusjon. De både utgjør og påvirker kjernen i det som kan betegnes som kvalitet i barnehagetilbudet (jf. struktur- og prosesskvalitet).

Analysene våre tyder på at det er gjensidige sammenhenger mellom disse tre aspektene og endringer i det ene, kan får betydning for de andre. Imidlertid synes åpningstider å være en grunnleggende forutsetning som legger premisser for i bemanningen i barnegruppene. Barnegruppenes størrelse er et spørsmål som har vært aktualisert i nasjonal forskning og i debatter, og innenfor sektoren er varierende synspunkter. Slik vi fortolker innspillene fra barnehagelærerne i vårt utvalg, ser det ut til at både svært små grupper og svært store grupper, har sine sårbarheter. Ratioen mellom ansatte og barn, gjennom hele barnehagedagen, synes å være mer avgjørende for om barnehagene kan tilby barna et kvalitativt godt tilbud.

7.7 Oppsummering: Barnehagelærerne i krisetid

I denne ekstraordinære situasjonen ser det ut til at barnehagelærerne har akseptert situasjonen; «slik er det bare nå.» Gjennom hele forløpet, har det blitt stilt nye krav og forventninger til dem som de etter beste evne har prøvd å gjennomføre selv om retningslinjene ikke alltid har vært like klare.

I nedstengningsperioden opplevde de mye usikkerhet om hvilke regler som gjaldt, men opplevde klar informasjon fra styrerne i den grad styrerne hadde informasjonen. Samtidig var det krevende å både skulle drive beredskapsbarnehager, ha hjemmekontor og samtidig ha egne barn hjemme. Det kom også frem at kravene til hva barnehagelærerne skulle gjøre i nedstengningsperioden varierte fra barnehage til barnehage.

Den første tiden etter gjenåpningen opplevde de fleste som en god periode. Åpningstiden var kortere, og kohortene var små. Det medførte at barnehagene hadde full bemanning hele åpningstiden, og at ansatte var stabilt til stede sammen med sin gruppe.

Etter at kohortene ble på størrelse med vanlige grupper og åpningstiden for de fleste barnehagene ble tilnærmet normal, ble arbeidspresset større. De opplever mer sykdomsfravær og vanskeligheter med å få vikarer samtidig som de ikke kan hjelpe hverandre på tvers av kohorter. Det betyr at i tillegg til ekstra arbeid knyttet til smittevernstiltak, har barnehagene ofte redusert bemanning. I tillegg har redusert møtevirksomhet og planleggingstid, medført at planlegging og samarbeid må gjennomføres på kveldsarbeid.

Barnehagelærerne bidro også med innspill til utvikling av barnehagene i fremtiden. For det første ga de uttrykk for slitasje over å ha stått i en vanskelig arbeidssituasjon over tid uten at det har vært tilført ekstra ressurser for eksempel til vasking og til kjøkkenhjelp. For det andre aktualiserte de en diskusjon om strukturelle rammer for barnehagene knyttet til gruppestørrelse, bemanningstetthet og åpningstider.

8 Foreldrerenes erfaringer fra nedstenging og gjenåpning

«Barnehagen er en støtte for vår familie. Vi kan ikke roste vår barnehage nok. Tar du barnehagen fra meg – er det det verste»

Foreldregruppen har vært en viktig informantgruppe i vår studie. Barnas familier ble sterkt berørt da barnehagene ble stengt ned 12. mars, og foreldrene måtte foreta umiddelbare grep for å ivareta barna, samtidig som flere av dem også fikk utfordringer i egen arbeidssituasjon. Ifølge Rammeplan for barnehagen (Utdanningsdirektoratet, 2017) skal hjem og barnehage samarbeide, og det understrekes at foreldre og barnehagens personale har et felles ansvar for barnets trivsel og utvikling, både på individuelt nivå og på et kollektivt nivå. Men hva skjer når ytre betingelser brått endres, og hverdagen plutselig blir helt annerledes enn det som er planlagt for? Hvordan håndteres og oppleves situasjonen og hvilke konsekvenser har det for familien? Hvordan var informasjonen fra barnehagene til foreldrene? Og hvordan oppfatter foreldrene at de selv og barna håndterte nedstengingen og gjenåpningsfasen i forbindelse med koronaepidemien? Dette er problemstillinger vi har søkt svar på gjennom intervju med foreldrene i utvalget.

Vi vil i dette kapitlet presentere noen av hovedresultatene fra digitale intervju med ti foreldre i fem av de deltakende barnehagene. Intervjuene ble gjennomført i starten av november 2020 etter at hverdagen igjen tenderte til å bli mer normalisert; innenfor rammene av gjeldende smitteverntiltak.

I en kvalitativ studie vil materialet ikke representere erfaringer fra et «generalisert» foreldre-ståsted. De erfaringer og synspunkter som kommer fram i dette materialet representerer likevel, slik vi ser det, fortellinger som er reelle, relevante og gjenkjennbare. Disse foreldrenes erfaringer vil kunne danne grunnlag for drøfting og refleksjon om foreldrenes posisjon og erfaringer i en «unntakssituasjon».

Framstillingen nedenfor er strukturert i to hovedkategorier:

1. Foreldrenes vurderinger og reaksjoner fra nedstenging fra 12. mars
2. Foreldrenes vurderinger og reaksjoner fra gjenåpning 20. april og perioden fram til desember 2020 (som var perioden for datainnsamling)

8.1 Foreldres erfaringer fra nedstenging

8.1.1 Reorganisering av hverdagslogistikken.

Alle foreldrene i vårt materiale uttrykte at situasjonen som oppsto 12. mars var utfordrende, ikke minst fordi alt skjedde så brått. Noen fortalte at de fikk en slags sjokkopplevelse da de plutselig måtte hente barna og de private eiendelene deres hjem fra barnehagen. Situasjonen fordret evne og vilje til rask handling og reorganisering av hverdagen. Foreldrene fortalte hvordan de som familie plutselig måtte forsøke å finne organisatoriske løsninger for dagene som skulle komme. Det var også flere som følte en uro ved det upredikerbare ved situasjonen, fordi de ikke visste hvor lenge denne unntakstilstanden skulle kunne vare.

I de fleste familiene var begge foreldrene i jobb og måtte finne konstruktive løsninger for ny hverdagslogistikk. Flere fortalte at det i starten var en svært vanskelig balansegang mellom utfordringer og forventninger i egen jobb, og det å skulle ivareta barna hjemme på best mulig måte. Mulighetene for å håndtere dette krysspresset hadde konsekvenser for atmosfæren i hjemmet, bidro til stress og influerte dermed også på hvordan familien hadde det sammen den første tida.

Flere uttrykte at det tok tid å utvikle nye rutiner, og mange følte seg isolerte på grunn av manglende muligheter for kontakt med, og hjelp fra, besteforeldre eller andre støttespillere. Samtidig sa de at barna var ganske tilpassingsdyktige og at familiemedlemmene etter hvert forsonet seg med at «sånn er det nå». Gradvis innfant de seg med at det måtte gjøres en kollektiv innsats.

Hvordan situasjonen ble håndtert, var som sagt, i stor grad avhengig av arbeids- og livssituasjonen for familien; og det handlet om å få alle brikkene til å passe.

De foreldrene som hadde en jobbsituasjon med lite fleksibilitet fra arbeidsgiver, uttrykte at de hadde det tungt under nedstengingen. En mor fortalte om et sterkt press da arbeidet måtte opprettholdes på samme nivå som før pandemien. Det ble forventet fra arbeidsgiver at de skulle «levere» som før, og det ble i liten grad tatt hensyn til at de samtidig skulle ta seg av barn som også plutselig befant seg i en ny og annerledes hverdagssituasjon. Dette ble beskrevet som svært krevende og personlig belastende. Hun uttrykte dette slik:

«Alt gikk så utrolig fort, mannen min og jeg ble sendt hjem på hjemmekontor og så hadde vi plutselig barna hjemme også. Vi hadde krav om å jobbe hundre prosent og det var vanskelig for oss. (...) Ledelsen var ganske tydelig på at vi må levere. Og det ble sagt at det kunne bli oppsigelser, og de som blir oppsagt, det blir dem som ikke har levert.»

Denne familien sto i et krysspess, og informantene fortalte at de måtte finne praktiske løsninger gjennom å jobbe på skift og ta ut «sykt barn dager». Samtidig måtte de forsøke å skape så bra hverdager som mulig for de to barnehagebarna de nå hadde hjemme. Dette sa hun var svært utfordrende, og de strevde med å finne på noe meningsfullt med barna:

«Jeg prøvde alt mulig for å underholde dem. Jeg har brukt en time på å forberede noe de brukte fem minutter på. Jeg er ikke så god pedagog som barnehagelærerne».

Fortellingen fra hverdagslivet med to foreldre med hjemmekontor, handlet med andre ord om et logistisk puslespill. Forventninger om effektivitet og målrettet tenkning i arbeidslivet, synes være forankret i forestillinger om at arbeidsoppgaver og virksomheter skal gjennomføres som en mest mulig friksjonsfri «on-going operation» (jf. Persson, 2011, p. 16). Dette står i kontrast til hverdagslivets uforutsigbarhet som karakteriserte nedstengningsperioden. Når familiemedlemmenes ulike og motstridende behov og utfordringer måtte håndteres, oppsto problemer og akutte utfordringer som måtte løses.

Erfaringene når begge foreldre hadde hjemmekontor varierte selvsagt fra familie til familie. Det framkom i vårt materiale at det er grunn til å si at arbeids art, muligheter for fleksibel arbeidstid, dialogen med arbeidsgivere og muligheten for avlastning fra andre utenfor familien, hadde betydning for hvordan situasjonen opplevdes. Men de alle fleste opplevde de første ukene som slitsomme.

8.1.2   Fleksibel arbeidssituasjon og forståelsesfulle arbeidsgivere

I vårt materiale var det tydelig at muligheten for fleksibilitet i yrkeslivet og forståelsesfulle arbeidsgivere gjorde en stor forskjell for mange foreldre i den første vanskelige fasen. Selv om det ikke kan åpnes for justert arbeidstid i alle yrkesposisjoner og bransjer, var muligheter for reduksjon av arbeidstida eller å kunne legge arbeidet til andre tider på dagen, en stor lettelse for de som hadde anledning til det.

Foreldre fortalte om at deres jobb var av en slik art at den ikke kunne utføres fra hjemmekontor. Andre var nyansatte i jobben, og kunne derfor ikke gjennomføre oppgavene hjemmefra. Flere var lettet over at manglende muligheter til å utføre jobben ikke fikk økonomiske konsekvenser. Noen av våre informanter ble permitterte eller var i omsorgspermisjon med små barn. Det er ingen tvil om at livsbetingelsene i nedstenginga var belastende for mange med utrygghet og usikkerhet, men i god dialog med arbeidsgivere hevdes være en viktig indikator for å ha senket stressnivået og bidratt til en bedre hverdag også for barna.

Noen av foreldrene trakk fram at bedre tid og muligheter til å følge opp ungene var en positiv «bi-effekt» av nedstenginga. En mor sa til og med at hun på grunn av permisjon fikk anledning til å reetablere kontakten med barnet, siden de tilbrakte dagene hjemme sammen. Men andre hadde mer utfordrende dager. En mor beskrev at hun søkte plass i beredskapsbarnehage på grunn av egen sykdom, men møtte mye motbør. Hun måtte gå i dialog med flere nivå i barnehagesektoren og på kommunalt nivå, før hun endelig fikk den hjelpen hun var avhengig av for å kunne ivareta barnet sitt.

Det er altså svært tydelig i vårt materiale at foreldrenes arbeids- og velferdssituasjon fikk store konsekvenser for deres muligheter til å ta vare på sine barn. Det er all mulig grunn til å tro at barnas situasjon i denne første tida i stor grad handlet om hvorvidt de ytre strukturelle rammene ga foreldrene rom for omsorgsutøvelse og tilstedeværelse overfor barna. Dette viser også at barnas muligheter for livskvalitet i stor grad henger sammen med og avspeiler foreldrenes jobbsituasjon, og at dette ble tydeliggjort når de plutselig ble stående isolert og uten barnehagene eller annet nettverk.

8.1.3   Samfunnskritisk arbeid – konsekvenser for privatsfæren

I vårt materiale var det også foreldrepar hvor en (eller begge) hadde samfunnskritisk arbeid eller jobbet i andre deler av landet uten muligheter for å komme seg hjem. I noen av familiene var en av foreldrene i samfunnskritisk arbeid i helsevesenet eller med annet beredskapsansvar i kommunen. Manglende muligheter for avlastning i forhold til barna kombinert med eget krevende arbeid, tilsa at det ble mye kveldsjobbing og utfordrende hverdagslogistikk. En mor fortalte at hun måtte ta alt ansvar for barn hjemme alene, samtidig som hun hadde hjemmekontor i en ansvarsfull jobb:

«Mannen min kom seg ikke hjem på grunn av korona-restriksjoner. Det var ingen som kunne vikariere for meg eller som kunne avlaste meg på jobb heller, så hvis jeg ikke fikk gjort jobben, hopet det seg bare opp. Så jeg prøvde å ta igjen på kveldstid etter at ungene hadde lagt seg.»

Å balansere mellom «privat og offentlig» sfære framtrer altså som et sentralt stressmoment for foreldrene i vårt materiale, også fordi flere kommuner synes ha noe

uklare definisjoner av hva som faktisk fortolkes som samfunnskritisk arbeid. Det har i den sammenhengen vært forhandlinger mellom noen familier og barnehagene om hvorvidt barna hadde rett på barnehageplass under nedstengingen. Det handlet blant annet om hvorvidt begge foreldrene måtte ha samfunnskritisk arbeid eller det var nok at en av partene hadde det.

Vi fant altså eksempler på at uklare definisjoner av foreldres behov for beredskapsbarnehage skapte uro og stress for en del familier. Dette ble selvsagt ekstra utfordrende fordi tilgjengeligheten til familienes øvrige nettverk var sterkt redusert i den første tida. At barna også i denne perioden var uvante med situasjonen og trengte nærværende foreldre, ble beskrevet som slitsomt, særlig i de tilfeller hvor bare en omsorgsperson var tilgjengelig

8.1.4 Foreldres vurdering av barnas reaksjoner på nedstengingen – mellom tilpassing og uro

Foreldrene fortalte at barna hadde svært varierende reaksjoner på nedstenginga. Situasjonen opplevdes som dramatisk i starten og ikke alle barna hadde forutsetninger for å forstå hva som skjedde. En mor sa det slik:

«Hun kikka litt i vinduet og lurte på hvor viruset ble av. Men det er utrolig hvor fort de tilpasser seg. Etter hvert begynte hun å savne vennene sine».

Dette understreker at korona var noe diffust, udefinerbart som representerte en ny situasjon som barna ikke hadde noen referanseramme til. Foreldre sa at barna hadde det vanskelig fordi de ikke forsto hvorfor de ikke kunne gå i barnehagen. At barnehagen tok kontakt, var ikke nødvendigvis noe som bidro til å stabilisere situasjonen. Telefon- eller web-samtaler med barnehagepersonalet, var ikke alltid en god opplevelse for barna. Foreldrene fortalte om barn som ble enda mer forvirret og ulykkelige for ikke å kunne treffe de andre i barnehagen. De måtte be personalet om ikke å søke mer digital kontakt med barna.

Barnas reaksjoner på nedstenginga handlet også om deres forhold til barnehagen. Noen foreldre fortalte at «hjemmekjære» barn syntes det var fint å være hjemme i den første tida. Barna fikk en etterlengtet pause fra et hektisk hverdagsliv. I vårt materiale fortalte en mor at de på bakgrunn av gode erfaringer med mer tid og mindre stress, i ettertid valgte å redusere arbeidstida for å kunne fortsette å ha en roligere atmosfære. De erfarte at lavere tempo i første fase ga noen gode erfaringer og at familien kom tettere på hverandre. Men flere signaliserte at de følte seg isolerte.

Foreldre sier at etter hvert begynte barna å savne venner. En mor sa det slik:

«Han er egentlig en som trives godt i sitt eget selskap, men han spurte hvorfor han ikke kunne gå i barnehage og møte vennene sine.»

Barns reaksjoner handlet i stor grad om hvorvidt foreldrene hadde tid og overskudd til tilstedeværelse og nærvær. Når foreldrene sto i stressende krysspress mellom jobb og hverdagsliv, ble stemningen nokså dårlig i enkelte familier. Stressede foreldre i skvis mellom jobb og omsorgsoppgaver kunne være en belastning. En mor uttrykte det slik:

«Stemningen i starten var negativ, og ungene er sensitive på hvordan vi voksne reagerer».

Hun fortalte at de prøvde å få dagene til å gå, med mer uteliv og en del turer, men at det var vanskelig å finne på noe etter hvert. «Vi ble litt tom for ideer. Det gikk litt opp og ned hvor mye vi fant på.»

I familier hvor det var flere barn i ulike aldre hjemme på dagtid, var det vanskelig å sjonglere mellom barn i hjemmeskole og barnehagebarn.

Det som likevel er mest å tydelig i vårt materiale er at ungene, ifølge foreldrene, var tilpassingsdyktige og ganske raskt avfant seg med situasjonen: «*Sånn er det nå*», var omkvedet. Det er tankevekkende hvordan barn innfant seg med situasjonen og i stor grad aksepterte de vilkårene som ble tilbudt dem. Det kan synes som om alvorret i situasjonen var av en slik art at mange, også barn, forsonet seg med at det ikke var store forhandlingsmuligheter.

8.2 Foreldrenes reaksjoner på gjenåpningen og «normaliseringen»

8.2.1 Gjenåpning – en stor lettelse

Foreldrene i vårt materiale uttrykte at det var en lettelse når barnehagene åpnet igjen etter nedstengingen. De fleste barna startet igjen nokså umiddelbart, men noen avventet en uke eller to fordi foreldrene ville se an situasjonen.

Det er tydelig at foreldrene hadde stor respekt for barnehageansatte og la merke til at de ansatte hadde lagt ned stor innsats for at det fysiske miljøet, de daglige rutinene organiseringen av kohorter og det pedagogiske opplegget, skulle være akseptabelt og i tråd med gjeldende smittevernregler. En mor sa det slik:

«Jeg tror lederen har jobba nesten døgnet rundt. Hun har skrevet oppdaterte mailer, og fått det til å gå rundt, og pedagogene har også vært tilgjengelige. Jeg har ikke noe å klage på. De kunne ikke gjort det annerledes.»

Informasjon og kontakt med barnehagene ble jevnt over vurdert som god og noen mente at situasjonen hadde styrket samarbeidet:

«Det ble et tettere forhold. Det ble en krise vi alle måtte stå i og det var like vanskelig for alle. Lederen i barnehagen har vært tydelig at hun ikke har kunnskap om alt; for eksempel om smitte. Men hun har alltid søkt svar.»

Foreldrene sa at hverdagslivet gradvis ble mer normalisert. Gjenåpningen gikk stort sett bra, selv om nye rutiner og praksiser måtte innarbeides og fortolkes. Samtidig merka foreldrene at også personalet i barnehagene var stresset og usikre i starten:

«Jeg synes det virka greit. Noen ansatte var mer hysteriske enn andre. De lurte på om de kunne fylle på vann på vannflaska, men det måtte de jo. Det kunne svikta på viktige områder, men det gikk jo greit.»

«Koronabarnhagen» ble med andre ord en noe annerledes barnehage enn «normalen», og foreldrene fortalte både om problematiske og krevende dager og om positive erfaringer. Med nye rutiner og regelverk ble dynamikken i dagliglivet forandret for alle involverte. Foreldrenes erfaringer fra de ulike fasene var mange og til dels motsetningsfylte, og det kom fram nyanser i materialet som det er verdt å dvele litt mer ved.

8.2.2 Kortere åpningstider – visjoner og virkelighet

Den første tida etter gjenåpningen var det kortere åpningstid, og problematisk for en del foreldre å få dagen til å gå opp, slik en far uttrykte det:

«Det var veldig bra at det åpna, men den korte åpningstida var vanskelig. Med hjemmekontor, 2 skoleunger og kortere åpningstid i barnehagen, ble det mye stress og farting i starten».

Samtidig ble det understreket at kortere åpningstid kunne være bra for noen av barna, fordi det skapte mer ro i hverdagen. Årsaken til at det var fungerte, handlet om at foreldrene fortsatt hadde hjemmekontor og dermed slapp reisetid til og fra jobben noe også barnehagelærerne understreket. Det ble en «variabel» mindre i stresset om morgenen og i hentetida, og gjorde at dagsrytmen i familien ble mindre masete.

Men det ble likevel uttrykt av flere at det ville være svært vanskelig å få familie-logistikken til å gå opp dersom åpningstida ble redusert permanent. Flere foreldre sa at det ville være relativt urealistisk å rekke jobben og reiseveien i en normal hverdag med kortere åpningstid. En mor sa:

«Vi har jo alltid dårlig samvittighet for at unger er så lenge i barnehagen, men kortere dager - er ikke mulig.»

Kortere åpningstid ble vurdert som et unntak, uten realisme med tanke på framtida:

«Det er jo avhengig av at vi foreldre kan få det til i forhold til jobb. Kortere tid har vært bra og vi har hatt mer overskudd med hjemmekontor fordi jeg ikke bruker så mye tid på kjøring. Og vi har hatt mer overskudd for barna. For vår del har det vært bedre med kortere dager, men ...»

En mor uttrykte det enda tydeligere:

«Det er viktig at åpningstida ikke begrenses. Det er veldig stressende med kort åpningstid.»

Vårt materiale viser altså at barnehagenes åpningstid var et viktig fundament for at hverdagslogistikken i familien skulle fungere.

8.2.3 Små kohorter med faste voksne – nærhet «på godt og vondt»

De fleste foreldrene uttrykte at det hadde vært positivt med mindre og stabile kohorter i tråd med smittevernveiledernes beskrivelser. Sammensetning av kohorter var stort sett basert på barnas vennsrelasjoner og delvis på barnas alder, og i noen barnehager ble gruppesammensetningen justert underveis.

Foreldrene signaliserte at for noen barn hadde det vært vanskelig å ikke kunne velge kohort, særlig i tilfeller hvor gode venner ble skilt. Det var også tilfeller hvor søsken som var i ulike kohorter hadde vært lei seg for ikke å kunne være sammen, uten at de forsto hvorfor. Noen barn savnet også sine prefererte voksne. En mor sa det slik:

«Det er vanskelig for barn å måtte være i kohorter og ikke kunne velge lekekamerater og ikke kunne få trøst av den voksne de føler seg nærmest.»

At barna reagerte på å ikke få være sammen med, eller søke seg mot de voksne de hadde best kontakt med, ble vurdert som en klar ulempe ved faste kohorter:

«Det som var utfordrende, er skifte av voksne. Hun som han hadde vært sammen med lenge var på en annen kohort og han (barnet) spurte etter henne. De liker rutiner og jeg merka at han reagerte på dette.»

Det ble oppfattet som sårt for barna når de fikk en kontaktperson de ikke følte seg trygg med eller følte tilknytning til. At det også på grunn av sykmeldinger og ustrakt bruk av vikarer ble en del upredikerbare relasjonsprosesser, ble framhevet som problematisk. En mor uttrykte det slik:

«Sykmeldinger og vikarer blant personalet har i noen situasjoner gjort situasjonen ustabil».

Til tross for dette, ble faste kohorter beskrevet som en av de mest positive sidene ved barnehagen under pandemien. Foreldrene i materialet sa i hovedsak at kohortene fungerte bra og at barna virket trygge når de kunne være i små grupper sammen med noen få andre og voksne som de kjente godt. Etter hvert som barnehagen gradvis åpnet og hele avdelinger ble kohorter, ble det vurdert som mindre sårbart.

At barn tilskrives en sosial posisjon i en fast kohort, uten selv å ha innflytelse på hvem de vil tilbringe dagene med, er i utgangspunktet i strid med rammeplanens tydelige signal om barns rett til medvirkning og deltakelse i planlegging av virksomheten (Utdanningsdirektoratet, 2017). Noen foreldre kommenterte at dette ble en annen barndom, men nok engang slo de fast at sånn måtte det bare være nå.

8.2.4 Reguleringer, restriksjoner og begrenset frihet

På grunn av smittevern ble det lagt ned stor innsats i å organisere bruk av rom og areal inne og ute. Det logistiske grunnspørsmålet «hvem er hvor når» var derfor sentralt. Foreldrene fortalte om begrensinger og restriksjoner i forhold til bruk av barnehagens rom, utstyr og artefakter (leker). Dette førte til at mye av virksomheten ble flyttet utendørs, særlig i starten. Foreldrene var delvis positive til mer uteliv, og skrøt av at mange barnehager hadde lagt godt til rette for godt uteliv med telt, gapahuker og bålpanner. Men de så også begrensinger og utfordringer. Å skulle være ute hele dagen uavhengig av vær og temperatur, ble vurdert som betenkelig. Særlig for små barn ble det vurdert som svært krevende med lange dager på små områder, med begrenset materiell. Men det ble også sett som positivt at de voksne kom tettere på barna ute. Situasjonen ble med andre ord beskrevet som motsetningsfull.

Foreldrene fortalte at utemiljøet var delt opp i ulike områder for de ulike kohorter, og at fysiske stengsler ble synliggjort med bånd og markeringer. Uteområder med fysiske stengsler medførte imidlertid både stress og restriksjoner for barna. Foreldre sa at små barn ikke skjønner at de ikke kan være sammen med andre enn de som i egen kohort:

«Ungene sto og tok på hverandre over gjerdet. Det var nok vanskelig å håndheve dette og slå ned på det og ungene skjønner det jo ikke ...»

Det er grunn til å spørre om alle restriksjoner, stengsler og begrensinger som måtte og må opprettholdes av smittevern, skaper dårligere hverdagskvalitet for barna. For barn handler det gode liv i stor grad om muligheter for eget handlingsrom, mening, utfoldelsesmuligheter, vitalitet og lek. Selv om foreldre formidlet at barna tilpasset

seg, og alle innså at dagliglivet krever en stor grad av sivilisering og selvdisiplin, betaler barna en høy pris.

8.2.5 Ut på tur ...

For å slippe å holde så stram kontroll hele tida, har barnehagene gått mye på tur. Det har stort sett blitt vurdert som positivt av foreldrene, men flere ytret at barna synes det blir altfor mye turgåing. Noen unger grudde seg og vegret seg for å gå i barnehagen de dagene det var turdager (i flere barnehager flere dager i uken). Som en mor sa:

«Jeg er redd det blir for mye tur.»

Det ble også vurdert som mastete å skaffe nok klær som også må tas med hjem hver dag. Flere foreldre sa at de har «inne-barn», og de uttrykte bekymring for hvordan vinteren vil bli for disse barna. Mange var bekymra for om ungene ville få det bra utendørs når det blir vind, kaldt, snø og utfordrende forhold. Flere sa at det å spise ute kunne bli et problem utover vinteren. En mor sa at de hadde fått tilbakemelding på at barna spiser mindre når det er kaldt, fordi det er vanskelig å spise med votter.

Men det ble også formidlet at personalet brukte uteområdet kreativt. Den norske «friluftskulturen» ble altså både sett på som positiv, men også som betenkelig og potensielt problematisk.

8.2.6 Pedagogisk innhold i unntakstilstand

På spørsmålet om hvordan foreldrene opplevde det pedagogiske innholdet, var svarene noe varierende. Noen sa at under koronatida vurderte de det som aller viktigst at ungene har det trygt og forutsigbart og at de får treffe venner i barnehagen. Andre sa at de syntes det var omtrent som før. Enkelte tenkte at turgåing kunne gå på bekostning av andre aktiviteter. Det pedagogiske opplegget ble opplevd som mindre tydelig. En mor sa hun hadde forståelse for at det måtte være sånn i den aktuelle situasjonen, men hun var samtidig bekymra for om det reduserte pedagogiske innholdet ville vedvare:

«Det er begrensa pedagogisk innhold. Ukeplanene er mindre innholdsrike enn før. Jeg syns det er synd, men vi må ha forståelse og tålmodighet. Men det må ikke bli en hvilepute. Det må komme tilbake når det normaliseres.»

Samtidig fortalte mange at de var imponerte over hvordan barnehagene jobbet med kreative utekunst-prosjekter, naturkunnskap og ikke minst læring av sosiale ferdigheter i samspill med andre i små grupper. Så erfaringene var ikke entydige.

8.2.7 Det er ikke morsomt å spise sin mat ...

Foreldrene formidlet at det å skulle lage matpakker til alle måltider, var utfordring, særlig for de som hadde flere barn og måtte lage mange matpakker daglig. Flere foreldre så det som vanskelig med matpakke, også fordi det kunne bli veldig store forskjeller på hva barn fikk med seg av mat

«Jeg er ikke så glad i å lage matpakke, Mengden må tilpasses. Og jeg er opptatt av sunn mat. Og når vennene får kjeks ... Det vil mitt barn også ha,

men det får det ikke. Det kan bli store forskjeller, og noen ganger må vi kaste rester.»

Samtidig ble det sagt at tida med matpakke førte til at de barnehageansatte kunne være sammen med barna istedenfor å bruke til på kjøkkenet. Flere ytret imidlertid at de synes det er viktig at barna får ordentlig mat, helst et varmt måltid i barnehagen og tok til orde for økt bruk av kjøkkenhjelp som en viktig faktor, både for god ernæring, men også for å frigjøre personalets tid til mer samvær med barna.

8.2.8 Informasjon og kontakt

De aller fleste foreldrene var fornøyde med informasjonen de har fått fra barnehagen i koronaperioden. De fortalte om «kilometerlange» mailer og oppdateringer gjennom barnehagens kommunikasjonskanaler; både styrere og pedagogiske ledere.

«Lederen har skrevet oppdaterte mailer og ville få det til å gå rundt. Pedagogene har vært tilgjengelige. Jeg har ikke noe å klage på. Det kunne ikke gjort det annerledes. Det ble et tettere forhold. Det ble en krise vi alle måtte stå i og det var like vanskelig for alle. Lederen i barnehage har vært tydelig på at hun ikke kan alt – for eksempel smitte. Men hun har alltid søkt svar.»

Det kom imidlertid også fram at det har vært vanskelig å sortere informasjonen og at det i noen barnehager virket som om barnehagene hadde fått uklar informasjon. Samtidig hadde foreldrene forståelse for at dette kunne tilskrives en vanskelig smittesituasjon som ingen har erfaringer med. Det er dermed en ganske stor grad av tålmodighet og overbærenhet hos foreldre i forhold til uklare meldinger.

Den daglige kontakten har blitt skadelidende ved at levering og henting har foregått delvis ute, selv om det etter hvert ble mulig for to personer å komme inn i garderobene. På grunn av smittevern måtte levering og henting gå fort. Foreldrene var bekymra over at dette går ut over uformell kontakt med de ansatte. Det ble fort venting og kø og noen sa at de har vært nødt til å vente opptil 15 minutter utenfor før de kunne komme inn. En mor fortalte om utfordrende henteprosesser fordi hun har to barn skulle hentes på samme tid, men på ulike steder (en i barnehagen – en i skogen). Det var ekstra masete for henne fordi hun måtte reise kollektivt.

Foreldrene opplevde at særlig den uformelle kontakten mellom hjem og barnehage ble skadelidende under pandemien.

8.2.9 Bekymring og konsolidering: «Vi må bare stå i det»

I mange barnehager ble etter hvert situasjonen tilnærmet normal, men det er fortsatt restriksjoner av hensyn til smittevern. Vi spurte foreldrene om det var noe de var særlig bekymra for. Mange foreldre framhevet bekymring for vinteren og for at små barn må være ute hele dagen i frost og allslags vær og mente barna kunne komme til å bli altfor slitne og kalde.

Det var også flere som problematiserte at de pedagogiske tilbudene ikke var varierte og i stor grad bare omfattet friluftsliv. Som en mor sa:

«Jeg vil at barna skal oppleve litt annet, litt estetikk, litt kunstneriske aktiviteter. Tur kan vi gå hjemme.»

Med tanke på økende smittetall utover høsten, var også flere bekymra for ny nedstenging. De sa at de håpet at barnehagene kunne holdes åpne. Flere mente at det ville by på store utfordringer dersom barnehagene igjen skulle bli stengt. Foreldre virket, som tidligere nevnt, relativt konsoliderte, avventende og hadde langt på veg forsonet seg med tingenes tilstand. De argumenterte med at alle måtte bidra og at «vi må bare stå i det.»

«Man er litt lei (...) Men vi er tross alt heldige som bor i Norge. Vi er ganske heldige – Vi har jobbene våre begge to og barnehagen er så bra.»

Det synes å være en sterk vilje til et kollektivt ansvar, og forståelse for at situasjonen i barnehagen er som den er.

8.2.10 Tydeliggjøring av barnehagens betydning

Pandemien har tydeliggjort barnehagens betydning for samfunnet og familiene. Dette kom tydelig fram i foreldresamtalene. Koronatida har markert barnehagen som en viktig samfunnsinstitusjon, og som en forutsetning for at foreldrene skal kunne opprettholde arbeidet utenfor hjemmet. Det sees som nødvendig for samfunnsøkonomien og privatøkonomien. Barnehagen er en viktig oppvekstinstitusjon og pedagogisk arena for barn. Det ble understreket av flere foreldre:

«Det er nesten takket være barnehagen at det går så bra. Jeg kjenner at så lenge barna får sine 6-8 timer i barnehage, går det bra.»

Det er også åpenbart at barnehagen oppfattes som en viktig møteplass; en arena for fellesskap og tilhørighet, hvor familier kan bli kjent og utvikle samhold og et sted hvor barna kan etablere viktige vennskapsrelasjoner som varer utover barnehagetida. Flere foreldre uttrykte at de savner barnehagen som kollektiv møteplass for feiringer og seremonier som 17. mai og Lucia-dagen. En mor som var innflytter, understreket barnehagens rolle som møteplass og arena for fellesskap med andre:

«Det vi savner mest er kanskje nærkontakt med andre. Vi blir jo ikke kjent med de andre foreldrene. Det er ikke barnehagens ansvar, men barnehagen er jo en møteplass. Besteforeldrene som liker å være med på sånt, savner det også. Det er jo noe å se hvordan barnas hverdagsliv er.»

En annen sa at barnehagen fungerer som nettverksbygger og at dette forsvinner litt når det er så strenge restriksjoner:

«Barnehagen er et viktig bindeledd og møtested ikke minst for familier med lite nettverk. Det kan være skadelidende nå.»

Foreldrene uttrykte at de savnet å møte hverandre, men også å kunne sette seg ned i barnehagen og prate med andre barn. De sier at barnehagen er et viktig sted for ungene for å etablere og opprettholde sosiale relasjoner, særlig nå når de ikke kan møte vennene sine utenfor barnehagen i samme grad som tidligere. Flere understreker også betydningen av barnehagen som et sted barna blir sett som individer og tatt vare på. En far sa dette om betydningen av barnehagen for sine sønner:

«Barnehagen er viktig. Det er der de har vennene sine. Jeg merker at det som foregår der er deres verden, og når den blir borte kan det ta drepen på enhver familie. Barnehagen er ingen oppbevaringsanstalt. Det er ansatte der

som *de* liker og som *vi* liker. Barna får omsorg og empati og de som jobber der bryr seg om dem. Og det de får der, gjør at de blir bra herremenn etter hvert.»

8.2.11 Oppsummering

Foreldreintervjuene understreker barnehagens viktige funksjon som velferdsarena, møteplass og fellesskapsarena for familier og barn, og mellom familier i lokalmiljøet. Den forstås som en viktig pedagogisk arena og et sted barna der barna får omsorg og kan være trygge, får muligheter til å leke, lære og gjøre viktige erfaringer. Ifølge foreldrene har barnehagepersonalet strukket seg langt for å opprettholde et meningsfullt og godt tilbud under vanskelige logistiske forhold og strengt smittevern. Foreldrene viser tålmodighet selv om de er lei av situasjonen. De savner uformell dialog og vanlige dager, og de ser med bekymring på vinteren. Men barnehagen fremstår som en særdeles viktig arena for at hverdagslivet skal fungere både for foreldre og barn.

9 Barnehagebarnas opplevelser av koronabarnehage

Barnehagen er barnas arena og deres fortellinger, refleksjoner og vurderinger av situasjonen vil kunne bidra med viktig kunnskap om koronasituasjonen fra et «nedenfra»-ståsted (jf. Katz, 1993). Det har vært et viktig siktemål i vårt prosjekt å la barna selv beskrive sine erfaringer fra sin synsvinkel og posisjon. I en kvalitativ studie, med et begrenset utvalg, vil materialet som presenteres være eksempler på en liten gruppe barns fortellinger. Barnesamtalene er basert på seks barns verbale ytringer. Barna er i alderen fire til seks år. De yngste barnas erfaringer er søkt indirekte gjennom foreldrenes og personalets fortellinger.

I dette kapitlet ser vi først på de eldste barnas tanker om koronaperioden, mens vi til slutt behandler hvordan voksne fortolker de yngste barnas reaksjoner.

9.1 De eldste barnas opplevelser og erfaringer

I det følgende presenteres noen av de mest sentrale momentene de eldste barna berørte i barnesamtalene, og som vi forstår som barnas meningsfulle fortellinger om sine erfaringer under pandemien.

Metodene som er brukt er både stasjonære samtaler (hvor en sitter i ro og prater sammen) og den mobile metoden «walking-along» (guidedede turer i barnehagen hvor barnet forteller mens det beveger seg rundt sammen med forskeren). Samtalene er gjennomført av medforskere, i dette tilfellet barnas barnehagelærere (se metode-delen). Det er barnehagelærerne som har kontaktet foreldre og barna med forespørsel om tillatelse til barnesamtalene. Både foreldrene og barna har gitt samtykke til deltakelse. Barnesamtalene er tatt opp på video av medforskerne og er transkribert og analysert av forskerne.

Barnesamtaler fordrer sensitivitet og respekt for barnas integritet. Rammene for samtalene var relativt åpne og langt på vei avhengig av den samtaleformen som medforskerne vurderte som egnet.

Vår intensjon var å få kunnskaper om hva barna tenker om koronasituasjonen, og vi var åpne for mange innganger til tematikken.

9.1.1 Barnas forestillinger om korona

Koronapandemien har influert på våre livsbetingelser, og definert våre handle- og væremåter og er med andre ord et tema «alle» snakker om og forholder seg til. Ikke minst har koronaepidemien fått store konsekvenser for barnehagehverdagene. Vi var dermed interesserte i hva barna egentlig tenkte om korona og hva denne pandemien har betydd for barnehagetilværelsen.

Barna i vårt materiale hadde alle forestillinger om at korona handlet om en farlig sykdom, som det var viktig å verne seg selv og andre mot. Som en gutt sa:

«En må være veldig forsiktig med korona. Hvis en blir smitta, må en være hundre dager hos legen.»

Dette var uttalt med overbevisning og vi forstår det slik at barnet her understreker alvorret med korona. Når barn uttaler seg i litt andre ordelag enn vi voksne, kan det få oss til å stoppe opp litt og reflektere. De «hundre dagene» forteller oss at korona er en sykdom som gutten forsto var farlig og langvarig. At sykdommen også var særlig farlig for gamle mennesker, hadde samme informant oppfattet. Han var bekymra både for farfar og oldemor, og var redd for at de kunne bli smittet. Det dramatiske med denne sykdommen ble også formidlet av et annet barn. Denne informanten mente imidlertid at korona-perioden var midlertidig:

«Noen kan bli syke av det – og så kan det liksom slutte når koronaen er over. Da kan man liksom slutte å ha korona.»

Barna var også opptatte av smitteverntiltak som de mente kunne bidra til å redusere omfanget av sykdommen. En gutt fortalte om nødvendigheten av å bruke munnbind. Han sa at mamma og pappa brukte munnbind, blant annet i butikker, for ikke å bli smittet:

«... fordi det er så mye korona i verden.»

Å unngå smitte ble med andre ord oppfattet som særlig viktig. Barna trakk tydelige tråder mellom generelle smittevernregler og spesifikke tiltak i barnehagen. En informant uttrykte det slik:

«At hvis vi har korona og hoster på noen andre, så kan andre få koronavirus, og det er ikke bra med virus. Så vi må ikke hoste på andre. Og så må vi vaske hender. Og det første jeg gjør når jeg kommer på morgenen er å vaske hendene og så går jeg inn. Noen ganger tar jeg sprit ved porten. Men det kan jeg ikke lenger.»

Barna var også opptatt av at korona var overalt, både ute og inne, og mente at dette satte en stopper for mange valg og langt på veg definerte hvor de kunne være og hvor de kunne leke:

«... men jeg kan leke litt inne og ute alene.»

Vi forstår det slik at barna hadde tatt inn over seg alvorret med koronaepidemien. Det er samsvar mellom barnas og de voksne informantenes forestillinger om hvor potensielt farlig koronasituasjonen er, og hvor stort ansvar som hviler på den enkelte for ikke å spre smitte.

9.1.2 Nedstenging: Om å være kjempelenge hjemme

At koronaperioden har gått i faser, og hatt mange forløp, var barna også opptatt av. Vi lurte på om barna hadde noen minner fra nedstengingen av barnehagene i mars. For de fleste barna var det nok vanskelig å huske, og kanskje også ganske irrelevant å snakke om hendelser så langt tilbake i tid. Men ei jente hadde noen minner om den tidlige perioden:

«Jeg var hjemme kjempelenge. Jeg gjorde noen ting hjemme. Jeg husker ikke helt hva jeg gjorde, men ... Noen ganger var jeg ute og lekte i sandkassa. Vi har sandkasse hjemme, skjønner du. Men jeg var ikke sammen med noen.»

En annen fortalte at da han var hjemme, var han sammen med mamma og pappa og gikk på besøk til noen. Han lurte også på om han hadde vært syk siden han måtte være så lenge hjemme.

Situasjonen med nedstenging synes altså delvis være glemt, men en informant husket i alle fall at det var bra at barnehagelæreren ringte hjem og snakka med han i telefonen mens barnehagen var stengt.

9.1.3 Gjenåpning med nye regimer: Litt gøy og litt kjedelig

Medforskerne spurte barna hva de husket fra da barnehagen startet igjen. Svarene fra de fleste informantene avspeiler at barna syntes det var fint å komme tilbake, men at nye regler og rutiner satte stengsler og var reduserende for deres handlingsrom. Samtidig viste barna liten eller ingen motstand mot det nye «regimet» de måtte innordne seg under:

«Jeg husker at det var litt gøy og litt kjedelig. Det var kjedelig at vi ikke kunne være på samme rom. Heldigvis er det litt større grupper nå.»

Barn fortalte om kohorter og stengsler som hindrer dem i å leke med venner og treffe småsøsken:

«Vi må ha kohorter. Det er bånd over hele barnehagen. Det er ikke noe fint. Jeg får ikke gå på andre siden. Jeg vil leke med Kari og Eva (lillesøster), men så sier de voksne nei. Vi må liksom være i en annen gruppe. Vi får bare lov til å være på den siden vi er på, og ikke den det er noen andre på.»

Kompleksiteten i situasjonen kommer tydelig fram i denne fortellingen som beskriver noen av alle de restriksjonene som barna må forholde seg til:

«Når vi begynte igjen, måtte jeg være sammen med Sara og Kari (ansatte) og noen ganger Astrid (vikar).»

«Ja, det var liksom annenhver dag hvor vi måtte gjøre noe annet. Vi var litt i barnehagen også måtte vi liksom være litt i skogen, men det synes jeg ikke var så veldig fint. Vi var på grillplassen og på fotballbanen og i lavvoen. Og så måtte mamma og pappa si fra til dere (ansatte) når vi kom og sånn og alle ble henta på likt! Og lekene våre var borte. Vi hadde ikke noe lego.»

Noen av walking-along-samtalene som medforskerne hadde med barna, ble gjennomført som «guidedede turer» der barna viste hvor de kunne være og hva de kunne gjøre i barnehagen. Disse rundturene viste med all mulig tydelighet alle de nye rutinerte handle- og tenkemåtene som barna må forholde seg til. Det som var ganske åpenbart, var at disse nye rutinene, reglene og restriksjonene hadde barna «fått under huden». Barna fortalte detaljert om hva som var akseptable handlemåter, hva som var nødvendige hygienerutiner, hva som var tilgjengelige steder og hvilke andre barn og voksne det var anledning å forholde seg til og leke med.

Barnas beskrivelser av innskjerpede rutiner for de ulike dagsmomenter og overgangssituasjonene, viser en litt annerledes barnehage enn den «normale», slik glimt fra denne rundturen fra videoen fra en guidet tur synliggjør:

Barnet løper inn porten og rundt bygningen til det kommer fram til sin kohorts inngangsdør. Barnet viser og forteller at innenfor døra er der bare lov å være i en del av garderoben. Den andre halvparten er stengt av med fysiske sperrer,

i form av benker. Barnet viser at våte klær skal henges i et tørkeskap, og siden de er så mye ute, er det montert opp flere tørkeskap, slik at ikke klærne blandes for mye. Hun forteller hvilke skap som tilhører de ulike barna. Barnet viser medforskeren hvor de kan kle av seg, hvor de vasker hender og hvor de kan spise.

Særlig i startfasen var det strenge regimer:

«Vi kan ikke være sammen med de små. Det er en litt annerledes barnehage.»

De var også klar over at de ansatte hadde ekstra-oppgaver av smittevernhensyn:

«Dere måtte vaske lekene. Også pakka dere sekkene våre, og kokken var ikke her!»

Vaske her og vaske der ...

Håndvaskrutiner og strenge smitteverntiltak var tydelige i alle barnehagene, og ifølge barnas beskrivelser, var håndhygiene svært viktig. På den ene videoen fikk vi se hvordan barn og medforsker praktiserte håndvask når de kom utenfra og inn. De sang et vers av en vaske-hender-sang som handlet om hvor grundig vaskeprosessen måtte være. Barnet fortalte at hygiene var ekstra viktig på kjøkkenet og at alle barna hadde sine egne stoler med navn på, slik at ikke store og små barn skulle ha samme stol:

«Nå i korona må vi ha navn på stolene, sånn at vi ikke kan dele.»

Hun fortalte at det nå var blitt lov med smøremat i barnehagen igjen, men også da måtte de tenke over hygienen:

«Tidligere smurte de voksne. Nå har vi begynt å smøre sjøl. Det må vi jo hjemme. Jeg prøver ... Men man kan ikke ta kniven eller fingrene i munnen, da kan man få basillusker.»

Hun fortalte også at det ikke er lov til å dele mat, fordi en ikke vet hvem som er smittet. Og det er ikke lov med «ha-med-dag» i barnehagene, så ingen kan ha med leker hjemmefra lenger:

«For noen har tatt på dem, og så har de kanskje vært smitta.»

Det var med andre ord mye å tenke på og passe seg for i barnehagen. Å passe på alle disse hverdagslige detaljene syntes å være nærmest automatisert, og reglene og forordningene beskrives på detaljnivå med liten grad av problematisering. Barna synes med andre ord å forvalte en ny forståelse som handler om nødvendigheten av en gjensidig beskyttelse mot en felles «koronafiende».

Savn og selvbeherskelse

En av de største forandringene for barna er at de ikke i samme grad som før kan medvirke i forhold til valg av venner, lekekamerater eller kan bestemme selv hvor i barnehagen de vil være. Dette var et savn hos flere, slik denne informanten fortalte:

«Jeg savner Martine. Hun er på den andre avdelingen. Før kunne jeg leke med dem der, men ikke nå. For nå er det korona.»

Å ikke kunne besøke søsken i andre kohorter var også vanskelig:

«Jo, at liksom, alle var sammen og vi kunne leke sammen. Jeg kunne leke hvor jeg ville, og jeg var hos Eva. Eller på den andre avdelingen. Og så hadde vi fellessamling før. Det savner jeg!»

Barna var svært opptatte av restriksjoner i forhold til valg av venner. Men selv om de formidler savn og begrenset tilgjengelighet, virker det ikke som om så mange av dem uttrykker sterke protester mot nye regler. Fortellingene deres er deskriptive og de forankrer dem i logiske forklaringer om smittevern og nødvendige forordninger. Ei jente sa det slik:

«Her er det de små som kan leke. Jeg kunne leke der før korona begynte. Nå kan man ikke velge. Vi kan bare leke med våre leker. Vi har de gule lekene. De store og de små barna kan ikke leke sammen.»

Hun fortalte videre at hun savner å leke i sandkassa, men hun får lov til å sitte på kanten.

En av medforskerne spurte ei jente helt eksplisitt om hun følte at hun kunne leke med hvem hun vil i barnehagen. Svarer var klart, entydig og kom raskt, uten betenkings-tid: «Neil»

Følgende dialog mellom medforsker og barn tydeliggjør hvordan restriksjonene får innflytelse på barnas livsutfoldelse:

- Medforsker:* Hva er det ikke vi kan gjøre?
Barn: Vi kan ikke gå på den andre avdelingen som vi gjorde før. Før pleide vi å gå dit når vi ville. Noen pleide å sitte på deres bord og noen ble igjen.
Medforsker: Savner du det?
Barn: Ja. Nå har vi ikke vært sammen med dem på lenge. Vi kan ikke... Vi kan ikke...
Medforsker: Hva gjør vi ute da?
Barn: Noen er på baksida og noen på framsida. Det er trist. Nå kan vi ikke være her på denne plassen. Bare når det ikke er korona. Her er det satt opp et gjerde.

Barnet fortalte videre at det også var restriksjoner ved henting og bringing, og understreket at man ikke måtte stoppe og leke med noen når de passerte barn på den andre avdelingen på veg inn eller ut av barnehagen, fordi det ikke var lov å komme nær hverandre.

Barna synes å ha en slags forsonet forståelse for at dette er nødvendige tiltak, selv om det går ut over deres definisjons- og påvirkningsmuligheter i eget hverdagsliv. Selvdisciplinering og innordning syntes være en viktig side ved barnas fortellinger.

Jeg savner tomatsuppe

Vi var også interesserte i hva barna syntes om matservering i barnehagen og flere av medforskerne var innom dette temaet i samtalene med barna. Som bakteppe for å analysere denne delen av materialet, vet vi at det er ulik praksis i barnas barnehager. Noen spiser fortsatt frokost ute og er på tur flere dager i uken. Det innebærer matpakke til alle måltider. Andre barnehager har etter hvert åpnet for å spise inne, men har fortsatt matpakke til alle måltider, mens andre har en kjøkkenhjelp som lager mat, også varme måltider, som før koronaen.

En av informantene i barnehagen hvor det fortsatt er matpakke til alle måltider, ytret at han savnet maten og litt større variasjon i tilbudet.

- Medforsker:* Husker du hva vi spiste før koronaen?
Barn: Før hadde vi tomatsuppe og frukt i skål. Det kan vi ikke nå.
Medforsker: Savner du barnehagemat?
Barn: Tomatsuppe. Nå er det er matbokser. Før hadde vi mat som dere laget .... Makrell og rundstykker og suppe og vaffel. Jeg savner vaffel.
Medforsker: Hva er det du savner mest?
Barn: Å leke med vennene mine.

Denne samtalesekvensen viser altså at barn savner både rutiner og relasjoner, selv om de tilsynelatende har akseptert situasjonen, slik den er.

Nå er det gjerder overalt

Både i de stasjonære samtaler og i «walking-along»-samtalene var det mange barn som fortalte om oppdelinger av uteområdet og om både fysiske stengsler og symbolske grenser som ikke kunne passeres eller overskrides:

«Det er rart å ikke kunne være på samme sted som de andre.»

Mange av barnehagene tilbringer fortsatt mye tid ute og spiser også ute; enten på benker, i lavvoer eller i provisoriske telt hvis det er altfor dårlig vær. I foreldre- og pedagog-intervjuene har det vært en del fokus på at det kan bli krevende å være så mye ute når det blir kaldt og vinter. En av barneinformantene fortalte at det var ganske fint å være ute på sommeren når det var godvær:

«Vi kunne bare være på denne siden, og bare der. Det syns jeg var litt kjedelig og - eller vent ... Det var gøy, men mye kjedelig. Men vi hadde vannkrig og Siri helte vann over hele meg. Du også!»

Hun mente imidlertid at det var mer begrenset hvor mye de kunne gjøre ute nå:

«Nå kan vi bare ha sykler der. Jeg syns det var mer hyggelig på sommeren.»

Fortellingene fra barna handler primært om hvor de *ikke* kan være. De har stort fokus på restriksjonene og de begrensinger de gir i hverdagen:

«Vi skulle ha vært med den andre gruppa. Men det kan vi ikke. Vi får ikke være ingen steder. Vi kan være på denne siden og sykkelsiden. Men bare på våre dager. Og vi får ikke være der inne hos de andre. Før – da korona ikke var her, kunne vi besøke alle. Men det kan vi ikke nå på grunn av korona. Og nå er det gjerder over alt.»

Annerledes høytider og markeringer

Barnehageliv handler om hverdager, men også om markeringer av symboldager, fester og sammenkomster. Også disse seremonielle feiringene og høytidsmarkørene, er annerledes under korona. Et barn fortalte om en 17. mai-feiring av beskjedent format og med restriksjoner og mindre stas og festivitas:

«17. mai!!! Vi måtte alle være ute. Men vi var ikke så mange. Vi var bare noen som feira 17. mai. Mamma og pappa var ikke der. Og så kom de med is til oss! Men vi fikk ikke kake.»

Informanten fortalte videre at de marsjerte rundt på lekeplassen:

«Der er vi ti barn. Truls var jo ikke i samme kohort som meg. Vi vinka til hverandre noen ganger. Men jeg var sammen med han til slutt da. For jeg bytta kohort. Og nå får vi leke sammen igjen.»

Også kunstutstillinger måtte avvikles ute og uten publikum og uten besøk av foreldrene fordi det ville være for farlig å invitere dem:

«Og vi måtte ha det ute. Da kan vi faktisk ikke være sammen med hverandre og man kan liksom ikke puste på hverandre. På grunn av korooona. Så mamma og pappa får ikke lov til å være inne her sammen med andre mammaer og pappaer! De får ikke komme inn alle på en gang for da kan det liksom blåse og ... Poff, så kan det sprengre!!!»

Slik det framkom i denne samtalen er det altså en klar konsekvens av korona at barnehagen som møteplass og fellesskapsarena mellom barn og foreldre og andre familier er skadelidende. Og dersom det skjer, kan konsekvensene være dramatiske.

9.1.4 Oppsummering

Det må bemerkes at de som er representert i dette utvalget er invitert inn av våre medforskere, og kan tenkes å være barn som er villige til – og også har forutsetninger for – å formidle sine erfaringer verbalt. Noen av barna formidlet også erfaringer gjennom å ta med medforskerne på rundtur i barnehagen, hvor de viste fram nye rutiner i barnehagen gjennom å gå, løpe, peke og visualisere hvordan ute- og innemiljøet har blitt i koronatid.

Siden barnas perspektiver er fra et begrenset utvalg, kan vi ikke si at bidragene nødvendigvis er bred eller «flerstemmig» fremstilling av barns erfaringer i korona-barnehagen eller representerer barns opplevelser i vid forstand (jf. Mazzei & Jackson, 2009). Barn som på grunn av alder, funksjonsnivå eller av andre grunner, uttrykker seg på andre måter enn gjennom verbalspråk, er ikke representert i dette materialet (jf. Komulainen, 2007). Det er en svakhet i materialet.

At både barn og medforskere har «inside»-kunnskap om hverdagslivet på barnas avdelinger, kan ha påvirket resultatene. Begge parter har mange like erfaringer i forhold til tematikk og problematikk og har kjennskap til barnehagens praksis, rutiner og relasjoner. Det medførte at medforskerne til en viss grad stilte spørsmål som de egentlig visste svaret på. Når for eksempel medforskere stilte spørsmål om hvor barna hadde lov å være, hvor de vasket hender osv., stilte de seg bevisst i en «ignorant» posisjon (Toy-Cronin, 2018). Det kan muligens ha blitt opplevd som rart av barna. Men samtidig var medforskerne tydelige på at dette materialet skulle sendes til forskere i Oslo, og vi fikk inntrykk av at barna tok oppgaven med å formidle fra sitt ståsted, alvorlig.

At medforskerne kjente både konteksten og barna, kan også ha medført at barna kjente seg trygge og dermed åpnet opp for å fortelle om sine erfaringer.

9.2 De yngste barnas erfaringer og opplevelser

De yngste barnehagebarna, barn under tre år, kunne ikke på grunn av sin alder og relativt begrensede verbale språk, delta i barnesamtaler. For at også deres opplevelser skulle bli synliggjort og inkludert i materialet, valgte vi å be

barnehagelærerne skrive et notat der de formidlet sine inntrykk av småbarnas opplevelser og erfaringer. Til sammen seks barnehagelærere har skrevet om hvordan de gjennom sine «blikk» fortolker de yngste barnas opplevelser.

I barnehagelærernes notater er det tre temaer som er gjennomgående. Det første handler om relasjoner til ansatte og til andre barn. Det andre dreier seg om akseptering av restriksjonene som følge av smitteverntiltak, mens det tredje temaet kan relateres til tilvenningsproblematikk.

Barn mellom ett og tre år, er i en utviklingsfase der de, med utgangspunkt i trygge rammer, aktivt søker ut for å utforske og utvide sine erfaringer med, og forståelse for, sine nære omgivelser. Under forholdene som preger barnehagens hverdagsliv under koronapandemien, synes barns handlingsrom for utforsking å være begrenset både sosialt og fysisk. Det kommer frem i alle de tre temaene som er sentrale i barnehagelærernes fortolkninger.

9.2.1 Samspill mellom barn og ansatte: Trygt og sårbart

Innenfor småbarnspedagogikken regnes samspill, trygghet og tilknytning som noe av det aller viktigste for de yngste barnehagebarna. Ved gjenåpning var småbarna inndelt i grupper som besto av tre eller fire barn. I de fleste barnehagene var det mindre samarbeid mellom kohortene rett etter gjenåpningen av barnehagene selv om noen fra starten av, eller ganske snart, opprettet samarbeidende kohorter. I notatene kom det frem at barna så ut til å trives godt i sine små kohorter; også de barna som var i kohorter som samarbeidet tett. Som vi var inne på i kapitlet om barnehagelærernes erfaringer og opplevelser, var de fleste barna plassert i grupper med ansatte de kjente fra før, og den ansatte hadde hovedansvaret for barna i sin gruppe, både i lek og i rutinesituasjoner. De ansatte var stort sett sammen med sine barn hele dagen. Barnas hverdager var derfor preget av høyere grad av stabilitet og forutsigbarhet sammenlignet med tidligere. Under normale forhold, før pandemien, gikk de ansatte vakter og måtte innimellom forlate barna på grunn av møter, kjøkken-tjeneste, pauser eller fordi andre avdelinger trengte hjelp. Den nye stabiliteten så ut til å bidra til nære relasjoner mellom de ansatte og det enkelte barnet som barna så ut til å trives med. Noen av barnehagelærerne fremhevet at harmoni preget gruppene.

Det kan tenkes at den kontinuerlige tilstedeværelsen, kunne bidra til at de ansatte ble slitne. Imidlertid understreker barnehagelærerne at fordi småbarna sover, får de noen pustepauser i løpet av dagen.

Imidlertid klarte ikke alltid barnehagene å fordele barna slik at alle fikk være sammen med en ansatt som de kjente og som de var trygge på. I disse gruppene gikk det en til to uker før barna fremsto som trygge. I noen av barnehagene har de positive erfaringene fra den første tiden, medført at barnehagene har valgt å fortsette med at ansatte har ansvaret for sin lille gruppe barn selv om hele avdelingen nå er en kohort.

Noen av barnehagelærerne påpekte at de små gruppene, så ut til medføre at noen av barna ble veldig knyttet til «sine» ansatte og kanskje engstelige for andre ansatte. Derfor kunne barna vise tegn til vantrivsel når deres faste voksne ikke var til stede eller når det er vikarer på avdelingen. Det er også mulig at den gode nærheten som det ser ut til at både barn og ansatte har opplevd, har medført at de ansatte i liten grad har støttet «deres» barn i deres utvidelse av sitt sosiale miljø til å inkludere flere

voksne, og at de ansatte selv ikke har arbeidet for å utvikle nære relasjoner til alle barna i gruppen. Dette kan sees som en individualisering av relasjoner mellom ansatte og barn, og kan medføre begrensinger i barnas sosiale handlingsrom. Det kan stilles spørsmål om det sees som en motsetning mellom trygge relasjoner til en ansatt og å utvikle nære relasjoner til andre ansatte.

9.2.2 Utover kohorten

Vennskap og felles interesser lå til grunn for inndelingen i kohorter. Ut fra vurderinger av vennsksapsrelasjoner, hendte det at barn som egentlig skulle vært på kohorter med eldre barn, fikk være i småbarnskohorter. Dette var særlig viktig ettersom barna ikke fritt kunne krysse grensene mellom ulike kohorter, noe som var en mulighet før pandemien. Barna så ut til å trives i sine grupper og det medførte at leken og samspeillet mellom barna fungerte godt. I en av barnehagene erfarte barnehagelærerne at på grunn av de store forskjellene i ettåringers og toåringers interesser og behov for utfoldelse, fungerte det bedre med separate kohorter for ett- og toåringers, enn å ha dem blandet.

Imidlertid så det ut til at småbarna, selv om de hadde jevnaldrende lekekamerater i sine kohorter, også oppsøkte andre barn utenom egne kohorter. Flere av barna hadde eldre søsken som de gjerne oppsøkte på utelekeplassen, selv om kohort-områdene var adskilt med gjerder. Søsken kunne klemme hverandre over gjerdene, men småbarna ville også gjerne klemme barn som ikke var søsken. I disse situasjonene satte de ansatte begrensninger for barnas sosiale handlingsrom. Det medførte at barna kunne bli lei seg og forvirret.

9.2.3 Uforståelige restriksjoner

Smitteverntiltakene innebærer mange restriksjoner for barna. De eldste barna kan til en viss grad forstå hvorfor man ikke kan gjøre som man har gjort tidligere, men dette er vanskeligere for barn under tre år å forstå.

Restriksjonene så ikke alltid ut til å gi mening for barna. Selv om barnas prosjekt er å utvide og utforske sin verden, måtte de ansatte begrense og sette restriksjoner for barnas fysiske og sosiale handlingsrom. Barnehagene har begrenset barnas fysiske handlingsrom gjennom at barna, ofte i form av fysiske stengsler som gjerder og lukkede dører, hindres i å bevege seg inn på andre kohorters områder. I noen av barnehagene beveget barna seg inn på territorier som «tilhørte» andre kohorter og måtte hentes tilbake. Barnehagelærerne skriver ikke noe om dette, men det er rimelig å tenke seg at de har problemer med å forklare en toåring at han kan bli syk fordi han klemmer andre barn (som er helt friske), eller fordi hun leker med leker som andre kohorter har brukt. Noen av småbarna hadde også venner i andre kohorter, og kunne nok ikke forstå hvorfor de ikke kunne være sammen med dem.

Utforskertrangen og behov for kroppslig bevegelse, medførte at begrensede områder med begrensede muligheter for aktivitet, særlig utendørs, opplevdes frustrerende for småbarna. Barna kjedet seg på utelekeplassen. Noen av småbarnskorhortene dro derfor på tur, gjerne flere dager i uka, og var ute hele dagen. Dette så barna ut til å sette pris på. Imidlertid når vinteren for alvor setter inn, mener barnehagelærerne at det kan bli problematisk å tilbringe så mye tid ute.

9.2.4 Tilvenning – ikke vant til å være med andre

For små barn anbefales ofte en gradvis tilvenning når barna begynner i barnehage og skal bevege seg fra det kjente til det ukjente. Når barna startet i barnehagene etter nedstengningen, var det noen barn som trengte en ny tilvenningsperiode.

Noen barnehagelærere påpekte at nærheten mellom ansatte og småbarna i kohortene har vært svært positiv også i tilvenningsperioden til barna som startet i barnehagene i høst. Likevel har de opplevd tilvenningen for nye barn som særlig utfordrende. Det var utfordrende å ha foreldre til stede og opprettholde god nok avstand. Barna på sin side, både de barna som gikk i barnehagene fra før, og de nye barna, kunne oppsøke andre barns foreldre for kos og for å sitte på et fang. Personalet som har ansvar for smittevern, opplevde dette som utfordrende.

I tillegg opplevde barnehagelærerne at de barna som startet i barnehagene i høst, trengte lengre tid før de var trygge i barnehagene. Det kan ha sammenheng med at barna i liten grad i det halvåret som hadde gått siden nedstengningen av samfunnet 12. mars, har hatt lite kontakt med andre utenom sine nærmeste; både barn og voksne. Mange familier har hatt mindre sosial kontakt med egen familie som besteforeldre, og med venner. Barna har kanskje også i mindre grad enn det som har vært vanlig, vært i kontakt med andre barn. Det kan bety at de i halvparten av livet sitt, hovedsakelig har vært sammen med sine foreldre. Å begynne i barnehage kan derfor ha representert en større overgang for årets ettåringer enn for ettåringer fra tidligere årskull. I tillegg fikk ikke nye barn anledning til å komme på besøk i barnehagene før tilvenning. Dette er en ordning som før pandemien ble praktisert i mange barnehager for at barna skulle ha mer tid til å bli kjent.

10 Drøfting av kvalitativt materiale

10.1 Samfunnsinstitusjon og pedagogisk arena - også i krisetid

Barnehagens rolle som samfunnsinstitusjon og pedagogisk arena er tydeliggjort i koronaperioden noe som kommer fram i vårt materiale. Barnehagen har fått, og tatt, ansvar for at viktige samfunnsoppgaver kan gjennomføres i krisetid. Da barnehagen stengte ned 12. mars, ble situasjonen svært vanskelig for mange barn og deres familier. Foreldre måtte sjonglere mellom ivaretagelse av barn og egen arbeidssituasjon. Dette medførte en vanskelig hverdagslogistikk for mange småbarnsfamilier, og for noen var situasjonen spesielt problematisk, fordi foreldre ble permitterte eller fikk problemer med å gjennomføre jobben på måter som var forventet av arbeidsgivere. Vårt materiale viste at mens noen av barna og foreldrene opplevde et pusterom fra det daglige puslespillet i nedstengningsperioden, hadde mange familier stressende hverdager som influerte på barnas hverdagsliv i stor grad. Sårbare barn fikk fortsatt være i barnehagen sammen med barn av foreldre med viktige samfunnsfunksjoner. Barnehagen som omsorgsarena har blitt tydeliggjort. Det har imidlertid, som materialet viser, vært uklart hva som faktisk er å anse som samfunnskritisk arbeid, og det har til dels vært tøffe forhandlinger mellom noen familier og barnehagesektoren om hvorvidt barna kunne få plass i nedstengningsperioden.

Da barnehagene åpnet igjen rundt 20. april, ble situasjonen gradvis bedre for de fleste familiene i vårt materiale. Barna kunne igjen komme tilbake, i starten med noe redusert åpningstid, men det var en stor lettelse både for barn og foreldre at barna igjen ble ivaretatt utenfor hjemmet. Samtidig er det et viktig poeng at barnehagene ikke bare er et oppbevaringssted for barn mens foreldrene er på jobb. De er et pedagogisk tilbud som har sine lovpålagte forpliktelser gjennom Lov om barnehager (Kunnskapsdepartementet, 2006) og gjennom forskriften Rammepplan for barnehagen (Utdanningsdirektoratet, 2017).

Koronaepidemien har vist hvordan barns liv i barnehager blir påvirket både av faktorer på makronivå og av det som utspilles i hverdagslivet på mikronivå (jf. Bae, 2018). Barnehagers pedagogikk er basert på visse strukturelle forhold som fysisk miljø; bygninger, utelekeplass, materiell, og organisering av grupper, og på mer prosessuelle aspekter som relasjoner, innhold og barnas konkrete aktiviteter. Barnehagene har under pandemien operert under svært krevende strukturelle betingelser, definert av den ytre smittesituasjonen, og av de til enhver tid gjeldende forskrifter og veiledere (Folkehelseinstituttet & Utdanningsdirektoratet, 2020a, 2020b, 2020c, 2020d). Det har vært utfordrende for sektoren å gjennomføre drift under disse forholdene. Det har krevd stor innsats og det har vært vanskelig for barnehagene å oppfylle de lov- og forskriftsmessige forpliktelsene barnehagene har operert under. Det kommer tydelig fram i vårt materiale at tiltak for å sikre beskyttelse mot smitte har krevd mye planlegging og organisering, og har vært vanskelig å overholde. I denne situasjonen ser det ut til at smittevern har tatt mye av oppmerksomheten. Mye av tiden i barnehagene har dermed gått med til å strukturere hverdagslivet slik at samfunnsfunksjoner opprettholdes samtidig som barna, barnas familier, og samfunnet for øvrig ikke utsettes for fare.

Selv om det alltid vil være sammenhenger mellom barnehagers strukturelle og prosessuelle forhold, er det åpenbart at strukturene og logistikken i sterkere grad enn før pandemien, har vært foreskrivende for prosessuelle aspekter i barnehagers hverdagsliv. Likevel framkommer det i vårt materiale at barnehageansatte har gjort en innsats for å opprettholde pedagogiske aspekter ved barnehagene. Planer og innhold har måtte tilpasses rammene.

Sosial tilhørighet, deltakelse i og ansvar for å utvikle barnehagen som felleskapsarena, er viktig både for barn og foreldre. Barnehagen er et sted for tilhørighet og hvor markering av fellesskap og kollektiv identitet («vår barnehage»), kan dannes. Barnehagens rolle som en viktig møteplass i lokalmiljøer og byområder har også blitt synliggjort. Eller snarere, *savnet* av en møteplass, har blitt understreket i vårt materiale. Ikke minst er barnehagen en møteplass for familier som er innflyttere eller ikke har lokalt nettverk. Dette er en tankevekkende påminning om hvordan barnehagen kan fungere som *bro mellom privat og offentlig arena*. Foreldre og barn har uttrykt at de har savnet å møte andre familier og andre barn. Den daglige praten med personalet og andre foreldre har ikke kunnet gjennomføres etter gjenåpningen fordi levering og henting har vært nødt til å foregå effektivt og med smittvernsrestriksjoner. I koronaperioden har det ikke vært mulig å arrangere samlinger som høytidsmarkeringer, feiringer, utstillinger osv. Dermed har barnehagens utvidede rolle som arena for sosial og kulturell forankring, vært svekket under pandemien.

10.2 Barns muligheter for tilhørighet og livskvalitet i koronabarnehagen

Barnehagen skal være et sted hvor alle barn skal kunne erfare trivsel, glede, mening og livskvalitet. Koronabarnehagen har vært, og er, en annerledes barnehage. I hvilken grad den aktuelle situasjonen kan sies å ha redusert barnas muligheter for å erfare livskvalitet, vet vi ikke. Livskvalitet i barnehagen assosieres gjerne med muligheter for medvirkning og å kunne foreta egne valg. Dette berører tilgang til steder å være og mulighet for å holde på med meningsfulle virksomheter, ha samvær med mennesker en selv har valgt, samt at en opplever at en blir sett, forstått og bekreftet som et betydningsfullt individ (jf. Allardt, 1989; Dahle et al., 2016). Ikke minst handler det om å ha handlingsrom og innflytelse på egen hverdag.

Med tanke på at vi, i vårt materiale, ser et temmelig entydig og samstemt budskap om at nye rutiner, regler og restriksjoner i stor grad legger premissene for barnehagedagen, er det grunn til å spørre om barnehagen er et «bra sted å være» («proper place») i koronatid (Kjørholt, 2012). Materialet viste i liten grad at barna direkte mistrives, selv om mange av barna uttrykte at de savnet venner og bevegelsesfrihet.

Naturlige fellesskap ble brutt når barna måtte deles inn i kohorter. Selv om leke- og vennsksapsrelasjoner og tilknytning til ansatte syntes veie tungt når kohortene ble etablert, var det i liten grad barna selv som valgte gruppetilhørighet. Barnas posisjon som premissleverandører i barnehagen, ble med andre ord, til en viss grad satt til side, av smittevern hensyn. Å ikke kunne velge venner eller steder å være innenfor barnehagens område, er på mange måter et markant inngrep i barns rett til medvirkning og kan tenkes å få konsekvenser for deres sosiale erfaringer og vennsksapsrelasjoner også på sikt. Restriksjoner kan potensielt frata barna viktige

erfaringer i forhold til «levd demokrati» (jf. Lister, 2008) fordi barna gis færre muligheter for å erfare demokratiske grunnprinsipper; som å si sin mening, bli lyttet til, ha innflytelse, med andre ord få reelle forhandlingsmuligheter. Dette står i kontrast til viktige prinsipper i Rammeplan for barnehagen som stadfester barns rett til demokratisk deltakelse (Utdanningsdirektoratet, 2017).

Men som Jans (2004) presiserer, handler demokrati og medborgerskap både om rettigheter og om ansvar. Koronasituasjonen fordrer at individuelle rettigheter relatert til medvirkning og innflytelse, også balanseres opp mot *andre* viktige prinsipper for medborgerskap; nemlig prinsippet om *ansvar for andre* og forpliktelse til å bidra til fellesskapet. Demokrati handler dermed også om å være ansvarlig overfor andres ve og vel, noe som i visse situasjoner fordrer at en setter egne ønsker og behov til side (jf. Such & Walker, 2004). Koronasituasjonen i barnehagen har tydeliggjort denne kompleksiteten og en etiske fordring om gjensidig forpliktelse som viktig kompass i hverdagen. I lys av Barnekonvensjonen (Forente nasjoner, 1989) kan en si at prinsippet om beskyttelse (protection), *både for seg selv og andre*, midlertidig utfordrer, og dels overskrider, prinsippet om deltakelse/medvirkning (participation), og at en i denne sammenhengen kan si at «barnets beste» (artikkel 3), også er «fellesskapets beste».

Vilje til, og nødvendigheten av, individuell tilpassing til kollektive bestemmelser synes med andre ord være et sentralt grunntema i barnehagehverdagen. Det er tydelig at også barna synes å ha akseptert visse begrensninger i hverdagen, fordi det nå primært er viktig med en gjensidig beskyttelse mot farlig sykdom. Barna syns være innforstått med at egne individuelle ønsker om og rett til selvbestemmelse akkurat i denne situasjonen må reduseres, for en periode. Noen er opptatt av at dette «går over». Det synes å være en samstemthet om at på grunn av alvoret i situasjonen må «alle» godta begrensninger av eget handlingsrom. Situasjonen fordrer selvdisiplinering, lydighet og sivilisering hvor evne og vilje til å forholde seg til regler og innordne seg disse uten for stor grad av motstand, er sentral (Gilliam & Gulløv, 2012; Kjørholt & Winger, 2013; Koch, 2012). Barnas fortellinger om den nye «barnehagekoden» og nye handlingsregimer er dermed et uttrykk for at «sånn må det være, slik at ingen blir syke». At det er så lite motstand mot forventninger til og krav om innordning, kan kanskje tilskrives at signalene om at dette er viktig, kommer massivt og «alle steder» fra. Når samme budskap formidles til barna fra deres «signifikante andre» (foreldre og barnehageansatte), og det også avspeiles som uttrykk for en «generalisert forståelse» i tida (slik er det nå), blir det et budskap som alle forventes å internalisere og ta hensyn til (jf. Berger & Luckmann, 2000). At korona er et virus som må tas på alvor, og som vi alle må forholde oss kollektivt ansvarlige i forhold til, blir til en «sannhetsfortelling». Denne fortellingen gjenspeiles hos alle våre informantgrupper, og framstår også som relevant for barn.

Om dette er problematisk, kan selvsagt diskuteres. Det er en utfordring å balansere mellom å forvalte barns rett til medvirkning og opprettholde nødvendige restriksjoner. For barn som ikke kan forventes å se kompleksiteten i situasjonen, synes det viktig at de gis rom for både å stille spørsmål ved restriksjoner og regler, og også gis anledning til å gi uttrykk for motstand, savn og frustrasjon.

Med utgangspunkt i barnekonvensjonen (Forente nasjoner, 1989), er det viktig at «barns beste» (jf. artikkel 3) fortsatt er et sentralt prinsipp. Det fordrer at barn erfarer at de også i krevende situasjoner, blir lyttet til, gis stemme inn i viktige valg i hverdagen innenfor de rammene som pandemien tillater. Det fordrer videre et

personale som viser respekt for barn og tar ansvar for at barns livskvalitet skal opprettholdes, tross vanskelige vilkår. Barn trenger å møte voksne som har tid og tilstedeværelse nok, til å forholde seg ansvarlig til deres synspunkter (jf. artikkel 12), gi dem aldersrelevant informasjon (artikkel 13), veiledning og støtte (jf. artikkel 5) og sørger for at de er trygge (artikkel 19). Alle disse hensynene må balanseres mot hverandre (jf. Lundy, 2007). Situasjonen er kompleks, og barns rett til livskvalitet må ikke nedprioriteres, selv om også barna deltar i et felles «prosjekt» mot korona. Situasjonen har store omkostninger for barna. De betaler en høy pris, situasjonen fordrer at feltet kontinuerlig reflekterer over om den er *for høy*.

10.3 Barnehagelæreres profesjonsutøvelse i en institusjonell unntakstilstand

Nedstengningene av barnehagene i mars 2020, viste betydningen barnehager har i det norske samfunnet. Når barnehagene ikke lenger kan ta imot barn i barnehagealderen, får det konsekvenser både på makro- og mikronivå. På den måten kan barnehagene sees som et av navene i et komplekst samfunnsmaskineri. Stengte barnehager rammer arbeidslivet noe som både får samfunnsøkonomiske konsekvenser og konsekvenser for familiers levkår. Når familiene levkår rammes, handler det ikke kun om økonomi, men også tilfredshet og livskvalitet. Foreldrene opplevde under pandemien at barna har et eget liv i barnehager som de savnet under nedstengningen. Under koronapandemien har det blitt vist til hvor viktig barnehagene er, spesielt for sårbare barn. Vår undersøkelse tyder på at også for «vanlige» barn, er barnehagene viktig. Kanskje særlig fordi familiers vanlige sosiale nettverk er sterkt redusert og mange aktivitetstilbud som svømmehaller osv., periodevis har vært stengt, samtidig som en allmenn bekymring knyttet til pandemien i befolkningen, har gitt barnefamilier færre muligheter til aktiviteter utenfor hjemmet. Flere av foreldrene uttrykte at både de og barna savnet nær familie og muligheter til fritidsaktiviteter.

Derfor er det bekymringsfullt, som våre data viser; at barnehagelærerne er slitne. I likhet med resten av befolkningen, har de vært med på dugnaden for å bremse økende utbrudd av pandemien. De har over lang tid lagt ned mye ekstra arbeid for å holde barnehagene åpne under forhold som skal bidra til å unngå økt smittespredning. De har som Pramling Samuelsson, Wagner og Eriksen Ødegaard (2020) oppsummerer i en undersøkelse i barnehager i Norge, Sverige og USA, vist høy grad av dedikasjon og profesjonalitet i møtet med de merbelastningene pandemien representerer. Pramling og medarbeidere (2020) påpeker at det viser barnehagelæreres kapasitet til å ta de utfordringene som måtte komme.

Til tross for vilje, og ikke minst evne, til å omstille seg til en ny og hittil ukjent sykdomsfare, kan det stilles spørsmål ved om belastningsgrensen snart er overskredet. Pramling Samuelsson og medarbeideres artikkel er publisert våren 2020. Situasjonen var da en annen. Materialet var samlet inn på våren da det i alle fall i store deler av landet, var gode forhold for uteliv. I tillegg var kohortene små og åpningstidene reduserte i denne perioden. Både i Pramling Samuelsson og medarbeideres utvalg og i vårt utvalg, opplevde barnehagelærerne dette i all hovedsak som en god periode.

Belastningene som barnelærere utsettes for, kan være økende av flere grunner. For det første må tidsfaktoren tas i betraktning. Det vi skrivende øyeblikk står overfor, er barnehagelærere som har vært under hardt arbeids- og forventningspress i åtte måneder. Nettopp derfor kan det være tegn i vårt materiale til oppgitthet og resignasjon. I løpet av høsten har det kommet signaler som indikerer at det kan være fare for at barnehagene må stenge fordi belastningene på personalet er store (NRK, 2020a, 2020b). Med den betydningen barnehagene har er det en alvorlig trussel mot å komme gjennom pandemien, uten for store omkostninger. I det følgende skal vi drøfte noen faresignaler.

Sykefraværet er økende: I media (NRK, 2020a, 2020b) kommer det frem at sykefravær og mangel på vikarer, gjør at barnehageansatte sliter. Dette er i overensstemmelse med det barnehagelærerne i vårt utvalg forteller. NRK rapporterer at det er fare for at barnehager derfor må stenge. Årsakene til høyt sykefravær kan både være at terskelen for at ansatte holder seg hjemme ved sykdomssymptomer er, og skal være, lav. Høyt fravær genererer sannsynligvis mer fravær fordi det medfører ekstra belastninger på de andre ansatte særlig fordi det er mangel på vikarer. Barnehagene må derfor gå med for lav bemanning. Belastningene blir ikke mindre av at både arbeid på kjøkken, vasking og organisering tar mye mer tid enn i en normal situasjon. Utdanningsforbundet (NRK, 2020a, 2020b) understreker at situasjonen er den samme over hele landet, og etterlyser strakstiltak blant annet reduserte åpningstider og flere tilsatte. Dette er i overensstemmelse med noe av det våre informanter gir uttrykk for at kan bidra til å lette situasjonen. Noen av barnehagelærerne påpeker at de også trenger ekstra ressurser til kjøkken- og vasketjenester.

Raske løsninger påkrevd: I motsetning til norske barnehagelærere i Pramling Samuelsson og medarbeideres (2020) undersøkelse, opplevde ikke barnehagelærerne i vårt utvalg at de var godt forberedt på gjenåpningen av barnehagene. I stedet uttrykte de at det var mye usikkerhet rundt åpningen og at de hadde kort tid til å gjøre alle forberedelsene samtidig som barnehagene deres fungerte som beredskapsbarnehager. Usikkerheten kan dels komme av uklarheter i hva som var kravene til et godt smittevern, og dels være en følge av at barnehager er ulike både når det gjelder personalsammenetting, barnegruppenes sammensetting og størrelse, lokalisering, størrelse og arkitektonisk utforming. Disse forskjellene medfører at smittevernet må tilpasses de faktiske forholdene. Det krever at barnehagelærerne må utvise et faglig skjønn. Imidlertid kan handlingstvungen som smittefaren innebærer, medføre dilemmaer så vel som konflikter i forhold til barnehagelærernes skjønnsmessige vurderinger (jf. Børhaug et al., 2018). Det kan bety at barnehagelærerne opplever et krysspress som ikke gjør det enklere å ta avgjørelser for hvordan skape så gode barnehagehverdager som mulig i en koronakontekst hvor valgene noen ganger kan fremstå som valget mellom pest og kolera.

Romforhold: Dilemmaer omkring valg mellom å følge smittvernsanbefalinger og regler, aktualiseres nå i vinterhalvåret. Barnehager er ulike, og det er et tankekors at flere av barnehagene i vår undersøkelse, ikke har en arkitektonisk utforming med tilstrekkelig areal til at alle barna, under nåværende forhold, kan være inne samtidig. Selv om mange av barnehagelærerne uttrykte at mye uteliv, også på begrenset plass, hadde gjort dem oppmerksom på hvilke pedagogiske muligheter som finnes i ulike situasjoner, så er det liten tvil om at plassmangelen også setter noen grenser. Det betyr igjen, som vi har vært inne på, at de ytre kravene til hvordan det må være nå, medfører at handlingsrommet til barnehagelærerne begrenses, og at de noen

ganger må gå på akkord med sine pedagogiske vurderinger om hva som er bra for barna, og hva som ikke er det.

Å være pedagog: At barnehagelærerne ikke tar ut sin ubundne tid, og at møtevirksomheten er sterkt redusert, medfører at pedagogikken kan bli preget av nuets didaktikk (jf. Jonsson, 2011), og at andre krav som den daglige driften av barnehagen, tar overhånd. Barnehagelærerne i utvalget vårt understreket at mindre tid på møter, innebærer mer tid sammen med barna. Mer tid til barna, vurderer de som verdifullt. Likevel er det grunn til å understreke at når det over tid ikke er plass til faglige møter, planlegging og ettertanke, er det fare for at barnehager går over fra å være et pedagogisk tilbud til å bli barnepass. Pedagogikk krever muligheter for planlegging, ettertanke og overveielser noe som også understrekes i rammeplanen (Utdanningsdirektoratet, 2017).

Fordi barnehagene har nødvendige samfunnsmessige funksjoner, er det viktig at de fortsatt er åpne og fungerer. Som våre data tyder på, har barnehagene en særlig betydning i en tid med mye usikkerhet, sosial isolasjon og mangel på andre tilbud. Det stilles spørsmål om hvilke konsekvenser pandemien og ulike smittevernstiltak kan ha for den oppvoksende generasjonen (Pramling Samuelsson et al., 2020). I denne situasjonen har barnehager et spesielt ansvar for å ivareta sitt mandat som både innebærer å bidra til gode barndomsopplevelser og legge grunnlaget for fremtidig deltakelse i samfunnet og et godt liv (Utdanningsdirektoratet, 2017).

Så vidt vi kan vurdere, fungerer barnehagen fortsatt. Barnehagelærerne utviser høy grad av tilpassingskompetanse og dedikasjon. Men som nevnt, det er tegn og signaler på slitasje. Det finnes nok noen som har det samme måte som en av våre informanter: «Jeg holder ut på grunn av barna.» Omkostningene for barnehagelærerne går blant annet ut over deres privatliv i form av manglende fritid og tid til egen familie, og selvpålagte restriksjoner i forhold til familie og venner i risikozonen. Skal vi spekulere; så vil nok barnehagelærerne også denne gangen «stå han av». Men de trenger at deres innsats synliggjøres og settes pris på. Våre informanter opplevde i liten grad at deres innsats ble sett av lokale og sentrale myndigheter. Og, å bli sett for det viktige arbeidet de utfører og bli satt pris på, innebærer mer enn ros. Det innebærer også ressurser som kan sikre at de, over tid, er i stand til å oppfylle sine lov- og forskriftspålagte forpliktelser.

10.4 Barnehagekvalitet i koronatid og visjoner for framtida

Koronabarnehagen har gitt samfunnet og sektoren noen viktige erfaringer. Blant har spørsmålet om personaltetthet gjennom hele barnehagedagen, blitt satt på agendaen. De positive opplevelsene etter nedstengningen var blant annet at kortere åpningstider, medførte at alle ansatte var til stede hele åpningstiden. Under normale forhold, er det ikke slik. I en undersøkelse der barnehagelærere ble spurt om hva som skulle til for å styrke kvaliteten i småbarnsgrupper, ble nok folk hele dagen trukket frem oftest (Os et al., 2019). Samtidig bør det understrekes at en så krevende situasjon som pandemien, også synliggjør betydningen av ansattes kvalifikasjoner. For å kunne gjennomføre et pedagogisk arbeid i tråd med rammeplanen, kreves selvstendige og dyktige ansatte. Med tanke på barnehagens viktige funksjon både som beredskapsarena, omsorgsarena og pedagogisk institusjon, er det viktig at det

er tid og rom til planlegging og evaluering for å sikre kvaliteten i arbeidet. Tid til å skape møteplasser og ha dialog med andre samarbeidsinstanser, intern møtevirksomhet og uformell dialog med foreldre, har vært skadelidende under koronautbruddet.

Til slutt i denne delen vil vi gjerne peke på at resultatene fra undersøkelsen på barnehagenivået viser at barnehageansatte står på for barna og samfunnet og har lagt ned mye arbeid for å følge regelverk og rutiner og samtidig ivareta barna. Foreldre signaliserte en stor grad av felles solidaritet og ansvarfølelse fra alle involverte i barnehagen og familien, en kollektiv vilje til å holde ut og til å stå i det. Men det er krevende, og mye slitasje – på alle plan. Men vi «står i det» for «sånn er det nå».

Koronasituasjonen har synliggjort barnehagens sentrale plass i samfunnet, og ikke minst, betydningen av barnehagelærernes innsats. I denne sammenhengen er det viktig å se på de erfaringene som er gjort i koronatiden, og om noen prinsipper og holdninger kan omsettes til vanlig drift. Områdene en må se nærmere på er areal, åpningstider, og hvordan en kan sikre bemanning gjennom hele barnehagedagen som sikrer at barn får den omsorgen og det pedagogiske tilbudet de fortjener, og har krav på.

DEL III Sammenfattende drøfting

11 Barnehagen i koronaens tid – og i tiden fremover

I dette kapittelet trekker vi sammen trådene fra de ulike analysene i rapporten – fra undersøkelsene av hvilke erfaringer kommuner, styrere, barnehagelærere, foreldre og barn har gjort under koronaperioden.

Et hovedinntrykk på tvers av alle informantgrupper er at det er gjort en stor innsats på alle nivåer og i alle grupper for å sikre barns og voksnes helse og et godt hverdagsliv i denne krevende tiden. Inntrykket er at de fleste informantene opplever å ha mestret krisen godt, men at det har vært – og fortsatt er – krevende. Mange barnehager i Norge har på grunn av skjerpet smittesituasjon måttet gå tilbake til rødt nivå i januar 2021. Det innebærer at rapportens konklusjoner fortsatt er svært aktuelle, og at slitasjen på alle nivåer i sektoren vedvarer.

I kommunene har **barnehagesjefene** informert barnehagene om stadig nye regler og retningslinjer, de har arrangert møter med barnevern og PPT for å ivareta de sårbare barna, og de har 'oversatt' nasjonale veiledere til lokale forhold.

Styrerne har informert og ivaretatt bekymrede foreldre og ansatte, snudd organiseringen av barnehagen på hodet om igjen og om igjen, regnet på antall ansatte i forhold til kohorter, lett etter vikarer for ansatte i karantene, sørget for smittevern og hygienetiltak, og arrangert møter uten å møtes.

Barnehagelærerne har planlagt og gjennomført pedagogiske prosesser. De har tilpasset seg stadig nye organiseringer og som følge av det, vært i kontinuerlige endringsprosesser. Samtidig har de bestrebet seg på, med hjelp av sine medarbeidere, å gi barna en trygg barnehagehverdag i en presset situasjon. De har ledet sitt personale som har arbeidet under krevende og skiftende forhold, og også opprettholdt kontakt med foreldre og barn i ulike faser.

Foreldrene har vist stor fleksibilitet, først med hjemmebarnehage, deretter med kort åpningstid i barnehagen, for så i perioder å holde barna hjemme på grunn av sykdomssymptomer eller karantene, og de har laget mange matpakker. Mange familier har savnet det sosiale nettverket barnehagene representerer. De har opplevd at den daglige kontakten med barnehagen er blitt svekket siden det ikke har vært mulig å treffe ansatte og andre familier ved bringing og henting.

For **barna** utgjør koronaperioden en stor del av det livet de har levd. De yngste husker knapt noen annen tilværelse. De fleste litt eldre barna har tilpasset seg nye regler og rutiner med stort alvor og innsatsvilje, men mange opplever også savn av venner og utfoldelse i 'koronabarnehagen'. I selvdisciplinen som barna i vår undersøkelse viser, ligger det klare begrensninger i barnas aktivitetstilbud og mulighet til å bestemme over egen hverdag.

Med bakgrunn i resultatene fra våre undersøkelser, vil vi avslutningsvis i denne rapporten drøfte noen sentrale problemstillinger som peker ut over den konkrete koronasituasjonen vi nå er inne i.

Styring, autonomi og demokrati

Koronasituasjonen aktualiserer dilemmaet mellom sentral styring og lokal handlefrihet. Krisen involverer alle nivåer i samfunnet, fra nasjonalt nivå til kommunene, den enkelte tjeneste og innbyggerne. I starten var det nødvendig med stor grad av sentral styring fra regjering og helsemyndigheter, men med kommunene og de kommunale

tjenestene som helt avgjørende iverksettere. En pandemi synliggjør hvor avhengig samfunnet er av felles handling og vilje til innsats, samtidig som det er viktig med kompetanse i alle ledd i kjeden.

Vi ser i vårt materiale at det er ulike syn på statlig styring i krisen. Mens noen vil ha klarere beskjeder 'ovenfra', ønsker andre større rom for lokale tilpasninger. Store kommuner har mer kapasitet og kompetanse til selv å tolke anbefalinger, tilpasse og utvikle tiltak i egen kommune. Denne forskjellen mellom store og små kommuner er typisk, og viser seg klart i holdningen til smittevernveilederen. Representanter for store kommuner ønsker gjerne mer fleksibilitet og handlingsrom. Små kommuner mener veilederen burde gitt enda mer utvetydige råd, slik at den enkelte barnehagesjef eller barnehagestyrer hadde sluppet å avklare om f.eks. pizzaproduksjon er en kritisk samfunnsfunksjon. I et land som Norge, med store forskjeller mellom kommunene, men der kommunene er helt avgjørende aktører i krisesituasjoner, må dette spennet i kapasitet og kompetanse være et grunnleggende element i all nasjonal kriseberedskap og krisehåndtering.

Barnehagesektoren er spesielt interessant å studere i en krise. En stor del av myndigheten i sektoren er desentralisert til kommunene, samtidig som omtrent halvparten av barnehagene er private. Det vil si at de fleste kommunene både er myndighet og eier for en del av barnehagene innenfor kommunegrensene, mens de kun er myndighet for andre barnehager. I tillegg er det stor variasjon mellom private barnehager – noen er små og foreldredrevet, mens andre er tilknyttet store kjeder.

Hva betyr dette for krisehåndteringen? I dette prosjektet har vi sett at en del private barnehager, særlig de som ikke er eid av en større kjede, etterspør mer styring fra kommunen enn de formelle rollene tilsier. De ønsker at kommunen i krisehåndteringen skal ta en slags eierfunksjon. Noen etterlyser også økonomisk kompensasjon. Samtidig har det fra enkelte kommuner vært et behov for likebehandling mellom kommunale og private barnehager, blant annet for å håndtere forventninger fra foreldre likt. Et annet viktig element er ivaretagelsen av sårbare barn, der de private barnehagene i noen grad ser ut til å være mindre integrert i kommunens tjenestetilbud, i den forstand at de har mindre samarbeid med andre hjelpetjenester for utsatte barn. Generelt kan vi i noen kommuner observere en viss usikkerhet om hvor langt kommunen bør og kan gå i å pålegge private barnehager tiltak i krisehåndteringen.

Krisesituasjonen har aktualisert et annet tema knyttet til styring og demokrati – medvirkning. Våre undersøkelser tyder på at medvirkningen i barnehagene, blant ansatte, foreldre og barn, langt på vei er satt på vent i koronaperioden. Selvdisciplin, innordning og aksept for koronatiltakene er utbredt, og de vanlige organene for medvirkning ser i liten grad ut til å ha vært i funksjon. Dette kan dels skyldes at krisen fra starten av ble sett som akutt, med behov for raske beslutninger basert på spesialisert kunnskap. Dels har den statlige krisehåndteringen i hovedsak blitt oppfattet som vellykket, noe som kan ha bidratt til aksept for krav og retningslinjer på alle plan. Nå som krisen har vart i nesten ett år, og det fortsatt er strenge tiltak for smittevern, kan det være grunn til å reflektere over hva disse restriksjonene gjør med barnas opplevelse av å kunne ha innflytelse på egen hverdag.

Barnehageledelse og barnehagelærere i krisetid

Vi har sett at barnehagestyreren får mange funksjoner i krisen – oppover mot kommunen, utover mot foreldre og andre hjelpetjenester, og 'innover' mot personalet. På mange måter blir styreren et nav i den lokale implementeringen av krisetiltakene. Selv om mange styrere er godt fornøyd med egen kommunes håndtering av koronasituasjonen, er det variasjon i hvilken støtte styrerne har fra overordnede i

kommunen. I de minste kommunene, der det ikke finnes noen 'barnehagesjef', er det gjerne en styrer som også har denne rollen.

I tillegg til å være en sentral for all kommunikasjon mellom myndigheter og ansatte, og leder for arbeidet med å oversette stadig nye nasjonale råd til konkret barnehagehverdag, har styreren en stor jobb med personalledelse i denne situasjonen. Dette har vært utfordrende, både fordi personalet i perioder ikke har vært i barnehagen, slik at styrer har måttet ta i bruk andre måter for kontakt, men også fordi koronapandemien har gitt et behov for mer mangfoldig omsorg for ansatte.

Til tross for styrernes innsats, har barnehagelærerne opplevd en viss usikkerhet om hva de ulike smitteverntiltakene innebar. De har fått kort tid til å gjennomføre de endringene som var nødvendig når nye tiltak ble lansert. Som flere små kommuner har gitt uttrykk for, opplevde også barnehagelærerne at det var problematisk å forholde seg til veiledende råd. Det medførte at noen barnehager periodevis har hatt strengere tiltak enn nødvendig, og at de etter hvert kunne lempe på disse.

Situasjonen med hjemmekontor, hjemmeskole og hjemmebarnehage, og frykten for smitte, har medført en utvisking av skillet mellom jobb og privatliv. Mange styrere har måttet gå tettere på medarbeidere i denne tiden, for å trygge de ansatte. Spørsmålet er om det er tilstrekkelig oppmerksomhet på barnehagestyreres rolle som personalleder også utenom krisetider. Barnehagelærerne i våre undersøkelser er generelt svært fornøyd med styrernes innsats i krisen.

Imidlertid har styrere hatt ulike forventninger og krav til hva barnehagelærere skulle gjøre når de hadde hjemmekontor. Flere har påpekt at de hadde mye ekstra arbeid i denne fasen. Samtidig som de skulle ta seg av egne barn som var hjemme fra skole og barnehage, skulle de også holde kontakt med barna, gjerne legge ut tilbud til barna på nettet og gjennomføre foreldresamtaler.

Resultatene fra våre undersøkelser tyder på stor aksept for det kollektive løftet krisen fordrer: alle må yte på sin plass! Dette har medført en stor arbeidsinnsats og arbeidsbyrde på alle nivåer i barnehagesektoren. På mange måter synes vi å observere en mestringsfølelse hos mange. De fleste informantene er godt fornøyd både med egen og andres innsats. Når vi ber dem om å utdype svaret, fremkommer det imidlertid en betydelig slitasje over tid. Det er åpenbart en utfordring at pandemien ikke har et lineært forløp. Det er umulig å vite hvordan krisen vil utvikle seg, hvor lenge den vil vare, og hva som vil kreves av den enkelte. Stadige endringer i smittesituasjonen, med tilhørende endringer av tiltak i barnehagen, innebærer en vedvarende følelse av unntakstilstand.

Samtidig opplever mange barnehager en vanskelig bemanningssituasjon, fordi ansatte må være hjemme ved sykdom eller mistanke om smitte. De opplever at de ofte er underbemannet fordi det ikke finnes vikarer. Når de da i tillegg ikke kan hjelpe hverandre på tvers av barnehagen eller slå sammen kohorter, medfører det stor arbeidsbelastning og slitasje. Til tross for dette, har barnehagelærerne gjort sitt ytterste for at barna skal være trygge og ha en god hverdag.

Foreldres og barns erfaringer

Situasjonen for familiene har dels blitt sterkt preget av pandemien og de tiltakene som har vært igangsatt. Foreldrenes opplevelse av nedstengningen ser ut til å ha sammenheng med arbeidssituasjon, personlige forhold som for eksempel egen helse, og ikke minst, sosialt nettverk. Noen har opplevd at arbeidsgiver har hatt stor forståelse for redusert arbeidsinnsats under nedstengning av barnehager og skoler,

mens andre har opplevd press på å yte som vanlig. For mange familier er barnehagen et viktig sosialt nettverk der de møter og blir kjent med ansatte, andre foreldre og barn. Samtidig som de måtte begrense kontakten med familie, for eksempel besteforeldre, opphørte den daglige kontakten i barnehagen, og mange opplever det som et savn.

Selv om mange barn var fornøyd med å være hjemme en periode, savnet mange barnehagen sin og vennene sine. Foreldrene på sin side, opplevde at de ikke kunne tilby en fullgod erstatning for barnehagen. Derfor var både foreldre og barn svært glad for gjenåpningen. Dette indikerer at dagens barn, som har vært i barnehage fra de var ganske små, er sosialisert inn i sin rolle som barnehagebarn; og at de trives med den.

Barna synes i stor grad å ha tilpasset seg sin nye hverdag som følge av pandemien. De yngste barna kjenner som nevnt ikke en annen hverdag. Noen få foreldre opplevde at barna deres trengte en ny tilvenning etter gjenåpning, men de fleste var bare glade for å komme tilbake til barnehagen. Barnehagelærerne opplevde at de små barna som startet i barnehage høsten 2020, trengte lengre tid til tilvenning. Mange av disse barna hadde hatt få sosiale kontakter utover foreldrene under pandemien. Dette kan illustrere at tilnærming til det ukjente ikke bare er knyttet til biologisk alder, men også til sosiale erfaringer.

Barna har stort sett tilpasset seg koronarestriksjonene, men særlig de yngste har hatt vanskelig for å forstå hvorfor de ikke kan bevege seg fritt og hvorfor de ikke kan ha fysisk kontakt med andre barn i barnehager.

De eldste barna synes å ha en forståelse for situasjonen, men uttrykker at de savner venner og å kunne bevege seg fritt. De nye rutineene, reglene og endringene i barnehagens hverdagspraksis har ført til at barna i mindre grad har kunnet delta som premissleverandører i barnehagen. Krav om innordning og forventninger om lojalitet, til fellesskapets beste, har begrenset deres rett til medvirkning og selvbestemmelse. De skjønner at korona er en alvorlig trussel, og noen gir uttrykk for det dramatiske i situasjonene og er bekymret for besteforeldre. De synes å akseptere at det er «unntakstilstand». Dette kan skyldes at de ansatte har snakket mye med barna om korona og begrunnet hvorfor endringene er nødvendige. Men barna betaler en høy pris, noe som også framkommer i vårt materiale.

Organisering av barnehagehverdagen: hva kan vi lære av erfaringene fra koronaperioden?

Smitteverntiltakene under koronaperioden har medført store endringer i barnehagenes tilbud og organisering. Er det noe vi kan lære av måten barnehagene har organisert sin virksomhet på i denne tiden?

Ved gjenåpningen etter at barnehagene hadde vært stengt for ordinær drift, var åpningstiden i de fleste barnehager redusert. Dette var nødvendig for å kunne overholde regelen om at hver barnekoort skulle ha en fast voksen. Ansatte kunne ikke arbeide på tvers av kohorter. Den kortere åpningstiden medførte at mange barnehager hadde full bemanning hele åpningstiden, og barnehagelærerne ga uttrykk for at dette fungerte godt. De fikk mer tid til hvert enkelt barn og opplevde at barna var mer uthvilte og opplagte.

Mange av våre informanter sa at barna i stor grad hadde glede av de små, tette gruppene, selv om det også innebar utfordringer at de ikke selv kunne velge lekekamerater. Disse små gruppene kunne dessuten være sårbare. For det første kunne forholdet mellom barna og den ene voksne i kohorten bli for tett, slik at barna

ikke ble kjent med, og trygge på, flere voksne i barnehagen. Dette er en ekstra utfordring på grunn av stort sykefravær under pandemien. For det andre trivdes ikke alle barna like godt i sine kohorter. Det kunne være at de var kommet i en kohort med en ansatt de ikke var trygg på, eller det kunne være at venner var plassert i ulike kohorter og savnet hverandre. Samtidig tillot ikke denne organiseringen personalmøter, noe som over tid ville bidra til manglende planlegging og utvikling av det pedagogiske tilbudet. Mangel på lek og samarbeid på tvers av grupper, ble også sett som vanskelig.

Da barnehagene etter hvert kom tilbake til tilnærmet normal drift, med vanlige åpningstider, ble denne manglende fleksibiliteten særlig utfordrende. Mange barnehager erfarte at bemanningen ikke strakk til hvis smitteverntiltakene skulle ivaretas. De ansatte fikk en rekke ekstra oppgaver knyttet til smittevern, de jobbet uten pauser og uten møter. På grunn av plassmangel inne, var mange barnehager nødt til å være mye ute i all slags vær, enten i barnehagens utearealer eller på tur. Pandemien har avdekket at barnehager har for lite innendørs areal til å kunne møte slike krisesituasjoner på tilfredsstillende. Selv om mange barnehagelærere og foreldre har opplevd utelivet som positivt, uttrykker de bekymring for at barna må tilbringe store deler av dagen ute, uansett årstid og værforhold. Særlig uttrykte mange svært stor bekymring for å måtte være ute i kalde vinterdager.

Kortere åpningstider ble opplevd som positiv for mange barn og familier. Bemanningstettheten og at barna gjennomgående hadde kortere oppholdstid, slik at de var mer opplagt mens de var i barnehagen, var en positiv erfaring. Men kortere åpningstid vil åpenbart være lite hensiktsmessig for de fleste foreldrene med tanke på deres arbeidssituasjon. Denne erfaringen kan lede til en refleksjon over hvordan vi kan organisere barnehagene for å oppnå noen av fordelene ved 'koronaorganiseringen'. Noen av våre informanter mener at barnehagene med fordel kan se kritisk på tiden de bruker i møter, uten at det går på bekostning av tid til pedagogisk refleksjon og utvikling. Enkelte trekker frem manglende matsservering under koronaperioden som bra, og noen peker på at en ansatt kjøkkenhjelp i tillegg til bemanningsnormen ville frigjort mer tid til barna for det pedagogiske personalet. Og, ikke minst, viser koronaorganiseringen hvor viktig bemanningstettheten er for barnas og personalets opplevelse av barnehagehverdagen. Det kan være grunn til å stille spørsmål ved at bemanningsnormen kun er knyttet til antall barn og ikke til barnehagenes åpningstider.

Barnehagen som samfunnsinstitusjon

Koronakrisen har tydeliggjort barnehagen som en av samfunnets pilarer. Barnehagene er ikke bare viktige for barnas liv og utvikling, men er også helt sentrale for at vårt samfunn skal fungere. Foreldre er avhengig av barnehageplass for barna hvis de skal få gjort jobben sin. I den krisesituasjonen vi nå er i, er det en lang rekke næringer, yrker og funksjoner som blir definert som kritisk viktige for å ivareta liv og helse. Krisen har også vist hvor viktige barnehagene er for sårbare barn og familier, for å gi en normalitet i hverdagen for disse. Barnehagene – som ser nesten alle barn i Norge – er dessuten en helt sentral samarbeidstjeneste for andre hjelpetjenester, som barnevern og PPT. For mange foreldre representerer barnehagen en sosial møteplass med andre foreldre og ansatte. Ikke minst er barnehagen viktig for familier som er nye i landet, eller som ikke har et nettverk i nærområdet.

For barna er barnehagen en sentral arena for lek, læring, omsorg og danning og mye mer enn et tilholdssted. Barnehagen representerer en for barna, naturlig og viktig hverdagsarena, med muligheter for fellesskap og meningsfulle og spennende aktiviteter. At også barna så lenge pandemien varer, må være med å ta et kollektivt

ansvar for å sikre liv og helse, legger et stort ansvar på barnehagene for å skape gode hverdager for barna, og til å lytte til dem og å ta deres opplevelser og erfaringer på alvor. Barna skal fortsatt en stund leve sin barndom under ekstraordinære betingelser som for dem vil utgjøre en betydelig del av barndommen.

I krisen har mange barnehageansatte opplevd at de har blitt sett og anerkjent av foreldrene på en ny måte. Mange familier har fått erfart hvordan hverdagen uten barnehagen arter seg. Samtidig er det flere ansatte som savner anerkjennelse fra overordnede myndigheter. De tolker for eksempel den korte tidsfristen barnehagene fikk, sammenliknet med skolene, for å forberede gjenåpningen som at lederne nasjonalt og kommunalt ikke har full forståelse for at barnehagene er komplekse, pedagogiske virksomheter. I en krise som krever full innsats og stor fleksibilitet over lang tid, er det særlig viktig å oppleve at den innsatsen man gjør, anerkjennes av andre, men slik anerkjennelse kan også være en grunnleggende forutsetning for å bidra til at barnehagesektoren oppfattes som en attraktiv arbeidsplass på lenger sikt.

Epilog: En epost mottatt fra en av barnehagelærerne i prosjektet i januar 2021:

«Rødt nivå i vår barnehage nå og på ny er vi i små kohorter med halve dager inne og ute. Ekstra utfordrende med kaldt vær, aktivitet og hvile. Slitsomme annerledes dager, men vi får det til på sett og vis.»

Referanser

- Ahnert, L., Pinquart, M., & Lamb, M. E. (2006). Security of children's relationships with nonparental care providers: A meta-analysis. *Child Development, 74*(3), 664-679. doi:<https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2006.00896.x>
- Allardt, E. (1989). *An updated indicator system: Having, loving, being*. Helsinki: University of Helsinki
- Bae, B. (2018). *Politikk, lek og læring. Barnehageliv fra mange kanter*. Bergen: Fagbokforlaget
- Bakken, B. V., Sølhusvik, L., Brekke, A., & Olsson, S. V. (2020). Sårbare barn lider under koronatiltak: Mange har overreagert samtidig. Retrieved from https://www.nrk.no/norge/sarbare-barn-lider-under-koronatiltak_-_mange-har-overreagert-samtidig-1.15003474
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (2000). *Den samfunnsskapte virkelighet*. Bergen: Fagbokforlaget
- Bisceglia, R., Perlman, M., Schaack, D., & Jenkins, J. (2009). Examining the psychometric properties of the Infant-Toddler Environment Rating Scale-Revised Edition in a high-stakes context. *Early Childhood Research Quarterly, 24*(2), 121-132. doi:[10.1016/j.ecresq.2009.02.001](https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2009.02.001)
- Bjørnstad, E., Broekhuizen, M., Os, E., & Baustad, A.-G. (2019). Teachers' and assistants' interaction skills in Norwegian ECEC for toddlers measured with the Caregiver Interaction Profile Scales (CIP). *Scandinavian Journal of Educational Research, 1*-20. doi:<https://doi.org/10.1080/00313831.2019.1639813>
- Bjørnstad, E., & Os, E. (2018). Quality in Norwegian childcare for toddlers using ITERS-R. *European Early Childhood Education Research Journal, 26*(1), 11-127. doi:<https://doi.org/10.1080/1350293X.2018.1412051>
- Brattbakk, I. (2020). *Barnefamiliers situasjon under koronakrisen - trangbodddhet*. OsloMet: REACH-notat 2/2020
- Bridges, D. (2009). Education and the possibility of outsider understanding. *Ethics and Education, 4*(2), 105-123. doi:<https://doi.org/10.1080/17449640903326714>
- Brownlee, J., Berthelsen, D., & Segaran, N. (2009). Childcare workers' and centre directors' beliefs about infant childcare quality and professional training. *Early Child Development & Care, 179*(4), 453-475.
- Børhaug, K., Brennås, H. B., Fimreite, H., Havnes, A., Hornslien, Ø., Moen, K. H., . . . Bøe, M. (2018). *Barnehagelærerrollen i et profesjonsperspektiv – et kunnskapsgrunnlag. Ekspertgruppen om barnehagelærerrollen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet
- Cassidy, D. J., Hestenes, L. L., Hegde, A., Hestenes, S., & Mims, S. (2005). Measurement of quality in preschool child care classrooms: An exploratory and confirmatory factor analysis of the early childhood environment rating scale-revised. *Early Childhood Research Quarterly, 20*(3), 345-360. doi:<https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2005.07.005>
- Dahle, H. F., Eide, B. J., Winger, N., & Wolf, K. D. (2016). Livskvalitet for de yngste barna i barnehagen. Et spørsmål om tilhørighet og uerstattelighet? In T. Gulpinar, L. Hernes, & N. Winger (Eds.), *Blikk fra barnehagen*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Danielsen, O. A. og J. Førde (2018): Beyond Loose Couplings in Crisis Preparedness: The Role of Coordinating Agencies in Sweden and Norway. I: Lægreid, P. og L. H. Rykkja (red.): Societal Security and Crisis Management. Governance Capacity and Legitimacy. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Dwyer, S. C., & Buckle, J., L. . (2009). The Space Between: On Being an Insider-Outsider in Qualitative Research. *International Journal of Qualitative Methods, 8*(1), 54-63. doi:<https://doi.org/10.1177/160940690900800105>
- Eide, B. J., & Winger, N. (2005). From the children's point of view: Methodological and ethical challenges. In A. Clark, A. T. Kjørholt, & P. Moss (Eds.), *Beyond*

- listening: Children's perspectives on early childhood services* (pp. 71-90). Bristol: The Policy Press.
- Eide, B. J., Winger, N., & Wolf, K. D. (2019). Alt henger sammen med alt: Hverdagslogistikk og små barns tilhørighet i barnehagen. *Nordisk barnehageforskning*, 18(special issue), 1-15. doi:doi.org/10.7577/nbf.2688
- Eide, B. J., Winger, N., Wolf, K. D., & Dahle, H. F. (2017). "Ei linerle vet at hun er ei linerle". En kvalitativ studie av små barns "well-being" i barnehagen. *Barn*, 35(1), 23-40. doi:https://doi.org/10.5324/barn.v35i1.3422
- Einarsdóttir, J. (2007). Research with children: methodological and ethical challenges. *European Early Childhood Education Research Journal*, 15(2), 197-211.
- Flick, U. (2017). Mantras and Myths: The Disenchantment of Mixed-Methods Research and Revisiting Triangulation as a Perspective. *Qualitative Inquiry*, 23(1), 46-57. doi:https://doi.org/10.1177/1077800416655827
- Folkehelseinstituttet, & Utdanningsdirektoratet. (2020a). Covid-19-epidemien: Veileder i smittevern for barnehager. 1. utgave: 15.04.2020. Retrieved from <https://www.fhi.no/contentassets/528a61d3bc6f4fa6825c342a755d5674/veileder-barnhage.pdf>
- Folkehelseinstituttet, & Utdanningsdirektoratet. (2020b). Covid-19 epidemien: Veileder om smittevern for barnehager. 2. utgave: 7. mai 2020. Retrieved from https://www.fhi.no/contentassets/528a61d3bc6f4fa6825c342a755d5674/20200507_v2_veilder-barnhage.pdf
- Folkehelseinstituttet, & Utdanningsdirektoratet. (2020c). Veileder om smittevern i barnehager under covid-19 utbruddet 2020. 3. utgave: 29. mai 2020. Retrieved from <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/sikkerhet-og-beredskap/informasjon-om-koronaviruset/smittevernveileder/barnehage/>
- Folkehelseinstituttet, & Utdanningsdirektoratet. (2020d). Veileder om smittevern i barnehager under covid-19 utbruddet 2020. 4. utgave: 28. september 2020. Retrieved from <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/sikkerhet-og-beredskap/informasjon-om-koronaviruset/smittevernveileder/barnehage/#>
- Forente nasjoner. (1989). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. Vedtatt av De Forente Nasjoner den 20. november 1989, ratifisert av Norge den 8. januar 1991. Oslo: Barne- og familiedepartementet
- Gilliam, L., & Gulløv, E. (2012). *Civiliserende institusjoner: Om idealer og distinksjoner i oppdragelse*. Århus: Århus Universitetsforlag
- Grimen, H., & Molander, A. (2008). Profesjon og skjønn. In A. Molander & L. I. Terum (Eds.), *Profesjonsstudier* (pp. 179-196). Oslo: Universitetsforlaget.
- Gulbrandsen, L., & Eliassen, E. (2013). *Kvalitet i barnehager. Rapport fra en undersøkelse av strukturell kvalitet høsten 2012*: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring: NOVA - rapport 1/13
- Hartley, J., & Benington, J. (2000). Co-research: A new methodology for new times. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 9(4), 463-476. doi:https://doi.org/10.1080/13594320050203085
- Helmerhorst, K. O. W., Riksen-Walraven, J. M. A., Gevers Deynoot-Schaub, M. J., & Fukkink, R. G. (2015). Child care quality in the Netherlands over the years: A closer look. *Early Education & Development*, 26(1), 89-105. doi:https://doi.org/10.1080/10409289.2014.948784
- Hennum, B. A., & Østrem, S. (2016). *Barnehagelæreren som profesjonsutøver*. Oslo: Cappelen Damm akademisk
- Jans, M. (2004). Children as Citizens. Towards a Contemporary Notion of Child Participation *Childhood*, 11(1), 27-44.
- Jonsson, A. (2011). *Nuets didaktik: Förskolans lärare talar om läroplan för de yngsta*. (Licentiate), Göteborgs Universitet, Göteborg.
- Kamberelis, G., & Dimitriadis, G. (2008). Focus groups: Strategic Articulations of Pedagogy, Politics, and Inquiry. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.),

- Collecting and Interpreting Qualitative Materials* (pp. 375-402). Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Katz, L. G. (1993). Multiple perspectives on the quality of early childhood programmes. *European Early Childhood Education Research Journal*, 1(2), 5-9. doi:<https://doi.org/10.1080/13502939385207411>
- Kernan, M. (2010). Space and place as a source of belonging and participation in urban environments: considering the role of early childhood education and care settings. *European Early Childhood Education Research Journal*, 18(2), 199-213. doi:<https://doi.org/10.1080/13502931003784420>
- Kjørholt, A. T. (2004). *Childhood as a social and symbolic space: Discourses on children as social participants in society*. Trondheim: Department of Education/Norwegian Centre for Child Research: Faculty of Social Sciences and Technology Management, Norwegian University of Science and Technology
- Kjørholt, A. T. (2005). The competent child and "the right to be oneself": Reflections on children as fellow citizens in an early childhood centre. In A. Clark, A. T. Kjørholt, & P. Moss (Eds.), *Beyond listening. Children's perspectives on early childhood services* (pp. 151-173). Bristol: The Policy Press.
- Kjørholt, A. T. (2012). The Modern Child and the Flexible Labour Market. An introduction. In A. T. Kjørholt & J. Qvortrup (Eds.), *The Modern Child and the Flexible Labour Market. Exploring Early Childhood Education and Care* (pp. 1-12). London: Palgrave.
- Kjørholt, A. T., & Seland, M. (2012). Kindergarten as a bazaar. Freedom of choice and new forms of regulation. In A. T. Kjørholt & J. Qvortrup (Eds.), *The Modern Child and the Flexible Labour Market. Exploring Early Childhood Education and Care* (pp. 168-186). London: Palgrave.
- Kjørholt, A. T., & Winger, N. (2013). Barndom og rettigheter under lupen. Individualisering, verdighet og menneskeverd. In A. Greve, S. Mørreaune, & N. Winger (Eds.), *Ytringer om likeverd, demokrati og relasjonsbygging i barnehagen* (pp. 75-89). Bergen: Fagbokforlaget.
- Klocker, N. (2007). An example of thin agency. Child domestic workers in Tanzania. In R. Panelli, S. Punch, & E. Robson (Eds.), *Global perspectives on rural childhood and youth. Young rural lives* (pp. 83-94). New York: Routledge.
- Koch, A. B. (2012). Idealet om det glade og afstemte barn: Pædagogers blik for trivsel i børnehaven. *Tidsskrift for Nordisk barnehageforskning*, 5(1), 1-21. doi:<https://doi.org/10.7577/nbf.416>
- Koivula, M., & Hännikäinen, M. (2017). Building children's sense of community in a day care centre through small groups in play. *Early Years*, 37(2), 126-142. doi:<https://doi.org/10.1080/09575146.2016.1180590>
- Komulainen, S. (2007). The Ambiguity of the Child's 'Voice' in Social Research. *Childhood*, 14(1), 11-28. doi:10.1177/0907568207068561
- Koordineringsgruppen for tilbudet til sårbare barn og unge under Covid19-pandemien. (2020a). *Statusrapport 1. Utsatte barn og unges tjenestetilbud under Covid-19 pandemien*. Retrieved from <https://www.regjeringen.no/contentassets/3f92f45f0b384e0da0b2d89a9f55b7b6/2020-04-20-statusrapport-nr-1-fra-koordineringsgruppe-til-bfd-revidert.pdf>
- Koordineringsgruppen for tilbudet til sårbare barn og unge under Covid19-pandemien. (2020b). *Statusrapport 2. Utsatte barn og unges tjenestetilbud under Covid-19 pandemien*. Retrieved from <https://www.regjeringen.no/contentassets/8b59e6b968d54b39bd64d9cc56bc7491/statusrapport-nr.-2---koordineringsgruppe-for-tjenester-til-sarbare-barn-og-unge-i-covid-19-pandemien.pdf>
- Koordineringsgruppen for tilbudet til sårbare barn og unge under Covid19-pandemien. (2020c). *Statusrapport 3. Utsatte barn og unges tjenestetilbud under Covid-19 pandemien*. Retrieved from <https://www.regjeringen.no/contentassets/f3c31d261ba94d898e54bfc064900>

- d7f/statusrapport-nr-3---koordineringsgruppe-for-tjenester-til-sarbare-barn-og-unge.pdf
 Kunnskapsdepartementet. (2006, 12.07.2019). Lov om barnehager med merknader. Retrieved from <https://www.udir.no/globalassets/upload/barnehage/rundskriv/f-08-2006.pdf>
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Lambert, N. M., Stillman, T. F., Hicks, J. A., Kamble, S., Baumeister, R. F., & Fincham, F. D. (2013). To Belong Is to Matter: Sense of Belonging Enhances Meaning in Life. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 39(11), 1418-1427. doi:<https://doi.org/10.1177/0146167213499186>
- Lister, R. (2008). Unpacking children's citizenship. In A. Invernizzi & J. Williams (Eds.), *Children and citizenship* (pp. 9-19). London: Sage.
- Liu, M.-h. (2016). Blending a class video blog to optimize student learning outcomes in higher education. *The Internet and Higher Education*, 30, 44-53. doi:<https://doi.org/10.1016/j.iheduc.2016.03.001>
- Lundy, L. (2007). 'Voice' is not enough: conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *British Educational Research Journal*, 33(6), 927-942. doi:<https://doi.org/10.1080/01411920701657033>
- Manning, M., Garvis, S., Fleming, C., & Wong, G. T. (2017). *The relationship between teacher qualification and the quality of the early childhood care and learning environment*. In Vol. 1. Retrieved from <https://www.campbellcollaboration.org/library/teacher-qualification-and-quality-of-early-childhood-care-and-learning.html> doi:<https://doi.org/10.4073/csr.2017.1>
- Mazzei, L. A., & Jackson, A. Y. (2009). Introduction: The limit of voice. In A. Y. Jackson & L. A. Mazzei (Eds.), *Voice in Qualitative Inquiry: Challenging Conventional, Interpretive, and Critical Conceptions in Qualitative Research* (pp. 1-13). London: Routledge.
- Moss, P. (2016). Why can't we get beyond quality? *Contemporary Issues in Early Childhood*, 17(1), 8-15. doi:<https://doi.org/10.1177/1463949115627895>
- NRK. (2020a). Barnehager frykter økning i sykefravær vil gå utover drift. Retrieved from <https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/barnehager-frykter-a-matte-stanse-barn-i-dora-pa-grunn-av-ansattmangel-1.15146995>
- NRK. (2020b). Barnehagetilsette slit seg ut av smittevern. Retrieved from <https://www.nrk.no/mr/barnehagetilsette-slit-seg-ut-av-smittevern-1.15266797>
- Os, E. (2007). Om noen valg når forskningen omfatter de minste. In N. Winger (Ed.), *"Forskning i små barns hverdagsliv i barnehagen": Noen forskningsmetodologiske utfordringer og dilemmaer*. (pp. 81-103). Oslo: Høgskolen i Oslo. HiO-rapport 2007 nr. 19.
- Os, E. (2020). *Voksnes mediering av jevnaldningsrelasjoner i barnehager. En undersøkelse av voksnes bidrag til samhandling mellom barn under tre år*. (ph.d.), Universitetet i Oslo, Retrieved from <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/75161/1/PhD--Ellen-Os--2020.pdf>
- Os, E., Eide, B. J., & Winger, N. (2019). Visjoner om kvalitet. Barnehagelæreres synspunkter. In L. Hernes, T. Vist, & N. Winger (Eds.), *Blikk for Barn* (pp. 31-54). Bergen: Fagbokforlaget.
- Os, E., & Winger, N. (submitted). «Tett på». Metodiske utfordringer og etiske dilemmaer ved forskning i de yngste barnas hverdagsliv i barnehagen.
- Persson, G. (2011). Fagområdet logistikk. In G. Persson & H. Virum (Eds.), *Logistikk og ledelse av forsyningskjeder* (2. utg. ed., pp. 14-31). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Pramling Samuelsson, I., Wagner, J. T., & Eriksen Ødegaard, E. (2020). The Coronavirus Pandemic and Lessons Learned in Preschools in Norway, Sweden and the United States: OMEP Policy Forum. *International Journal of*

- Early Childhood*, 52(2), 129-144. doi:<https://doi.org/10.1007/s13158-020-00267-3>
- Repstad, P. (2020). *Mellom nærhet og distanse: kvalitative metoder i samfunnsfag*. Oslo: Universitetsforlaget
- Reynaert, D., Bouverne-de-Bie, M., & Vandeveld, S. (2009). A Review of Children's Rights Literature Since the Adoption of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *Childhood*, 16(4), 518-534. doi:<https://doi.org/10.1177/0907568209344270>
- Rosenberg, M., & McCullough, C. B. (1981). Mattering: Inferred Significance and Mental Health Among Adolescents. *Research in Community Mental Health*(2), 163-182.
- Ryan, S., & Lobman, C. (2007). The potential of focus groups to inform early childhood policy and practice. In A. J. Hatch (Ed.), *Early childhood qualitative research* (pp. 63-74). New York: Routledge.
- Seland, M., Sandseter, E. B. H., & Bratterud, Å. (2015). One-to three-year-old children's experience of subjective wellbeing in day care. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 16(1), 70-83.
- Skånfors, L. (2009). Ethics in child research : Children's agency and researchers' 'ethical radar'. *Childhoods Today*, 3(1), 1-21.
- Smithson, J. (2000). Using and analysing focus groups: Limitations and possibilities. *International Journal of Social Research Methodology*, 3(2), 103-119. doi:<https://doi.org/10.1080/136455700405172>
- Snelson, C. (2015). Vlogging about school on YouTube: An exploratory study. *New Media & Society*, 17(3), 321-339. doi:<https://doi.org/10.1177/1461444813504271>
- SSB. (2020). Barnehager, 2019, endelige tall. [Kindergartens, 2018, final figures]. Retrieved from <https://www.ssb.no/barnehager>
- Stake, R. E. (1998). Case Studies. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Strategies of qualitative inquiry* (pp. 86-109). Thousand Oaks, California: Sage.
- Such, E., & Walker, R. (2004). Being responsible and responsible beings: children's understanding of responsibility. *Children & Society*, 18(3), 231-242. doi:<https://doi.org/10.1002/chi.795>
- Tisdall, E. K. M., & Punch, S. (2012). Not so 'new'? Looking critically at childhood studies. *Child. Geogr.*, 10(3), 249-264. doi:<https://doi.org/10.1080/14733285.2012.693376>
- Toy-Cronin, B. (2018). Ethical issues in insider-outsider research. In R. Iphofen & M. Tolich (Eds.), *The SAGE handbook of qualitative research ethics* (pp. 455-468): Sage. <https://dx.doi.org/10.4135/9781526435446.n31>
- Utdanningsdirektoratet. (2017). *Rammeplan for barnehagen. Innhold og oppgaver*. Retrieved from <https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>
- Vassenden, A., Thygesen, J., Bayer, S. B., Alvestad, M., & Abrahamsen, G. (2011). *Barnehagenes organisering og strukturelle faktorerers betydning for kvalitet*. Rapport IRIS - 2011 / 029
- Willig, C. (2008). *Introducing qualitative research in psychology. Adventures in theory and method* (2nd ed.). Maidenhead: McGraw Hill. Open University Press
- Winger, N., & Eide, B. (2015). "Nytråkk" i gamle spor. Retrospektivt blikk på hverdagslivet i en småbarnsgruppe. *Nordisk barnehageforskning*, 9, 1-22. doi:<https://doi.org/10.7577/nbf.688>
- Winger, N., Hernes, L., & Vist, T. (2019). Blikk for barn. In L. Hernes, T. Vist, & N. Winger (Eds.), *Blikk for barn* (pp. 11-30). Bergen: Fagbokforlaget.
- Woodhead, M. (2005). Early childhood development: A question of rights. *International Journal of Early Childhood*, 37(3), 79-98. doi:<https://doi.org/10.1007/BF03168347>
- Yin, R. K. (2003). *Case study research. Design and methods* (3rd ed.). Thousand Oaks, California: Sage

Østrem, S. (2012). *Barnet som subjekt. Etikk, demokrati og pedagogisk ansvar*. Oslo: Cappelen Damm

Vedlegg I Survey til kommunene

Kommunenes erfaringer med korona-nedstengningen av barnehagene

Takk for at du tar deg tid til å besvare dette spørreskjemaet!

By- og regionforskningsinstituttet NIBR og Fakultet for lærerutdanning ved OsloMet - storbyuniversitetet gjennomfører på oppdrag for Utdanningsdirektoratet en undersøkelse av håndteringen av koronasituasjonen i barnehagesektoren. I den forbindelse ønsker vi å kartlegge kommunenes erfaringer ved nedstengning og gjenåpning av barnehagene under koronapandemien våren 2020.

Surveyen retter seg mot kommunens barnehagesjef eller kommunalsjef/kommunaldirektør med hovedansvaret for barnehagene i kommunene. Dersom du ikke personlig har anledning til å besvare undersøkelsen, ber vi om at du videregir invitasjonen som inneholder lenken til denne spørreundersøkelsen, til en annen person i din organisasjon med tilsvarende oversikt over sektoren. Vi anslår at det vil ta rundt 15 minutter å besvare undersøkelsen.

Til flere av spørsmålene har vi inkludert et kommentarfelt som vi inviterer deg til å benytte dersom du har synspunkter til spørsmålet eller ønsker å utdype svarene du har gitt. Dersom du har ytterligere synspunkter eller kommentarer kan du ta kontakt med:

Ole Andreas Danielsen (e-post: oleandr@oslomet.no/tlf.: 99 23 28 39)

Hvis du ønsker å benytte deg av rettighetene beskrevet i e-posten hvor lenken til denne undersøkelsen lå vedlagt, kan du ta kontakt med:

- NIBR/OsloMet ved prosjektleder Trine Myrvold, trimyr@oslomet.no tlf. 97975084
- Vårt personvernombud: Ingrid S. Jacobsen, ingridj@oslomet.no
- NSD - Norsk senter for forskningsdata AS, på e-post (personverntjenester@nsd.no) eller telefon 55 58 21 17

Innledningsvis stiller vi noen bakgrunnsspørsmål.

0% ferdig

*FORHÅNDSVISNING (viser alle spørsmål, validerer ikke svarene)
SVAR FRA FORHÅNDSVISNINGEN BLIR IKKE LAGRET. DENNE LENKEN MÅ IKKE DISTRIBUERES TIL REELLE RESPONDENTER.*

Hva er din stilling?

Hvilke ansvarsområder ligger til denne stillingen?

--- sideskift ---

Vi stiller så noen spørsmål om organiseringen av barnehageområdet i din kommune.

--- sideskift ---

Kommuner har organisert ansvaret for barnehager på ulike måter - hvilke av de følgende organisasjonsmodellene benyttes i din kommune?

- Ansvaret for barnehagene er lagt til en egen kommunalsjef for oppvekst/opplæring
 Barnehagene er direkte underlagt rådmannsnivået ("tonivåmodell")
 Annet

Dersom du har svart "annet", vennligst spesifiser

--- sideskift ---

Hvor mange kommunale barnehager finnes i kommunen?

Angi med tall

Hvor mange private barnehager finnes i kommunen?

Angi med tall

--- sideskift ---

Har kommunen etablert et fast organ for kommunikasjon mellom styrere og kommunen sentralt?

- Ja
 Nei

Dersom du har kommentarer til spørsmålet eller svaret du har gitt, kan du benytte kommentarfeltet nedenfor

Sitter styrere fra både private og kommunale barnehager i organet?

Dersom kommunen ikke har private barnehager, kan du se bort ifra dette spørsmålet.

- Ja
 Nei

Dersom du har kommentarer til spørsmålet, eller svaret du har gitt, kan du benytte kommentarfeltet nedenfor:

--- sideskift ---

Ble dette organet brukt i forbindelse med koronasituasjonen?

- Ja, det ble hyppig brukt
 Ja, vi brukte det noen ganger

Nei

--- sideskift ---

Vi stiller så noen spørsmål om koronasituasjonen i kommunen, og erfaringer med *statlig styring av kommunene og dialogen med kommunene* i denne perioden.

--- sideskift ---

Hvordan vil du karakterisere smittesituasjonen i din kommune, fra 1 til 5, hvor "1" angir ingen eller veldig få smittetilfeller og "5" betyr at smittesituasjonen var svært alvorlig?

	1	2	3	4	5
Da barnehagene var stengt	☐	☐	☐	☐	☐
Etter gjenåpning	☐	☐	☐	☐	☐

Dersom du har kommentarer til spørsmålet, eller svaret du har gitt, kan du benytte kommentarfeltet nedenfor:

--- sideskift ---

Nedenfor har vi listet noen påstander om statlige myndigheters styring av kommunal sektor under koronasituasjonen og dialogen med kommunale myndigheter. I hvor stor grad er du uenig eller enig i følgende påstander?

	Helt uenig	Delvis uenig	Verken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig
"Informasjonen som kommunen som barnehagemyndighet fikk om koronasituasjonen fra staten var tydelig og klar"	☐	☐	☐	☐	☐
"Ulike statlige sektormyndigheter (helse, barnehage, osv.) var samordnet i sin kommunikasjon til kommunene"	☐	☐	☐	☐	☐
"Utdanningsdirektoratet håndterte koronasituasjonen på en god måte"	☐	☐	☐	☐	☐
"Helsesektoren fikk for stor innflytelse på hvordan barnehagesektoren skulle håndtere koronasituasjonen"	☐	☐	☐	☐	☐
"Informasjonen fra fylkesmannen om håndtering av koronasituasjonen i barnehagesektoren var godt samordnet med annen statlig informasjon"	☐	☐	☐	☐	☐
"Kommunesektoren ble tatt for lite med på råd ved stengning av barnehagene"	☐	☐	☐	☐	☐
"Mesteparten av informasjonen ved stengningen av barnehagene fikk vi gjennom nasjonale medier (aviser, TV, pressekonferanser)"	☐	☐	☐	☐	☐

Dersom du har kommentarer til spørsmålet, eller svaret du har gitt, kan du benytte kommentarfeltet nedenfor:

--- sideskift ---

Vi ønsker nå å stille noen spørsmål om *kommunens erfaringer med nedstengningen av barnehagene*.

--- sideskift ---

Nedenfor har vi listet noen påstander om hvordan kommunen erfarte nedstengningen av barnehagene. I hvor stor grad er du uenig eller enig i følgende påstander?

	Helt uenig	Delvis uenig	Verken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig
"Stengningen av barnehagene kom helt uforberedt på kommunen"	☐	☐	☐	☐	☐
"Jeg er godt fornøyd med kommunens håndtering av barnehagene under koronaperioden"	☐	☐	☐	☐	☐
"Kommunen ga skriftlig veiledning til barnehagene om hvordan de skulle håndtere stengningen"	☐	☐	☐	☐	☐
"Alle barnehagene i kommunen fungerte som beredskapsbarnehager"	☐	☐	☐	☐	☐
"Kommunen sentralt hadde møter med barnevernet og barnehagene om ivaretagelse av sårbare barn og familier"	☐	☐	☐	☐	☐
"Kommunen laget retningslinjer for oppfølging av sårbare barn og familier under stengningsperioden"	☐	☐	☐	☐	☐
"Jeg er trygg på at kommunen klarte å ivareta sårbare barn og familier mens barnehagene var stengt"	☐	☐	☐	☐	☐
"Jeg er godt fornøyd med barnehagens håndtering av perioden da barnehagene var stengt"	☐	☐	☐	☐	☐
"Kommunen oppfordret barnehagene til å holde kontakt med barna mens barnehagen var stengt"	☐	☐	☐	☐	☐
"Mange av foreldrene som fikk tilbud om barnehageplass da barnehagen var stengt, benyttet seg ikke av tilbudet"	☐	☐	☐	☐	☐
"Kommunen hadde en oppdatert beredskapsplan for barnehagene"	☐	☐	☐	☐	☐
"Samarbeidet mellom ulike sektorer i kommunen fungerte bra i koronaperioden"	☐	☐	☐	☐	☐
"Barnehagene i min kommune burde aldri ha vært stengt"	☐	☐	☐	☐	☐

Dersom du har kommentarer til spørsmålet, eller svaret du har gitt, kan du benytte kommentarfeltet nedenfor.

--- sideskift ---

Hva vil du si var særlig utfordrende for kommunen ved stengningen av barnehagene og i perioden da barnehagene var stengt?

--- sideskift ---

Vi stiller så noen spørsmål om kommunens erfaringer med *gjenåpningen av barnehagene i kommunen*.

--- sideskift ---

Nedenfor har vi listet noen påstander om kommunens situasjon og håndteringen av barnehagenes gjenåpning. I hvor stor grad er du *uenig* eller *enig* i følgende påstander?

	Helt uenig	Delvis uenig	Verken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig
"Smittevernveilederen for barnehagene ga tydelig informasjon om hvilke tiltak som måtte iverksettes"	☐	☐	☐	☐	☐
"Mange av tiltakene i smittevernveilederen var uaktuelle for våre barnehager"	☐	☐	☐	☐	☐
"Jeg er godt fornøyd med barnehagenes håndtering av gjenåpningen av barnehagene"	☐	☐	☐	☐	☐
"Det var svært utfordrende for barnehagene å iverksette tiltakene i smittevernveilederen"	☐	☐	☐	☐	☐
"Kommunen hadde tilstrekkelig handlingsrom til å tilpasse tiltak og virkemidler til lokale forhold ved gjenåpning av barnehagene"	☐	☐	☐	☐	☐
"Usikkerhet om økonomisk kompensasjon for ekstrautgifter har gjort at kommunen har holdt tilbake tiltak som burde vært gjennomført i barnehagen"	☐	☐	☐	☐	☐
"Kommunen hadde samarbeidsmøter med foreldrerepresentanter for barnehagene ved gjenåpning av barnehagene"	☐	☐	☐	☐	☐
"Jeg er trygg på at familier med annen språklig bakgrunn enn norsk fikk forståelig informasjon når barnehagene skulle åpne igjen"	☐	☐	☐	☐	☐
"Kommunesektoren ble tatt for lite med på råd ved gjenåpning av barnehagene"	☐	☐	☐	☐	☐
"Mange ansatte i barnehagene uttrykte bekymring for smitte da barnehagene gjenåpnet"	☐	☐	☐	☐	☐
"Kommunen har gitt barnehagene ekstra ressurser for å takle smittevern hensyn etter gjenåpning"	☐	☐	☐	☐	☐

Dersom du har kommentarer til spørsmålet, eller svaret du har gitt, kan du benytte kommentarfeltet nedenfor:

--- sideskift ---

Hva vil du si var *særlig utfordrende* for kommunen ved gjenåpningen av barnehagene?

--- sideskift ---

Var det noen særlige utfordringer i dialogen med de *private* barnehagene i koronaperioden?
Dersom kommunen ikke har private barnehager, kan du se bort fra dette spørsmålet.

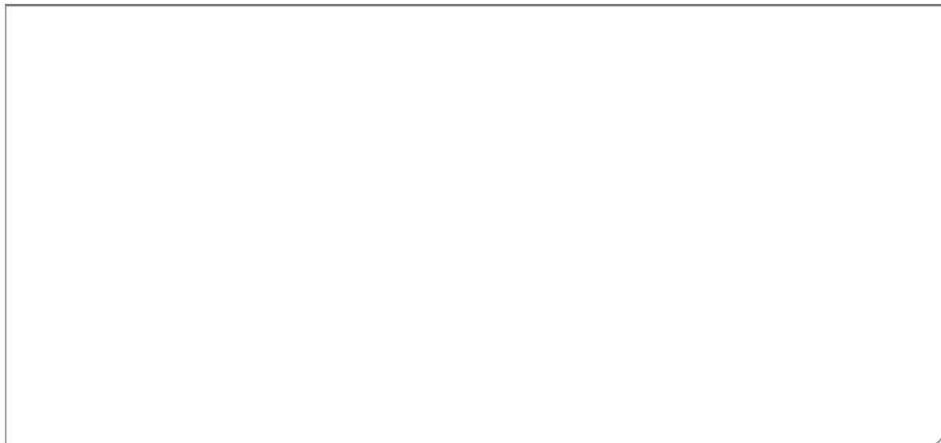

--- sideskift ---

Er det noe ved kommunens håndtering av barnehagene i koronaperioden som var *spesielt vellykket*, eller som burde vært *håndtert annerledes*?

--- sideskift ---

Er det noe ved sentrale myndigheters håndtering av barnehagene i koronaperioden som var spesielt vellykket, eller som burde vært håndtert annerledes?

--- sideskift ---

Har du noen oppfatning av hva som er (kortsiktige og langsiktige) virkninger/konsekvenser av nedstengningen av barnehagene?

--- sideskift ---

Til slutt: vi vil gjerne sende en spørreundersøkelse til styrere i kommunale og private barnehager om deres erfaringer i koronaperioden. Kan du vennligst oppgi e-post adresse til inntil fire barnehagestyrere i din kommune?

Vennligst oppgi e-postadresse til styrere i to kommunale barnehager og to private barnehager

---

Vedlegg II Survey til barnehagestyrere

Undersøkelse om barnehagestyreres erfaringer under koronaperioden

By- og regionforskningsinstituttet NIBR og Fakultet for lærerutdanning ved OsloMet - storbyuniversitetet gjennomfører på oppdrag for Utdanningsdirektoratet en undersøkelse av håndteringen av koronasituasjonen i barnehagesektoren. I den forbindelse ønsker vi å kartlegge barnehagestyreres erfaringer ved nedstengning og gjenåpning av barnehagene under koronapandemien våren 2020.

Surveyen retter seg mot et utvalg barnehagestyrere. Vi har fått oppgitt din epostadresse gjennom en tilsvarende undersøkelse til den som har ansvar for barnehager i din kommune. Dersom du ikke personlig har anledning til å besvare undersøkelsen, ber vi om at du videresender invitasjonen som inneholdt lenken til denne spørreundersøkelsen, til en annen person i din barnehage som kan svare for barnehagen. Vi anslår at det vil ta rundt 15 minutter å besvare undersøkelsen.

Til flere av spørsmålene har vi inkludert et kommentarfelt som vi inviterer deg til å benytte dersom du har synspunkter til spørsmålet eller ønsker å utdype svarene du har gitt. Dersom du har ytterligere synspunkter eller kommentarer kan du ta kontakt med:

Ole Andreas Danielsen, forsker (e-post: oleandr@oslomet.no)
Trine Myrvold, prosjektleder (e-post: trimyr@oslomet.no)

Innledningsvis stiller vi noen bakgrunnsspørsmål.

0% ferdig

*FORHÅNDSVISNING (viser alle spørsmål, validerer ikke svarene)
SVAR FRA FORHÅNDSVISNINGEN BLIR IKKE LAGRET. DENNE LENKEN MÅ IKKE DISTRIBUERES TIL REELLE RESPONDENTER.*

Er barnehagen du er styrer for kommunal eller privat?

- Kommunal
 Privat

--- sideskift ---

Er barnehagen er del av en større sammenslutning/kjede av private barnehager?

- Ja
 Nei

--- sideskift ---

Vi ønsker så å stille noen spørsmål om bemanning og kapasitet i barnehagen du er styrer for:

--- sideskift ---

Hvor mange barn går i barnehagen du er styrer for?

--- sideskift ---

Hvor mange ansatte er det i barnehagen?

Vennligst oppgi antall årsverk.

Hvordan er barnehagen organisert?

- Barnehagen er en basebarnehage
 Barnehagen er en avdelingsbarnehage
 Annet

Hvis du har svart "annet", vennligst spesifiser:

Med tanke på bemanning og forholdet mellom fagutdannede og ufaglærte, oppfyller barnehagen pedagognormen?*Pedagognormen sier at barnehagen skal ha minimum én pedagog pr 3 barn under 3 år og én pedagog pr 6 barn over 3 år*

- Barnehagen oppfyller pedagognormen
 Barnehagen oppfyller pedagognormen med dispensasjon
 Barnehagen oppfyller ikke pedagognormen i dag

Dersom du har kommentarer til spørsmålet eller ønsker å utdype svaret du har gitt, kan du benytte kommentarfeltet nedenfor:

--- sideskift ---

Vi ønsker så å stille et par spørsmål om kontakt- og møtepunkter mellom kommunen og barnehagestyrere.

--- sideskift ---

Har kommunen etablert et fast organ for kommunikasjon mellom styrere og kommunen sentralt?

- Ja
 Nei
-

--- sideskift ---

Sitter du i dette organet?

- Ja
 Nei, men andre fra barnehagen sitter i organet
 Nei
-

Ble dette organet benyttet i forbindelse med koronasituasjonen?

- Ja, det ble brukt flere ganger
 Ja, det ble brukt noen få ganger
 Nei
-

--- sideskift ---

Vi ønsker nå å stille noen spørsmål knyttet til erfaringer med koronanedstengningen våren 2020.

--- sideskift ---

Nedenfor har vi listet noen påstander om hvordan du som styrer i barnehagen erfarte nedstengningen.

I hvor stor eller liten grad er du enig eller uenig i følgende påstander i forhold til situasjonen ved/under nedstengningen av barnehagene?

	Helt uenig	Delvis uenig	Verken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig
"Jeg er godt fornøyd med kommunens håndtering av barnehagene under koronaperioden"	☐	☐	☐	☐	☐
"Informasjonen jeg som styrer mottok om koronasituasjonen fra kommunen var tydelig og klar"	☐	☐	☐	☐	☐
"Kommunen ga skriftlig veiledning til barnehagene om hvordan de skulle håndtere stengningen"	☐	☐	☐	☐	☐
"Kommunen oppfordret barnehagene til å holde kontakt med barna mens barnehagen var stengt"	☐	☐	☐	☐	☐
"Barnehagene i min kommune burde aldri ha vært stengt"	☐	☐	☐	☐	☐

Dersom du har kommentarer til spørsmålet eller ønsker å utdype svarene du har gitt, kan du benytte deg av kommentarfeltet nedenfor.

--- sideskift ---

Nedenfor har vi listet noen påstander om hvordan barnehagen håndterte nedstengningen.

I hvor stor eller liten grad er du enig eller uenig i følgende påstander i forhold til situasjonen ved/under nedstengningen av barnehagene?

	Helt uenig	Delvis uenig	Verken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig
"Da barnehagen var stengt, holdt jeg kontakt med de ansatte via nettmøter (Skype, Teams, Zoom el.l.)"	☐	☐	☐	☐	☐
"Det var utfordrende å gi de ansatte god og riktig informasjon da barnehagen stengte"	☐	☐	☐	☐	☐
"Barnehagen hadde tett kontakt med foreldrene i perioden da barnehagen var stengt"	☐	☐	☐	☐	☐
"Barnehagen ga tips til foreldrene om hvordan de kunne aktivisere barna mens barnehagen var stengt"	☐	☐	☐	☐	☐
"Jeg er godt fornøyd med min barnehages håndtering av stengningsperioden"	☐	☐	☐	☐	☐

Dersom du har kommentarer til spørsmålet eller ønsker å utdype svarene du har gitt, kan du benytte deg av kommentarfeltet nedenfor.

--- sideskift ---

Nedenfor har vi listet noen påstander om oppfølging av sårbare barn i perioden da barnehagen var stengt.

I hvor stor eller liten grad er du enig eller uenig i følgende påstander i forhold til situasjonen ved/under nedstengningen av barnehagene?

	Helt uenig	Delvis uenig	Verken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig
"Vi fikk retningslinjer fra kommunen for oppfølging av sårbare barn og familier under stengningsperioden"	☐	☐	☐	☐	☐
"Min barnehage utarbeidet retningslinjer for kontakt med"	☐	☐	☐	☐	☐

sårbare barn og familier under stengningsperioden"					
"Jeg er trygg på at barnehagen klarte å ivareta sårbare barn og familier mens barnehagen var stengt"	☐	☐	☐	☐	☐
"Min barnehage hadde et godt samarbeid med barnevernet da barnehagen var stengt"	☐	☐	☐	☐	☐
"Min barnehage hadde et godt samarbeid med PPT da barnehagen var stengt"	☐	☐	☐	☐	☐
"Mange av foreldrene som fikk tilbud om barnehageplass da barnehagen var stengt, benyttet seg ikke av tilbudet"	☐	☐	☐	☐	☐

--- sideskift ---

Fungerte din barnehage som beredskapsbarnehage i perioden da barnehagen ellers var stengt?

'Beredskapsbarnehage' betyr at barnehagen holdt åpent for barn med særskilte omsorgsbehov og barn av foreldre i kritiske funksjoner

- Nei
 Ja, men det viste seg at det ikke ble behov for tilbudet
 Ja

Hadde kommunen sentralt fellesmøter med barnevernet og barnehagene om ivaretagelsen av sårbare barn og familier?

- Nei
 Ja

Kontaktet du barnevernet i løpet av perioden med nedstengning fordi du var bekymret for ett eller flere barn?

- Nei
 Ja

--- sideskift ---

Nedenfor har vi listet opp noen påstander om barnehagens rolle som beredskapsbarnehage.

I hvor stor eller liten grad er du enig eller uenig i følgende påstander?

	Helt uenig	Delvis uenig	Verken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig
"Det var vanskelig å organisere personalet da barnehagen fungerte som beredskapsbarnehage"	☐	☐	☐	☐	☐
"Flere ansatte tok kontakt med meg i denne perioden fordi de var bekymret for smitte"	☐	☐	☐	☐	☐
"Ansatte som selv har små barn, slapp å arbeide i denne perioden"	☐	☐	☐	☐	☐
"Det var utfordrende å gi de barna som var i barnehagen et godt tilbud"	☐	☐	☐	☐	☐
"Det var vanskelig å velge ut barn fra sårbare familier som skulle få et tilbud mens barnehagen ellers var stengt"	☐	☐	☐	☐	☐

--- sideskift ---

Hva vil du si var særlig utfordrende for barnehagene ved nedstengningen av barnehagene og i perioden da barnehagene var stengt?

--- sideskift ---

Har din barnehage opplevd stengning av hele eller deler av barnehagen pga smitte blant barn eller ansatte etter gjenåpning?

- Nei
 Ja, én gang
 Ja, flere ganger

--- sideskift ---

Nedenfor har vi listet noen påstander om hvordan du som styrer i barnehagen erfarte gjenåpningen. I hvor stor eller liten grad er du enig eller uenig i følgende påstander om situasjonen ved/etter gjenåpningen av barnehagene?

	Helt uenig	Delvis uenig	Verken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig
"Smittevernveilederen for barnehagene ga tydelig informasjon om hvilke tiltak som måtte iverksettes"	☐	☐	☐	☐	☐
"I arbeidet med å iverksette smittverntiltakene var det mange motstridende beskjeder som var vanskelige å forholde seg til"	☐	☐	☐	☐	☐
"Det var svært utfordrende for barnehagen å iverksette tiltakene i smittevernveilederen"	☐	☐	☐	☐	☐
"Mange av tiltakene i smittevernveilederen var uaktuelle for min barnehage"	☐	☐	☐	☐	☐
"Barnehagen hadde tilstrekkelig handlingsrom til å tilpasse tiltak og virkemidler ved gjenåpningen"	☐	☐	☐	☐	☐
"Usikkerhet om økonomisk kompensasjon for ekstrautgifter har gjort at barnehagen har holdt tilbake tiltak som burde vært gjennomført"	☐	☐	☐	☐	☐
"Kommunen har gitt min barnehage ekstra ressurser for å takle smittvern hensyn etter gjenåpning"	☐	☐	☐	☐	☐

--- sideskift ---

Nedenfor har vi listet noen påstander om hvordan barnehagen og de ansatte har håndtert tiden etter gjenåpning.

I hvor stor eller liten grad er du enig eller uenig i følgende påstander om situasjonen ved/etter gjenåpningen av

barnehagene?

	Helt uenig	Delvis uenig	Verken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig
"Mange ansatte i min barnehage uttrykte bekymring for smitte da barnehagene gjenåpnet"	☐	☐	☐	☐	☐
"Jeg har erfart at barnehagen får gjort en bedre jobb med barna når de er i små grupper/kohorter"	☐	☐	☐	☐	☐
"Jeg er bekymret for at smitteverntiltakene går på bekostning av det pedagogiske arbeidet i barnehagen"	☐	☐	☐	☐	☐
"Det er utfordrende å følge smittevernrutinene i barnehagen"	☐	☐	☐	☐	☐
"Jeg er blitt kontaktet av ansatte som er usikre på hvordan de skal utføre jobben sin i tiden etter gjenåpning av barnehagen"	☐	☐	☐	☐	☐
"Det er vanskelig å samle de ansatte i barnehagen til fellesmøter nå i koronaperioden"	☐	☐	☐	☐	☐
"De ansatte i min barnehage viser stor innsatsvilje for å få hverdagen til å fungere i koronaperioden"	☐	☐	☐	☐	☐
"Det er vanskelig å opprettholde et godt arbeidsmiljø nå i koronaperioden"	☐	☐	☐	☐	☐
"De ansatte uttrykker mye frustrasjon over arbeidssituasjonen etter gjenåpning"	☐	☐	☐	☐	☐
"Jeg er godt fornøyd med min barnehages håndtering av gjenåpningen"	☐	☐	☐	☐	☐

--- sideskift ---

Hva vil du si var særlig utfordrende for din barnehage ved gjenåpningen?

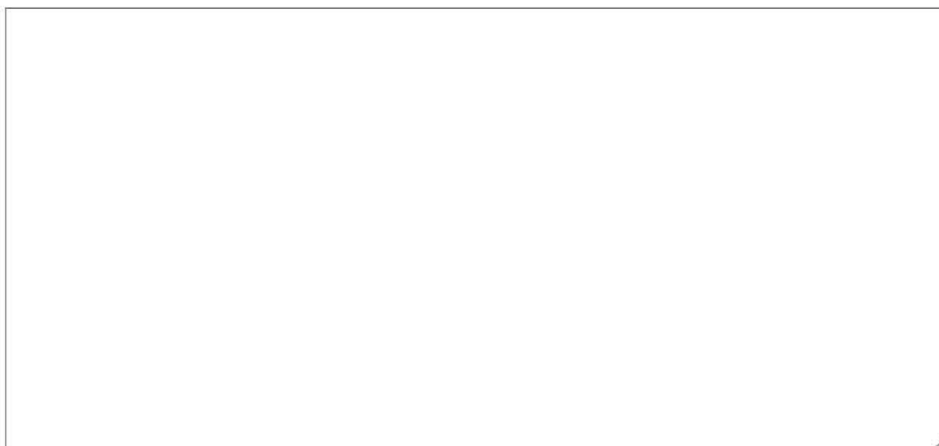
--- sideskift ---

Til slutt ønsker vi å stille et par åpne spørsmål om dine erfaringer med tiltakene som ble iverksatt under koronapandemien våren 2020.

--- sideskift ---

Er det noe ved *kommunens håndtering* av barnehagene i koronaperioden som var spesielt vellykket, eller som burde vært håndtert annerledes?

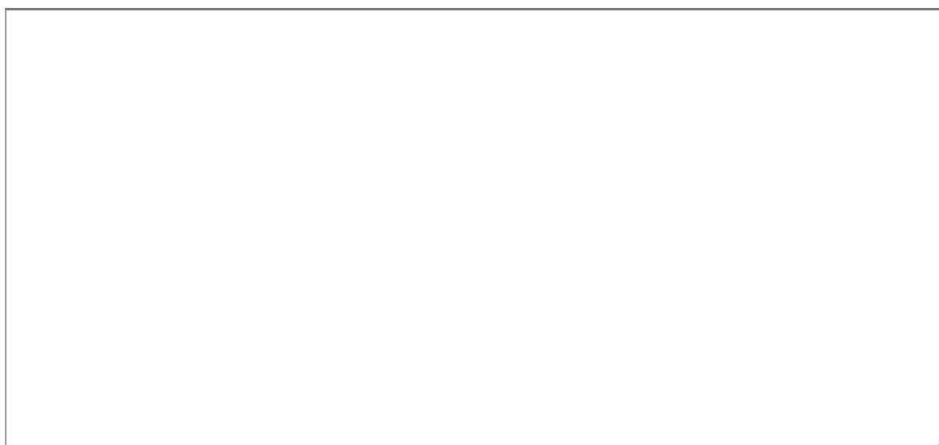

--- sideskift ---

Er det gjort erfaringer i koronaperioden du mener barnehagen bør ta med videre, og som du mener kan styrke kvaliteten i barnehagen?

Send svar

Vedlegg III Informasjonsskriv

Forespørsel om deltakelse som informanter og medforskere i prosjektet:

«Håndtering og konsekvenser av koronautbruddet for barn og barnehager»

Om prosjektet

- OsloMet ved REACH-gruppen skal på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet gjennomføre prosjektet:
«Håndtering og konsekvenser av koronautbruddet for barn og barnehager»
- Prosjektet skal gjennomføres i høst (rapport klar 10. desember)
- Et prosjekt som skal undersøke:
  - a. *Styringsnivå*: Informasjon mellom ulike nivåer (stat, kommune og barnehager ved styrene) (NIBR)
  - b. *Barnehagenivå*: Hvordan ansatte, foreldre og barn har opplevd og håndtert den stadig endrede situasjonen (BLU)
- Barnehagelærerutdanningen ved OsloMet har ansvaret for undersøkelsen på barnehagenivå

Barnehageundersøkelsen

- 6 barnehager i ulike deler av landet skal delta i undersøkelsen
- En avdeling/base/gruppe i hver barnehage skal delta
- Gruppen må ha 2 barnehagelærere som er villige til å delta
- Barnehageundersøkelsen består av:
  - Fokussamtaler med barnehagelærere (2 i hver gruppe)
  - Intervjuer med foreldre (2 i hver gruppe)
  - Samtaler med barn (eventuelt samtaler med barnehagelærere om de yngste barnas opplevelser og erfaringer)
- Barnehagelærerne skal gjøre følgende:
  - Vlogg (4 videoer à 3 minutter i løpet av 2 uker)
  - Delta i fokussamtaler med barnehagelærere i andre barnehager
- Personvern vil bli ivaretatt: Hverken barnehage, gruppe, ansatte og barn skal kunne identifiseres

Medforskere

- I den smittesituasjonen vi er i, vanskelig for oss å gå ut i barnehager. Trenger hjelp fra barnehagelærere
- For å kunne gjennomføre undersøkelsen, trenger vi at den ene barnehagelæreren i hver barnehage, fungerer som medforsker i prosjektet
- Medforskerne skal være ansatt som barnehagelærere i grupper med 2 barnehagelærere hvor den ene er medforsker
- Å være medforsker innebærer at denne barnehagelæreren skal gjennomføre samtaler med barn. Dette gjelder særlig barn over tre år. Når det gjelder barn under tre år, ønsker vi at medforskerne skal bidra med sin kunnskap og sine erfaringer om hvordan barna har gitt uttrykk for at de opplever situasjonen og også medforskernes egne vurderinger av barnas opplevelser
- Oppgaven som medforsker innebærer:
  - I nært samarbeid med oss å gjennomføre samtaler med barn (eventuelt bidra med kunnskaper om de yngste barnas opplevelser)
  - Kompensasjon kr. 8 000 for arbeidet

Ta gjerne kontakt om dere har noen spørsmål

Med vennlig hilsen Ellen Os

Kontaktopplysninger:

Ellen Os

Mail: os@oslomet.no

Telefon: 928 24 658

Vedlegg IV Barnehageundersøkelsen

1. Håndtering av stenging og gjenåpning av barnehagene
2. Hvordan smitteveilederne har fungert
3. Barnas opplevelser i de ulike fasene

Empirisk undersøkelse – gjennomført av medforsker og pedagog i barnehagene

Hva skal gjøres?	Hvem skal utføre?	Informasjon til deltakere og medforskere (hvordan)	Målsettinger (hvorfor)	Utstyr	Samtykke
Informativ Vlogg. Pedagogisk leder og barnehagelærer spiller inn 4 videoer på ca. 3 minutter hver i løpet av 14 dager	Begge bh. lærere	Forteller og oppsummerer dagen i lys av hvordan dagen har vært sammenlignet med «vanlige dager»: Tenk gjennom forskjeller i dagsrytme/rutiner før epidemien og nå	Ansattes perspektiver på situasjonen: Umiddelbare tanker og refleksjoner som kan bidra til å belyse situasjoner og forholdene rundt situasjoner som den barnehagelærer er opptatt av	Video/lyd	Ansatte (skriftlig)
Alternativ 1. Samtaler med barn større barn 2 barn i hver gruppe	Medforsker	Samtaler med barna; enten ved vandring rundt i barnehagens områder, eller ved å sitte sammen med dem. Skriv litt om hvordan samtalerne har blitt gjennomført. Det kan være vanskelig for barna å huske hva som har skjedd tidligere (langt tidsspenn). Husker de ikke, legg vekt på det som skjer nå.	Få frem barns perspektiver på situasjonen: <ul style="list-style-type: none"> - Hva tenker barn om korona? - Hvordan opplevde barna å være hjemme versus i barnehagen? - Hva tenker barna om endringene i barnehagen: små kohorter versus «vanlig barnehageliv»? - Hvordan opplever barna å være i faste grupper de ikke har bestemt selv, og 	Video Eventuelt lydopptak	Barna (muntlig) Ansatte (skriftlig) Foreldre (skriftlig)

		Dersom barna på en eller annen måte gir uttrykk for ubehag eller uvilje i samtale, skal samtale avsluttes og kan eventuelt fortsette ved en annen anledning hvis barna er villige til det. Hvis ikke, kan det kanskje være andre barn som kan delta.	<p>hvordan har de opplevd lek og vennskap i denne tiden?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvordan opplever barna smittevernregler, og i hvilken grad trives de under disse rutinene? - Hvordan er barnas opplevelse av tilhørighet, trivsel og av å bli sett? 		
Alternativ 2. Oppsummering av yngre barns opplevelser	Medforsker	<p>Skriv ned hvordan du opplever at barna har det i barnehagen, eventuelle reaksjoner; positive og negative. Det kan handle om relasjoner til ansatte og barn, muligheter for lek og aktivitet, og tilgang til materialer eller steder i barnehagen.</p> <p>Ta med konkrete episoder/hendelser (2-3) Det kan være 2 barn eller hele gruppen</p>	<p>Barnas perspektiver slik de pedagogen opplever og fortolker dem.</p> <p>Se også spørsmålene til samtaler til eldre barn</p>	Beskrivelse i kodet word-dokument	

Deltakelse innebærer også:

Hva skal gjøres?	Hvem skal utføre?	Om gjennomføringen (hvordan)	Målsettinger (hvorfor)	Utstyr	Samtykke
Fokussamtaler: pedagogiske ledere/barnehagelærere (12 informanter – 2 i hver barnehage)	OsloMet	Grupper à 3 stykker (4 samtaler)	Dybdekunnskaper om pedagogenes opplevelser og erfaringer: <ul style="list-style-type: none"> - Tillit til myndigheter - Kontakt med familier - Gjenåpning: planlegging, organisering av barnehagens hverdagsliv - Barnas håndtering - Egen profesjonsutøvelse - Dilemmaer og utfordringer - Helseutfordringer 	Lydopptak	Ansatte (skriftlig)
Intervjuer med foreldre (12 informanter, 2 i hver barnehage)	OsloMet	12 intervjuer	Foreldres opplevelser og erfaringer under nedstenging og gjenåpning. Spesielt fokus på hvordan de opplever at barna har håndtert situasjonen	Lydopptak	Foreldre (skriftlig)